

ISSN 1318-1416
9 771318 141006

ZGODOVINA

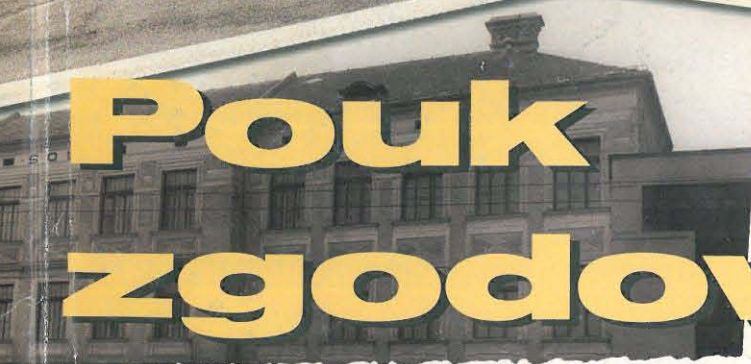
Letnik XII • številka 3–4 • MMIII

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana

VŠOLI

Pouk zgodovine v devetletki

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Zgodovina v šoli

12. letnik, številka 3–4/2003

ISSN 1318-1416

Objavljene slike na naslovnici so iz arhiva
Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani.

Izdajatelj in založnik:

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Uredniški odbor:

docent dr. Bojan Balkovec (Filozofska fakulteta), Vilma Brodnik, prof. (ZRSS), Andreja Drolc, prof. (Gimnazija Šentvid, Ljubljana), dr. Marjan Drnovšek (Inštitut za slovensko izseljenstvo pri ZRC SAZU), Janez Globočnik, prof. (Srednja ekonomsko-turistična šola Radovljica), dr. Stane Granda (Zgodovinski inštitut Milka Kosa pri ZRC SAZU), doc. dr. Janez Marolt (Filozofska fakulteta), Marjan Rode, dipl. zgodovinar (OŠ Bičevje, Ljubljana), dr. Štefan Trojar (Filozofska fakulteta)

Odgovorna urednica: Vilma Brodnik, prof.

Tehnična urednica: Andreja Drolc, prof.

Naslov uredništva: Vilma Brodnik, ZRSS, OE Ljubljana

Parmova 33, tel.: 01/236 31 19, faks: 01/236 31 50

e-pošta: vilma.brodnik@zrss.si

Tajništvo: Elissa Tawitian, prof., Goranka Kreačič, mag. Francesca Žumer

Jezikovni pregled: Ana Galjot, prof.

Urednica založbe: Zvonka Labernik

Oblikovanje in prelom: KULT, oblikovalski studio, Simon Kajtna, s. p.

Tisk: Kurir, d. o. o.

Naročila revije sprejema:

elektronska pošta: zalozba@zrss.si

ali

faks: 01/300 51 99

Izhajanje revije sofinancira Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 578.

Ljubljana, 2003

Naročnina:

8500,00 SIT – cena štirih števk letnika za ustanove

6700,00 SIT – cena štirih števk za posameznike

2200,00 SIT – cena posameznega izvoda v prosti prodaji

6200,00 SIT – cena štirih števk letnika za študente, dijake in upokojece

1550,00 SIT – cena posamezne številke za študente, dijake in upokojece

44 EU (posamezni izvod 11 EU) – cena štirih števk za tujino

ZGODOVINA

V ŠOLI

V spomin dr. Mavriciju Zgoniku (dr. Štefan Trojar) 3

Sodobna didaktika pouka zgodovine v teoriji in praksi

<i>Dr. Ljubica Marjanovič Umek</i>	
Devetletna osnovna šola v Sloveniji	5
<i>Božidar Mrevlje</i>	
Učni načrt za zgodovino v devetletki – predstavitev	8
<i>Vojko Kunaver, Božidar Mrevlje</i>	
Spremljali smo pouk zgodovine v devetletni osnovni šoli	10
<i>Mag. Pavla Karba</i>	
Analiza rezultatov 1. nacionalnega preizkusa znanja iz zgodovine v 3. triletju 9-letne OŠ v šolskem letu 2001/2002	13
<i>Božidar Mrevlje</i>	
Načrtovanje – pomembna dejavnost za uresničevanje učnega načrta v devetletki	15
Model letne delovne priprave za sedmi razred devetletke	18
<i>Dr. Danijela Trškan</i>	
Preverjanje in ocenjevanje znanja z avtentičnimi nalogami pri pouku zgodovine	31
<i>Elissa Tawitian</i>	
Portfolio pri pouku zgodovine	37
<i>Mag. Francesca Žumer in Elissa Tawitian</i>	
Kaj uči zgodovina in kako spoznavamo preteklost (medpredmetna povezava zgodovine in KIZ)	41
<i>Verica Šenica Pavletič</i>	
Medpredmetne povezave v devetletki	52
<i>Mag. Vida Bajt</i>	
Delo z zgodovinskimi viri	57
<i>Biljana Jošovc</i>	
Miti in vraže v Laškem in okolici. Primer projektnega dela	60
<i>Živa Kos</i>	
Ideološki koncepti v učbenikih zgodovine	64
<i>Anka Zuljan</i>	
CD-ROM s sliko v zgodovino. Slikovna pomoč pri pouku zgodovine	66
<i>Dr. Darko Štrajn</i>	
Zgodovina sreča film	68
<i>Tanja Stergar</i>	
Muzej in pouk zgodovine	74

Predstavitev izbirnih predmetov, ki jih lahko poučujejo učitelji zgodovine

Elissa Tawitian

Vzgoja za medije 79

Mišo Dačić

Filozofija za otroke 80

Mag. Mitja sardoč

Izobraževanje za demokratično državljanstvo v 9-letni osnovni šoli:
izbirni predmet Državljska kultura 81

Goranka Kreačič

Verstva in etika 83

Alenka Puschner

Izbirni predmet Umetnostna zgodovina v devetletni osnovni šoli 87

Igor Lipovšek

Človek in zemlja ter kmetijstvo – izbirna predmeta geografov 88

Nevenka Cigler

V devetletni osnovni šoli bo tudi predmet Turistična vzgoja 90

Muzeji – arhivi – šole

Marija Počivavšek

Muzej novejšje zgodovine Celje 91

Poročila, ocene, mnenja

Elissa Tawitian

Annette Wieviorka: Kako sem hčerki razložila holokavst 95

Vilma Brodnik

Zbirka Ilustrirana zgodovina Slovencev za otroke 96

Mag. Franceska Žumer

Irena Destovnik: Kako so živele ženske v času kmečkega gospodarjenja 98

Sonja Bregar

Šolska kronika 2002 – zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje 100

Tekmovanja iz znanja zgodovine

Vojko Kunaver

Tekmovanje iz znanja zgodovine – kako naprej? 101

Dr. Štefan Trojar

Prispevek dr. Mavricija Zgonika k rasti in napredku slovenske didaktike pouka zgodovine

V novembru 2002 nas je zapustil pomemben in ustvarjalni didaktik slovenske geografije in zgodovine dr. Mavricij Zgonik. Ta neutrudni pedogog je pol stoletja odločujoče vplival na oblikovanje učnih načrtov in na modernizacijo učil za pouk teh učnih predmetov na slovenskih šolah. Bil je predvsem usmerjen v pedagoško reformo in modernizacijo geografskega pouka, vendar smo mu dolžni tudi učitelji zgodovine izraziti veliko priznanje in hvaležnost za njegovo požrtvovalno pedagoško delo. Zato se bom v tem članku osredotočil predvsem na njegov prispevek k pedagoškemu utemeljevanju in k metodičnem oblikovanju naše šolske zgodovine. Njegovo dolgoletno aktivno didaktično in metodično delovanje, njegova pedagoška spoznanja in napotki naj spodbujajo naše učitelje k razvijanju kvalitetnega in zavzetega pouka zgodovine v razredu.

Prof. M. Zgonik (1910–2002) je doživel mladost in gimnazijski študij v Mariboru in je diplomiral leta 1933 na ljubljanski univerzi iz geografije, zgodovine in sociologije. Med nemško okupacijo je občutil tuje nasilje in raznarodovalno politiko. Takoj po osvoboditvi je zavzeto poučeval in pridobil pedagoške izkušnje na raznih srednjih šolah. Že od leta 1955 dalje je postal pedagoški svetovalec in nato profesor metodike pouka geografije na Pedagoški akademiji v Mariboru in na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Skozi desetletja je bil izjemno pedagoško, raziskovalno, organizacijsko in publicistično aktiven zlasti na področju geografske stroke, še posebej pa pri proučevanju metodike in didaktike pouka geografije. Še posebej ga je pritegnila pedagoška stran geografije, saj je teoretske modele splošne in specialne didaktike tesno povezoval in preverjal z bogatimi izkušnjami učnega dela v razredu. Stalno je spremljal evropske pedagoške tokove in novitete in sledil razvoju slovenske pedagogike. V njegovih didaktičnih razmišljanjih opazamo njegovo bogato strokovno znanje, ki se stalno sooča z modernimi psihološkimi in didaktično-metodičnimi vidiki pouka geografije v razredu.

Poleg mnogih aktualnih člankov, študij in učbenikov geografije je leta 1960 objavil obsežno **Metodiko geografskega pouka**. V tej publikaciji je globinsko razčlenil didaktične probleme in notranje didaktično-metodične strukture pouka geografije. Ta temeljita pedagoška problematizacija geografije in poznavanje didaktičnih zakonitosti so mu bile tudi osnova za izdelavo obširne didaktike pouka zgodovine – **Zgodovina v sodobni šoli**, ki je izšla nato pri Državni založbi Slovenije leta 1968. Že sam naslov te didaktike odraža osnovni progresivni filozofski

pogled prof. Zgonika, da je treba v sodobnih dinamičnih časih šolo in didaktično-metodične značilnosti učnega procesa stalno reformirati in preverjati.

Nekaj didaktičnih in metodičnih poudarkov prof. Zgonika glede pouka zgodovine v moderni šoli:

1 Zasnova didaktike »Zgodovina v šoli« je dokaj kompleksna in obširna. Knjiga obsega skoraj 350 strani in je sistematično razčlenjena v 36 poglavij. To je doslej najobsežnejša didaktična publikacija in temeljno delo o pouku zgodovine v slovenščini. Veliko pozornost je avtor namenil širšim didaktičnim vprašanjem pouka zgodovine. To so: naloge in pomen zgodovine v šoli, psihološke osnove pouka zgodovine, vidiki pri izboru učne tematike v učnih načrtih za zgodovino itd. Ta problematika zajema eno tretjino knjige ali 124 strani. **Učne metode, oblike in tehnike** so sistematično razvrščene v poglavjih na 120 straneh. Posebej je problematizirana **Učiteljeva metodična priprava na pouk zgodovine** (30 strani), sledijo poglavja **o utrjevanju, ponavljanju in preverjanju znanja** na 20 straneh. Zadnja poglavja pa obravnavajo izvenrazredno delo učencev, vlogo šolskega kabineta in specialne učilnice.

2 Didaktična vprašanja in izhodišča o pouku zgodovine

Avtor opozarja, da je na oblikovanje in na zasnovo pouka zgodovine in geografije na Slovenskem odločilno vplivala nemška didaktika.

V uvodnih poglavjih je razmeroma temeljito in razčlenjeno utemeljil didaktične naloge in vlogo pouka zgodovine v šoli. Prof. Zgonik je skozi desetletja spremljal polemike v razvitih šolskih sistemih glede novih didaktičnih vlog, ki jih dobivajo učni predmeti v moderni šoli. Zato se je zavedal, da mora tudi šolska zgodovina skrbno utemeljiti in razčleniti splošne cilje predmeta.

Minili so časi 19. stoletja, ko sta imeli šolska zgodovina in geografija skozi celo stoletje nespremenjeno didaktično zasnovo in enaka medsebojna razmerja. V dinamičnih družbenih razmerah 20. stoletja in ob vedno večji specializaciji družbenih znanosti se pojavlja danes vedno več konkurenčnih učnih predmetov / ekonomija, sociologija itd./, ki hočejo dobiti mesto v predmetnikih šol. Tako ogrožajo status tradicionalnih in kompleksnih učnih predmetov kot sta zgodovina in geografija, ki morata vedno na novo utemeljevati svojo didaktično vlogo v šoli.

V svoji didaktiki zgodovine je avtor navedel tri glavne dimenzije kvalitetnega pouka zgodovine in sicer: a) materialno izobrazbeno, b) formalno izobrazbeno in c)

vzgojne naloge. Učenci naj bi torej ob spoznavanju zgodovinskih pojavov hkrati razvijali svoje umske sposobnosti in se usposabljali v kritičnem mišljenju itd. Zlasti razčlenjeno in temeljito je obravnaval avtor vzgojni pomen pouka zgodovine. Predstavil je tudi konkretne učne situacije, v katerih je mogoče razvijati pozitiven odnos do družbenega napredka, do boja za svobodo in enakopravnost, patriotizem itd. Pri tem je zlasti pedagoško dragoceno, da je našel avtor bogate in nazorne primere iz konkretnih zgodovinskih situacij. Opozarjal je tudi na metodične pomanjkljivosti in enostranosti. Kritiziral je pri pouku zgodovine fakticizem, prazen verbalizem, sociološko shematiziranje, neutemeljene primerjave itd. Opozarjal je tudi na **spoznanja in zakonitosti pedagoške psihologije**, ki jih je treba upoštevati pri sodobnem pouku. Zgodovinsko dogajanje se odvija v svetu odraslih, ki ga mladi marsikdaj ne razumejo. To dogajanje poteka v svetu preteklosti, ki je odmrli in v katerega se je potrebno danes v razredu neposredno vživeti. Tako postane pouk zgodovine zanimiv, barvit in življenjski. V posebnem poglavju je obravnaval **izbor učne snovi** in temeljne sisteme pri razporeditvi zgodovinske tematike na različnih šolskih stopnjah ter na različnih tipih šol. Ni pa obravnaval ali komentiral modernih modelov didaktične tematizacije, ki so se uveljavili v zadnjih desetletjih zlasti v ZDA. Posebej je spodbujal učitelje za temeljito pripravo in **zbiranje zgodovinskega gradiva za lokalno zgodovino**, ki je učencem zanimiva, nazorna in vodi k bogati krajevni identifikaciji.

3 Kakšne učne metode in tehnike naj bi bile ustrezne pri sodobnem pouku zgodovine?

Pri zasnovi metodičnih poglavij pouka zgodovine, je razvidno, da je **prof. Zgonik pristaš izkustveno analitične metodike**, ki je bolj preprosta in tudi bližja sami učni praksi. Ta metodika je usmerjena predvsem na učne vzorce in na povzemanje učne prakse kvalitetnih, vzornih in izkušenih učiteljev. Ta struja metodikov smatra, da je metodično teoretiziranje bolj malo neposredno koristno učitelju praktiku. V uvodu k metodični problematiki je avtor poudaril, da naj upošteva učitelj pri načrtovanju metod tudi zmogljivosti učencev, ter da išče takšne načine pouka, kjer dosežejo učenci z manjšim trudom kvaliteten učni uspeh. Vsaka metoda naj bi razvila čimvečjo aktivnost učencev in njihovo zainteresiranost za pouk. Pri tem je zelo pomemben in dragocen tudi **pedagoški eros učitelja**. Pri pouku zgodovine je razdelil učne metode pri pouku zgodovine v dve glavni vrsti: - **1. verbalne** in **2. demonstracijske**.

Veliko pozornost je avtor namenil **ustni razlagi** v obliki pripovedi, podrobno je tudi utemeljeval **razgovorne metode** in hkrati pojasnjeval posebnosti in vlogo raznih vrst razgovornih metod. Navedel je tudi konkretne učne situacije in teme, kjer naj bi se uveljavili razgovori pri aktiviranju pouka. Veliko prostora je namenil tudi **metodam demonstriranja**. Ta razmišljanja je bogato opremil in konkretiziral

z raznimi slikovnimi in shematskimi vzorci, kartami, diagrami, kronološkimi preglednicami itd. V posebnem poglavju je obravnaval tudi **vrste učil pri pouku zgodovine**. Primerno pozornost je namenil metodam dela z učbenikom, z zgodovinskimi kartami, s slikovnimi viri in še posebej sredstvom za kronološko orientacijo. Predstavil je tudi didaktični pomen ter metodične variante ob takratnih audiovizualnih učnih sredstvih.

Seveda so bila ta razmišljanja povezana s takratnim nivojem te učne tehnike. V naslednjih poglavjih je temeljito prikazal **tudi možnosti izvenrazrednega pouka zgodovine**. Opozoril je na metodične postopke pri načrtovanju, ob izvajanju učne ekskurzije v naravi in na utrjevanje teh rezultatov ogleda v razredu po njenem zaključku. Podobno je obrazložil tudi organizacijske oblike in metode dela pri šolskem obisku v muzejih, galerijah in v arhivih.

V posebnem poglavju je obravnaval **učne oblike pri pouku zgodovine**. Verjetno bi bilo bolje in bolj organsko, če bi to 24. poglavje o organizacijskih oblikah pouka vključil v prvo tretjino knjige in ga tako bolj povezal s 16. poglavjem, ki govori o metodah in tehnikah pouka zgodovine.

4 Učiteljeva priprava za pouk zgodovine

Prof. Zgonik si je nabral ko profesor didaktike na visokih šolah mnogo izkušenj pri usmerjanju študentov v bodoče učiteljsko delo. Zato se je mnogo poglobljal v didaktično-metodično strukturo pouka in v njegove didaktične modele. V svoji knjigi je namenil tem vprašanjem prek 30 strani ali dve poglavji. Najprej je obravnaval **dolgoročno učno pripravo**, ki sestoji iz stalnega strokovnega izpopolnjevanja in spremljanja stroke in iz skrbnega sestavljanja letnega delovnega načrta. Bolj ko je temeljito opravljena, bolj bo uspešna kasneje neposredna učna priprava. Nato predstavlja tudi **osnovne didaktično-metodične naloge neposredne učne priprave**. Pri tem izpostavlja zlasti vodilne misli in jedrna vprašanja učne ure. Navaja tudi nekaj kratkih praktičnih vzorcev posameznih učnih ur zgodovine, ki pa izpostavljajo bolj didaktično kot pa metodično stran poteka pouka.

5 Utrjevanje in ponavljanje pri pouku zgodovine

V zadnjih poglavjih knjige je prof. Zgonik problematiziral tudi zaključne faze pouka. Pri opazovanju pouka je ugotavljal, da so učitelji zgodovine marsikdaj površni in da zanemarijo stabilizacijo ter predelavo pridobljenega znanja. Zato si je prizadeval, da bi pedagogi spremenili svoje učne pomanjkljivosti. V svoji didaktiki je razjasnjeval odnos med utrjevanjem in ponavljanjem in utemeljeval vlogo teh zaključnih učnih faz. Namesto reproduktivnega in šabloniziranega ponavljanja naj bi se uveljavile bolj didaktično učinkovite in metodično pestre oblike dela v teh zaključnih etapah pouka. Ta razmišljanja je tudi organsko povezal s preverjanjem in ocenjevanjem znanja učencev. Nakazal pa je tudi nekatere osnovne oblike testov znanja za pouk zgodovine.

Ljubica Marjanovič Umek*

DEVETLETNA OSNOVNA ŠOLA v Sloveniji

Šolsko leto 1999/2000 je pomembna prelomnica v zgodovini slovenskega šolstva, saj so se septembra tega leta vključili v prvi in sedmi razred devetleke prvi učenci. Nova devetletna osnovna šola je bila takrat uvedena kot poskus, in sicer najprej triletni, nato so ga podaljšali še za eno leto. Septembra 2003 se bodo v prvi razred devetletke vključili vsi 6-letni, 12-letni pa v sedmi razred.

Konceptualne in sistemske novosti devetletke

Zamisli o utemeljenosti prenove obveznega izobraževanja v slovenskem prostoru segajo v začetek devetdesetih let. Leta 1991 je Zavod Republike Slovenije za šolstvo pripravil in objavil strokovno eksperizo z naslovom *Izobraževanje v Sloveniji za 21. stoletje*, sledila je strokovna ekspertiza *Perspektive razvoja osnovne šole v Republiki Sloveniji* (1992), ki jo je pripravila raziskovalna skupina pod vodstvom dr. D. Piciga. Leta 1995 je bila po naročilu Ministrstva RS za šolstvo in šport pripravljena najbolj temeljita sintezna in primerjalna strokovna ekspertiza *Zasnove osnovne šole*, ki je objavljena v *Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (1995). *Zasnova osnovne šole* vključuje konceptualne rešitve, s katerimi »... poskuša ponuditi ustrezne odgovore na zahteve po sistemskih spremembah vzgoje in izobraževanja, ki jih utemeljuje celota družbenih sprememb v Sloveniji ter še posebej potreba po preseganju prepoznanih pomanjkljivosti sedanjega sistema vzgoje in izobraževanja. Utemeljene pa so tudi širše, predvsem s procesi združevanja Evrope in s priporočili mednarodnih organizacij« (Gaber, 1995).

V nadaljevanju bomo predstavili ključne konceptualne spremembe, ki jih prinaša *Zasnova osnovne šole* (1995) in ki so bile kasneje, čeprav z nekaterimi spremembami pri konkretnih rešitvah, tudi uzakonjene (Zakon o osnovni šoli 1996, 1997, 2001; Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2000).

V *Zasnovi osnovne šole* (1995) so poudarjena tri ključna načela uvajanja sprememb v šolski sistem, in sicer:

- načelo postopnosti in zagotavljanja ustreznih pogojev;
- načelo spreminjanja delov v odvisnosti od celote in
- načelo mednarodne primerljivosti, ki so usmerjala vse predlagane konceptualne spremembe.

Prva in ključna konceptualna sprememba, na katero se navezujejo tudi nekatere druge, je podaljšanje osnovne šole (op. pri nas osnovna šola in obvezno izobraževanje

trajata enako dolgo) iz sedanjih 8 na 9 let in vstop v šolo s šestimi in ne sedmimi leti. Prve zametke devetletnega osnovnošolskega izobraževanja poznamo pri nas že od leta 1981, ko je bila uvedena obvezna priprava otrok na šolo, in sicer leto dni pred vstopom v šolo, ki pa se je po posebnem programu praviloma izvajala v vrtcu in v različnih organizacijskih oblikah. Ta rešitev – kasneje se je pokazalo, da ima svoje prednosti in pomankljivosti – sistemsko ni bila dokončana in tudi ni nudila vsem otrokom enakih možnosti. V času priprave konceptualnih rešitev so imele daljše obvezno izobraževanje kot pri nas že skorajda vse evropske države. Otroci so vstopali v šolo s šestimi ali celo petimi leti. Predlagana konceptualna rešitev, to je podaljšanje obveznega izobraževanja in vstop v šolo leto dni prej, ki je bila kasneje pri nas tudi uzakonjena, je povezana še z nekaterimi drugimi rešitvami v devetletki, in sicer z delitvijo osnovne šole na tri vzgojnoizobraževalna obdobja (tri triletja); delitvijo programa na obveznega in razširjenega; določitev zgornje meje tedenske obveznosti učencev (npr. v prvem triletju največ 22 ur tedensko), s sočasno prisotnostjo dveh učiteljev v oddelku (praviloma učiteljice in vzgojiteljice) prvega razreda; z uvedbo opisnega ocenjevanja v prvem triletju; ocenjevanjem znanja ob koncu prvega triletja z nacionalnimi preizkusi znanja iz slovenskega jezika in matematike z namenom povratne informacije šoli, učencem in njihovim staršem (predlagana rešitev je bila tudi uzakonjena, kasneje pa spremenjena, in sicer tako, da je ocenjevanje znanja z nacionalnimi preizkusi ob koncu prvega triletja prostovoljno).

V devetletni osnovni šoli pa so še nekatere druge pomembne konceptualne in sistemske spremembe, kot npr. preseganje enotne osnovne šole – gre za rešitev, ki govori o postopni diferenciaciji: v prvem triletju je zgolj didaktična diferenciacija, v drugem triletju se postopoma uvajajo različne oblike notranje fleksibilne diferenciacije, v 8. in 9. razredu pa poteka delna zunanja diferenciacija, to je pouk na treh zahtevnostnih ravneh pri treh predmetih. Enotna osnovna šola je na ravni devetletke presežena tudi s ponudbo izbirnih predmetov – učenci v tretjem triletju izmed ponujenih družboslovno-humanističnih in naravoslovno-tehničnih predmetov izberejo tri izbirne predmete. Ocenjevanje znanja z nacionalnimi preizkusi se nadaljuje tudi ob koncu drugega in tretjega triletja; ob koncu drugega triletja v funkciji povratne informacije, ob koncu tretjega triletja pa v funkciji zaključka devetega razreda (tudi v teh elementih uzakonjene konceptualne

*Prof. dr. Ljubica Marjanovič Umek, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo. V času kurikularne prenove (od leta 1995 do 1998) je bila članica Nacionalnega kurikularnega sveta in predsednica Področne kurikularne komisije za osnovno šolo.

rešitve so bile kasneje spremenjene, in sicer je ocenjevanje znanja ob koncu drugega triletja prostovoljno, ocenjevanje znanja ob koncu tretjega triletja pa ne poteka iz petih predmetov (matematike, slovenskega jezika, tujega jezika in dveh izbranih obveznih predmetov), temveč iz treh, to je matematike, slovenskega jezika in enega izbranega obveznega predmeta).

Posebno mesto med konceptualnimi in kasneje zakonskimi rešitvami imajo tudi otroci s posebnimi potrebami. Predlagani koncept presega arbitrarno in trajno ločevanje šolanja otrok s posebnimi potrebami znotraj prilagojenih programov in uvaja koncept strokovno utemeljene integracije otrok s posebnimi potrebami vse do tiste točke, ko so npr. prilagojeni programi z dodatno strokovno pomočjo ali programi z enakovrednim izobrazbenim standardom še zadostni za preseganje motnje, ovire, primanjkljaja in omogočajo učenčev razvoj in učenje.

Vsebinske novosti devetletke

Sprejete konceptualne in zakonske rešitve so narekemale tretji pomembni korak v reformi osnovne šole, to je vsebinsko prenovo. Vlada Republike Slovenije je novembra 1995 za vodenje kurikularne prenove vrtcev, osnovne šole, gimnazij, poklicnega izobraževanja in izobraževanja odraslih s sklepom imenovala Nacionalni kurikularni svet (NKS) za dobo dveh let, nato pa so mandat podaljšali še za eno leto. NKS je vodil predsednik, dr. Ivan Svetlik, v svet pa smo bili imenovani še strokovnjaki različnih disciplin, institucij, in sicer za področje sistema edukacije, predsedniki področnih kurikularnih komisij (ena izmed petih je bila za osnovno šolo) in strokovnjaki za predmetna področja.

NKS je meseca maja 1996 pripravil in izdal *Izhodišča kurikularne prenove*, v katerih je opredelil cilje, načela in strategijo kurikularne prenove. Med ključnimi cilji, ki naj bi jih dosegli s kurikularno preno in ki so še posebej vezani na osnovnošolsko izobraževanje so:

- doseči mednarodne primerljive standarde in raven znanja;
- doseči večjo stopnjo povezanosti med disciplinarnimi znanji;
- preprečiti preobremenjenost in utrujenost učencev;
- uvajati raznolike oblike in metode dela;
- povečati kakovost in trajnost pridobljenega znanja;
- povečati socialno integracijsko vlogo šole;
- povečati avtonomijo šole in strokovnih delavcev v šoli;
- razvijati sposobnosti samostojnega ustvarjalnega in kritičnega mišljenja ter presojanja (Izhodišča kurikularne prenove, 1996).

Sprejeta načela, ki so narekovala pripravo osnovnošolskega programa in učnih načrtov, so npr. določala, da morajo biti program in učni načrti razvojno in ciljno naravnani, učni načrti vertikalno in horizontalno usklajeni,

da mora biti število ciljev oz. obseg snovi prilagojen razpoložljivemu času. Praviloma bi se moral obseg snovi zmanjšati oz. vsako dodajanje vsebin bi moralo biti argumentirano in dokumentirano. V posameznih programih mora biti vzpostavljeno ravnotežje med posameznimi področji in disciplinami (Kodelja, 1997; Marjanovič Umek, 1997). Tako programi kot učni načrti so morali biti primerljivi z najmanj tremi tujimi (pri učnih načrtih je posebej utemeljeno, zakaj prav z učnimi načrti konkretnih držav) in vsi osnutki oz. predlogi učnih načrtov so morali biti preverjeni med učitelji.

Predmetnik za devetletno osnovno šolo

Skladno s cilji in z načeli kurikularne prenove je bil v Kurikularni komisiji za osnovno šolo pripravljen in kasneje sprejet v Nacionalnem kurikularnem svetu in zatem na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje, prvi pomemben kurikularni dokument, to je predmetnik za 9-letno osnovno šolo (oktobra 1998). Predmetnik za 9-letno šolo se v več sestavinah razlikuje od predmetnika za 8-letno šolo, in sicer so vanj vgrajene tako sistemske in strukturne kot vsebinske spremembe. Predmetnik je bil pripravljen na osnovi primerjalne analize predmetnikov v skorajda vseh evropskih državah na osnovi pregleda rezultatov nekaterih mednarodnih primerjalnih raziskav (raziskave v okviru TIMSS-a) in ob jasno začrtanih izhodiščih, da obstoječemu predmetniku za osemletko ne dodajamo le enega novega razreda, bodisi novi 1. razred ali novi 9. razred ob zamikanju vertikale navzdol. Predmetnik devetletne osnovne šole sestavljata obvezni in razširjeni program, pri čemer obvezni program vključuje navedbe predmetov (op. le-ti niso več razdeljeni na posamezna področja, kot npr. jezikovno/umetnostno, družbeno/ekonomsko, naravoslovno/matematično, proizvodno/tehnično in telesno/zdravstveno, tako kot v predmetniku osemletke), število ur tedensko, število ur za predmet in število tednov pouka ter dneve dejavnosti (kulturne, naravoslovne, tehniške in športne). Ker predmetnika za 8- in 9-letko nista enako strukturirana, ne moremo neposredno primerjati tedenskega števila ur pouka. Kljub temu pa mednarodne primerjalne analize števila ur pouka kažejo (npr. Education at a Glance, 1995; Key data on Education in the European Union, 1997, 1999; Preschool and Primary Education in the European Union, 1994), da so učenci v Sloveniji, glede na določeno število ur po predmetniku za devetletko, med tistimi, ki imajo, zlasti v nižjih razredih, najmanj ur pouka. To je podatek, s katerim bi lahko drugače interpretirali morebitno preobremenjenost 6-, 7-, 8-letnikov s poukom. Morda je treba v šoli zaradi manjšega števila ur pouka hiteti s poučevanjem novih vsebin, da bi se v neprimerljivem času doseglo primerljive standarde znanja?

Najbolj vnete strokovne razprave so potekale o številu

ur za posamezne predmete (op. smeli bi reči, da kar za znanstvene discipline) v predmetniku. Posamezne stroke so utemeljevale nujno povečanje števila ur za »njihov« predmet in pri tem neredko vzporedno zagovarjale zmanjševanje celotnega števila ur pouka v posameznem razredu. Poleg števila ur, namenjenih posameznim predmetom, je bila druga ovira na poti doseganja ciljev in načel kurikularne prenove, združevanje ali nezdruževanje posameznih predmetov oz. postopnost diferenciacije predmetnih področij v predmete, ki so hkrati tudi znanstvene discipline. Če pogledamo in analiziramo predmetnik kot celoto (torej tudi dneve dejavnosti, ki so obvezni), potem vidimo, da sta v relativnem deležu ur pridobila zlasti dva predmeta, in sicer slovenščina (materinščina) in tuji jezik, medtem ko deleži ostalih predmetov ostajajo podobni, ne pa v celoti enaki. Posebej velja poudariti, da je bilo treba v predmetniku dobiti prostor za izbirne predmete, in sicer v razredih zadnjega triletnja v obsegu štirih oz. treh ur tedensko (tuji jezik kot izbirni predmet se poučuje 2 uri, vsi ostali predmeti pa 1 uro tedensko). Delež ur, namenjen družboslovnim predmetom, je primerljiv z deležem ur, namenjenih naravoslovnim predmetom oz. je nekoliko višji, če ga primerjamo le z naravoslovnimi predmeti, in nekoliko nižji, če naravoslovnim predmetom dodamo še tehniške predmete. Delež ur, namenjena tako enemu kot drugemu področju, pa sta primerljiva s predmetniki tistih evropskih držav, s katerimi se želimo primerjati tudi zaradi doseženega znanja njihovih učencev. Nekaterim družboslovnim predmetom osemletke smo spremenili imena, le-ta so povezana tudi z nekaterimi prenovljenimi oz. drugačnimi vsebinami, in sicer predmet spoznavanje narave in družbe se sedaj imenuje spoznavanje okolja, spoznavanje družbe se imenuje družba, zemljepis je preimenovan v geografijo, predmet družbenomoralna vzgoja oz. etika in družba pa v predmet državljanska vzgoja in etika. Predmet zgodovina ostaja zgodovina. Morda kot zanimivost še en podatek: medtem ko se v 6. in 7. razredu predmeta geografija in zgodovina poučujeta že ločeno (diferencirata se iz predmeta družba), so naravoslovni predmeti še povezani v predmet naravoslovje, ki se razcepi v predmete biologija, kemija in fizika v 8. razredu.

Največja novost v predmetniku 9-letke so izbirni predmeti, ki so bili utemeljeni kot predmeti, ki lahko pomenijo nadgradnjo in poglobljanje znanja pri posameznih predmetih (npr. logika, astronomija, verstva in etika, gledališki klub, obdelava lesa); povezovanje znanja iz različnih predmetov oz. področij (npr. turistična vzgoja, etnologija, okoljska vzgoja, državljanska kultura); zasledovanje posameznikove poklicne oz. izobraževalne poti (npr. plesne dejavnosti, šport, kmetijstvo, robotika) ali pa so novi predmeti (npr. francoščina, računalništvo, umetnostna zgodovina). NKS je ob sprejemanju predmetnika za devetletko sprejel tudi priporočilo, da šola poleg izbirnih predmetov, ki so že z zakonom določeni, da jih šola mora ponuditi (predmeta verstva in etika in retorika), obvezno

ponudi tudi izbirne predmete s področja umetnosti (glasbene in likovne) in tehnike.

Učni načrti in drugi konceptualni dokumenti

Devetletna osnovna šola pa se od osemletne bistveno razlikuje tudi po učnih načrtih, ki so, tako kot smo že zapisali, ciljno, a ne več vsebinsko naravnani. Z vidika tako globalnih kot operativnih ciljev so posodobljeni ali pripravljeni na novo. Ali so učni načrti »potrebovali« popolno prenovu ali le manjše dopolnitve in posodobitve, so ocenili predmetni strokovnjaki – npr. zgodovina je bila predmet, pri katerem so tako univerzitetni strokovnjaki kot učitelji veliko napora vložili v posodobitev učnega načrta že pred uradno prenovu (glej tudi Repe, 1997). Koliko je pripravljalcem, to je predmetnim kurikularnim komisijam, uspelo v učne načrte vgraditi nekatere sprejete cilje in načela kurikularne prenove, so ob dvakratnem preverjanju učnih načrtov ocenjevali učitelji v študijskih skupinah in tudi področna kurikularna komisija za OŠ, NKS in Strokovni svet RS za splošno izobraževanje. Posebej zanimiva je analiza predlogov prenovljenih oz. novih učnih načrtov (maj in junij 1998), ki je bila narejena na osnovi izraženih mnenj in stališč več kot 80 % vseh učiteljev, organiziranih v študijske skupine. Tako celovita analiza kot tudi analiza takratnih predlogov učnih načrtov za posamezne predmete kaže, da so le-ti ciljno naravnani, sodobni, zanimivi in ustrezni glede na starost učencev. Rezultati tudi kažejo, da so učni načrti predvsem splošno izobraževalni in vključujejo okoli 60 % višjih spoznavnih ciljev. Zanimivi je tudi podatek, da ostaja v učnih načrtih približno od 15 do 28 % časa (različno od predmeta do predmeta), ki je namenjen ponavljanju in utrjevanju snovi (op. Področna kurikularna komisija za OŠ je priporočala, naj bodo pripravljenci učnih načrtov posebej pozorni na delež časa, ki ne bo namenjen poučevanju oz. posredovanju novih vsebin – priporočen delež je bil od 25 do 30 % časa). Podatki tudi potrjujejo, da je pripravljalcem uspelo v učne načrte vgraditi raznovrstne didaktične pristope in smiselno pričakovanje o potrebnem delu učencev doma (največ, okoli 30 minut dnevno, bi se po njihovem mnenju morali učenci učiti matematiko in slovenščino; sicer pa so bile razlike med predmeti zelo velike, pri večini predmetov pa je bil ocenjen čas od 10 do 20 minut), da bi dosegli cilje, zapisane v učnem načrtu.

Ko so bili na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje sprejeti učni načrti za vse obvezne in nekatere izbirne predmete, so postopoma nastajali in še nastajajo učni načrti za nove izbirne predmete (okoli 50 učnih načrtov za posamezne izbirne predmete oz. področja – na nekaterih področjih je lahko sprejetih tudi že več predmetov) in različni drugi konceptualni dokumenti, kot npr. Koncept za

podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev, Koncept za knjižnično dejavnost, Koncept za svetovalno delo, Navodila za prilagojeno izvajanje programov in dodatno strokovno pomoč (za učence, ki so integrirani v redno osnovno šolo).

Zdi se, da za zaključek smemo zapisati, da bi devetletko,

tako z njenimi sistemskimi kot vsebinskimi rešitvami, lahko primerjali z obveznim izobraževanjem v drugih evropskih in neevropskih državah, ki imajo kakovosten izobraževalni sistem, ob jasnem zavedanju, da je faza uvajanja novega programa (npr. zagotavljanje pogojev, izpopolnjevanje učiteljev, priprava učbenikov, razvojno in raziskovalno delo na tem področju) enako zahtevna kot priprava le-tega.

Literatura

Education at a Glance. OECD Indicators (1995). OECD.

Gaber, S. (1995). Beli knjigi na pot. V: J. Krek (ur.), Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Izhodišča kurikularne prenovе (1996). Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet.

Izobraževanje v Sloveniji za 21. stoletje (1991). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Key Data on Education in the European Union (1997). Eurydice.

Key Data on Education in the European Union (1999). Eurydice.

Krek, J. (ur.) (1995). Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Kodelja, Z. (1997). O načinu dela NKS in ciljih kurikularne prenovе. V: K. Bergant (ur.), Kurikularna prenova (str. 97–105). Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet.

Marjanovič Umek, L. (1997). Cilji kurikularne prenovе. V: K. Bergant (ur.), Kurikularna prenova (str. 45–53). Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet.

Piciga, D. (ur.) (1992). Znanstvene in strokovne podlage za prenovо osnovne šole (neobjavljena ekspertiza Perspektive razvoja osnovne šole v Republiki Sloveniji: sistem, procesi, rešitve). Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja.

Predmetnik devetletne osnovne šole. Arhiv Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje (19. seja, dne 15. 10. 1998).

Preschool and Primary Education in the European Union (1994). Eurydice.

Repe, B. (1997). Kurikularna prenova v Sloveniji z vidika zgodovine. V: K. Bergant (ur.), Kurikularna prenova (str. 127–136). Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet.

Zakon o osnovni šoli. Uradni list RS. Št. 12/96, 33/97, 59/2001.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Uradni list RS. Št. 54/2000.

Božidar Mrevlje, Zavod RS za šolstvo

UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO V DEVETLETKI – predstavitev

Učenci naj svoje znanje demonstrirajo, ne pa le govorijo o njem oziroma ga obnavljajo

(Wiggins).

Minilo je dobro desetletje od prvih razmišljanj, da je v novih družbenih razmerah treba tudi korenito spremeniti zasnovo pouka zgodovine v osnovni in srednji šoli. Nova zasnova, ki je pomenila dejansko prelom z vso dotedanjo prakso je bila prvič potrjena leta 1994. Dotedanjo zasnovo so opredeljevali predvsem vojaško – politična, južnoslovanska zgodovina, družbeni in socialni spori v luči razrednega boja. Nova zasnova je bolj kot te vsebine poudarjala vsakdanjik vseh socialnih slojev. Skratka, pouk zgodovine v osnovni šoli je s prikazovanjem vsakdanjika ljudi, dela, gospodarjenja,

zabave postal zanimivejši in se je do danes trdno vključil v miselnost nas, učiteljev in učencev.

Kurikularna prenova je za zgodovino pomenila le nadgradnjo dosežkov iz leta 1994. V potrjenih učnih načrtih za devetletko (1998) je jasno zapisano, da moramo tudi pri zgodovini sprejeti sodobno definicijo znanja, ki se ne meri več s količino osvojenih podatkov in pojmov, ampak zahteva tudi razvijanje spretnosti in veščin.

V uvodu učnega načrta je jasno zapisano: »Med temeljne naloge osnovnošolskega pouka zgodovine spada vzbujanje učenčevega interesa za spoznavanje preteklosti in zanimanja za novosti. Učni predmet jih zagotavlja s tem, da učence seznanja z najpomembnejšimi dogodki, pojavi in procesi posameznih obdobj

zgodovine. Široko in raznovrstno področje zgodovinskega dogajanja v različnih dobah in bogate zgodovinske izkušnje prejšnjih generacij uvajajo učence v temeljito razumevanje življenja, dela, miselnosti in ustvarjalnosti v preteklosti, obenem pa pomenijo orientacijo za življenje v sedanjosti in prihodnosti.« (str. 5).

Najpomembnejša novost za zgodovino v devetletki je, da se z njo učenci srečajo že v 6. razredu. Učni načrt za 6. razred devetletke je zasnovan na petintrideset urnem obsegu in je razčlenjen na pet tematskih sklopov: Ostanke preteklosti – spoznavajmo zgodovino, Človek ustvarja in razmišlja, Začetki znanosti, Način življenja, Kulturna dediščina, šege in navade.

Za predmet je zelo pomembno, da

imamo v šestem razredu s prvim tematskim sklopom na voljo 10 ur za uvod v predmet in seznanjanje učencev s temeljnimi elementi vede – z viri, s spoznavanjem štetja časa, z zgodovinskim prostorom, s pomenom pisave v zgodovini. Dosedanje izkušnje kažejo, da ima del učencev oziroma dijakov še v srednji šoli težave z opredeljevanjem časa, da niso zanesljivi, ali je npr. čas med leti 1401 in 1500 štirinajsto ali petnajsto stoletje. Prvi tematski sklop daje vsem možnosti, da utrdijo osnovno znanje o zgodovinski vedi, ki je še kako pomembno za predmet v gimnazijah.

Seveda bomo morali praktiki v šestem razredu natančno slediti ciljem kurikularne prenove in učencem. Pri tem ne mislim na definiranje stvari, ampak na pouk, ki bo z različnimi učenčevimi dejavnostmi ustvarjal po eni strani znanje in izkušnje, po drugi pa zanimanje za »včerašnje« dogajanje. Čim večja bo učiteljeva domiselnost, kako dosegati cilje z raznovrstnimi dejavnostmi, tem zanimivejše bodo učencem nove vsebine. Ko bomo predstavljali arhiv, je za učence lahko zanimivo, da jih učimo, kako se na fotografiji na hrbtni strani zabeleži: kraj, čas, osebe, priložnost, ob kateri je nastala fotografija itd. Učencem bomo povedali, da tako nastaja kvaliteten osebni arhiv, ker sčasoma pozabimo, kdo so na sliki, kje itd.

Enako velja tudi za druge tematske sklope v 6. razredu: gradbeništvo, znanost, način življenja, kulturna dediščina. Zanje ni pomembno natančno datiranje, postopki gradnje, zdravljenja, ampak pojav. Kdaj so nastale piramide, gradovi, parni stroj itd. bodo podrobneje zvedeli učenci v naslednjih razredih devetletke. Menim, da nam izbor vsebin v 6. razredu devetletke daje lepe možnosti za privzganje čuta za spoznavanje preteklosti ter odnosa do kulturne in naravne dediščine.

Učni načrt za 7. razred devetletke sestavlja šest tematskih sklopov. Šesti – srednji vek – se deli na tri podsklope: Evropski srednji vek, Slovenci v srednjem veku, Južni Slovani in turško prodiranje v Evropo. Prvih pet tema-

tskih sklopov pa zajema preteklost od najstarejših časov do srednjega veka. Nova zasnova pouka zgodovine še posebej poudarja duhovne dosežke človeštva v najširšem pomenu besede (znanost, umetnost, verovanja). Menim, da je ustrezna predstavitev nastanka krščanstva, informacije o prvi in drugi shizmi ter vzpon islama ključna za razumevanje nekaterih temeljnih problemov sodobnega sveta. Posebnost v učnih načrtih je, da so teme o slovenski zgodovini od srednjega veka do konca 20. stoletja podane v samostojnih tematskih sklopih. Vendar pa povezanost slovenskega in evropskega dogajanja omogoča, da ga lahko prikazujemo vzporedno (npr. mesta, življenje v mestih, gradovi, življenje na gradovih ipd.).

Učni načrt za osmi razred sestavlja osem tematskih sklopov: Evropa in svet od 15. do 18. stoletja, Evropa in svet na prehodu v 19. stoletje, Evropa v obdobju 1815–1848, Slovenci v obdobju 1815–1848, Leto 1848 v Evropi in pri nas, Evropa po letu 1848, Slovenci po letu 1848, Svet in Slovenci na prehodu v 20. stoletje. Pomembno je, da se prvi tematski sklop, Evropa in svet od 15. do 18. stoletja, deli na šest podsklopov: Odkritja čezmorskih dežel, Humanizem in renesansa, Reformacija v Evropi in na Slovenskem, Kmečki upori, Gospodarski razvoj v Evropi od 16. do 18. stoletja, Absolutizem v 17. in 18. stoletju. Opozoriti je treba, da so nekateri podsklopi in sklopi temeljni za razumevanje dogajanja na Slovenskem med 16. in 19. stoletjem (reformacija, kmečki upori, absolutizem in reforme, leto 1848 in posledice). Nekatero vsebino, npr. absolutizem, razsvetljenstvo, so miselno zahtevne. Odprtost učnega načrta omogoča, da jih predstavimo lahko v obliki igre vlog, ilustracije z anekdotami itd. Definiranje teh zgodovinskih dogajanj učencem odtuji te vsebine. Zavedati se moramo, da pri zgodovini spoznavamo svet in življenje, ki ga danes več ni. Obujanje preteklega sveta, ljudi in dogajanja zahteva vso našo didaktično in strokovno domiselnost. Tudi zahtevne vsebine lahko

prikažemo zanimivo s pogledom, kako so čas, dogajanje dojemali in preživljali različni socialni sloji nekega časa.

Učni načrt za deveti razred sestavlja osem samostojnih tematskih sklopov. Učenci v devetem razredu spoznavajo 20. stoletje: Prva svetovna vojna, Slovenci v prvi svetovni vojni, Svet med svetovnima vojnama, Slovenci med svetovnima vojnama, Druga svetovna vojna, Slovenci v času druge svetovne vojne, Svet po drugi svetovni vojni, Slovenci po drugi svetovni vojni. Dvajseto stoletje je polno ideoloških, političnih, vojaških spopadov. Če ne znamo teh problemov približati učenčevemu doživetju preteklosti in sveta, lahko pri njih vzbudimo tudi na odpor do teh vsebin. Zanimive so bile njihove misli na intervjujih po spremljanju pouka v devetletki. Na vprašanje, ali se jim morda zdi učna snov težka, so odgovarjali (približno 40 učencev): »Oh, ti nesrečni «izmi» – komunizem, socializem, klerikalizem, nacizem, fašizem, dajte nam že enkrat s temi stvarmi mir.« Neposredna izkušnja pedagoške prakse kaže, da je te kar komplicirane probleme 20. stoletja najbolje prikazati v obliki – kako smo živeli, kako je to vplivalo na naše življenje in delo. Didaktično spretni učitelji so na ta način, tudi te zahtevne vsebine predstavili živo, z občutji navadnih ljudi. To izkušnjo priporočamo vsem, ki prehajajo v devetletko, oziroma ne glede, če so že v osmem razredu osemletke. Drugo polovico 20. stoletja je priporočljivo predstavljati tudi z analizo pripovedi udeležencev dogajanja (nacionalizacija, agrarna reforma, gospodarska kriza v osemdesetih letih, razpad Jugoslavije in osamosvojitve Slovenije).

Novost pri učnih načrtih za devetletko je tudi v opredelitvi temeljnega in minimalnega standarda znanj. To je nedvomno pomemben segment v učnih načrtih. Uveljavljanje drugačnega preverjanja in ocenjevanja znanja, ki bo v bodoče temeljilo na opisnih kriterijih, zahteva od nas dobro poznavanje temeljnih in minimalnih standardov znanja. Ocenjevanje v

devetletki temelji na temeljnem znanju. S tem pa ne onemogočamo zainteresiranim učencem, da dosegajo optimalni standard znanja. Jasni in prepoznavni tematski sklopi pa dajejo tudi možnost priprav na pouk v obsegu sklopa. Tematska priprava na pouk pa omogoča celosten pogled na sklop (izbor ciljev, vsebin, oblik in metod dela, materialnih pogojev in časa ter način, kako bomo znanje preverjali in utrjevali).

Ugotavljamo, da je učni načrt za devetletko odprt. Kaj dejansko pomeni trditev, da je učni načrt odprt? Ob tem se odpira več vprašanj. Za uresničevanje učnega načrta za šesti razred je predvidenih 35 ur, za sedmi in osmi 70 ur, za deveti 64 ur. Tako določen časovni obseg je maksimalen, v praksi se skoraj ne realizira. Če želimo imeti dobro realizacijo, vsaj 95%, moramo pri načrtovanju predvidevati realne uresničitvene možnosti. Med pripravami na devetletko so se pokazali

dogovori, da načrtujemo za sedmi in osmi razred največ 63 do 65 ur, razliko do 70-urnega programa pa namenimo za utrjevanje. V devetem razredu so v devetletki načrtovali do 57/58 ur. Če sledimo tej načrtovalski logiki, potem v šestem razredu lahko uresničimo 30 ur. Tako načrtovano število ur porazdelimo med posamezne tematske sklope. Pri predvidenih urah za posamezen tematski sklop je vedno predvideno tudi preverjanje. Ta segment je v devetletki pogoj za izvedbo ocenjevanja.

V uvodu UN za devetletko je tudi ugotovitev: Ciljno-vsebinska zasnova učnega programa prispeva k uresničevanju ciljev osnovnošolskega izobraževanja, kot so opredeljeni v drugem členu Zakona o osnovni šoli. (str. 5). Pri načrtovanju se moramo nujno vprašati, kaj želimo z izbranim tematskim sklopom doseči. Katere cilje si izberemo? Ko si odgovorimo na ti dve vprašanji, iščemo odgovor, s katerimi vsebinami bomo izbrane cilje

uresničili. Ko se tako vprašamo, sm že pristopili k izboru tako ciljev, kak vsebin. Menim, da je to edina pot : visoko stopnjo uresničljivosti učneg načrta.

Pomembno vprašanje ozirom naloga v devetletki je, da začnjan postopno premagovati tradicionaln transimijsko načelo pri poučevanju i preverjanju znanja. Aktivne oblike i metode dela zahtevajo več časa z spoznavanje in osvajanje novih znar Če želimo dosegati cilje prenove i vsebino predmeta, moramo začeti temeljito pripravo za načrtovanj vzgojno-izobraževalnega dela. Tema ska zasnova UN nam pomaga p oblikovanju tematskih priprav na pou

Tudi učni načrti za zgodovino devetletki so vpeti v novo pojmovanj znanja. Zgodovino spoznavamo, da l vedeli, da bi znali, da bi se naučili dela v skupini in da bi bili sposobni stva vrednotiti. Pri tem ne mislimo n ideološko vrednotenje, pač na zg dovinsko – etično.

Vojko Kunaver, Božidar Mrevlje, Zavod RS za šolstvo

SPREMLJALI SMO POUK ZGODOVINE v devetletni osnovni šoli

V šolskem letu 2001/2002 smo v okviru uvajanja devetletne osnovne šole svetovalci Zavoda RS za šolstvo spremljali pouk zgodovine v 11 devetletnih osnovnih šolah, ki so začele s prenovljenim programom v prvem krogu, torej v šolskem letu 1999/2000. Spremljali smo pouk v devetem razredu devetletne OŠ. Povedati je treba, da smo omenjenih 11 osnovnih šol spremljali pri uvajanju programa devetletne OŠ že vse od šolskega leta 1999/2000.

Učni načrt za zgodovino v devetletni osnovni šoli je kombinacija ciljne in vsebinske zasnove. To velja tudi za učni načrt v devetem razredu devetletke. Namen navedbe vsebin je, da bi imeli učitelji dodatno orientacijo pri izbiri ciljev in opredelitvi, kateri bodo formativni in kateri informativni. Učni načrt za zgodovino v devetletni OŠ iz leta 1998 je v bistvu nadgradnja prenove same zasnove pouka zgodovine iz leta 1994, ko je bil učni načrt prvič bolj temeljito posodobljen, in obravnava življenje v vseh zgodovinskih obdobjih mnogo bolj celostno (vsakdanje življenje, delo, bivanje, prehrana, kultura, znanost, umetnost ...). S prenovljenimi učnimi načrti pri zgodovini nista več

dominantni vojaška in politična zgodovina. Ta koncept, k ga je pri nas med prvimi zagovarjal zlasti prof. dr. Pete Vodopivec, temelji na sodobnih pristopih k pouku zgodovine v Evropi, kot ga zagovarja francoski zgodovinar Braudell.

Prenova predmeta je z globalnimi cilji še posebe postavila v ospredje skrb za :

- razvijanje odnosa do naravne in kulturne dediščine
- narodne identitete in sožitja med različnimi kulturam
- samostojno delo učencev z viri (analize kratkih odlom kov, delo z zgodovinsko karto ipd.)
- spoznavanje avtentičnega zgodovinskega okolja (sred njeveški grad, mesto, obiski muzejev ...)

Povedati moramo, da smo si pri prenovi pouka za zgora omenjene cilje prizadevali tudi na t. i. uvajalnih srečanjih učitelji devetletke, ki so potekali za prvi krog devetletke že vse od leta 1998.

Cilji, kot so zapisani v učnem načrtu za zgodovino v devetletni OŠ, kažejo na prizadevanja, da tudi pri zgodovini

uresničujemo cilje vseživljenjskega znanja, da se učencem predstavi zgodovinski čas tako, da učenec spoznava in razume vzpone, padce, krize časa in prostora in je sposoben z osvojenim znanjem razumeti čas, v katerem živi.

Zasnova učnega načrta in s tem tudi koncepta predmeta kaže na nujnost medpredmetnih povezav (z geografijo, umetnostno zgodovino, etnologijo, državljansko kulturo, s slovenskim jezikom, z glasbeno vzgojo ...), pa tudi na nujnost problemske in ne faktografske zasnove pouka, na možnosti odpiranja dilem pri novejši zgodovini.

Ker je učni načrt odprt, omogoča učitelju tudi pestrejšo izbiro oblik in metod dela, kar je vsekakor zelo pomembno za premagovanje še vedno živega stereotipa o zgodovini kot dolgočasnem predmetu, kjer je treba memorirati ogromno letnic, imen in drugih podatkov.

Spremljavo pouka smo izvajali v času med februarjem in aprilom 2002 in vanjo je bilo vključenih 11 devetletnih OŠ, razmeroma enakomerno razpršenih po vsej Sloveniji.

Po opazovanih učnih urah je bil v vsakem primeru posebej izveden intervju s tremi naključno izbranimi učenci ter intervju z učiteljem zgodovine. Učitelji pa so po dogovoru poslali izpolnjen vprašalnik o realizaciji tematskega sklopa, ki so ga obravnavali v času spremljave. V času spremljave so učitelji obravnavali naslednje tematske sklope:

- Druga svetovna vojna v svetu
- Druga svetovna vojna pri Slovencih
- Svet po drugi svetovni vojni

Glede didaktične izvedbe pouka so nas še zlasti zanimala oblike in metode dela. Te so namreč precej raznovrstne, učitelji pa utemeljujejo odločitve za izbor oblik in metod dela iz treh zornih kotov:

- glede na zahtevnost posameznih vsebin;
- glede na materialno opremljenost šole za izvajanje pouka zgodovine;
- glede na specifiko in predznanje učencev.

Vsi učitelji menijo, da je treba nekatere tematske dele UN v 9. razredu obravnavati pod neposrednim vodenjem učitelja zaradi zahtevnosti. Gre za vsebine: totalitarni sistemi in pojavi: nacizem, komunizem, fašizem, klerikalizem itd. To oceno učiteljev dopolnjujejo tudi učenci, ki povedo, da so to najsuhoparnejše teme iz časa med obema vojnama.

Pri učiteljih, ki smo jih spremljali, ni prevladovala v nobenem primeru le ena oblika pouka ali metoda dela. Pri učiteljih, ki so organizirali frontalno obliko pouka, so to kombinirali po prehojenih učnih korakih k skupinskim oblikam in delom v parih. Pri enem učitelju je bila učna ura izvedena v posodobljeni obliki skupinskega pouka, pri drugem pa so učenci izvedli samostojno temo v obliki igre vlog: Organizacija združenih narodov s poudarki na svetu po drugi svetovni vojni – razviti in nerazviti, revščina in problemi izobraževanja. Pri eni učiteljici pa je delo potekalo v

dvojicah – tema pa je bila zaključek druge svetovne vojne. Učenci so zelo dobro opredelili oba glavna problema in jih umestili v čas – svet leta 2002. Kot »diplomati«, predstavniki različno razvitih držav, so podali prognoze, kako bi rešili krizo. V tem delu učne ure so nastopali z avtentičnimi rešitvami.

Podobni postopki so veljali za izbor metod dela. Pri vseh je bila osnova dela na metodi razgovora in različnih drugih kombinacij (samostojno delo z učbenikom: odkrivanje sporočila temeljnega besedila, slik, risb, uokvirjenega besedila (odlomki iz virov ali literature). Učitelji poleg virov, ki se nahajajo v učbenikih, uporabljajo še vire iz zbirke: Zgodovina 20. stoletja v besedi, sliki in virih, avtorjev T. Webra in D. Novaka, DZS, Ljubljana. V enem primeru pa je učiteljica pri obravnavi začetka krize v Jugoslaviji učencem prinesla cel kup časopisov iz leta 1980, ki obravnavajo Titovo smrt, z namenom kritične presoje časopisnih člankov.

Pri vseh učiteljih je bilo vidno, da navajajo učence na uporabo učbenika. V intervjujih so izrecno poudarili, da je učbenik za učence temeljni vir znanja, zato jih je treba čim boljše usposobiti, da znajo učbenik uporabiti: poiskati ustrezen naslov, slike, besedilo, graf, zgodovinski zemljevid ipd.

Razgovor kot oblika dela je pri zgodovini nepogrešljiv. Ne glede na obliko pouka in metode dela je bil razgovor uporabljen pri vseh opazovanih urah. Zgodovina je narativna veda, ki zahteva ne le reprodukcijo znanja, ampak tudi odzive na vrednotenjske probleme, stiske ljudi v različnih zgodovinskih obdobjih, občudovanje dosežkov predhodnih časov, še posebej pa 20. stoletja, ki je zelo protislovno. Učitelji zagovarjajo tezo, da je problemsko naravnani razgovor, usmerjanje učencev k virom spoznanj, zelo učinkovita metoda za doseganje splošnih in operativnih ciljev pouka zgodovine. Prav kombiniranje oblik in metod dela je pripomoglo k zanimivosti ur. Mnogih učitelji so delo zasnovali na spoznavanju medvojnega in povojnega vsakdanjika, da so lahko osmislili pojme in dileme: okupatorjev teror, boj za preživetje, odločitve preprostih ljudi glede okupatorja (sodelovanje ali nasprotovanje). S tem so po eni strani presegli klasično, v mnogočem preživeto črno-belo podajanje teh vsebin, po drugi pa uspešno prikazali tedanji čas in posameznikove stiske. Na vsakdanjiku so sicer gradili vsi učitelji. Ti metodični utrinki so pri učencih povzročili še dodatno navdušenje in vprašanja o predstavljenih stvareh:

- kako si zagotoviš v vojnih časih zdravstveno oskrbo, hrano, varnost;
- ali so odločitve lahko vezane tudi na zaščito družine, otrok ipd.;
- zakaj nekateri nadaljujejo z odporom kljub žrtvam.

Učitelji so ob takih iniciativah s strani učencev uresničevali cilje o »uporabnosti znanja, vključevanju vrednot, aktualnosti posledic v današnjem slovenskem prostoru.

Pripomnili so, da nekateri učenci v devetem razredu slabše obvladujejo bralne sposobnosti, zato se večkrat samostojno delo z učbenikom ali drugimi besednimi viri presega načrtovani čas. Včasih pa je prav to tudi razlog, da je takšnega dela manj, kot bi ga lahko bilo. To je tudi vzrok, da uresničevanje tematskega sklopa zahteva več časa od načrtovanega.

Vsi učitelji so uporabili dobre motivacijske vložke pri uvodih v nove vsebine. Prav kombinacije pri izbiri oblik pouka in metod dela omogočajo dinamiko učnega procesa, spremembe v ritmu dela in zadržanje koncentracije pri učencih do izteka učne ure. Pri tem so bili opazni napor, da bi motivacijo zasnovali na čustveno – razumskem segmentu, ki naj bi dal pozitiven odziv na predstavljeno učno snov:

- Spoznavali bomo drugo svetovno vojno. Vsak dan vidite posnetke z Bližnjega vzhoda. Ali vojne rešujejo probleme, zaradi katerih so izbruhnile?
- Ljudje so se v drugi svetovni vojni v večini upirali okupatorjem – to smo storili Slovenci 1941 in v primeru JLA 1991. Zakaj to počnemo?
- Katere dele (socialne sloje) najbolj prizadene vojna?

Učitelji ocenjujejo, da je primerna motiviranost učencev pogoj za uspešno spoznavanje tudi bolj zapletenih problemov – zlasti bistva različnih ideologij 20. stoletja.

Pri vseh učiteljih smo zaznali skrb in pozornost, da lahko učenci predstavijo svoje izdelke, povedo, kaj so videli ali prebrali. Vsi učitelji so menili, da so teme o drugi svetovni vojni občutljive. Vprašanja učencev so bila pri nekaterih vzrok za prekoračitev načrtovanega časa.

Aktivnost učencev je bila opazna pri vseh učiteljih, čeprav je bila v različnih fazah učnega procesa sicer različna. Uvodni del so učitelji izvedli v frontalni obliki. Namenjen je bil preverjanju stopnje razumevanja in poznavanja vsebin.

Viri, iz katerih so črpali probleme revščine in bogastva v sodobnem svetu, ter način izobraževanja: internet, učbenik 20. stoletje v besedi, virih in slikah, časopisi.

Zelo spretno so v vseh primerih učitelji organizirali poročanje o ugotovitvah, ker so v poročanje ob poročevalcu vključevali tudi druge učence (ali iz druge skupine ali pa iz druge zadolžitve). V enem primeru je učiteljica spodbudila učence, naj doma povprašajo starše in stare starše kako so živeli v šestdesetih in sedemdesetih letih, da bi preverila razumevanje in kako učenci spremljajo poročanje součencev.

Zaključna poročanja, izražanje samostojnih misli učencev kažejo, da so v šolskem letu učenci razvijali veščine odkrivanje sporočil v besedilih in nebesednih virih (slikah, grafih, risbah ipd.), v enem primeru smo zaznali tudi navajanje h kritični presoji virov (različni časopisni članki poročajo o istem dogodku).

Menimo, da učitelji s temi prijemi ne le prispevajo k intenzivnejšemu pouku, ampak dajejo učencem možnosti,

da (kritično) razmišljajo o preteklosti, načinu življenja današnjih sledih in takratnih vrednotah.

Učence smo v času spremljanja med drugim povprašali tudi o času, ki ga potrebujejo za pripravo na pouk zgodovine, in ugotovili, da velika večina učencev za pripravo porab med pol in eno uro tedensko, ker večinoma učno snov osvojijo že med poukom.

Pri spremljavi pouka smo bili pozorni tudi na problemski pristop pri zgodovini. Ob tem so bila vidna prizadevanja za oblikovanje »uporabnega«, bolje vse življenjskega znanja. Posebej so izstopali primeri:

- kaj se skriva v geslu: en narod, en voditelj, ena država;
- v vojni se nekateri posamezniki lahko odlično počutijo – vojni dobičkarji, verižniki;
- človekove in ujetnikove pravice ter problem talcev taboriščnikov;
- v življenju sprejemamo mnogo odločitev, nekatere so usodne;
- zakaj se v zgodovini vedno srečujemo odpor proti zavojalcem;
- vojna zaznamuje lahko celo generacijo itd.;
- pogledimo na karti, kje je koncentrirana svetovna revščina, zakaj so prav na stičišču bogatega in revnega sveta krizna žarišča;
- terorizem ni osvobodilna, ampak protičloveška dejavnost ipd.
- nacionalizacija in denacionalizacija – njun pomen.

Učitelji pogosto povezujejo problemskost pouka z uporabnostjo znanja in to imenujejo aktualizacija. Pri spremljavi so bila dovolj vidna prizadevanja učiteljev, da bi s problematizacijo ali »aktualizacijo« vsebin poglobili smisel poznavanja preteklosti. V intervjujih je večina učiteljev še posebej izpostavila, da je pouk problemsko zasnovan takrat, ko učenci morajo o postavljenih vprašanjih, nalogah, razmisliti in uporabiti dosedanje znanje.

Učenci pa vidijo »problemsko« zasnovo pouka v zanimivostih, ogledih, prikazih stvari, ki jih v učbeniku ni ipd.

Na zastavljeno vprašanje v intervjuju, v čem učitelji vidijo smiselnost problemskosti pouka, lahko odgovore učiteljev združimo v osrednjo misel, da je ta pomemben način izvajanja pouka namenjen razvijanju kakovostnega znanja in hkrati so to začetki razvijanja zgodovinskega mišljenja, kar je tudi pomemben splošni cilj predmeta zgodovine v osnovni šoli.

Glede preverjanja in ocenjevanja je poudarek na ustnem ocenjevanju, čeprav se povečuje delež pisnega. Približno razmerje je pokazalo, da je 50 % ustnega in 50 % pisnega preverjanja. Teste oziroma naloge objektivnega tipa uporabljajo vsi učitelji, posamezniki pa so navedli še možnosti za pridobivanje ocene kot so: domače naloge, referat, izdelan plakat. Od učencev smo izvedeli, da pri zgodovini v devetletni OŠ ti nimajo posebnih težav in da

so z ocenjenim znanjem zadovoljni. Podobno so nam zatrдили tudi učitelji.

Zaključek naše spremljave pouka zgodovine v devetletni OŠ nam kaže, da je učni načrt za zgodovino v devetletni OŠ ustrezen, cilji pa so primerno zastavljeni glede na starost učencev. Realizacija UN v 9. razredu je od 90- do 100-odstotna, učitelji pa so poudarili, da je to tako predvsem zaradi dobrega planiranja in načrtovanja od 7. razreda devetletke dalje. Poudarili so tudi, da je za to nujno potrebna samodisciplina in izbiranje ter selekcioniranje določenih tem zlasti pri uporabi učbenika, kar jim odprtost učnega načrta tudi omogoča. Raznolike metode in oblike dela so razgibale pouk zgodovine v devetletki, kar so nam potrdili tudi učenci. Ker imajo v učno vzgojnem procesu tudi oni večjo vlogo, so bolj motivirani in se več naučijo, pa tudi trajnost pridobljenega znanja se po našem mnenju postopoma večja.

Naša opažanja, ki temeljijo na podlagi opazovanih ur zgodovine v devetletki, nam nedvomno kažejo na izboljšanje kakovosti pouka in znanja pri predmetu. Res pa je tudi, da tako zasnovan in dinamičen pouk zahteva od učitelja več dela, še bolj temeljite priprave in predvsem veliko kreativnosti in samoiniciative. Ena od naših cenjenih kolegic je na srečanju učiteljev v pripravi na devetletko hudomušno pripomnila: *Če boste hoteli zaživeti z devetletko, če boste hoteli izboljšati kakovost vašega poučevanja, potem boste morali žrtvovati prenekatero urico prostega časa, tako kot sem jo jaz. Vendar, ko danes pogledam nazaj na prehojeno pot in rezultate, mi ni žal, ker vidim, da moj trud ni bil zaman.*

Vir

Božidar Mrevlje, Vojko Kunaver, Poročilo o spremljavi izvajanja pouka v 9. razredu devetletne OŠ, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, september 2002.

Mag. Pavla Karba, Glavna ocenjevalka za zgodovino, OŠ Ivana Cankarja v Mariboru

Analiza rezultatov

1. nacionalnega preizkusa znanja iz zgodovine v 3. triletju 9-letne OŠ v šolskem letu 2001/2002

UVOD

Nacionalni preizkusi znanja v 9. razredu OŠ omogočajo učencem izbiro. Učenec si namreč lahko ob obveznih predmetih za nacionalne preizkuse izbere tretji predmet za nacionalni preizkus sam.

Učitelji zgodovine predvidevamo, da si bo zgodovino kot izbirni predmet izbralo sorazmerno precejšnje število učencev. Prva generacija je naše predvidevanje potrdila. Nacionalni preizkusi iz znanja zgodovine ob koncu 9. razreda OŠ ne predstavljajo le izziv učencem, ampak tudi učiteljem zgodovine, članom Nacionalne predmetne komisije za zgodovino, avtorjem učbenikov in delovnih gradiv ter načrtovalcem strokovnega izpopolnjevanja učiteljev zgodovine. Nacionalni preizkusi z izzivom vnašajo novo kvaliteto v pouk zgodovine.

ANALIZA REZULATOV

A) STATISTIČNI DEL

REDNI ROK, 9. 5. 2002

1. Število kandidatov, točk in standardni odklon

Število kandidatov	Število točk	Standardni odklon
93	minimalno doseženih	6
	povprečno doseženih	16,96
	maksimalno doseženih	25
	maksimalno možnih	29

2. Struktura po doseženih ocenah in spolu

Ocena	Vsi	Vsi v %	Moški	Moški v %	Ženske	Ženske v %
1	3	3,2	1	1,1	2	2,2
2	16	17,2	11	11,8	5	5,4
3	23	24,7	12	12,9	11	11,8
4	28	30,1	15	16,1	13	14,0
5	23	24,7	16	17,2	7	7,5

IZREDNI ROK, 30. 5. 2002

1. Število kandidatov, točk in standardni odklon

Število kandidatov	Število točk	Standardni odklon
21	minimalno doseženih 13	3,92
	povprečno doseženih 20,43	
	maksimalno doseženih 27	
	maksimalno možnih 29	

2. Struktura po doseženih ocenah in spolu

Ocena	Vsi	Vsi v %	Moški	Moški v %	Ženske	Ženske v %
2	2	9,5	1	4,8	1	4,8
3	2	9,5	1	4,8	1	4,8
4	6	28,6	2	9,5	4	19,6
5	11	52,4	6	28,6	5	23,8

B) PRIMERJAVA IN KOMENTAR

Primerjava med rednim in izrednim rokom s poudarkom na nalogah z najnižjim in najvišjim odstotkom uspešnosti

Struktura po doseženih ocenah in spolu

ROK	Naloge z nižjim % uspešnosti	Naloge z najvišjim % uspešnosti
9. 5. 2002	• Orientacija v času, slikovni vir (20. st. YU) • Smiselno branje pisnega vira (stari vek) • Razumevanje in poznavanje družbenih sprememb – slovenska zgodovina, slikovni vir (19. st.)	• Razumevanje in poznavanje dejstev, slikovni vir (20. st.) • Prepoznavanje ključnih svetovnih organizacij in njihovih ciljev, slikovni vir (20. st.) • Prepoznavanje osebnosti, slikovni vir (20. st.)
30. 5. 2002	• Prepoznavanje temeljnih pisnih virov (stari vek) • Prepoznavanje dogodka, slikovni vir (srednji vek) • Opazovanje in branje zemljevida (leta 1900)	• Prepoznavanje ključnih svetovnih dogodkov in njihovih posledic, slikovni in pisni vir (20. st.) • Utemeljevanje uvedenih sprememb (18. st.) • Poznavanje dejstev slovenske zgodovine (16. st.)

Učenci 1. generacije nacionalnega preverjanja znanja iz zgodovine so na nacionalnih preizkusih pokazali solidno znanje zgodovine. Hvala njim in njihovim učiteljem.

Najuspešneje so reševali naloge iz snovi 9. razreda. Kar nas ne preseneča in potrjuje pravilnost odločitve komisije, da pola zajema 41,4 % točk iz snovi 9. razreda.

Iz analize pa učitelji spoznavamo, da bomo morali še v večji meri razvijati spretnosti dela z raznovrstnimi zgodovinskimi viri; branje in razumevanje prebranega in vprašanj (razvijati funkcionalno pismenost pri pouku zgodovine).

C) VSEBINSKI KOMENTAR IN PRIPOROČILA

Splošna ugotovitev

Naloge so bile strokovno in didaktično ustrezne. Predmetna komisija je upoštevala priporočila s seminarjev in Državne komisije za nacionalne preizkuse ter pobude učiteljev. Tehnična izvedba pol je pohvalna (posebna pohvala RICU, posebej naši koordinatorki Saši MASTERL). Rezultat uspešnosti na rednem in izrednem roku je nad našimi pričakovanji. O zadovoljivih rezultatih na nacionalnem preizkusu iz zgodovine so se v VPRAŠALNIKU zadovoljivo izrazili tudi učitelji, katerih učenci so opravljali nacionalne preizkuse. Njihovim mnenjem se pridružujejo tudi učenci. Učitelji in učenci v vprašalniku niso podali kritičnih pripomb.

Nacionalni preizkus je v rednem roku opravljalo 93 učencev. Iz statističnega poročila je razvidno da, trije učenci nacionalnega preizkusa niso opravili. Njihove oddane pole so bile tako rekoč prazne.

V izrednem roku je opravljalo nacionalni preizkus 21 učencev. Iz statističnega poročila lahko razberemo, da so ga vsi učenci zelo uspešno opravili. Samo 2 učenca sta dobila oceno dve in kar 11 oceno odlično.

Zaključek

Iz primerjave med nalogami z najnižjim in najvišjim odstotkom uspešnosti obeh rokov sklepam, da nam rezultati prvega nacionalnega preizkusa iz zgodovine sporočajo naslednje:

- Učenci bolje poznajo in znajo snov 9. razreda, kar je zaradi značilnosti predmeta povsem razumljivo. To pa potrjuje tudi pravilnost odločitve komisije, da bodo naloge 9. razreda zajemale 41,4 % celotnega preizkusa.
- Strokovno-didaktično ciljna usmeritev Predmetne komisije je ugotavljati funkcionalno znanje učencev iz zgodovine. Statistični rezultati obeh rokov preizkusa iz zgodovine kažejo, da so bili učenci manj uspešni prav pri nalogah, ki zahtevajo funkcionalno znanje (delo z viri) iz snovi 7. in 8. razreda.

Sklep – priporočilo

Analiza nas usmerja v aktualne – potrebne vsebine stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev (vsebine za seminarje, študijske skupine ...). Le učitelj, ki je usposobljen za poučevanje uporabnega – funkcionalnega znanja zgodovine, lahko le-to posreduje in razvija pri učencih, tako v učilnici kot izven nje.

Vira:

ZPZ – analiza 2002 zgodovina, Državni izpitni center, junij 2002, Raziskave in razvoj.

Vprašalnik za učitelje zgodovine 9. razreda, Državni izpitni center, junij 2002.

Božidar Mrevlje, Zavod RS za šolstvo

NAČRTOVANJE

- pomembna dejavnost za uresničevanje učnega načrta v devetletki

Uresničevanje ciljev kurikularne preнове in omogočanje učencem, da so aktivnejši pri vseh stopnjah vzgojno-izobraževalnega dela, zahteva od vsakega učitelja skrbno načrtovanje lastnega dela.

Ko smo začeli v študijskih skupinah razpravljati o vlogi načrtovanja za izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela, so relativno hitro odpadli pomisleki,

ali je načrtovanje potrebno ali ne. Za učni načrt zgodovine v osnovni šoli trdimo, da je odprt. To spoznanje še posebej zahteva od vsakega učitelja skrbno načrtovanje vseh faz vzgojno-izobraževalnega dela. Ker je to temeljna pot, da uveljavljamo načelo odprtosti učnih načrtov, povečujemo učiteljevo in učenčevo kreativnost.

Učni načrt za osnovno šolo je do-

bra kombinacija učno-ciljnega in vsebinskega pristopa. Od šestega do devetega razreda je strukturiran še po tematskih sklopih. Tematski skop v naših učnih načrtih je sicer zaokrožena celota, vendar ne zaprta, saj omogoča izbor ciljev in povezovanje vsebin za uresničevanje izbranih ciljev. Za posamezen razred predvideva v bistvu maksimalne zahteve. Pri uvajanju učni-

teljev v devetletko smo pri pogovorih ugotovili, da je največja težava, da so ob koncu šolskega leta nekatere vsebine ali tematski sklopi ostali nerealizirani zaradi različnih vzrokov. S tem se je odprlo vprašanje, ali je v vsakdanjem šolskem življenju mogoče v celoti uresničiti učni načrt. Z učitelji, ki so se pripravljali na prehod v devetletko, smo hitro ugotovili, da je v 7. in 8. razredu neizvedljivo realizirati 70 ur. Praksa, ki je nastajala, je potrdila pravilnost odločitve, da dejansko dosežemo v šolskem letu od 63 do 65 ur. S konsenzom smo se odločili, da določimo 64 ur kot maksimalen dosežek za šolsko leto. V tem trenutku pa nam tematski sklopi bistveno olajšajo delo. Po pregledu in analizi posameznega tematskega sklopa smo opredelili čas, ki je zanj potreben. Posameznemu tematskemu sklopu smo dodali še preverjanje oziroma tudi ocenjevanje, če smo se zanj odločili. Ure, ki navidezno »manjkajo« do 70, smo namenili preverjanju, utrjevanju ipd.

S tem se odpira vprašanje, kaj smo rešili s tako odločitvijo. Izkušnja učiteljev prvega kroga devetletke je pokazala, da smo s to fazo načrtovanja pripravili pogoje za visoko realizacijo učnega načrta.

Sveda pa se s to fazo šele začnemo. Temeljne faze načrtovanja vzgojno-izobraževalnega dela. Poučevanje je kompleksna dejavnost, ki je tudi odvisna od kakovostne priprave. Izdelovanje dokumentov ni samo tehnična stvar, ker se bistveno dotika tudi dojemanja učiteljeve funkcije v vzgojno-izobraževalnem procesu. Zato se moram pri načrtovanju svojega dela najprej temeljito seznaniti z učnim načrtom, ki je temeljni vir za načrtovanje. Učni načrt za zgodovino je kombinacija učno-ciljnega in vsebinskega pristopa. Za vsak razred posebej je razdeljen na tematske sklope. Prav tematska razčlenba nam omogoča namesto sukcesivnega prehajanja iz teme na temo možnost holističnega pogleda na celoten tematski sklop. Zato se moram najprej vprašati, kaj želim doseči pri predmetu v šolskem letu in pri posameznem tematskem sklopu.

Praksa potrjuje spoznanje, da je npr. tematski sklop o evropskem srednjem veku za učence privlačen (7. razred devetletke). Pri tem sklopu spoznavajo utrinke iz vsakdanjika treh temeljnih slojev tedanje dobe: meščana, kmeta in fevdalca. Zelo jih zanima nekdanje življenje na gradovih, v samostanih. Upoštevati moram tudi spoznanje, da so mnogi učenci že bili na Blejskem gradu, v Predjami, Stični, Olimlju itd. Poleti obujamo nekdanje tradicije, npr. viteški turnir v Predjami, prikaz srednjeveške tržnice, oblačil in glasbe v Celju – knežjem mestu. Pri odločanju o ciljih, ki jih želimo doseči pri obravnavi navedenega tematskega sklopa, je priporočljivo, da upoštevamo tudi znanje učencev in vtise, ki so jih prinesli v šolo zaradi obiskov takih prireditev.

Z upoštevanjem pogojev, ki jih imamo v svojem okolju, si na to vprašanje odgovorimo, ali želimo:

- razviti ustrezne predstave o življenju in delu srednjeveških meščanov, kmetov in prebivalcev gradov;
- približati učencem kulturne, znanstvene in tehnične dosežke srednjega veka;
- usposobiti učence za prepoznavanje materialnih ostankov v srednjeveških mestih, gradovih in podežlju v današnjem času;
- razviti odnos do srednjeveške kulturne dediščine in ostankov.

Od odgovora na vprašanje, kaj želimo doseči pri konkretnem tematskem sklopu, sledi izbor ciljev iz učnega načrta, ki podpirajo našo odločitev. Prav tu je ključ za sprejemanje učnega načrta v smislu, da je odprt. Če se trudimo, da bi uresničili vse cilje, sprejemamo učni načrt v togi, zaprti obliki.

Glede na odločitev, kaj želim doseči pri izbranem tematskem sklopu, izberem naslednje cilje iz učnega načrta (str. 22):

- ob zgodovinskem zemljevidu učenec navede največje evropske države med 11. in 15. stoletjem;
- spozna gospodarske, družbene in kulturne dosežke med 11. in 15. stoletjem;

- opiše nastanek in razvoj ter delo in življenje v srednjeveških mestih;
- ob slikovnem gradivu in odlomkih besedil spozna življenje in vlogo temeljnih slojev tedanje dobe;
- seznanjeni se s kulturo različnih socialnih slojev v visokem srednjem veku ter z vlogo samostanov kot žarišč kulturnega in gospodarskega razvoja.

Naslednji korak pri načrtovanju izvajanja tega tematskega sklopa je izbor vsebin, s katerimi uresničimo zastavljene cilje. Glede na izbor ciljev menim, da je nujno, da izberem naslednje vsebine:

- politična in gospodarska slika v Evropi med 11. in 15. stoletjem;
- nastanek mest – promet, trgovina, obrt, denarno gospodarstvo;
- življenje v srednjem veku v mestih, gradovih in na podežlju;
- vpliv mest na srednjeveško kulturo in znanje;
- odnos med mestom in podeželjem.

Naslednji korak pri načrtovanju izvajanja tematskega sklopa je opredeljevanje dejavnosti učencev, s katerimi uresničujemo izbrane cilje. V strukturi učnega načrta za zgodovino v osnovni šoli ni bilo večjih sprememb od leta 1994, ko smo sprejeli novo zasnovo pouka zgodovine. Sprememba, ki jo prinaša devetletka je bolj didaktična. Temeljni cilj pri pouku zgodovine v devetletki je prehod iz transmisijskega poučevanja, preverjanja in ocenjevanja k vseživljenjskemu znanju in uvajanju pestrejših oblik in metod dela, da bi bili učenci čim bolj dejavni v vseh fazah vzgojno-izobraževalnega dela. Didaktične spremembe se udejanjajo le, če spoznamo, da je to nujnost in izziv časa. V zgodovini šolstva ta prizadevanja niso povsem nova, saj so v svetu že pred desetletji razvijali teorije, da mora učenec postati iz »objekta – subjekt«. Uvajanje oblik in metod dela, s katerimi omogočamo učencu različne dejavnosti pri pouku, zahtevajo skrbno razmislek – načrtovanje. Odgovoriti moramo na vrsto vprašanj:

- katere vire, slike in literaturo imamo v danih pogojih;
- kaj bodo prebrali učenci (tudi doma, seveda ne preveč);
- ali lahko vključim v pouk računalnik in spletne strani;
- kakšna ponazorila bodo izdelali učenci (maketa, risba, plakat itd.);
- ali je možen ogled materialnih ostankov, kako si bomo to ogledali, zapisali in predstavili;
- ali lahko zahtevnejše vsebine predstavim z igro vlog itd.

Navedene možnosti nedvomno bistveno pogojujejo načrtovane oblike pouka. Za izvedbo izbranega tematskega sklopa moram skrbno načrtovati tudi didaktična sredstva, ki jih imam na voljo.

Tematsko načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela ponuja še priložnost, da razmislimo, ali so pri izbranem tematskem sklopu možne medpredmetne povezave. Uresničevanje medpredmetnih povezav v obstoječem didaktičnem sistemu je precej oteženo. Novo razumevanje znanja pa bo moralo v prihodnje tudi temu elementu dati večjo pozornost. Medpredmetno povezovanje ne pomeni, da bomo iz različnih sorodnih predmetov trgali dele, ampak da temeljni problem osvetlimo s spoznanji sorodnih predmetov (ved). Ugotovitev, da srečamo v naših mestih umetnine gotike, renesanse in baroka, je zgolj informacija. Likovna interpretacija pa prispeva k razumevanju in videnju sporočilnih razsežnosti teh umetniških slogov.

Za načrtovanje moram upoštevati še novost učnih načrtov po kurikularni prenovi, ker imamo definiran temeljni in minimalni standard (za evropski srednji vek, str. 22, 39). Ta novost je ključnega pomena za načrtovanje preverjanja in ocenjevanje znanja.

Tematskemu sklopu – Evropski srednji vek – je bilo po presoji skupine učiteljev dodeljenih 7 ur. Pri načrtovanju moram uro preverjanja vključiti v predviden obseg ur. Za delno predstavljeni tematski sklop sta v učnem načrtu takole opredeljena temeljni in minimalni standard (UN, str. 22, 39):

- učenec opiše nastanek in razvoj srednjeveških mest;
- primerja življenje na gradovih, v vaseh in mestih (položaj, prehrana, izobraženost);
- ob slikovnem gradivu in odlomkih poljudnih besedil opiše položaj podložnika.

Izhodišča za sodobno preverjanje in ocenjevanje znanja zahtevajo, da preverjanje opremo na temeljni standard (UN, str. 22). Nujno moramo upoštevati načelo, da je preverjanje vedno predhodna faza ocenjevanja. V kakšni obliki (ustni ali pisni) bo potekalo preverjanje, je odvisno od zapisa v pripravo. Preverjamo tiste standarde, ki jih bomo ocenjevali (srednjeveška mesta, gradovi, podeželje; vsakdanjik in kulturni dosežki). Odveč je skrb, da je tako preverjanje unificirano. Vprašanja oblikujemo na različnih taksonomskih nivojih in s tem ponudimo dodatne izzive sposobnejšim in za predmet bolj zainteresiranim učencem.

Pri preverjanju moramo ugotoviti, ali je večina učencev, če ne že vsi, usvojila minimalni standard. Ta povratna informacija nam pove, kako načrtujemo ocenjevanje. Če so vsi učenci usvojili minimalni standard, pomeni, da je pri vseh znanje pozitivno.

Iz vsega povedanega lahko zaključim, da je temeljito načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela ključ za vse faze vzgojno-izobraževalnega dela.

Didaktiki so že pred desetletji posebej opozarjali na pomen pripravljanja (načrtovanja) na pouk.

Pripravljanje (načrtovanje) pouka je pravzaprav stalen proces, ki poteka hkrati z učnim delom in je sestavni del učiteljevega dela, česar nekateri drugi poklici nimajo. Pripravljanje (načrtovanje) začne učitelj praktično že takrat, ko se odloči za ta poklic oziroma ko začne poučevati. To traja vse dotlej, dokler opravlja svoj poklic. Zato je zahteva po učiteljevi pripravi (načrtovanju) na pouk uzakonjena v šolskem zakonu. Glede na prihodnje učno obdobje lahko razlikujemo:

- a) pripravljanje na novo šolsko leto – globalno ali letno;
- b) pripravljanje na posamezne učne teme – tematsko pripravljanje;
- c) pripravljanje na posamezne učne enote – lekcijško pripravljanje. (Pedagogika II, DZS, Ljubljana 1968, str. 522.)

V zapisu sem želel predstaviti smiselnost načrtovanja vzgojno-izobraževalnega dela, vendar se nisem poglobljal v posamezne vsebinske alineje. Kaj bom vgradil pri načrtovanju v LDN, tematsko ali sprotno pripravo, je odvisno od narave predmeta in konsenza v strokovni sredini.

Gradivo osnovnošolskih študijskih skupin za zgodovino

MODEL LETNE DELOVNE PRIPRAVE za sedmi razred devetletke

Gradivo učiteljev zgodovine osnovnošolskih študijskih skupin s sedeži na OŠ Toneta Čufarja v Ljubljani, OŠ Vižmarje Brod in na OŠ Ivana Cankarja na Vrhniki sta uredili in dopolnili Bernarda Novak Obal (OŠ Toneta Čufarja v Ljubljani) in Vilma Brodnik (ZRSŠ).

Uvod

Na podlagi gradiva učiteljev, ki je nastalo na tretjem sklicu treh osnovnošolskih študijskih skupin v šolskem letu 2002/2003, je izdelan **primer letnega delovnega načrta** za zgodovino v 7. razredu devetletne osnovne šole. Primer je sestavljen iz tematskih načrtov za vse tematske sklope, katerih obravnavo predvideva učni načrt za 7. razred. Poudarjamo, da predstavlja gradivo res samo **primer in ne obveze**, ki bi jo morali upoštevati prav vsi. Letna, tematska in sprotne priprave na pouk predstavljajo učiteljevo **individualno delo**, s katerim se odražajo učiteljeva strokovna in metodična usposobljenost, avtonomija in kreativnost. Zato boste pri svojih letnih in tematskih načrtih na pouk **lahko upoštevali pričujoče gradivo le kot nasvet** pri prenavljanju vaših načrtov v skladu z uvajanjem prenovljenega učnega načrta za zgodovino v devetletni osnovni šoli. S posameznimi rubrikami pri tematskih načrtih za posamezne tematske sklope tudi svetujemo uvajanje procesnega pristopa pri poučevanju in učenju zgodovine z aktivno vlogo učencev in učiteljev v učnem procesu. Zato smo posebej izbirali vsebine - vsebinsko znanje prek vsebinskih ciljev, ki jih želimo uresničevati z obravnavo posameznega tematskega sklopa, proceduralno znanje (spretnosti, postopki, metode) in posebej še procesno znanje, ki ga lahko uresničujemo z načrtovanimi procesnimi cilji. Ker **procesni cilji** (procesno znanje) **pomenijo preplet** vsebin, ciljev, metod in aktivnosti profesorjev in dijakov, smo v procesne cilje, ki se uresničujejo v procesu, **vključili** tudi izbrane vsebinske (vsebine) in proceduralne cilje (spretnosti, postopki, metode), različne miselne procese, prek teh pa tudi možne aktivnosti profesorjev in dijakov. Upoštevali smo **Marzanovo delitev znanja in ciljev**. Na študijskih skupinah smo namreč ugotovili, da vam je ločevanje proceduralnih in procesnih ciljev povzročalo težave. Marzano s sodelavci pa loči tri vrste znanja: vsebinsko, proceduralno in procesno, ki se ga osvaja prek sledečih področij: kompleksnega mišljenja (primerjanje, utemeljevanje, induktivno in deduktivno sklepanje, abstrahiranje, analiza perspektiv, analiza napak, razvrščanje, reševanje problemov, invencija, odločanje), dela z najrazličnejšimi viri, učinkovite komunikacije (ustne, pisne,

grafične ...) in sodelovanja ter miselnih navad (kritično kreativno mišljenje, samoregulacija v procesu učenja). La pa seveda uporabite tudi **Bloomovo taksonomijo**, pri kateri ločimo kognitivno, afektivno in psihomotorično vidike znanja. Pri kognitivni pa naslednje vidike znanja: poznavanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza in vrednotenje.

Pri **izboru vsebin** (vsebinskih ciljev) posameznemu tematskega sklopa si lahko pomagata z naslednjimi kriteriji za izbor vsebin:

- zanimivost, privlačnost, uporabnost;
- spodbujanje k razmišljanju in samostojnemu raziskovanju;
- sistematičnost in usklajenost z drugimi predmeti;
- težavnost (obseg, struktura, abstraktnost);
- eksemplaričnost (predmetna (izbrani primeri znotraj tematskih sklopov), tematska (izbrani primeri znotraj teme));
- aktualnost (življenjskost, izkustvo).

Pri letnih, tematskih in urnih pripravah naj se razmišlja tudi o vseh štirih vlogah, ki jih ima učitelj v sodobni šoli. Pri obravnavi izbranih učnih vsebin lahko še vedno nastopajo v do sedaj najbolj poznani in prevladujoči vlogi, to je vlogi **prenašalca znanja** oz. posredovalca gotovih znanj (transfer oz. transmisija gotovega znanja). Sodobnejši pogledi na poučevanje in učenje pa predvidevajo tudi vlogo učitelja kot **oblikovalca ali izgrajevalca spretnosti**. Pri zgodovini se tako poučuje tudi s pomočjo najrazličnejših zgodovinskih virov. Učitelj je mentor tedaj, ko nastopa v vlogi **vodnika na poti do ciljev**. Pri tem je učenec pri odkrivanju novega znanja samostojen ob različnih aktivnih oblikah in metodah poučevanja in učenja, učitelj pa mu nudi pomoč, če učence zaide oz. ga usmerja na poti doseganja zastavljenih ciljev. Učitelj v vlogi **spodbujevalca osebnostne rasti in razvoja** učenca nastopa tedaj, ko priskrbi ustrezne vire (zgodovinske vire), izkušnje (ob uporabi aktivnih oblik in metod poučevanja in učenja) in spodbude, ki rast in razvoj spodbujajo in omogočajo.

Pri načrtovanju **učnih ur** za obravnavo posameznega tematskega sklopa smo določili minimalno število ur tako, da je primer načrtovan za 63 učnih ur. Preostanek časa lahko namenimo preverjanju in ocenjevanju znanja, pri čemer moramo omeniti, da je v sodobnem učnem procesu preverjanje tudi sestavni del obravnave učne snovi. Predvsem pa naj se vključujejo tudi aktivnejši načini poučevanja in učenja, ki smo jih načrtovali v procesnih ciljih in jih še posebej opredelili pri učnih oblikah in metodah.

V rubriki Literatura smo zapisali res le okvirni izbor

Gradivo osnovnošolskih študijskih skupin za zgodovino

MODEL LETNE DELOVNE PRIPRAVE za sedmi razred devetletke

Gradivo učiteljev zgodovine osnovnošolskih študijskih skupin s sedeži na OŠ Toneta Čufarja v Ljubljani, OŠ Vižmarje Brod in na OŠ Ivana Cankarja na Vrhniki sta uredili in dopolnili Bernarda Novak Obal (OŠ Toneta Čufarja v Ljubljani) in Vilma Brodnik (ZRSS).

Uvod

Na podlagi gradiva učiteljev, ki je nastalo na tretjem sklicu treh osnovnošolskih študijskih skupin v šolskem letu 2002/2003, je izdelan **primer letnega delovnega načrta** za zgodovino v 7. razredu devetletne osnovne šole. Primer je sestavljen iz tematskih načrtov za vse tematske sklope, katerih obravnavo predvideva učni načrt za 7. razred. Poudarjamo, da predstavlja gradivo res samo **primer in ne obveze**, ki bi jo morali upoštevati prav vsi. Letna, tematska in sprotna priprava na pouk predstavljajo učiteljevo **individualno delo**, s katerim se odražajo učiteljeva strokovna in metodična usposobljenost, avtonomija in kreativnost. Zato boste pri svojih letnih in tematskih načrtih na pouk **lahko upoštevali pričujoče gradivo le kot nasvet** pri prenavljanju vaših načrtov v skladu z uvajanjem prenovljenega učnega načrta za zgodovino v devetletni osnovni šoli. S posameznimi rubrikami pri tematskih načrtih za posamezne tematske sklope tudi svetujemo uvajanje procesnega pristopa pri poučevanju in učenju zgodovine z aktivno vlogo učencev in učiteljev v učnem procesu. Zato smo posebej izbirali vsebine - vsebinsko znanje prek vsebinskih ciljev, ki jih želimo uresničevati z obravnavo posameznega tematskega sklopa, proceduralno znanje (spretnosti, postopki, metode) in posebej še procesno znanje, ki ga lahko uresničujemo z načrtovanimi procesnimi cilji. Ker **procesni cilji** (procesno znanje) **pomenijo preplet** vsebin, ciljev, metod in aktivnosti profesorjev in dijakov, smo v procesne cilje, ki se uresničujejo v procesu, **vključili** tudi izbrane vsebinske (vsebine) in proceduralne cilje (spretnosti, postopki, metode), različne miselne procese, prek teh pa tudi možne aktivnosti profesorjev in dijakov. Upoštevali smo **Marzanovo delitev znanja in ciljev**. Na študijskih skupinah smo namreč ugotovili, da vam je ločevanje proceduralnih in procesnih ciljev povzročalo težave. Marzano s sodelavci pa loči tri vrste znanja: vsebinsko, proceduralno in procesno, ki se ga osvaja prek sledečih področij: kompleksnega mišljenja (primerjanje, utemeljevanje, induktivno in deduktivno sklepanje, abstrahiranje, analiza perspektiv, analiza napak, razvrščanje, reševanje problemov, invencija, odločanje), dela z najrazličnejšimi viri, učinkovite komunikacije (ustne, pisne,

grafične ...) in sodelovanja ter miselnih navad (kritično in kreativno mišljenje, samoregulacija v procesu učenja). Lahko pa seveda uporabite tudi **Bloomovo taksonomijo**, pri kateri ločimo kognitivno, afektivno in psihomotorično vrsto znanja. Pri kognitivni pa naslednje vidike znanja: poznavanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza in vrednotenje.

Pri **izboru vsebin** (vsebinskih ciljev) posameznega tematskega sklopa si lahko pomagata z naslednjimi kriteriji za izbor vsebin:

- zanimivost, privlačnost, uporabnost;
- spodbujanje k razmišljanju in samostojnemu raziskovanju;
- sistematičnost in usklajenost z drugimi predmeti;
- težavnost (obseg, struktura, abstraktnost);
- eksemplaričnost (predmetna (izbrani primeri znotraj tematskih sklopov), tematska (izbrani primeri znotraj teme));
- aktualnost (življenjskost, izkustvo).

Pri letnih, tematskih in urnih pripravah naj se razmišlja tudi o vseh štirih vlogah, ki jih ima učitelj v sodobni šoli. Pri obravnavi izbranih učnih vsebin lahko še vedno nastopa v do sedaj najbolj poznani in prevladujoči vlogi, to je v vlogi **prenašalca znanja** oz. posredovalca gotovih znanj (tudi transfer oz. transmisija gotovega znanja). Sodobnejši pogledi na poučevanje in učenje pa predvidevajo tudi vlogo učitelja kot **oblikovalca ali izgrajevalca spretnosti**. Pri zgodovini se tako poučuje tudi s pomočjo najrazličnejših zgodovinskih virov. Učitelj je mentor tedaj, ko nastopa v vlogi **vodnika na poti do ciljev**. Pri tem je učenec pri odkrivanju novega znanja samostojen ob različnih aktivnih oblikah in metodah poučevanja in učenja, učitelj pa mu nudi pomoč, če učenec zaide oz. ga usmerja na poti doseganja zastavljenih ciljev. Učitelj v vlogi **spodbujevalca osebnostne rasti in razvoja** učenca nastopa tedaj, ko priskrbi ustrezne vire (zgodovinske vire), izkušnje (ob uporabi aktivnih oblik in metod poučevanja in učenja) in spodbude, ki rast in razvoj spodbujajo in omogočajo.

Pri načrtovanju **učnih ur** za obravnavo posameznega tematskega sklopa smo določili minimalno število ur tako, da je primer načrtovan za 63 učnih ur. Preostanek časa lahko namenimo preverjanju in ocenjevanju znanja, pri čemer moramo omeniti, da je v sodobnem učnem procesu preverjanje tudi sestavni del obravnave učne snovi. Predvsem pa naj se vključujejo tudi aktivnejši načini poučevanja in učenja, ki smo jih načrtovali v procesnih ciljih in jih še posebej opredelili pri učnih oblikah in metodah.

V rubriki Literatura smo zapisali res le okvirni izbor

razpoložljive literature. Z rubriko Refleksija učitelja pa svetujemo, da se učitelj po vsakem obravnavanem tematskem sklopu vpraša, kaj vse mu je uspelo, kaj mu je uspelo nekoliko manj in kako bi lahko proces poučevanja in učenja še izboljšal.

Vilma Brodnik

Uporabljena literatura:

Učni načrt za zgodovino v programu osnovnošolskega izobraževanja – publikacija, ki sta jo izdala MŠZŠ in ZRSŠ leta 2000, tiskati pa ga je možno tudi s spletnih strani Ministrstva za šolstvo, znanost in šport.

Robert J. Marzano, Debra Pickering, Jay Mc Tigh: Assessing Stu-

dent Outcomes. Performance Assessment Using the Dimensions of Learning Model. ASCD 1993.

Metodični članki v reviji Zgodovina v šoli.

France Strmčnik: Didaktika. Osrednje teoretične teme. Razprave Filozofske fakultete 2001.

Danijela Trškan: Didaktično-metodična struktura sodobnih učnih načrtov za srednješolsko zgodovino v Sloveniji, Franciji, Veliki Britaniji in mednarodnih šolah. Zgodovinski časopis. Letnik 55, 2001/2.

Cirila Peklaj s sodelavkami: Sodelovalno učenje ali Kdaj več glav več ve. DZS 2001.

Barica Marentič Požarnik: Kako pomembna so pojmovanja znanja, učenja in poučevanja za uspeh kurikularne prenove (prvi del). V: Sodobna pedagogika 1998. št. 3.

Model letne delovne priprave – tematski načrt

Tematski sklop	Življenje prvih človeških skupin
Razred	7.
Število ur	7 ur
Učne enote – teme	Uvod (Kaj je zgodovina, Zgodovinski viri, Zgodovinski čas), Starejša kamena doba, Mlajša kamena doba, Doba kovin, Verovanje in umetnost, Prazgodovina na Slovenskem, Preverjanje in ponavljanje
Vsebinski cilji	• Učenci ugotovijo cilje pouka zgodovine, • spoznajo, da so dogodki v preteklosti vtisnili sledi – zg. vire, na temelju katerih spoznavamo preteklost, • ob časovnem traku znajo določiti časovne enote (leto ... zg. dobe), • opišejo značilnosti posameznih obdobij v prazgodovini, • ugotavljajo pomen ognja, • opišejo razvoj orodij in različnih dejavnost v posamezni prazgodovinski dobi, • naštejejo in pojasnijo večje spremembe, ki jih povzroči uporaba kovin v vsakdanjem življenju, • seznanijo se z začetki verovanja in umetnosti, • s pomočjo zgodovinskega zemljevida ugotavljajo prazgodovinska najdišča na Slovenskem in jih razvrščajo po obdobjih.
Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• Analizirajo in primerjajo različne zgodovinske vire, • razvijajo spretnost prostorskih in časovnih predstav, • v časovni trak vpišejo posamezne dobe in pri vsaki navedejo primer materialnega, pisnega ali ustnega vira, • se vživljajo v vsakdanje življenje v posameznih dobah, • primerjajo način življenja v prazgodovinskih dobah, • utemeljujejo pomen ognja, • zbirajo in izbirajo različne podatke po različnih medijih in naredijo sintezo o življenju v posameznih obdobjih prazgodovine, • razvijajo spretnost različnih oblik sporočanja (ustno, pisno, slikovno), • razvrščajo materialne vire iz obdobja prazgodovine glede na čas njihovega nastanka, • primerjajo verovanje in umetniško ustvarjanje sodobnih naravnih ljudstev s prazgodovino, • primerjajo način življenja sodobnih naravnih ljudstev s prazgodovinskim, • na podlagi arheoloških najdb sklepajo o poselitvi, kulturnem, družbenem in gospodarskem razvoju na Slovenskem v prazgodovini.

Pojmi	Zgodovina, zgodovinski viri – materialni, pisni, ustni, zgodovinske dobe, ledena doba, kamena doba, bronasta doba, železna doba, horda, rod, pleme, zasebna lastnina, požigalništvo, gradišče, gomila, neandertalec, Potočka zijalka, vaška situla, vrač, totem, halštatska ljudstva na Slovenskem, Kelti, arheološko najdišče.
Učne oblike	Frontalna, individualna, skupinsko delo, delo v dvojicah.
Učne metode	Razlaga, pogovor, delo z zemljevidom, terensko delo (muzej), metoda pisnih izdelkov, delo z zgodovinskimi viri, delo z računalnikom, igra vlog.
Učbeniki, učna sredstva in didaktična gradiva	Učbenik, delovni zvezek, zgodovinski atlas, Zgodovinski časovni trak (Didakta) in zgoščenka Zgodovinski časovni trak, delovni listi, prosojnice, diapozitivi, videokaseta – Zgodba o neandertalčevi piščalki (Založba ZRC 1998).
Literatura	Ernst Hans Josef Gombrich: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce (DZS in Založba Grad 1995), Zbirka Kako so živeli – V prazgodovinski dobi (ZMK 1989), Zbirka Svet okrog nas – Ljudje iz davnin (Pomurska založba 1992), Kronika človeštva (ZMK 1996), Janez Jalen: Bobri (ZMK), Erich Ballinger: Obračun na ledeniku (ZMK 1992), Velika ilustrirana enciklopedija, Marica Čerič, Pavla Karba: Bučko odkriva prazgodovino (DZS 1999), Anka Zuljan: zgoščenka S sliko v zgodovino (April, d. o. o.), Učbenik za 1. letnik gimnazije, Zbirka Mejniki: Kelti, prvi gospodarji Evrope (DZS 1997), Zgodovina človeštva (DZS, ustrezne knjige), Zakladi tisočletij (Modrijan 1999).
Preverjanje in ocenjevanje znanja	Ustno in pisno preverjanje – zastavljanje vprašanj, kviz, križanka.
Medpredmetne povezave	Geografija, slovenščina, likovna vzgoja, knjižnična informacijska znanja (KIZ).
Refleksija učitelja: • kaj mi je pri obravnavi tematskega sklopa uspelo; • kaj moram pri obravnavi tematskega sklopa izboljšati.	
Zabeležke	

Tematski sklop	Najstarejše civilizacije
Razred	7.
Število ur	6 ur
Učne enote – teme	Dežele starega Vzhoda, Egipt – gospodarske značilnosti, Družbena struktura Egipta, Verovanje, Znanje in gradbeništvo, Ponavljanje in utrjevanje
Vsebinski cilji	• Učenci opišejo pogoje za nastanek prvih civilizacij in jih naštejejo, • navedejo področja in reke, kjer so prve civilizacije nastale, • spoznajo namakalno poljedelstvo ob Nilu, • spoznajo način življenja v Egiptu in opišejo položaj in delo različnih socialnih skupin, • opišejo značilnosti verovanja, • spoznajo dosežke v znanosti, kulturi in gradbeništvu.

Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• Razvijajo spretnost časovnih in prostorskih predstav, • analizirajo – razbirajo podatke iz različnih zgodovinskih virov in na njihovem temelju samostojno pripovedujejo o zgodovinskih dogodkih v starem Egiptu, • ob slikovnem gradivu in odlomkih besedil sklepajo in primerjajo položaj različnih socialnih skupin in poklicev v Egiptu, • vživljajo se v vloge posameznih socialnih skupin, • presojaajo, kakšen je bil vpliv verovanja na umetnost, življenje in gradbeništvo, • razvrščajo značilnosti posameznih kultur v času in prostoru, • utemeljujejo vpliv gospodarstva na razvoj kulture.
Pojmi	Namakalno poljedelstvo, suženj, faraon, piramida, sfinga, družbeni sloj, hieroglifi, klinopis.
Učne oblike	Frontalna, individualna, skupinska, delo v dvojicah.
Učne metode	Pogovor, razlaga, demonstracija, delo z besedilom, delo z viri, delo z zemljevidom, igra vlog.
Učbeniki, učna sredstva in didaktična gradiva	Učbenik, delovni zvezek, zgodovinski atlas, delovni list, prosojnice, diapozitivi, videokaseta – Zgodovina pisave, Zgodovina mode (Videofon), videokaseti Starodavni Egipt, Starodavna Mezopotamija (Bookmark, Vester & Co. d. n. o.), Zgodovinski časovni trak – Didakta, zgoščenka Zgodovinski časovni trak .
Literatura	Kronika človeštva (ZMK 1996), Zbirka Človek in čas – Prazgodovina in rečne kulture (ZMK 1997), E. H. J. Gombrich: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce (DZS in Grad 1995), Zgodovina krščanstva (Ognjišče in DZS 1992), Zgodovina v slikah (DZS, ustrezne knjige), Zgodovina človeštva (DZS, ustrezna knjige), Mircea Eliade: Zgodovina religioznih verovanj in idej (DZS 1996, tri knjige), C. W. Ceram: Pokopane kulture (DZS 1980), Jože Marinko: Antična arhitektura (Družina 1997), Eva Kocuvan: Egipčanska knjiga živih (Modrijan 1997), Zbirka Svet okrog nas: Stari Egipt (Pomurska založba 1994), Pisave (Pomurska založba 1999) in Glasbila (Pomurska založba 1990), Sveta dežela (Pomurska založba 1993), Bart Winer: Življenje v starem svetu (MK 1968), Velike kulture sveta: Egipt, Helada, Bizanc, Rim (Prva knjiga, Mohorjeva družba, Celovec – Ljubljana – Dunaj 1999), Zbirka Mejniki: Iskanje pozabljenega Egipta (DZS 1994); Zbirka Mejniki: Pisava, spomin človeštva (DZS 1994), Alberto Siliotti: Egipt, sijaj stare civilizacije (ZMK 1999), Sarah Kochav: Izrael, sijaj svete dežele (ZMK 2000), Vse, samo egipčanska mumija ne (Didakta 2002), Zbirka Kako so živeli: V času starih Judov (ZMK 1991), Marica Čerič, Pavla Karba: Prve civilizacije kot nas zanimajo (DZS 1999).
Preverjanje in ocenjevanje znanja	• Ustno in pisno preverjanje – zastavljanje vprašanj in reševanje nalog, kviz, križanka; • Ustno ocenjevanje in pisni preizkus znanja.
Medpredmetne povezave	Geografija, slovenščina, tehnika in tehnologija, likovna vzgoja.
Refleksija učitelja: • kaj mi je pri obravnavi tematskega sklopa uspelo; • kaj moram pri obravnavi tematskega sklopa izboljšati.	
Zabeležke	

Tematski sklop	Stari Grki
Razred	7.
Število ur	12 ur
Učne enote – teme	Kretska–mikenska kultura; Dežela in prebivalstvo; Grški bogovi, epi, miti in olimpijske igre; Mestne države: Sparta, Atene; Atenska demokracija; Vsakdanje življenje; Grška kolonizacija; Grško–perzijske vojne; Peloponeške vojne in Aleksander Veliki; Dosežki znanosti in kulture; Preverjanje in ponavljanje; Preizkus znanja.
Vsebinski cilji	• Učenci poznajo pomen kretske in mikenske kulture, • ob zemljevidu opišejo značilnosti grške pokrajine, • naštejejo grška plemena in na zgodovinskem zemljevidu določijo območja poselitve, • pojasnijo povezanost grških mitov z naselitvenim obdobjem, • opredelijo vsehelenski pomen olimpijskih iger, • seznani se z značilnostjo grške religije, • spoznajo in pojasnijo družbeno in državno organizacijo na primeru Aten in Sparte, • spoznajo vsakdanje življenje v različnih polis, • vedo, da so Grke povezovali skupni jezik, vera, kultura, olimpijske igre, miti in trgovina, • prikažejo razmere, ki so povzročile razseljevanje Grkov in ob zgodovinskem zemljevidu ugotavljajo smeri kolonizacije, • znajo navesti najpomembnejše vzroke za grško–perzijske vojne, • naštejejo posledice vojn med grškimi polis za prevlado v grškem svetu, • opredelijo čas nastanka, obseg ter pomen makedonske države, • ob slikovnem gradivu navedejo najpomembnejše dosežke grške kulture in znanosti.
Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• Učenci sklepajo in utemeljujejo pomen in dosežke kretske in mikenske kulture; politične ureditve v Sparti in Atenah; olimpijskih iger Grkov z današnjimi; pisave, umetnosti najstarejših civilizacij in starih Grkov; primerjajo grško demokracijo z današnjo v Sloveniji, se vživljajo v družinsko življenje v Atenah in Sparti, • razvijajo spretnosti dela z zemljevidom in s časovnim trakom; sodelovalnega učenja in odgovornosti za skupne cilje; dela z različnimi zgodovinskimi viri; različnih oblik sporočanja (ustno, pisno, slikovno), • razvrščajo podatke v časovno preglednico, • analizirajo različne vire, • utemeljujejo na podlagi zgodovinskih virov razlike med atensko in slovensko demokracijo, • zbirajo in izbirajo podatke po različnih medijih, • presojujejo vlogo pomembnih zgodovinskih osebnosti, kot sta Periklej in Aleksander Makedonski prek njihovih življenjskih zgodb, • razvijajo vzročno–posledično mišljenje na primeru grške civilizacije in njenega vpliva na evropsko, • se vživljajo v vsakdanje življenje Grkov.
Pojmi	Heleni, Helada, Ahajci, Jonci, Dorci, Grki, olimpijada, preročišče, epi, miti, muze, nimfe, aristokracija, akropola, demos, demokracija, črepinjska sodba, polis, spartanska vzgoja, imperij, patriotizem, helenizem, antika.
Učne oblike	Frontalna, individualna, skupinsko delo, delo v dvojicah.
Učne metode	Pogovor, razlaga, delo z zemljevidom, delo z zgodovinskimi viri, delo z računalnikom, metoda pisnih izdelkov, igra vlog, sodelovalno učenje.
Učbeniki, učna sredstva in didaktična gradiva	Učbenik, delovni zvezek, zgodovinski atlas, delovni listi, prosojnice, diapozitivi, videokaseta Starodavni Grki (Bookmark, Vester & Co. d. n. o.).
Literatura	Zbirka Svet okrog nas: Stari Grki (Pomurska založba 1994), Zgodovina človeštva (DZS, ustrezne knjige), Bart Winer: Življenje v starem svetu (MK 1968), Plutarh: Življenja

	velikih Grkov (ZMK 2003), Karl Vorländer: Zgodovina filozofije (Slovenska matica 1968), Zgodovina v slikah (DZS, ustrezne knjige), Velike kulture sveta: Egipt, Helada, Bizanc, Rim (prva knjiga, Mohorjeva družba, Celovec – Ljubljana – Dunaj 1999), Zgodovina človeštva (DZS, ustrezne knjige), Oxfordova enciklopedija zgodovine; Roland Barthes: Retorika starih (ŠKUC in ZI Filozofske fakultete 1990), Kdo je ustvarjal zgodovino (Delavska enotnost 1988), Herodot: Zgodbe (DZS, dve knjigi), Starogrška lirika (DZS 1964), Gustav Schwab: Najlepše antične pripovedke (MK 1998), C. M. Bowra: Klasična Grčija (MK 1968), Anton Sovre: Stari Grki (Slovenska matica 2002), Rajko Bratož: Grška zgodovina, Kratek pregled s temeljnimi viri in izbrano literaturo (ZZDS in Študentska založba Študentske organizacije Univerze v Ljubljani 1997), C. W. Ceram: Pokopane kulture (DZS 1980), Zbirka Mejniki: Rojstvo Grčije (DZS 1995), Furio Durando, Antična Grčija, zarja zahoda (ZMK 1999), Zbirka Svet okrog nas: Stari Grki (Pomurska založba 1994), Thucydides: Peloponeška vojna (DZS 1958), Umetnost v slikah (DZS, ustrezne knjige), E. H. J. Gombrich: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce (DZS in Grad 1995), Zbirka Mejniki: Aleksander Veliki (DZS 1999), Zbirka mejniki: Pisava, spomin človeštva (DZS 1994), Valerio Massimo Manfredi: Aleksander Veliki – Amonove sipine, Sin sanj in Na koncu sveta (ZMK 2003), Jože Marinko: Antična arhitektura (Družina 1997), Bronislava Aubelj: Antična imena po slovensko (Modrijan 1997), Mircea Eliade: Zgodovina religioznih verovanj in idej (DZS 1996, tri knjige), Kako so živeli Grki (EWO 1994), Pavla Karba, Marica Čerič, Natalija Robnik, Slavica Tovšak: Ljubomir raziskuje s Kronosom v antični Grčiji (DZS 1999).
Preverjanje in ocenjevanje znanja	• Ustno in pisno preverjanje v obliki reševanja nalog, zastavljanja vprašanj, reševanja križank, igra vlog v obliki kviza Lepo je biti milijonar. • Pisni preizkus znanja.
Medpredmetne povezave	Geografija, slovenščina, likovna vzgoja, gospodinjstvo, KIZ.
Refleksija učitelja:	
• kaj mi je pri obravnavi tematskega sklopa uspelo; • kaj moram pri obravnavi tematskega sklopa izboljšati.	
Zabeležke	

Tematski sklop	Rimska svetovna država
Razred	7.
Število ur	11 ur
Učne enote – teme	Predrimska Italija, Nastanek rimske države, Širjenje rimske države, Gospodarstvo in vsakdanje življenje, Od republike k cesarstvu, Propadanje rimskega cesarstva, Krščanstvo, Rimska kultura in znanost, Rimska oblast na naših tleh, Ponavljanje in utrjevanje, Preizkus znanja.

Vsebinski cilji	• Učenci s pomočjo zemljevida naštejejo največje etnične skupnosti na Apeninskem polotoku in Padski nižini v predrimskem obdobju, • spoznajo legendo o nastanku Rima, • opišejo položaj prebivalstva in razlike med njimi, • seznanijo se z različnimi oblikami državne ureditve – kraljevino, republiko, cesarstvom, • opišejo vsakdanje življenje različnih rimskih socialnih skupin na podlagi različnih zgodovinskih virov, • opišejo življenje in vlogo sužnjev, • navedejo vlogo rimske vojske (gradnja cest, širjenje države, romanizacija), • s pomočjo zemljevida ugotavljajo meje rimskega imperija v času največjega vzpona (2. stoletje), • spoznajo glavne vzroke krize in propadanja rimskega imperija, • seznanijo se z nastankom krščanstva in njegovim širjenjem, • s pomočjo slikovnega gradiva spoznajo rimsko kulturo in navedejo dosežke znanosti, • ponovijo znanje o vplivu Rimljanov v naših krajih in na podlagi različnih zgodovinskih virov opisujejo rimske kulturne spomenike na Slovenskem.
Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• Učenci glede na lego Apeninskega polotoka sklepajo o razlogih za etnično pestrost v predrimski Italiji, • razlikujejo med ljudskim izročilom in arheološkimi odkritji oz. dejstvi, • interpretirajo legendo o Romulu in Remu in iščejo sorodne primere v književnosti, • analizirajo različne vire in zgodovinske zemljevide, • razvijajo spretnost prostorskih in časovnih predstav, • se vživljajo v različne vloge iz vsakdanjega in političnega življenja, • presojajo vlogo pomembnih zgodovinskih osebnosti, kot so Hanibal, Scipion Afričan, Gaj Julij Cezar, Gaj Oktavijan Avgust, Jezus Kristus prek njihovih življenjskih zgodb, • s pomočjo tematske karte v učbeniku dokažejo pomen provinc, • analizirajo različne zgodovinske vire in zemljevide, • primerjajo rimsko kulturo z grško, • primerjajo življenje sužnjev v rimski in grški državi, • primerjajo rimsko republiko z atensko demokracijo, • s pomočjo različnih medijev (strip, film, internet ...) predstavijo svoj pogled na rimsko obdobje, • interpretirajo vlogo rimske vojske, • razlikujejo med republiko in cesarstvom, • na podlagi analize virov spoznajo socialne in etične temelje krščanstva, • sklepajo o pomenu rimskega prava za današnji čas, • utemeljujejo pomen rimske kulture za evropsko civilizacijo.
Pojmi	Etruščani, Latini, Italiki, legenda, Romul, Rem, patriciji, plebejci, konzul, ljudski tribun, senat, veto, kraljevina, republika, legija, Kartagina, Punci, Hanibal, romanizacija, province, latifundija, kolon, terme, galeja, akvedukt, freska, mozaik, gladiatorji, Spartak, diktatura, imperij, cesarstvo, Biblija, Sveto pismo, mesija, apostoli, katakombe, Cerkev, mitrej, Emona, Celeja, Petovijo.
Učne oblike	Frontalna, individualna, skupinsko delo, delo v dvojicah.
Učne metode	Pogovor, razlaga, delo z zemljevidom, delo z zgodovinskimi viri, delo z računalnikom, metoda pisnih izdelkov, igra vlog.
Učbeniki, učna sredstva in didaktična gradiva	Učbenik, delovni zvezek, zgodovinski atlas, delovni list, prosojnice, diapozitivi, videokaseta, CD.

Literatura	E. H. J. Gombrich: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce (DZS in Grad 1995), Zbirka Svet okrog nas: Stari Rim (Pomurska založba 1994), Zbirka Mejniki: Iskanje starega Rima (DZS 1996), Zbirka Kako so živeli: V rimskih časih (ZMK 1989) in Zgodovina rimske vojske (ZMK 1990), Eva Kocuvan: Rimljan sem – Romanus sum (DZS 1994), Iva Curk: Arma Virumque (Ob tvarnih virih o rimski dobi na Slovenskem, DZS 1999), Sveto pismo, odlomki Tacita (Anali), Gaja Julija Cezarja (Galska vojna), Cicera, Zgodovina človeštva (DZS, ustrezne knjige), Bart Winer: Življenje v starem svetu (MK 1968), Zgodovina v slikah (DZS, ustrezne knjige), Vse, samo rimski gladiator ne (Didakta 2002), Jérôme Carcopino: Rim na vzponu cesarstva (Modrijan 2001), Znamenita pisma, Sporočila, ki so spreminjala svet (DZS 1995), Po sledih rimskih vojakov v Sloveniji (Ljubljana 1993), Ljudmila Plesničar - Gec in Boris Kuhar: Emona in rimska kuhinja. Apicijevi recepti za današnjo rabo (ČZD Kmečki glas in Mestni muzej Ljubljana 1996), Barry Cunliffe: Rimljani (CZ 1982), Velike kulture sveta: Egipt, Helada, Bizanc, Rim (prva knjiga, Mohorjeva družba Celovec – Ljubljana – Dunaj 1999), Zbirka Mejniki: Jezus, nepričakovani bog (DZS 1995), Svet Biblije, Stara in Nova zaveza (MK 1991), Zgodovina krščanstva (Ognjišče in DZS 1992), Zgodovina cerkve – prva knjiga (Od začetkov do Gregorja Velikega, Družina 1998), Mircea Eliade: Zgodovina religioznih verovanj in idej (DZS 1996, tri knjige), Anna Maria Liberati in Fabio Bourbon: Antični Rim, zgodovina civilizacije, ki je vladala svetu (ZMK 2000), Zbirka Svet okrog nas: Stari Rim (Pomurska založba 1994), Zakladi tisočletij (Modrijan 1999).
Preverjanje in ocenjevanje znanja	• Ustno in pisno preverjanje v obliki reševanja nalog, zastavljanja vprašanj in iger vlog. • Pisni preizkus znanja.
Medpredmetne povezave	Geografija, slovenščina, latinščina, likovna vzgoja, gospodinjstvo, KIZ.
Refleksija učitelja:	
• kaj mi je pri obravnavi tematskega sklopa uspelo; • kaj moram pri obravnavi tematskega sklopa izboljšati.	
Zabeležke	

Tematski sklop	Evropa po razpadu rimskega imperija
Razred	7.
Število ur	8 ur
Učne enote – teme	Uvod, Preseljevanje ljudstev (pradomovina), Preseljevanje (nove države), Nove velesile (Bizanc, Arabci, Franki).
Vsebinski cilji	• Učenci po kronološkem vrstnem redu naštejejo srednjeveška obdobja, • navedejo zgodovinske vire, ki jih uporabljajo zgodovinarji za proučevanje srednjega veka, • seznanijo se z načinom življenja in navadami Germanov, Slovanov in Hunov – v obliki študijskega primera izberejo le eno ljudstvo,

Vsebinski cilji	• naštejejo vzroke za preseljevanje iz pradomovine, • navedejo kulturne dosežke Bizantincev, Arabcev (izberejo le Bizanc ali Arabce) in Frankov (obvezno), • spoznajo družbene, politične in gospodarske značilnosti fevdalne ureditve.
Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• Učenci razvijajo spretnost časovnih in prostorskih predstav, • sklepajo o verodostojnosti zgodovinskih virov, • primerjajo način življenja in navade posameznih ljudstev, • luščijo bistvo in pripravijo samostojne zaključke o življenju posameznih ljudstev, • odločajo se o različnih možnih vzrokih za preseljevanje ljudstev in utemeljijo svojo odločitev, • dokazujejo pomembnost kulturnih dosežkov Arabcev, Frankov in Bizantincev za nadaljnji zgodovinski razvoj, • iz različnih zgodovinskih virov izluščijo in razvrstijo značilnosti fevdalizma v tri kategorije (politične, gospodarske in družbene značilnosti), • razvijajo spretnosti sodelovalnega učenja in odgovornosti za skupne cilje.
Pojmi	Zgodnji srednji vek, visoki, pozni srednji vek, rune, zemljanka, Atila, Justinijan I., Justinijanov zakonik, ikone, samostan, katoliška Cerkev, pravoslavna Cerkev, islam, koran, džamija, Alah, Mohamed, Karel Veliki, tlačan/podložnik, fevd, fevdalizem, alod, vazal, urbar, tlaka.
Učne oblike	Frontalna, individualna, skupinska, delo v dvojicah.
Učne metode	Pogovor, razlaga, demonstracija, delo z besedilom, delo z viri, delo z zemljevidom.
Učbeniki, učna sredstva in didaktična gradiva	Učbenik, delovni zvezek, zgodovinski atlas, delovni list, prosojnice, diapozitivi, videokaseta.
Literatura	Kronika človeštva (ZMK 1996), Zbirka Človek in čas: Korenine srednjega veka (ZMK 1998), Zbirka Kako so živeli: V času barbarskih kraljestev (ZMK 1991) in V času Vikingov (ZMK 1990), E. H. J. Gombrih: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce (DZS in Grad 1995), Zgodovina krščanstva (Ognjišče in DZS 1992), Zgodovina v slikah (DZS, ustrezne knjige), Titus Petronius Arbiter: Satirikon (CZ 1987), Zbirka Mejniki: Zlati Bizanc (DZS 1998), Zbirka Mejniki: Mohamed, Alahov prerok (DZS 1994), Maurice Keen: Srednjeveška Evropa (CZ 1993).
Preverjanje in ocenjevanje znanja	Ustno in pisno preverjanje v obliki reševanja nalog, iger vlog, zastavljanja vprašanj.
Medpredmetne povezave	Geografija, KIZ.
Refleksija učitelja: • kaj mi je pri obravnavi tematskega sklopa uspelo; • kaj moram pri obravnavi tematskega sklopa izboljšati.	
Zabeleške	

Tematski sklop	Evropski srednji vek
Razred	7.
Število ur	6 ur
Učne enote – teme	Politična in gospodarska podoba Evrope, Kmečko življenje v srednjem veku, Življenje fevdalcev na gradovih, Nastanek mest, življenje meščanov, Srednjeveška kultura, Kultura na Slovenskem.
Vsebinski cilji	• Učenci ob zgodovinskem zemljevidu navedejo večje evropske države v tem času, • spoznavajo gospodarske, družbene in kulturne spremembe v evropskem in nacionalnem prostoru med 11. in 15. stoletjem, • spoznavajo vsakdanje življenje kmetov in opišejo njihov položaj, • poznajo razlike med življenjem kmetov in fevdalcev, • s pomočjo slikovnega gradiva opišejo razvoj gradu in vsakdanje življenje v njem, • seznani se z nastankom in razvojem srednjeveških mest, • opišejo vsakdanje življenje srednjeveških meščanov, • pojasnijo vpliv srednjeveških mest na srednjeveško kulturo, • seznani se z različnimi oblikami srednjeveške kulture (vas, mesto, grad, samostan).
Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• Učenci analizirajo različne vire in jih primerjajo, • razvijajo spretnost časovnih in prostorskih predstav, • razlikujejo pojme tlačan/podložnik, plemič/fevdalec, • primerjajo obveznosti kmetov in način kmetovanja v srednjem veku z današnjim časom v Sloveniji, • vživljajo se v kmetov vsakdanjik, v lik fevdalca, meniha in meščana, • primerjajo življenje tlačana, fevdalca in meščana, • iščejo in navajajo svoje primere, • razvijajo spretnost različnih oblik sporočanja (ustno, pisno, slikovno), • na podlagi različnih virov utemeljujejo razlike med srednjeveško obrtjo in trgovino ter sedanjim časom, • razvijajo kritično presojo virov in dogodkov, • zbirajo in izbirajo podatke v različnih medijih in pripravijo ogled srednjeveškega mesta (Ljubljane, Kopra, Ptuja, Škofje Loke ...).
Pojmi	Rekonkvista, mesto, trg, ceh, meščan, mestne pravice, špital, romanika, gotika, vitez, turnir, trubadur, velika pravda, mala pravda, desetina, urbar, ljudska kultura, univerza.
Učne oblike	Frontalna, individualna, skupinska, delo v dvojicah.
Učne metode	Pogovor, razlaga, demonstracija, delo z besedilom, delo z viri, delo z zemljevidom, terensko delo.
Učbeniki, učna sredstva in didaktična gradiva	Učbenik, delovni zvezek, zgodovinski atlas, delovni list, prosojnice, diapozitivi, videokaseta.
Literatura	Darja Mihelič: Meščan sem: iz življenja srednjeveških mest (Mihelač in Nešović 1996), Zbirka Ilustrirana zgodovina Slovencev za otroke: Darja Mihelič: Polje, kdo bo tebe ljubil (Mladika 1997), Timotej Knific: Tu bo naš dom (Mladika 1998), Zgodovinska čitanka, Enciklopedija Slovenije, Zbirka Kako so živeli: V zavetju srednjeveških gradov (ZMK 1990), Zbirka Zgodovinsko Klasje (DZS, ustrezne knjige), Maja Žvanut: Od viteza do gospoda (Viharnik in Znanstveni inštitut FF 1994), Ivan Jakič: Vsi slovenski gradovi, Leksikon slovenske grajske zapuščine, DZS 1999, Maurice Keen: Srednjeveška Evropa (CZ 1993), Mircea Eliade: Zgodovina religioznih verovanj in idej (DZS 1996, tri knjige), Zgodovina cerkve – Srednji vek (druga knjiga, Družina 1991), Zgodovina človeštva (DZS, ustrezne knjige), Zgodovina v slikah (DZS, ustrezne knjige), Velike kulture sveta: Egipt, Helada, Bizanc, Rim/prva knjiga in Kitajska, Japonska, Islam, Stara Amerika, druga knjiga (Mohorjeva družba, Celovec – Ljubljana – Dunaj 1999), Jacques Le

Literatura	Goff: Za drugačen srednji vek (Zbirka Studia humanitatis 2002).
Preverjanje in ocenjevanje znanja	Ustno in pisno preverjanje z reševanjem nalog, zastavljanjem vprašanj, igrami vlog.
Medpredmetne povezave	Geografija, slovenščina, gospodinjstvo, likovna vzgoja, glasbena vzgoja.
Refleksija učitelja: • kaj mi je pri obravnavi tematskega sklopa uspelo; • kaj moram pri obravnavi tematskega sklopa izboljšati.	
Zabeležke	

Tematski sklop	Slovenci v srednjem veku
Razred	7.
Število ur	8 ur
Učne enote – teme	Naselitev alpskih Slovanov in njihovo življenje, Karantanija, Izguba karantanske samostojnosti, Karniola in Spodnja Panonija, Oblikovanje dežel na Slovenskem, Tekmovanje za oblast nad deželami (Opomba: del, ki sledi lahko obdelamo tudi pri evropskem srednjem veku, vendar moramo prilagoditi število ur in cilje), Mesta na Slovenskem, Kmetje in graščaki na Slovenskem, Kultura na Slovenskem, Utrjevanje.
Vsebinski cilji	• Učenci ob zemljevidu opišejo obseg naselitve naših prednikov, • ugotavljajo spremembe v načinu življenja po naselitvi, • seznani se z dogodki, ki so vplivali na nastanek Karantanije in Spodnje Panonije, • razložijo sestavo karantanske družbe in opišejo obred ustoličevanja, • seznani se z dogodki, ki so vplivali na izgubo karantanske samostojnosti in jih pojasnijo, • spoznajo in razumejo način širjenja krščanstva med alpskimi Slovani, • seznani se z osebnostjo in delom Cirila in Metoda, • ugotovijo, da se s prevlado krščanstva ozemlje Karantanije vključi v zahodni evropski civilizacijski prostor, • seznani se z oblikovanjem slovenskih zgodovinskih dežel in jih znajo naštet, • opišejo vlogo celjskih grofov na slovenskih tleh, • ugotavljajo vzroke za nastanek in razvoj mest na Slovenskem, • naštejejo najstarejša slovenska mesta in spoznajo meščanski vsakdanjik, • pojasnijo pojem kolonizacija in posledice srednjeveške agrarne in neagrarne kolonizacije na Slovenskem, • ob slikovnem gradivu razberejo in opišejo kulturne spomenike na Slovenskem.
Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• Učenci razvijajo spretnosti časovnih in prostorskih predstav, • primerjajo način življenja v pradomovini in v novi domovini, • primerjajo prostor poselitve v Vzhodnih Alpah z današnjim jezikovnim področjem in mejami RS,

Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• ob shemi analizirajo in razložijo karantansko družbo, • ob zgodovinskih virih analizirajo obred ustoličevanja, • se uživljajo v obred ustoličevanja, • razvijajo vzročno-posledično mišljenje ob utemeljevanju izgube karantanske samostojnosti, ko sklepajo o posledicah padca pod tujo nadoblast, • pripravijo samostojne zaključke in utemeljijo pomen Brižinskih spomenikov za sprejemanje krščanstva med preprostim ljudstvom, • presojujejo vlogo Cirila in Metoda ter njunega dela, • razlikujejo posamezne slovenske dežele in njihove oblastnike, • zbirajo in izbirajo bistvene podatke o življenju celjskih grofov, • znanje uporabijo v novih okoliščinah, izdelajo lastno družinsko deblo po predhodni analizi rodbinskega debela celjskih grofov, • razvrstijo mesta glede na nastanek in se uživijo v vsakdanjik meščana.
Pojmi	Karantanija, knežji kamen, ustoličevanje, kosez, Brižinski spomeniki, Konstantin, Metod, kolonizacija, zgodovinske dežele: Kranjska, Štajerska, Goriška, Koroška, celjski grofje, Habsburžani.
Učne oblike	Frontalna, individualna, skupinsko delo, delo v dvojicah.
Učne metode	Pogovor, razlaga, delo s tekstom, delo z viri, delo z zemljevidom, demonstracija, delo z računalnikom, metoda pisnih izdelkov, igra vlog.
Učbeniki, učna sredstva in didaktična gradiva	Učbenik, delovni zvezek, zgodovinski atlas, delovni list, prosojnice, diapozitivi, CD.
Literatura	Peter Štih: Ozemlje Slovenije v zgodnjem srednjem veku (Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani 2001), Zgodnji Slovani (Narodni muzej 2002), Zakladi tisočletij (Modrijan 1999), Damjan J. Ovsec: Slovanska mitologija in verovanje (Domus 1991), Zmago Šmitek: Kristalna gora, Mitološko izročilo Slovencev (Forma7sedem 1998), Zbirka Ilustrirana zgodovina Slovencev za otroke: Timotej Knific/Rudi Skočir: Tu bo naš dom (Mladika 1998), Peter Štih/Andreja Peklar: Srednjeveške plemiške zgodbe (Mladika 2002), Maja Žvanut/Andreja Peklar: Stoji, stoji beli grad (Mladika 2002), Darja Mihelič/Maja Šubic: Polje, kdo bo tebe ljubil (Mladika 1997), Eva Holz/Andreja Peklar: S kočijo od Alp do morja (Mladika 1997), Fran Saleški Finžgar: Pod svobodnim soncem, Zbirka Zgodovinsko Klasje (DZS, ustrezne knjige), Ivan Jakič: Vsi slovenski gradovi, Leksikon slovenske grajske zapuščine, DZS 1999, Zgodovinska čitanka, Peter Štih in Vasko Simoniti: Slovenska zgodovina do razsvetljenstva (Korotan v Ljubljani in Mohorjeva družba v Celovcu 1995), Ilustrirana zgodovina Slovencev (ZMK 2001), Dokumenti slovenstva (CZ 1994), Atlas evropske zgodovine (Slovenska knjiga 1995), Verica Šenica Pavletič: Dogodivščine Erazma Predjamskega (Karantanija 2002), Škratovo mesto (Goga 2002), Skrivnosti zmajevega mesta (ZMK 1999).
Preverjanje in ocenjevanje znanja	Ustno in pisno preverjanje z reševanjem nalog, zastavljanjem vprašanj, s kvizom, igrami vlog. Pisni preizkus znanja.
Medpredmetne povezave	Geografija, slovenščina, likovna vzgoja, tehnika in tehnologija.
Refleksija učitelja: • kaj mi je pri obravnavi tematskega sklopa uspelo; • kaj moram pri obravnavi tematskega sklopa izboljšati.	
Zabeležke	

Tematski sklop	Južni Slovani in turško prodiranje v Evropo
Razred	7.
Število ur	5 ur
Učne enote – teme	Južnoslovanske države na Balkanu: gospodarstvo in kultura, Na primeru izbrane države npr. Dubrovniške republike predstavijo zgodovinski razvoj in dobo, Turško prodiranje na Balkan, Slovenski prostor spozna turško nevarnost, Preverjanje in ponavljanje.
Vsebinski cilji	• Učenci ob tematski karti spoznavajo obseg in temeljne značilnosti balkanskih držav, • določijo lego Dubrovniške republike, • poznajo bistvene vzroke za propad balkanskih držav, • navedejo posledice turškega prodiranja na Balkan, • poznajo vlogo Vojne krajine, • ugotavljajo življenje in organizacijo obrambe v času turških vpadov na Slovensko.
Procesni cilji (vključujejo tudi proceduralne - metodične cilje)	• Učenci primerjajo države med seboj po velikosti in legi, • kronološko razvrstijo države v času največjega obsega, • ob slikovnem gradivu razlikujejo kulturne dosežke, • zbirajo in izbirajo podatke po različnih medijih o državah in pripravijo kviz, • iz virov zbirajo in izbirajo podatke o Dubrovniški republiki, • utemeljujejo in dokazujejo povezanost lege z njenim razcvetom, • primerjajo različne načine obrambe (kmetov, fevdalcev, meščanov) pred Turki na podlagi različnih virov, • analizirajo karto širjenja turške države, • luščijo bisto (abstrahirajo) iz ljudske pesmi Ravbar, • znanje o turških vpadih uporabijo v domačem okolju, zberejo in izberejo podatke iz tega obdobja in pripravijo razstavo, kviz ...
Pojmi	Vojna krajina, uskok, janičar, krvni davek, tabor, grmada, ikona, bogomili, stečki, pravoslavna vera.
Učne oblike	Frontalna, individualna, skupinsko delo, delo v dvojicah.
Učne metode	Pogovor, razlaga, demonstracija, delo z besedilom, delo z zemljevidom, delo z viri.
Učbeniki, učna sredstva in didaktična gradiva	Učbenik, delovni zvezek, zgodovinski atlas, prosojnice, CD, video.
Literatura	Gea (ustrezni članki), Vasko Simoniti: Turki so v deželi že: turški vpadi na slovensko ozemlje v 15. in 16. stoletju (Mohorjeva družba 1990), Vasko Simoniti: Vojaška organizacija na Slovenskem v 16. stoletju (Slovenska matica 1991), Josip Jurčič: Jurij Kozjak (Karantanija 1995), Jakob Sket: Miklova Zala: povest iz turških časov (Zbirka Zgodovinsko klasje DZS 1997), Ilustrirana zgodovina Slovencev (ZMK 2001), Rado Murnik: Lepi janičar (ZMK 1996), Zgodovinska citanka, Ignacij Voje: Nemirni Balkan, Zgodovinski pregled od 6. do 18. stoletja (DZS 1994).
Preverjanje in ocenjevanje znanja	Ustno in pisno preverjanje v obliki razredne razstave.
Medpredmetne povezave	Geografija, slovenščina, likovna vzgoja, glasbena vzgoja, KIZ.
Refleksija učitelja: • kaj mi je pri obravnavi tematskega sklopa uspelo;	

• kaj moram pri obravnavi tematskega sklopa izboljšati.	
Zabeležke	

Dr. Danijela Trškan, Filozofska fakulteta v Ljubljani

PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA z avtentičnimi nalogami pri pouku zgodovine

Uvod

Čeprav še vedno prevladuje preverjanje in ocenjevanje z že uveljavljenimi nalogami objektivnega tipa in nalogami krajših prostih odgovorov pri slovenskih zunanjih izpitih iz zgodovine, v zgodovinskih učbenikih, priročnikih in delovnih zvezkih, pa se pri pouku zgodovine in tudi v nekaterih učilih že pojavljajo sodobne oblike oz. alternativne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja. Avtentične naloge so sestavni del alternativnega preverjanja in ocenjevanja znanja. Lahko so raznovrstne, saj zahtevajo od učencev oblikovanje različnih pisnih, grafičnih, avdiovizualnih ali ustnih izdelkov.

Preverjanje in ocenjevanje znanja z avtentičnimi nalogami

Osnovna značilnosti avtentičnih nalog je, da zahtevajo od učencev uporabo znanja, predmetne sposobnosti in spretnosti za reševanje določenih nalog.¹ Pri preverjanju znanja z avtentičnimi nalogami ni v ospredju preverjanje kognitivnega znanja (po Bloomovi taksonomiji) najpogostejše z nalogami objektivnega tipa ali krajših prostih odgovorov, ampak metakognitivno znanje, ki vključuje deklarativno, proceduralno in pogojno znanje. Deklarativno je podatkovno znanje, proceduralno znanje je vedeti, na kakšen način narediti nalogo, pogojno znanje pa vedeti,

kdaj in katere postopke je treba uporabiti pri določeni nalogi.² Naloge, ki preverjajo metakognitivno znanje, so po navadi naloge prostih odgovorov.

Avtentične naloge »preverjajo to, kar se pričakuje, da bodo učenci znali v resničnem življenju in kar je pomembno, da znajo«.³ Zato so lahko pri zgodovini pisne naloge oz. končni pisni izdelki naslednji: dnevnik, časnik, zapisek, novela, življenjepis, kritika, izjava, sporočilo, pismo, biografija, avtobiografija, vprašalnik, povzetek, zgodba, seznam, pesem ipd. Že uveljavljene pisne naloge pa so eseji, seminarske in raziskovalne naloge. Tudi ustne naloge so raznolike, kot npr. igra, pesem, monolog, dialog, skeč, radijska oddaja ipd. Še več pa je možnosti za grafičnovizualne naloge, kot npr. razglednica, družinsko drevo, zloženka, katalog, grafit, plakat, razstava, televizijska oddaja, videoposnetek ipd. S temi nalogami učenci lahko dokazujejo, da so določeno znanje in spretnosti tudi osvojili.

V nadaljevanju so predstavljene nekatere avtentične naloge za zgodovino 20. stoletja.⁴

- »Ob ogledu videofilma /Pričevanje zadnjega Maistrovega borca Simona Sodje/ razmisli o občutkih navadnega vojaka, borca za severno mejo, ko se je na fronti soočil z nekdanjim bojnim tovarišem s soške fronte, sedaj sovražnikom z avstrijske strani. Misli zapiši v obliki krajšega sestavka. Kljub odprtemu zaključku bodi pozoren na pravilnost navedb zgodovinskih dejstev. Pomagaš si lahko tudi z učbenikom in dodatno literaturo /.../«⁵

¹ Izraz avtentičen je uporabljen v: Sentočnik, S. 2000: Avtentične oblike preverjanja in ocenjevanja za kakovostnejše učenje in poučevanje, v: Vzgoja in izobraževanje, letnik XXXI, št. 2, str. 82-86. Zanimiv primer avtentične naloge, kjer se učenci seznanijo s pojavom neonacizma in poglobijo njegovo razumevanje je v: Žagar, D. 2002: Napotki za pripravo pisnih preizkusov znanja v devetletni osnovni šoli, v: Vzgoja in izobraževanje, letnik XXXIII, št. 2, str. 45.

² <http://academic.pg.cc.md.us/~wpeirce/MCCCTR/metaco-1.html> (Metacognition; Internet: 14. avgust 2002). Opis deklarativnega, proceduralnega in pogojnega (kondicionalnega znanja) je v: Rutar Ilc, Z., Žagar, D. 2002: Poimovanja znanja, v: Vzgoja in izobraževanje, letnik XXXIII, številka 2, str. 13.

³ Sentočnik, S. 2000: Avtentične oblike preverjanja in ocenjevanja za kakovostnejše učenje in poučevanje, v: Vzgoja in izobraževanje, letnik XXXI, št. 2, str. 84.

⁴ Avtentične naloge se še nahajajo v številnih učbenikih in delovnih zvezkih za osnovno šolo in tudi za srednjo šolo v Sloveniji. Primeri pa so tudi v priročnikih za učitelje in v prilogah za videokasete.

⁵ Pričevanje zadnjega Maistrovega borca Simona Sodje, Priloga k videokaseti, Blejska Dobrava: Videofon, d. o. o.

- »Leninov prihod v domovino (z nemško pomočjo) lahko ocenjujemo kot izdajo domovine ali pa kot modro taktično potezo. Ocenite oba pogleda.«⁶
- »Ali so bili državljani Italije med leti 1922/40 zadovoljni z Mussolinijevo vladjo? Opredelite, katere ukrepe lahko ocenjujemo pozitivno in katere negativno. kateri prevladujejo?«⁷
- »Dva različna pogleda na nacizem sta bila izražena v filmih Zmaga volje (Triumph of the Will (Leni Riefenstahl)) in Veliki diktator (The Great Dictator (Charlie Chaplin)). Po ogledu obeh filmov napiši primerjavo obeh političnih pogledov.«⁸
- »Sestavite skupine tako, da bodo v vsaki skupini največ štirje dijaki ... Vaša naloga je, da primerjate atlantsko izjavo in sklepe potsdamske konference. Ugotovite, ali se v določenih sklepih izključujeta, in če se, v katerih in zakaj. Vsaka skupina naj svoje zaključke v obliki tabelske slike predstavi drugim. Primerjajte svoje rezultate.«⁹
- »Če bi bil sovjetski politik leta 1961, katere pozitivne in katere negativne posledice bi pričakoval od gradnje Berlinskega zidu?«¹⁰
- »Predstavljaš si, da si vzhodnonemški vojak, ki je prikazan na sliki. Napiši dnevnik za dan, ki je prikazan na sliki. Razloži, kaj si naredil, zakaj in kaj pričakuješ v prihodnosti.«¹¹

Fotografija nemškega vojaka¹²

- Učenci v skupinah pripravijo igro vlog z dvema prizoroma. Prvi prizor (pogovor med očetom, materjo in otroki) prikazuje vsakdanje življenje med obema vojnami, drugi (ravno tako pogovor v družini) pa vsakdanje življenje po drugi svetovni vojni.
- Učenci morajo med učno uro napisati ilegalen letak za boj proti nemškemu okupatorju. Vsi ga morajo neopazno prebrati, tako da učitelj ne ve, pri katerem učencu je ta letak.¹³

- Učenci se razdelijo v dve skupini. Prva skupina pripravi argumente za sovjetski model gospodarstva po drugi svetovni vojni, druga skupina pa argumente za ameriški model gospodarstva. Učenci, ki sodelujejo v pogovoru, morajo dokazovati svoje trditve.

Značilnost avtentičnih nalog je, da imajo že vnaprej določene opisne kriterije za izdelavo, ki jih morajo poznati tudi učenci. V nadaljevanju so predstavljene naloge z oblikovanimi opisnimi kriteriji, ki kažejo določeno zahtevnost naloge.

- Veliko ljudi danes uporablja besedo fašist v političnih diskusijah. Anketiraj nekaj volivcev in jih vprašaj, kaj pomeni beseda fašist. Potem napiši en odstavek, kjer primerjaš te razlage z razlago te besede v času Mussolinija.

Opisni kriteriji za ta pisni izdelek (odstavek) so naslednji:
Poskusen: odstavek je nepopoln in neorganiziran, ima veliko napak.

Minimalen: odstavek nima zadostnih informacij, je neorganiziran in ima veliko napak.

Ustresen: odstavek uporablja anketne odgovore različnih ljudi, je dobro organiziran in ima nekaj napak.

Vzoren: odstavek vsebuje informacije različnih ljudi, kaže dobro analitično mišljenje, dobro organizacijo in nima napak.¹⁴

- Na internetu poišči tri primarne vire o državljanski vojni v Rusiji (1918/21). Prvi vir naj prikazuje pogled Rdeče armade, drugi vir pogled belih in tretji vir pogled tuje sile, ki se je vmešala v državljansko vojno. Tiskaj dokumente in potem za vsak vir povzemi glavno idejo.

Opisni kriteriji za ta pisni izdelek (povzetek) so naslednji:
Poskusen: vsi trije pogledi niso vključeni oz. povzetek ni popoln.

Minimalen: povzetek je popoln, vendar kaže majhno razumevanje treh pogledov.

Ustresen: povzetek kaže dobro razumevanje vseh treh pogledov.

Vzoren: povzetek kaže zelo dobro razumevanje vseh treh pogledov, informacije so predstavljene na zanimiv način.¹⁵

⁶ Dolenc, E., Gabrič, A. (2002); Zgodovina 4, Učbenik za 4. letnik gimnazije, DZS, Ljubljana, str. 26.

⁷ Ibid., str. 51.

⁸ World History (1997). Perspectives on the past, Teacher's edition, McDougal Littell, str. 705.

⁹ Rahotina, I. (1998), Delovni zvezek 4 za zgodovino, DZS, Ljubljana, str. 35.

¹⁰ World History (1997), Perspectives on the past, Teacher's edition, McDougal Littell, str. 759.

¹¹ Ibid., str. 759.

¹² Ibid., str. 755. Fotografija prikazuje mejo med vzhodnim in zahodnim Berlinom pred letom 1961.

¹³ Veliko idej za alternativno preverjanje oz. aktivnosti učencev so v: A Devon approach to History.

¹⁴ Veliko idej za alternativno preverjanje oz. aktivnosti učencev so v: A Devon approach to History at Key Stage Three, 1995, Devon education.

¹⁵ World History, 2001, Connections to today, Prentice Hall, str. 760.

¹⁶ Ibid., str. 706.

- Nauči se o vzponu Hitlerja na oblast s pomočjo interneta. Potem napiši časopisni članek za zahodni časopis, kjer opisuješ dan, ko je Hitler postal kancler.

Opisni kriteriji za članek so naslednji:

Poskusen: članek ni popoln.

Minimalen: članek ima manj informacij, kaže manjše razumevanje problematike, je neorganiziran in ima več napak.

Ustrezan: članek kaže dobro razumevanje problematike, vsebuje nekaj prepričljivih podrobnosti, je jasno napisan in vsebuje le nekaj napak.

Vzoren: članek kaže dobro preučevanje in je dobro napisan, vsebuje zanimive podrobnosti, jasno in prepričljivo prikazuje zahodni pogled in ne vsebuje napak.¹⁶

Alternativne naloge preverjajo sposobnost vživljanja v preteklost, povezave preteklosti s sedanjostjo, življenjske spretnosti (npr. pisanje člankov, komentarjev, izdelovanje plakatov, oglasov, oddaj ipd.). Nekatere naloge so že uveljavljene, npr. pisanje seminarских in raziskovalnih nalog, referatov, govornih vaj in nastopov, diskusije ipd. Obstajajo pa še druge naloge, ki jih lahko učitelji sestavijo glede na starost, sposobnost in interes učencev. Naloge lahko preverjajo znanje in izkušnje v resničnih življenjskih situacijah, učenci lahko znanje povezujejo z resničnim življenjem, naloge zahtevajo razmišljanje in spodbujajo inovativnost učencev.¹⁷ Številne naloge pa so lahko tudi zanimivo motivacijsko sredstvo pri pouku zgodovine. V nadaljevanju so predstavljene nekatere možne avtentične naloge pri predmetu zgodovina, ki so splošne in se lahko uporabljajo za katerikoli zgodovinski dogodek.

- Učenci si ogledajo odlomek zgodovinskega filma brez zvoka oz. podnapisov, potem sestavijo televizijski komentar za ta del filma.
- Za katerikoli zgodovinski dogodek ali osebnost lahko učenci napišejo: govor, sodno obravnavo, pismo, pesem, odlomek zgodovinske novele, kartico, prošnjo za delovno mesto itd.
- Za katerikoli zgodovinski dogodek (ali osebnost) lahko učenci izdelajo oglas, politični plakat, karikaturu, filmski plakat, propagandni plakat itd.
- Učenci napišejo članke za določen slovenski časopis iz 20. stoletja in izberejo datum izdaje. Članki morajo biti napisani in oblikovani v stilu časa ter lahko vključujejo vsebine za različne časopisne rubrike.
- Učenci v skupinah pripravijo in posnamejo intervju za televizijsko oddajo (s šolsko kamero) o kateremkoli zgodovinskem vprašanju.
- Učenci pripravijo dramsko igro o poljubnem zgodovinskem dogodku.
- Učenci pripravijo dokumentarno oddajo o kateremkoli

zgodovinskem dogodku. Za pripravo potrebujejo slikovni material, videoposnetke ter program za računalniško obdelavo videa.

- Učenci pripravijo radijsko oddajo, radijski intervju, radijska poročila o kateremkoli zgodovinskem dogodku.
- Učenci lahko napišejo članke za zgodovinski časopis in ga oblikujejo.
- Učenci obišejo zgodovinski muzej, potem napišejo kratko predstavitev muzeja za zgodovinski časopis.
- Učenci po vodeni zgodovinski ekskurziji pripravijo turistični vodnik in izdelajo nov turistični program za izlet z zgodovinsko vsebino.
- Učenci lahko izdelajo zloženke kot propagandno, turistično ali informativno gradivo o kateremkoli zgodovinskem kraju, dogodku ali osebnosti.
- Učenci lahko pripravijo tiskovno konferenco ali okroglo mizo o zgodovinskem vprašanju, kamor povabijo zgodovinarje, politike ali druge osebnosti.
- Učenci v knjižnici (bibliopedagoška ura) rešujejo problem (o katerikoli zgodovinski temi) z uporabo literature, ki je na voljo v knjižnici in jo tudi poiščejo sami.

Pri sestavljanju takšnih nalog naj bi upoštevali tudi določena merila, ki so predstavljena v nadaljevanju:

»Ali naloga zahteva od učencev ob uporabi znanja tudi presojo, kako ga bo učinkovito uporabil v novih problemskih situacijah?

Ali naloga zahteva od učenca poznavanje vsebin, spretnosti in miselnih spretnosti, ki so opredeljene kot bistveno, temeljno znanje?

Ali daje naloga možnost raziskovanja /.../?

Ali je naloga procesna in dolgoročna?

Ali daje naloga učencem priložnost preizkusiti in uporabiti svoje znanje in spretnosti odgovorno in profesionalno /.../ in ali jih postavlja v realno situacijo zunaj šole ali pa je vsaj simulacija realnosti?

Ali zahteva naloga pretehtano in učinkovito uporabo znanja in spretnosti, ki so v skladu s pričakovanji učitelja glede na učni proces in učne cilje?

Ali zahteva znanje, ki je za učence določene starostne stopnje pomembno in potrebno (ima smisel za učenca in prispeva k njegovemu kognitivnemu, socialnemu, emocionalnemu in metakognitivnemu razvoju)? /.../«¹⁸

¹⁶ Ibid., str. 765.

¹⁷ Več o značilnostih nalog: Sentočnik, S. 2000: Avtentične oblike preverjanja in ocenjevanja za kakovostnejše učenje in poučevanje, v: Vzgoja in izobraževanje, letnik XXXI, št. 2, str. 84.

¹⁸ Merila so vzeta iz: Sentočnik, S. 2000: Avtentične oblike preverjanja in ocenjevanja za kakovostnejše učenje in poučevanje, v: Vzgoja in izobraževanje, letnik XXXI, št. 2, str. 85.

MARZANOVA TAKSONOMIJA MISELNIH PROCESOV PRI DIMENZIJAH UČENJA

Ker avtentične naloge poudarjajo kvalitetno znanje oz. različne miselne procese, se lahko za sestavo vprašanj oz. nalog uporabi Marzanova klasifikacija miselnih procesov.

Robert J. Marzano je eden od skupine ameriških avtorjev, ki so razvili pet dimenzij učenja.¹⁹ Te dimenzije so: odnos in dojemanje učenja; pridobivanje in integriranje znanja; razširjanje in izboljšanje znanja; smotrna uporaba znanja in produktivne miselne navade.

Prva dimenzija **odnos in dojemanje** učenja predvideva, da se morajo najprej v razredu pri pouku zgodovine vzpostaviti takšni pogoji, da učenci pokažejo pozitivni odnos do predmeta oz. učenja. Tako je tudi pri pouku zgodovine najprej treba motivirati učence za šolsko ali domače delo.

Druga dimenzija **pridobivanje in integriranje znanja** pomaga učencem povezovati staro in novo znanje ter ga organizirati tako, da ga ne pozabijo. Če se učenci želijo naučiti določeno spretnost, se morajo naučiti najprej en primer oz. postopek, potem pa lahko to spretnost učinkovito uporabljajo pri drugih primerih. To velja še posebej pri predmetu zgodovina, kjer so potrebne različne spretnosti oz. sposobnosti uporabe zgodovinskih virov, sposobnost oblikovanja pisnih in grafičnih izdelkov (npr. pisanje člankov, oblikovanje miselnih vzorcev, plakatov), sposobnost uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije itd. Seveda pa se brez določenega znanja teh spretnosti ne da uporabiti.

Tretja dimenzija **razširjanje in izboljšanje znanja** predvideva, da morajo učenci svoje znanje razširiti in ga stalno izboljševati, da lahko poglobijo razumevanje. To razumevanje pa lahko poglobijo z različnimi miselnimi procesi, kot so npr. **primerjanje, razvrščanje, abstrahiranje, induktivno sklepanje, deduktivno sklepanje, utemeljevanje, analiziranje napak, analiziranje perspektiv**. Ti miselni procesi so pomembni pri sestavljanju kvalitetnih nalog oz. vprašanj tudi pri zgodovini. Nekateri primeri takšnih vprašanj so predstavljeni v nadaljevanju.

- Vprašanje zahteva sklepanje z indukcijo: »Iz besedila ugotovi, kaj se dogaja na kmečkem dvorišču? Odkrij, kako so prodajali kmetijo?«²⁰

- *Ropoče boben, vpije birič
in kos za kosom glasno izklicuje;
a nihče ne more rešiti nič,
vse sam brezsrčnik kupuje.
Za kosom se kos od kmetije drobi
med krikom in hrumom, ropotom in jokom,
kot rezali ud bi na ud, se mi zdi,
s telesa sirotnim otrokom.«
(Simon Gregorčič, Družba, odlomek)*

- Vprašanje zahteva sklepanje z dedukcijo: »Iz besedila si izvedel, da je kmečka hiša propadla. Kakšne možnosti je imela družina za preživetje?«²¹
- Vprašanje zahteva argumentiranje oz. utemeljevanje: »Ob ogledu videofilma /Pričevanje zadnjega Maistrovega borca Simona Sodje/ razberi in zapiši dokaze za ali proti sledeči tezi: Prebivalstvo slovenskih vasi je bilo na začetku 20. stoletja močno družbeno in gospodarsko razslojeno.«²²
- Vprašanje zahteva analizo perspektiv: »Neki zgodovinar je izjavil, da je socialni realizem, komunizem s smehljajočim se obrazom.«²³ Kaj je mislil s tem?

Četrta dimenzija – **smotrna uporaba znanja** – vključuje miselne procese, ki spodbujajo uporabnost znanja: **odločanje (izbiranje med alternativami), reševanje problemov, odkrivanje (invencija), preiskovanje (preučevanje), eksperimentalno raziskovanje**.

Ta dimenzija učenja je prisotna pri različnih nalogah, kot so npr. daljše esejske naloge (npr. raziskovalne ali seminarske naloge) ali alternativne oblike nalog (npr. pisanje člankov, govorov, oblikovanje grafičnih izdelkov itd.).

- Naloga zahteva invencijo oz. odkrivanje: Preučil si različne gospodarsko-družbene sisteme (kapitalizem, socializem, komunizem). V obliki plakata (ali članka) predstavi svoj idealni gospodarsko-družbeni sistem 20. stoletja.
- Naloga zahteva reševanje problemov: Podrobno si se seznanil z gospodarskimi reformami Stalina med obema vojnoma. Kako bi ti izboljšal gospodarsko stanje in življenjski standard v Rusiji med obema vojnoma?
- Naloga zahteva preiskovanje (preučevanje): S pomočjo slikovnega in pisnega gradiva v učbeniku samostojno ugotovi in preuči, kateri dejavniki so pripomogli h koncu hladne vojne? Odgovore predstavi v obliki miselnega vzorca.²⁴

Peta dimenzija učenja so **miselne navade**, ki vključujejo kritično mišljenje (prizadevanje za natančnost, jasnost,

¹⁹ Dimenzije učenja so v knjigi: Marzano, R. J., & Pickering, D. J., with Arredondo, D. E. Blackburn, G. J., Brandt, R. S., Moffett, C. A., Paynter, D. E., Pollock, J. E., & Whisler, J. 1997: *Dimensions of Learning: Teacher's manual* (2nd ed.). VA: Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria. Na kratko so dimenzije učenja predstavljene na <http://www.mcrel.org/products/dimensions/whathow.asp> (What is Dimension of Learning and How is it used?; Internet: 14. avgust 2002).

²⁰ Brodnik, V., Mrevlje, B. 2001: Izseljevanje Slovencev v ZDA pred prvo svetovno vojno, v: Simpozij – Modeli poučevanja in učenja, Zbornik prispevkov 2001, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, str. 88.

²¹ Ibid., str. 88. Primeri avtentičnih nalog so tudi v: Drnovšek, M., Brodnik, V. (2002). Mnogočeno izseljevanje Slovencev v Združene države Amerike: priročnik za učitelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

²² Pričevanje zadnjega Maistrovega borca Simona Sodje, Priloga k videokaseti, Blejska Dobrava: Videofon, d. o. o.

²³ World History (2001), Connections to today, Prentice Hall, str. 717. Možen odgovor: Sovjetska umetnostna politika je narekovala umetnikom, da lahko prikazujejo življenje Rusov le v pozitivni luči. Njihovo sporočilo je moralo biti veselo, spodbujati pa je moralo upanje za socialistično prihodnost.

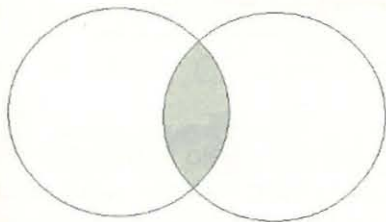
²⁴ Dolenc, E., Gabric, A. (2002), Zgodovina 4, Učbenik za 4. letnik gimnazije, DZS, Ljubljana, str. 200–203. Vprašanje je na str. 203: Kateri dejavniki so po tvojem mnenju pripomogli h koncu hladne vojne? Kdo je več 'dobil' in kdo 'izgubil'?

odprtost do različnih mnenj itd.), ustvarjalno mišljenje (vztrajanje, dvigovanje meja znanja in sposobnosti, oblikovanje meril evalvacije itd.) in samoreglativno mišljenje (ustrezno načrtovanje, uporaba različnih virov, kontroliranje lastnega mišljenja, pravilno reagiranje na povratne informacije, evalvacija lastnih dejanj itd.).

Ker pa vse dimenzije učenja po Marzanu delujejo povezano, a ne izolirano, je treba upoštevati tudi **določen vrstni red učenja**.

V prvi fazi učitelj pripravi nalogo, določi vprašanje, ki vključuje določen miselni proces. Potem uporabi ta miselni proces pri učnih urah oz. nauči učence uporabljati ta miselni proces. Npr. za učenje miselnega procesa primerjave lahko učitelj uporabi štiri korake: pri prvem koraku učenci izberejo elemente, ki jih želijo primerjati, pri drugem koraku izberejo značilnosti, po katerih bodo primerjali te elemente, pri tretjem koraku razložijo, na kakšen način so si ti elementi podobni ali različni glede na značilnosti, pri četrtem koraku pa poskušajo povzeti, kar so se naučili. Pri tem si lahko pomagajo z grafično predstavitevjo, ki se po navadi uporablja pri matematiki:

Druga faza zahteva spremljanje učenčevega dela pri nalogi oz. pri nalogah, ki vključujejo isti miselni proces, ter predvsem spremljanje napredka učencev. Učenčev napredek spremlja tako učitelj kot tudi učenec, ki mora zato biti seznanjen z opisnimi kriteriji za nalogo oz. naloge, ki jih sestavi učitelj. Npr. učenec mora odgovoriti pozitivno na naslednja vprašanja v miselnem procesu primerjanja, da lahko napreduje v tretjo fazo: »Našel sem elemente za primerjavo. Izbral sem značilnosti za primerjavo. Razložil sem, kako se elementi med seboj razlikujejo ali so si podobni.«

Ko se konča druga faza, ostane še ocenjevanje določenih naloge, ki vključuje določen miselni proces. Druga faza se konča z izdelavo naloge, ki se ocenjuje.

Tretja faza je sestavljena iz učiteljevega in učenčevega ocenjevanja končnega izdelka. Zato to fazo sestavljata dva ocenjevalna obrazca, ocenjevalni obrazec za učitelja in ocenjevalni obrazec za učenca, ki vsebujeta iste ocenjevalne kriterije.²⁵ V nadaljevanju sta predstavljena dva primera ocenjevalnih obrazcev.

Spodnja preglednica prikazuje tri kriterije z opisi za ocenjevanje miselnega procesa primerjave.²⁶

1. Izbor elementov za primerjavo:

Število točk	Opis
4	Izbor elementov, ki predstavljajo nenavaden in izviren izziv za primerjavo.
3	Izbor elementov, ki predstavljajo manjši izziv za primerjavo.
2	Izbor elementov, ki predstavljajo bolj običajno primerjavo.
1	Izbor elementov, ki niso povezani z nalogo oz. z razlogi za primerjavo.

2. Izbor značilnosti, po katerih se primerjajo elementi:

Število točk	Opis
4	Izbor značilnosti, ki pomagajo razširiti in poglobiti razumevanje elementov na zanimiv in nenavaden način.
3	Izbor značilnosti, ki pomagajo razširiti in poglobiti razumevanje elementov.
2	Izbor značilnosti, ki omogočajo delno primerjavo elementov in lahko povzročijo manjše nerazumevanje teh elementov.
1	Izbor značilnosti, ki so navadne, ali izbor značilnosti, pri katerih se elementi ne morejo primerjati.

3. Ugotovitev podobnosti in razlik med različnimi elementi za izbrane značilnosti:

Število točk	Opis
4	Natančna ugotovitev podobnosti in razlik, kjer so dodane tudi sklepne ugotovitve.
3	Natančna ugotovitev podobnosti in razlik.
2	Nekaj napak pri ugotavljanju podobnosti in razlik.
1	Pogoste in velike napake pri ugotavljanju podobnosti in razlik.

²⁵ Primeri priprav in ocenjevalnih obrazcev za različne miselne procese so na: <http://edservices.aea7.k12.ia.us/framework/download.html#thinking> (Thinking skills; Internet: 14. avgust 2002).

²⁶ Ibid.

Spodnja preglednica prikazuje tri oz. štiri kriterije z opisi za ocenjevanje miselnega procesa preučevanje (procesa ugotavljanja in reševanja vprašanj o nasprotjih in nejasnostih).²⁷

1. Pri prvem kriteriju, kjer se preučuje in razlaga pretekli dogodek (zgodovinsko preučevanje), opisni kriteriji niso potrebni.

2. Učenec ugotovi, kar je že znano in dokazano o zgodovinskem dogodku.

Število točk	Opis
4	Uporablja različne vire za znane oz. dokazane ugotovitve; dodaja koristne podatke, ki niso tako znani, predstavi poglobljene in točne informacije o tem, kar je že znano ali dokazano.
3	Uporablja vire, ki so potrebni za znane oz. dokazane ugotovitve; predstavi točne informacije o tem, kar je že znano ali dokazano.
2	Uporablja nekatere vire za znane ugotovitve, predstavlja informacije o tem, kar je že znano, vendar pa so nekatere informacije nepopolne in netočne.
1	Uporablja samo vire, ki so lahko dostopni za znane oz. dokazane ugotovitve; predstavi zelo malo informacij o tem, kar je že znano ali dokazano.

3. Učenec ugotovi in razloži nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti o zgodovinskem dogodku.

Število točk	Opis
4	Ugotovi in razloži glavna nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti o zgodovinskem dogodku tako, da kaže veliko razumevanje dogodka; poudari tudi nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti, ki so po navadi spregledana.
3	Ugotovi in razloži glavna nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti o zgodovinskem dogodku tako, da kaže osnovno razumevanje dogodka.
2	Ugotovi in razloži nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti o zgodovinskem dogodku tako, da kaže nekaj nejasnosti in omejeno razumevanje dogodka.
1	Ugotovi in razloži nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti o zgodovinskem dogodku tako, da kaže veliko nejasnosti in tudi nerazumevanje dogodka.

4. Učenec razvije in zagovarja verjetne rešitve za nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti nekega zgodovinskega dogodka.

Število točk	Opis
4	Razvije in podrobno zagovarja verjetne in podrobne rešitve za nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti nekega zgodovinskega dogodka; rešitve kažejo kreativno mišljenje in podrobnosti dogodka.
3	Razvije in zagovarja verjetne rešitve za nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti nekega zgodovinskega dogodka.
2	Razvije verjetne rešitve za nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti nekega zgodovinskega dogodka, vendar pa ni podrobnosti in natančnosti; dokazi pa kažejo na nejasnosti in na omejeno razumevanje dogodka.
1	Razvije neverjetne rešitve za nasprotja, nezanesljivosti in nejasnosti nekega zgodovinskega dogodka, jih ne zagovarja ali pa predstavlja dokaze, ki kažejo na nejasnosti ali pomanjkanje razumevanja dogodka.

Zaključek

Avtentične naloge povečujejo kakovost in trajnost pridobljenega znanja, razvijajo različne miselne procese ter spodbujajo učence k izvirnosti, odprtosti in fleksibilnosti pri svojem ravnanju in razmišljanju.

Marzanovo taksonomijo miselnih procesov (še posebej pri tretji in četrti dimenziji učenja) lahko uporabimo pri sestavljanju različnih nalog, ki preverjajo višje miselne procese oz. poglobljeno razumevanje in uporabo znanja pri pouku zgodovine. S takšnimi nalogami se bistveno poveča kvaliteta zgodovinskih nalog.

Avtentične naloge so bolj življenjske, praktične, realistične, problemske, raziskovalne in sodobne (npr. pisanje povzetkov, člankov, izdelava grafičnih predstavitev, videoposnetkov itd.), zato so še toliko bolj pomembne za kakovost pouka zgodovine.

Povzetek

Pri zgodovini imamo številne možnosti za alternativno oz. avtentično preverjanje in ocenjevanje znanja. Avtentične naloge so lahko raznovrstne: pisne, ustne, grafične ali avdiovizualne. Glavni razlogi za uporabo teh nalog pri pouku zgodovine pri preverjanju in ocenjevanju so

²⁷ Ibid.

predvsem, da takšne naloge omogočajo prenos, integracijo, sintezo in uporabo znanja. Naloge spodbujajo tudi motiviranost učencev, saj so življenjske in realistične. Prav tako spodbujajo inovativnost, saj morajo učenci svoje znanje, predmetne sposobnosti in življenjske spretnosti pokazati pri reševanju različnih problemov. Kot sestavni del alternativnega preverjanja in ocenjevanja pa avtentične naloge omogočajo tudi spremljanje napredka vsakega učenca, hkrati pa tudi učenci lahko kritično razmišljajo o svojem učenju, s čimer lahko izboljšujejo svoje rezultate. Zato predstavljeni primeri poskušajo spodbuditi učitelje zgodovine v osnovnih in srednjih šolah k sestavljanju avtentičnih nalog oz. nalog, ki bi tudi povečale kvaliteto zgodovinskega pouka v Republiki Sloveniji.

Literatura

A Devon approach to History at Key Stage Three. 1995. Devon education.

Brodnik, V., Cigler, N., Karba, P. 2001: Portfolio pri pouku zgodovine in geografije v srednji šoli. V: Simpozij – Modeli poučevanja in učenja. Zbornik prispevkov 2001. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana, str. 94–96.

Brodnik, V., Mrevlje, B. 2001: Izseljevanje Slovencev v ZDA pred

prvo svetovno vojno. V: Simpozij – Modeli poučevanja in učenja. Zbornik prispevkov 2001. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana, str. 84–90.

Dolenc, E., Gabrič, A. 2002: Zgodovina 4. Učbenik za 4. letnik gimnazije. DZS. Ljubljana.

<http://edservices.aea7.k12.ia.us/framework/download.html#thinking> (Thinking skills; Internet: 14. avgust 2002).

<http://www.mcrel.org/products/dimensions/whathow.asp> (What is Dimension of Learning and How is it used?; Internet: 14. avgust 2002).

Pričevanje zadnjega Maistrovega borca Simona Sodje. Priloga k videokaseti. Blejska Dobrava: Videofon, d. o. o.

Rahotina, I. 1998: Delovni zvezek 4 za zgodovino. DZS. Ljubljana.

Rutar Ilc, Z., Žagar, D. 2002: Poimovanje znanja. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXIII. Številka 2, str. 13–17.

Sentočnik, S. 2000: Avtentične oblike preverjanja in ocenjevanja za kakovostnejše učenje in poučevanje. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXI. Št. 2, str. 82–86.

Sentočnik, S., Rutar Ilc, Z. 2001: Koncepti znanja, učenje za razumevanje. V: Simpozij – Modeli poučevanja in učenja. Zbornik prispevkov 2001. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana, str. 19–41.

World History. 1997. Perspectives on the past. Teacher's edition. McDougal Littell.

World History. 2001. Connections to today. Prentice Hall.

Elissa Tawitian, OŠ Ivana Cankarja na Vrhniki

Portfolio pri pouku zgodovine

Na prvi pogled je portfolio le **mapa**, v katero učenec spravlja svoje izdelke (od domačih nalog in preizkusov znanja do posebne vrste nalog, ki jih zaradi njihove uporabnosti in življenjskosti imenujemo **avtentične naloge**). S temi izdelki učenec ne pokaže le svojega trenutnega poznavanja snovi, ampak razvija tudi spretnosti.

V resnici je portfolio veliko več kot le mapa izdelkov, je koristen sistem, ki **učitelju omogoča spoznati učenca** in njegove posebnosti, močna in šibkejša področja, pa tudi **učencu omogoča spoznati in sprejeti samega sebe**, saj so učenci vnaprej seznanjeni s tem, kaj se ocenjuje in preverja: vsaki avtentični nalogi so priloženi **opisni kriteriji**, ki jih velikokrat oblikuje učitelj skupaj z učenci.

Portfolio učitelju pomaga spremljati vsakega učenca, in sicer s pomočjo nalog, shranjenih v mapo. Učitelj in učenec ugotavljata, na katerih področjih je učenec močan in uspešen, kaj pa je tisto, kar bi pri svojem delu in odnosu do dela moral še izboljšati ali pa tudi spremeniti.

To pomeni, da vsako (avtentično) nalogo, ki jo učitelj zastavi učencem sestavljajo:

- kratka navodila, smernice ...;

- cilji, ki jih delimo na vsebinske, procesne (miselne spretnosti) in proceduralne (spretnosti, potrebne za tehnično izdelavo in predstavitev naloge);
- obrazec za refleksijo (povzema učencevo razmišljanje o opravljenem delu);
- ocenjevalni obrazec.

V šolskem letu 2002/2003 temu **dodajamo še dva** preostala **elementa**, in sicer **kolegialno preverjanje ali kritični prijatelj in portfolio učitelja**.

Kolegialno preverjanje pomeni, da učenci svojim sošolcem nudijo povratno informacijo o opravljenem delu. Ta povratna informacija ni ocena, ampak vključevanje vseh učencev v proces poučevanja in preverjanja, saj sošolcu s tem, ko ga opozorijo na stvari, ki bi se dale popraviti, mu tudi svetujejo, kako naj se tega loti, pomagajo izboljšati rezultate. Naučijo pa se tudi poiskati stvari, ki so vredne pohvale.

Portfolio učitelja je namenjen razmišljanju o strokovni in metodični pripravljenosti na določeno temo, in sicer kot ohranjanje in nadgradnja tistega, s čimer je učitelj zadovoljen, in spreminjanja tistega, kar čuti kot pomanjkljivost.

Kako smo uvajali posamezne elemente portfolia

Skupina, ki je uvajala/razvijala portfolio pri pouku zgodovine, je nastala in delovala pod vodstvom svetovalke za zgodovino ge. Vilme Brodnik. Bila je del širšega projekta, ki je potekal pri ZRSŠ z naslovom Refleksivna edukacija. V skupini so bili učitelj in učiteljica, ki poučujeta zgodovino na gimnaziji, in dve učiteljici iz osnovne šole.

Prek dela v skupini smo razčistili številne nejasnosti, ki so se nam porajale ob uvajanju takega načina dela v naše učilnice, saj smo kljub splošnim smernicam, ki smo jih bili deležni od vodje projekta, mag. Sonje Sentočnik, pred seboj imeli nalogo **prilagoditi jih našemu predmetu in razmeram**, saj je portfolio nastal v ZDA, kjer imajo povsem drugačen šolski sistem.

Skupini so se porajala naslednja vprašanja:

- kaj je portfolio;
- kaj je avtentična naloga pri zgodovini;
- kako zasnovati cilje, ki niso usmerjeni le v vsebine;
- kaj so procesni in kaj proceduralni cilji;
- ali naj obrazci za refleksijo vsebujejo tudi vsebinska vprašanja ali ne;
- kako sestaviti dober ocenjevalni obrazec.

Ko je naša skupina začela z delovanjem, nam je bila komaj jasna fizična podoba portfolia (mapa), njegovega pomena smo se zavedli šele bistveno pozneje: načrtovanje razvijanja določenih področij (npr. učinkovita komunikacija, sodelovalno učenje, miselne navade ...) z avtentičnimi nalogami, katerih oblika se ponavlja, tako da imajo učenci dejansko možnost izboljšati svoje spretnosti na določenem področju.

Veliko smo se ukvarjali s tem, kakšne naj bi bile avtentične naloge pri zgodovini. Začeli smo s križankami, stripi, kvizi in končno prišli do ugotovitve, da je to delo z viri, pri čemer besedo vir razumemo v najširšem pomenu (primarni viri, fotografije, karikature, grafi, literarna besedila, članki v časopisih in revijah, strokovna in poljudnoznanstvena literatura ...). S temi nalogami naj bi poleg vsebin pri otrocih razvijali tudi določene spretnosti, torej je bilo treba tudi cilje usmeriti ne le na vsebine, ampak tudi na spretnosti. Tako je nastala delitev zastavljenih ciljev na vsebinske, procesne (pri teh so mišljene miselne spretnosti izpeljane iz Bloomove ali Marzanove taksonomije, kot so npr. primerjanje, induktivno sklepanje, utemeljevanje, analiziranje perspektiv...) in proceduralne (nakazujejo pot do kvalitetnega izdelka in njegove predstavitev). Veliko težav smo na začetku imeli tudi s sestavljanjem obrazcev za ocenjevanje oziroma z opisnimi kriteriji, ki so sestavni del teh obrazcev: zamisliti si in napisati opisne kriterije za izdelek (usklajen mora biti z zastavljenimi cilji), ki ga potem oceniš.

Izkušnje z delom v projektu

Sama sem vključena v projektno skupino že od samega začetka, kar pomeni, da sem poučevala generacijo, ki je z menoj prehodila pot uvajanja portfolia. To so učenci, ki sem jim bila tudi razrednik. Analiza razmišljajočih pisem, ki so jih pisali ob koncu 7. in 8. razreda, kaže, da je tudi njihovo vrednotenje dela v projektu predvsem pozitivno. **Učencem je bila všeč samostojnost: sami so morali poiskati informacije, sami so si morali določene stvari razložiti, urediti in narediti po svoje.** Naučili so se zbirati informacije iz več virov, izluščiti bistvo in jih sestaviti v neko logično sosledje. Čeprav so **ugotavljali, da za tak način dela porabiš veliko časa**, se ni nihče spraševal o smiselnosti tega dela.

Zelo zanimiva so spoznanja, nekaterih učencev. Ugotovili so, da se moraš nalog lotiti resno in delavno, da je to: »Trdo delo, če hočeš, da je dobro.« Neki učenec je ugotavljal, da si sicer več zapomni pri klasičnih urah, vendar: »Pri portfoliu sem se naučil iskati vire, razčlenjevati uporabne in neuporabne informacije in delavnosti.« Druga učenka je zapisala: »Naučila sem se, da ne smem delati zadnji dan. Tega se sicer ne bi.« Neki drugi učenec pa je spoznal, da so nekatere teme sicer težke, a jih je ravno tako treba razumeti in nalogo narediti.

V šolskem letu 2002/2003, ko portfolio uvajamo že četrto leto, sem se odločila in v projekt vključila oba 6. razreda. Dela sem se lotila sistematično, česar pri prvi generaciji nisem mogla, saj so elementi portfolia nastajali sproti. Učence sem najprej seznanila z novo terminologijo in načinom dela. Pred opravljeno prvo avtentično nalogo sem jih postopno seznanila s celotnim aparatom.

Začeli smo z učbenikom kot njihovim prvim virom zgodovinskih informacij. Temu sem potem postopoma dodajala nove vire, vendar nikoli več kot tri. Uvajali smo tudi načine dela, ki jim niso bili tako znani, npr. metoda sestavljanke.

Potem pa je sledila prva avtentična naloga: priprava posebne izdaje revije z naslovom *V dolini Nila*. Učenci so se razdelili v skupine. Vsaka je predstavljala uredništvo časopisa, ki pripravlja posebno izdajo revije. Pripravila sem jim tudi seznam literature. Dogovorjeni smo bili tudi za datume – vpogled v načrt, prva oddaja, končna oddaja.

Z nalogo sem hotela doseči naslednje cilje:

Vsebinski cilji:

- s prebiranjem dodatne literature učenci poglobljajo doslej osvojeno znanje o kulturi in civilizaciji starega Egipta.

Procesni cilji:

- učenci razvrstijo pojme in dogodke v različne rubrike časopisa;
- izberejo dogodke in osebnosti, ki se jim zdijo najpomembnejši;
- preučijo izbrani problem.

Proceduralni cilji:

- učenci so uporabili različne tehnike zbiranja podatkov;
- učenci so učinkovito interpretirali podatke;
- učenci so prepoznali uporabno vrednost podatkov;
- učenci so pri svojem izražanju jasni;
- izdelek, ki so ga oddali je kvaliteten, zanimiv in kaže na učinkovito sodelovanje skupine.

Oddane izdelke sem ocenila po naslednjih kriterijih:

Pridobivanje informacij

- 5 – Učenec je uporabil različne vire. Pri iskanju informacij je izviren in se ne zadovolji le z najbolj očitnim. Pravilno uporablja zgodovinske pojme, uporaba lastnih besed pa dokazuje razumevanje. Dejstva in mnenja se ne podvajajo in so logično razporejena.
- 4 – Učenec je uporabil več virov. Pravilno uporablja zgodovinske pojme. Dejstev in mnenj ne ponavlja in jih tudi logično razporedi.
- 3 – Učenec je uporabil le en vir ali eno vrsto virov. Dobesedno prepisuje posamezne dele vira. Nenatančen je pri uporabi zgodovinskih pojmov. Posamezni deli besedila se ponavljajo.
- 2 – Učenec je skoraj dobesedno prepisal cel vir. Nepravilna in nenatančna uporaba zgodovinskih pojmov kaže, da učenec problema ne razume.
- 1 – Učenec naloge ni naredil ali pa je zgrešil njen namen.

Posredovanje informacij

- 5 – Učenci so naredili izdelek, ki je izviren in zanimiv. Izbrali so dogodke in pojave, ki kulturo in civilizacijo starih Egipčanov prikazujejo na jasnem, natančnem in inovativnem načinu. V izdelku ima pomembno vlogo tudi slikovno gradivo, ki ni le za »okras«. Posamezni podpisani deli revije imajo uvod, jedro in zaključek. Učenec je takemu članku dal naslov, ki bralca pritegne, a ga ne zavaja. Besedilo je podkrepil tudi s slikovnim gradivom.
- 4 – Izdelek je kvaliteten. Učenci so izbrali dogodke in pojave, ki kulturo in civilizacijo starih Egipčanov prikazujejo jasno in natančno. V izdelku ima pomembno vlogo tudi slikovno gradivo. Posamezni podpisani deli revije imajo uvod, jedro in zaključek. Učenec je takemu članku dal ustrezen naslov. Ob besedilu je tudi slika, ki besedilo podkrepi.
- 3 – Učenci so oddali izdelek, v katerem jim je v večjem delu uspelo predstaviti bistvene elemente, dogodke in pojave, značilne za stari Egipt. Slikovno gradivo pa ima vlogo mašila. Posamezni podpisani deli revije ne upoštevajo notranje delitve na uvod, jedro in zaključek. Naslov članka je neustrezen ali zavajajoč.
- 2 – Učencem v izdelku ni uspelo predstaviti bistvenih dogodkov in pojavov. Slikovno gradivo je neustrezno

uporabljeno. Članki, iz katerih je sestavljena revija, nimajo uvoda, jedra in zaključka. Učenec je le dobesedno prepisal posamezne dele vira. Naslov članka ne ustreza besedilu.

- 1 – Učenci niso oddali izdelka ali pa so zgrešili namen naloge.

Uporaba informacij

- 5 – Učenec zna pridobljene informacije razvrstiti v kategorije (ve, kaj spada skupaj) in prepozna uporabno vrednost posameznih informacij. Iz informacij samostojno ustvari splošno sliko (ve, kaj mu informacije povedo, in kaj lahko iz tega sklepa). Zna najti podatke, ki bodo podkrepili njegove trditve. Pri delu je samostojen.
- 4 – Učenec zna pridobljene informacije razvrstiti v kategorije (ve, kaj spada skupaj). Iz informacij ustvari splošno sliko. Zna najti podatke, ki podkrepijo njegove trditve.
- 3 – Učenec zna pridobljene informacije razvrstiti v kategorije (ve, kaj spada skupaj), vendar ne ve vedno, kaj lahko iz teh informacij sklepa. Pri delu ni vedno samostojen.
- 2 – Učenec potrebuje pomoč tako pri razvrščanju kot tudi pri tem, kaj mu ti podatki povedo, vendar se je pripravljen učiti.
- 1 – Učenec naloge ni naredil kljub pripravljenosti, da bi mu pomagal.

K nalogi sem zasnovala tudi Obrazec za refleksijo, ob katerem so učenci razmišljali o svojem delu (odgovori z obrazca za refleksijo ne vplivajo na oceno). Ker je bila naloga kompleksna, sem tudi ta obrazec zasnovala tako, da sem ga razdelila na tri dele:

- skupinsko delo (na ta vprašanja je odgovarjal vsak zase);
- izdelek (vprašanja rešuje skupina kot celota);
- tvoj prispevek (rešuje vsak zase).

V prvem sklopu so odgovarjali na naslednja vprašanja:

- Kako bi ocenil svoje sodelovanje pri delu skupine?
Sem sodeloval.
V glavnem sem sodeloval.
Nisem sodeloval.
- Kako si se počutil pri delu v skupini?
- Kaj si pri skupinskem delu občutil kot prednost? (npr. število idej, ki se mi je porodilo; so mi prisluhnili; počutil sem se pomembnega; razčistil sem nejasnosti; drugim sem razložil, česar niso razmeli; drugi so meni razložili, če česa nisem razumel; nisem prišel do besede)
- Kaj si pri skupinskem delu občutil kot pomanjkljivost? (glej prejšnje vprašanje)
- Kaj ti je pri skupinskem delu dobro uspelo?
- Kaj boš moral naslednjič spremeniti?

- Na spodnji lestvici obkroži, koliko ste bili kot skupina učinkoviti glede uporabe časa! (1 je najmanj; 7 je največ)

1   2   3   4   5   6   7

- Ali ste bili pri sprejemanju odločitev enakopravni vsi člani skupine?

1   2   3   4   5   6   7

V drugem sklopu so odgovarjali na naslednja vprašanja:

- Nalogo smo izdelali sami?

Da.   Ne, pomagal nam je _____.

- Koliko časa ste potrebovali za izdelavo naloge?
- Ali ste zadovoljni z izdelkom?

Da.   Skoraj da.   Skoraj ne.   Ne.

- Kaj vam je dobro uspelo?
- Kaj morate izboljšati?
- Najtežje pri izdelavi naloge je bilo (zbiranje podatkov, izbira, obdelava, sestavljanje ....; razložite vsako svojo trditev).

V tretjem sklopu so odgovarjali na naslednja vprašanja:

- Svoj prispevek sem naredil sam.

Da.   Ne, pomagal mi je _____.

- Koliko časa si potreboval za izdelavo izdelka?
- Ali si zadovoljen z izdelkom?

Da.   Skoraj da.   Skoraj ne.   Ne.

- Kaj ti je dobro uspelo?
- Kaj moraš izboljšati?
- Najtežje pri izdelavi naloge je bilo (zbiranje podatkov, izbira, obdelava, sestavljanje ....; vsak odgovor utemelji).
- Kako ocenjuješ razumevanje snovi, ki si jo v prispevku obravnaval?

Razumem.   Skoraj razumem.

Skoraj ne razumem.   Ne razumem.

- Ali znaš s svojimi besedami obnoviti »zgodbo« prispevka?
- Zakaj si se odločil ravno za to temo?

Prvo avtentično nalogo so učenci opravili relativno uspešno glede ocen in zelo uspešno glede sprejemanja nove miselnosti (navdušeni so bili nad pogovori o opravljenem delu in nad tem, da oceno lahko popravijo). Pogovori, ki sem jih imela z učenci, so pokazali, da imajo velike težave pri organiziranju dela – kako časovno in vsebinsko razdeliti delo, ne znajo reševati sporov, ki se pojavijo, ko nekdo v skupini ne opravi svoje naloge, medtem ko s samo vsebino ni bilo večjih težav.

Ob koncu teh pogovorov smo se dogovorili, da bo naloga drugega ocenjevalnega obdobja po obliki enaka (skupinsko delo). S tem bomo imeli možnost popraviti

napake iz prve naloge, jaz pa sem se obvezala, da bom v redovalnico vpisala oceno, ki jo bodo sami izbrali, seveda z ustrezno utemeljitvijo.

V drugem ocenjevalnem obdobju smo naredili več manjših nalog, s katerimi so spoznavali elemente, potrebne za izdelavo naslednje večje naloge.

Najprej smo v razredu pripravili igri *Kaj se je dogajalo v Delfih* in *Zmagal sem na olimpijskih igrah*. Igrico so odigrali pred sošolci, da bi se pripravili na javni nastop in na življenje, ki ga bodo potrebovali pri realizaciji naslednje velike naloge. Pri učenju so bile pomembne tako tiste domiselne in odlične predstavitve kot tudi tiste, katerih realizacija je »šepala«, saj so otroci vsako komentirali. Kar je bilo vredno pohvale, so pohvalili in nastopajoče spodbujali, določene stvari pa so tudi kritizirali.

K pripravi na naslednjo nalogo je spadalo tudi obravnavanje teme *Atenska demokracija*, ki sem ji namenila dve šolski uri. Prvo šolsko uro smo si ogledali videokaseto in odgovorili na vprašanja, s katerimi smo razložili osnovne pojme:

- kaj je ljudska skupščina;
- kdo je sestavljal ljudsko skupščino;
- o čem so razpravljali na teh zasedanjih;
- kje so potekala;
- opisali smo dogajanje na teh zasedanjih;
- kaj je črepinjska sodba;
- kdo je DEMOS;
- kaj pomeni beseda demokracija.

Učence sem vprašala, ali se jim ureditev v Atenah zdi pravična. Odgovori so bili različni, vsakega pa so morali utemeljiti.

Za delo pri naslednji uri sem učencem pripravila fotokopijo anonimnega besedila, ki so ga pripisovali Ksenofonu (Pseudoksenofon), ki pa o atenski ureditvi ni imel pozitivnega mnenja. Učenci so morali najprej ugotoviti, kakšno mnenje ima avtor o ureditvi v Atenah, potem pa so morali to trditev utemeljiti.

Zanimivo se jim je zdelo, da je vse tisto, kar so oni na prejšnji uri naštevati kot prednost demokratične ureditve, v očeh avtorja pomanjkljivost, in da se tisto, kar je v njihovih očeh največja krivica, tukaj sploh ne omenja (ženske).

Kot del priprave na veliko nalogo je bilo tudi iskanje resnice v mitu o nastanku Rima in priprava govornega nastopa o krščanstvu.

Velika naloga se nanaša na način življenja Grkov in Rimljanov, učenci morajo po lastni presoji in interesih izbrati en problem, ga preučiti in predstaviti razredu. Glede ciljev, obrazca za refleksijo in ocenjevalnega obrazca je ta naloga opremljena kot prva, kar učencem omogoča lažji nadzor nad delom. Pri drugi nalogi so tudi pri iskanju literature samostojni. Naloga pa je primerna za različne učne načine učencev, saj tistim, ki so besedno bolj močni omogoča oblikovanje samostojnega zapisa ali govornega nastopa,

učencem, ki se odlikujejo na praktičnih področjih, pa izdelavo maket, oblačil, jedi in podobnega.

Misli o opravljenem delu

Portfolio učencem omogoča poglobiti se v določeno temo, kar s klasičnimi testi in ocenjevanjem ni možno: pri testih moraš upoštevati različne sposobnosti učencev v oddelku, ocenjevanje pa vzame toliko časa, da je vsak učenec kvečjemu dvakrat letno na vrsti, kar pa je premalo, če želiš doseči poglobljanje in povezovanje posameznih dejstev. Omogoča tudi razmislek o opravljenem delu, kaj je dobro opravljeno in kaj bi še lahko izboljšali. Učitelju omogoča spoznati učence tudi drugo stran njihove osebnosti: kakšna so njihova pričakovanja, kaj mislijo o sebi in svojem delu, kje se čutijo močne in kaj jim je tuje in nedosegljivo. Portfolio oziroma opisno ocenjevanje, ki je del celotnega aparata, ima še eno prednost, in sicer transparentno ocenjevanje alternativnih vrst nalog (referati,

plakati, govorni nastopi, seminarske naloge in podobno).

Res vzame tak način dela veliko časa ne samo učencem, ampak tudi učitelju, vendar je to v veliki meri posledica neusklajenosti naše miselnosti s takim načinom dela, saj je veliko učiteljev, učencev in njihovih staršev prepričanih, da je vso snov treba »predelati« v šoli. V tem primeru ima učitelj na izbiro le tradicionalni frontalni pouk, ki pa ni povsem prilagojen novim generacijam učencev. Te zahtevajo nov način dela (ta ne izključuje metode razlage), pri katerem so tudi sami aktivni.

Pri takem načinu dela včasih »trpi« vsebina (frontalni pouk je časovno zelo ekonomičen in učitelju omogoča v eni šolski uri razložiti veliko snovi), vendar učenci pri takem načinu dela pridobijo določene spretnosti – iskanje informacij, analiza virov, pisanje povzetkov, analiza slikovnega gradiva, ustvarjanje lastnih zaključkov, luščenje bistva, sledijo svojim miselnim tokovom ..., kar je sicer zamudno, a ima trajno vrednost.

*Ellisa Tawitian, OŠ Ivana Cankarja na Vrhniki
Mag. Franceska Žumer, OŠ Poljane v Ljubljani*

Kaj uči zgodovina in kako spoznavamo preteklost (nepredmetna povezava zgodovine in KIZ)

1 Uvod

Uvedba devetletke bo prinesla veliko novosti, med njimi tudi poučevanje zgodovine v zaključnem razredu druge triade. Učni načrt za šesti razred devetletke je že pripravljen in predvsem vključuje vsebine, ki jih doslej še nismo poučevali.

V nadaljevanju sledi podrobna predstavitev možnega načina obravnavanja prvih dveh tematskih sklopov učnega načrta.

Gradivo prikazuje tudi medpredmetno sodelovanje učitelja zgodovine in šolskega knjižničarja, in sicer v fazah načrtovanja in kasnejše izvedbe skupne ure.

Prima dvema sklopoma učnega načrta je namenjenih šest šolskih ur. Učenci bodo v teh šestih urah poleg vsebinskih zgodovinskih in knjižničnih informacijskih znanj (v nadaljevanju KIZ) urili tudi določene spretnosti, izražene v procesnih in proceduralnih ciljih. Učitelj že dolgo ni več edini vir znanja, zato je sestavni del gradiva tudi seznam literature, potrebne za učiteljevo strokovno pripravo in pripravo gradiv za učence.

2 Poučevanje zgodovine

Izhajajoč iz svojih dosedanjih izkušenj z učenci, starimi 11 let, sem presodila, da bi bil zanje najprimernejši način obravnave uvodnih poglavij zgodovine, če se pri tem opremo na njihovo življenje, zato sem kot dogodek, ob katerem spoznavajo različne vrste zgodovinskih virov, izbrala njihovo rojstvo. Tudi pri spoznavanju zgodovinskih obdobj sem se navezala na obdobja človekovega življenja. Zelo dragocena za učence pa bo tudi izkušnja tretje učne ure – skupen odhod v knjižnico, kjer bodo spoznali razliko med primarnimi in sekundarnimi viri in kjer bodo tudi dobili priložnost uporabiti pridobljeno znanje (načrtovano iskanje literature, ki jo bodo potrebovali pri naslednjih urah). Delovni listi, ki sem ga pripravila za uro, pri kateri bomo spoznavali različne vrste pisav in pomen pisave, sem razdelila na dva dela: razpredelnico naj bi reševali med ogledom videokasete z učiteljevo pomočjo (pravilno zapisovanje pojmov na tablo); vprašanja pa so namenjena poznejšemu pogovoru in so namenoma malo težja, saj učitelj pri uri lahko s podvprašanji in z dodatnimi razlagami usmerja pogovor.

3 Vključevanje medpredmetnega področja KIZ v pouk zgodovine ali vloga šolske knjižnice pri informacijskem opismenjevanju učencev

Kurikularna prenova slovenskega šolstva je zajela tudi šolske knjižnice. Leta 1996 je bila ustanovljena predmetna kurikularna komisija za šolske knjižnice¹. Rezultat dela omenjene komisije za osnovne šole so cilji in vsebine medpredmetnega področja KIZ (Sušec in Žumer, 2001)² in izbirni predmet informacijsko opismenjevanje (Sušec in Žumer, 2001) ter KIZ za gimnazije³. Z omenjenimi dokumenti sta se spremenili tudi vloga in mesto šolske knjižnice v slovenskem izobraževalnem sistemu. Niti učitelj niti knjižničar nista več edini vir informacij, ampak le **usmerjevalca** učencev pri pridobivanju novega znanja z uporabo sodobnih metod poučevanja. Šolska knjižnica je postala/postaja središče **iskanja in pridobivanja** informacij iz lastne podatkovne zbirke šolske knjižnice. Z medknjižnično izposojajo pa tudi iz drugih knjižnic in sorodnih institucij, npr. arhivov, muzejev. S pojavom sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije tudi iz drugih bibliografskih (online katalogi, npr. podatkovna zbirka slovenskega vzajemnega kataloga COBIB.SI) in nebibliografskih podatkovnih zbirk (polna besedila dokumentov, npr. EIFL DIRECT). Že nekaj časa ni več pomembno dokumente le pridobiti, ampak je pomembnejše iz množice dobljenih zadetkov z **vrednotenjem** izbrati le relevantne dokumente in jih uporabiti za pridobivanje novega znanja. S cilji in z vsebinami KIZ tako šolska knjižnica sodeluje pri informacijskem opismenjevanju učencev.

Obstajajo različne definicije **informacijske pismenosti**. ALA, Ameriško bibliotekarsko društvo (spletna stran: <http://www.ala.org/>) definira informacijsko pismeno osebo kot tisto, ki je sposobna spoznati, kdaj potrebuje informacijo, jo zna najti, oceniti in učinkovito uporabiti. Informacijsko pismeni so ljudje, ki so se naučili učiti se. Vedo, kako se je treba učiti, kajti vedo, kako je informacija organizirana. Vedo, kako najti informacijo in kako jo uporabiti v taki obliki, da se od njih lahko drugi uče. To so ljudje, ki so sposobni, da se uče vse svoje življenje, ker najdejo vedno informacije, potrebne za katerokoli nalogo ali odločitev. Ti pogledi predpostavljajo radikalno drugačen sistem izobraževanja. Zahtevajo, da se je treba učiti, kako se učiti. Poudarjajo potrebo po bolj učinkoviti integraciji izobraževalnih ustanov v okolje. Prepričani so, da je pismenost, vključno z informacijsko pismenostjo temelj uspešnega razvoja v informacijski družbi«. (Filo, 1993)

Silva Novljan (1996) definira informacijsko pismenost

kot nadredni pojem vsem drugim vrstam pismenosti, ki vključuje branje, pisanje, poslušanje, govor, gledanje, risanje, poudarja kritično mišljenje in spretnosti reševanja problemov ter po avstralskih avtorjih razčlenjuje tudi osnovne aktivnosti informacijskega procesa: definiranje problema, lokacija podatkov, izbor podatkov, organiziranje, uporaba, komuniciranje in vrednotenje.

Po Malleyu (Filo, 1992) informacijsko pismenost sestavljajo informacijske spretnosti in znanja knjižnic, pa tudi znanja, ki jih potrebujemo pri komunikaciji, študiju, učenju in branju, kot so: pridobivanje informacij - iskalna strategija, bralna sposobnost, informacijski viri, uporaba indeksov, uporaba abstraktov, interpersonalne sposobnosti, sposobnost poslušanja, spremljanje novosti v stroki, sposobnost opazovanja; organiziranje informacij: zapisovanje predavanj, povzemanje iz knjig, spominske sposobnosti, indeksiranje osebne dokumentacije, organizacija informacij na splošno; ocenjevanje informacij: izbira informacij, vrednotenje knjig, člankov, interpretiranje podatkov, originalnih dokumentov; komunikacija informacij: sposobnost pisanja, pisanje razprav, raziskovalna tehnika, pisanje sporočil, pisanje disertacije, oblikovanje abstrakta.

Po Picigi (1992) je to »način vedenja, in sicer kot zmožnost uporabe pisnih informacij za delovanje v družbi, doseganje individualnih ciljev in razvijanje znanja in potencialov. Iz tega sledi, da je določena stopnja funkcionalne pismenosti nujna za uspešno učenje informacijskih znanj in spretnosti«.

Informacijsko pismenost lahko opredelimo kot sposobnost učiti se oz. sposobnost vseživljenjskega učenja. Učenje informacijske pismenosti je najuspešnejše, če se funkcionalno vključuje v vsebine predmetov, ki se poučujejo na šoli. Načrtovane dejavnosti izvajamo tako, da učenci doživljajo proces pridobivanja »znanja kot nekaj smiselnega, kot nekaj, kar ima svojo vrednost« (Oblikovanje, 2003, str. 15). Zato je KIZ zasnovan povezano z drugimi predmeti poučevanja.

V osnovni šoli se KIZ vključuje v vse predmete. Skupaj ga izvajata knjižničar in učitelj predmeta. Pri tem učitelj uresničuje cilje predmeta, knjižničar cilje KIZ. Vsak razred ima letno štiri ure KIZ, v devetih letih je to skupaj 36 ur KIZ. Učne ure načrtujeta učitelj predmeta in knjižničar skupaj na začetku šolskega leta in kasneje ure tudi skupaj izvedeta.

¹ Jože Urbanija, predsednik, Francesca Žumer, strokovna tajnica, in članice Tilka Jamnik, Silva Novljan, Majda Steinbuch in Zdenka Sušec.

² Spletni naslov: http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/organi/solstvo/viprogrami/os/9letna/ucni_nacrt/medpredmetna_podrocja.asp/

³ Spletni naslov: <http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/organi/solstvo/viprogrami/pdf/smernicekizgim.pdf>

4 Priprava na učne ure

4.1 TEMATSKI SKLOP PRI ZGODOVINI: KAJ UČI ZGODOVINA IN KAKO SPOZNAVAMO PRETEKLOST

RAZRED: 6. razred devetletne osnovne šole

URE: šest ur

Vsebinski cilji:

- učenci vedo, kaj spoznavamo pri zgodovini;
- vedo, kaj so zgodovinski viri in kakšne vrste zgodovinskih virov poznamo;
- znajo naštetih ustanove, ki te vire hranijo;
- znajo kronološko razvrstiti zgodovinska obdobja in določiti zgodovinske prelomnice med posameznimi dobami;
- poznajo pisave starih ljudstev;
- poznajo pomen odkritja tiska.

Proceduralni cilji:

- ustrezno oblikujejo zapis pričevanj o svojem rojstvu (zapisano ustno izročilo);
- presodijo o verodostojnosti s seboj prinesenih virov;
- s pomočjo učbenika na časovni trak vršejo zgodovinske prelomnice;
- s pomočjo informacij, pridobljenih z ogledom videokasete Zgodovina pisave, rešijo delovni list;
- jasno in učinkovito poročanje o delu v dvojicah ali skupinskem delu;
- ustvarijo kvaliteten in jasen zapis o razmnoževanju pisnega gradiva;
- v šolski knjižnici se naučijo uporabe različnih tehnik zbiranja podatkov.

Procesni cilji:

- razvrstijo primere zgodovinskih virov v kategorije;
- utemeljijo, kateri izmed prinesenih virov je po njihovem mnenju najbolj zanesljiv;
- primerjajo pisavo Sumercev in Feničanov;
- primerjajo stare pisave s tisto, ki jo uporabljajo oni;
- iz danih informacij sklepajo o družbenem položaju pisarjev v antičnem svetu;
- iščejo okoliščine, zaradi katerih se je razvila pisava;
- utemeljijo trditev, da je začetek pisave hkrati tudi začetek zgodovine.

POJMI: materialni, pisni, ustni viri; prazgodovina, stari, srednji, novi vek, najnovejše obdobje; muzej, arhiv, videozapis; papirus, glinasta ploščica, pergament, papir, klinopis, hieroglifi.

UČNE OBLIKE: individualna, delo v dvojicah, skupinska, frontalna.

UČNE METODE: pogovor, razlaga, delo z učbenikom, delo z izobraževalnim videofilmom, delo z viri.

UČBENIKI IN UČNA SREDSTVA:

- predpisani učbeniki;
- diapozitivi za 6. razred osemletne osnovne šole;
- Izobraževalni videofilm: Zgodovina pisave, Videofon, d. o. o.

4.2 TEMATSKI SKLOP PRI KNJIŽNIČNIH INFORMACIJSKIH ZNAJH (KIZ): REFERENČNI VIRI

RAZRED: 6. razred devetletne osnovne šole

URE: ena ura medpredmetne povezave z zgodovino

Vsebinski cilji KIZ

Učenci:

- vedo, kje se nahaja knjižnično gradivo, opredeljeno z UDK vrstilcem za zgodovino;
- spoznajo in vedo, kje se nahajajo različne vrste referenčnih virov, npr. enciklopedije, leksikoni itd.;
- znajo poiskati informacije v klasičnih informacijskih virih;
- znajo poiskati ustrezen informacijski vir za rešitev določene naloge.

Procesni cilji KIZ

Učenci:

- s pomočjo signaturnih podatkov na učnem listu iščejo knjižnično gradivo v skupini 93/99 zgodovina;
- s pomočjo signaturnih podatkov na učnem listu spoznavajo postavitev in vrste referenčnih virov, leksikone, enciklopedije;
- s pomočjo vprašanj na učnem listu iščejo informacije v klasičnih informacijskih virih in usvajajo različne načine iskanja informacij s pomočjo referenčnih virov;
- iščejo informacije po različnih vrstah knjižničnega gradiva in se učijo izbrati ustrezen informacijski vir za rešitev določene naloge.

POJMI: referenčno gradivo, priročniki, enciklopedije, leksikoni, slovarji; gesla, poglavja, podpoglavja; vsebinsko, predmetno in imensko kazalo; univerzalna decimalna klasifikacija, signatura.

UČNE OBLIKE: individualna, skupinska, frontalna.

UČNE METODE: pripovedovanje, pogovor, razlaga, iskanje informacij, delo z referenčnimi viri.

UČNI PRIPOMOČKI:

- knjižnično gradivo,
- učni listi.

4.3 LITERATURA ZA ZGODOVINSKI IN KNJIŽNIČARSKI DEL

Arcangeli, A. 1998: Renesansa : 16.stoletje. Mladinska knjiga. Ljubljana.
Brookfield, K. 1999: Pisave. Zbirka Svet okrog nas. Pomurska založba. Murska Sobota.
Cambridgeov podatkovnik. 2000. DZS. Ljubljana.
Darras, B. 1998: Komunikacija. Zbirka Enciklopedija za mlade. Educa. Nova Gorica.
Drpic, M. 2000: O pisalih. V: Gea. Št. 10, str. 32–45.
Hart, G. 1994: Stari Egipt. Pomurska založba. Murska Sobota.
Jean, G. 1997: Govorica znakov. DZS. Ljubljana,

Jean, G. 1994: Pisava, spomin človeštva. Zbirka Mejniki. Arheologija. DZS. Ljubljana.
Kronika človeštva. 1996. Mladinska knjiga. Ljubljana.
Lara Peinado, F. 1994: Kako so živeli Feničani. Zbirka Znanje za vsakogar. Vsakdanje življenje. EWO. Ljubljana.
Righetti, G. In Egidati B. 1997: Prazgodovina in rečne kulture. Mladinska knjiga Ljubljana.
Velika ilustrirana otroška enciklopedija. 1992. Mladinska knjiga. Ljubljana.
Velika knjiga znanja. 1999. DZS. Ljubljana.
Velika otroška enciklopedija. 2000. DZS. Ljubljana.

4.4 POTEK UČNIH UR

Dejavnosti učitelja	Dejavnosti učencev
1) Spoznavanje. Predstavitev učiteljice. Navodila za igro »Kaj se skriva v imenu«. Cilj te igre je vzpostavitev dobrega vzdušja v razredu. Učence vprašam, na kaj jih spominja beseda zgodovina ! Vse zapisujem na tablo! Usmerjam jih s podvprašanji. Ali poznajo kakšno misel o zg.? Vprašam jih, kako vemo, da se je nekaj v preteklosti zgodilo? Kot dogodek izpostavim njihovo rojstvo. Na prosojnici pokažem vrste zgodovinskih virov: • ustno izročilo, • pisni viri, • materialni viri.	Za domačo nalogo morajo poiskati vire, ki pričajo o njihovem rojstvu in jih prinesiti k naslednji učni uri. Ustne vire morajo zapisati, pri tem morajo vprašati čim več oseb, ki so jim glede tega vprašanja lahko v pomoč (mama, oče, brat, dedek ...). Učenci, najprej vsak zase, napišejo besede, povezane s svojim življenjem, ki se skrivajo v črkah imen. Sledi pogovor v dvojicah. Iščejo asociacije na besedo zgodovina. Iščejo definicijo besede zgodovina; veda o preteklosti človeka. Iščejo dokaze izpostavljenega dogodka, npr. • rojstni list, • fotografija, • videoposnetki, • zapestnica, • pripovedovanje sorodnikov. Razvrstijo zgoraj našete vire.
2) Povem jim naj prineseno gradivo razvrstijo. Razdelim jih v skupine: v skupinah odgovarjajo na vprašanje, kateri izmed prinesenih virov se jim zdi najbolj zanesljiv in zakaj. S podvprašanji skušam doseči kritičnost do vseh vrst virov. Na tablo zapišem besede MUZEJ, ARHIV, LJUDSKO IZROČILO, FOTOTEKA, KNJIŽNICA. Vprašam jih, katero od omenjenih ustanov se nahaja tudi v naši šoli.	Prineseno gradivo razvrstijo v tri kupčke: materialni, pisni in ustni viri (zapisano ustno izročilo). Delo v skupinah. Poročanje. Ugotavljajo, kaj pomenijo zapisane besede v luči naših pogovorov o zgodovinskih virih. Povedo, da je to knjižnica.

Povabim jih, da se odpravimo v knjižnico, kjer si bomo ogledali, kaj se v njej nahaja.	Odidemo v knjižnico.
Dejavnosti knjižničarja in učitelja	Dejavnosti učencev
3) Pozdrav knjižničarke in vprašanje o tem, kaj so nazadnje izvedeli ob skupinskem obisku knjižnice. K (knjižničar): Vprašam jih, ali vedo, kje je strokovno oz. poučno gradivo, ki je označeno z geslom »zgodovina«. Posebej jih opozorim na referenčno gradivo v šolski knjižnici (enciklopedije, leksikoni). S podvprašanji jih usmerim k različnim vrstam knjižničnega gradiva. U (učitelj): Opozorim jih tudi na knjižnično gradivo, ki se nahaja v učilnici oz. kabinetu za zgodovino. K: Pokažem nekaj enot knjižničnega gradiva in povprašam, ali bi to gradivo lahko uvrstili v katero od že poznanih zgodovinskih virov in pokažem nekaj primerov, npr.: dnevnik (Dnevnik cesarja Marka Avrelija, Napoleon), Dokumenti slovenstva, Druga svetovna vojna, videokaseto Zgodovina pisave itd. U: S podvprašanji usmerjam in pomagam pri razvrščanju knjižničnega gradiva. U: Povprašam, kako bi našli še drugo gradivo poleg videokasete Zgodovina pisave na temo razvoja pisav. K: Povem, da sem gradivo zaradi časovne stiske po katalogu poiskala že sama in pokažem izpise na učnih listih. U: Razdelim učence po skupinah. K: Razdelim učne liste (Priloga št. 1), na katerih so signaturne oznake o knjigah, v katerih so tudi poglavja o pisavah. Dam navodila za delo. K: Ob vodenih vprašanjih učenci razmišljajo, kako bi našli drugo literaturo na temo pisave. U: Povem, da si bomo poiskano knjižnično gradivo na temo pisave izposodili in odnesli v zgodovinsko učilnico in uporabili pri naslednjih šolskih urah. K: Povabim jih k iskanju po računalniških katalogih drugih knjižnic v eni od naslednjih ur zgodovine.	Povedo, pri katerem predmetu so bili v knjižnici in katero knjižnično gradivo so spoznali. Povedo, da je to skupina 94 in poiščejo stojalo oz. police, kjer se nahaja knjižnično gradivo, označeno z geslom »zgodovina«. Učenci poiščejo vse vrste knjižničnega gradiva: knjige (monografije), revije (serijske publikacije), video in avdio gradivo, kartografsko gradivo. Povedo, da so zgodovinski podatki tudi v splošnih enciklopedijah in leksikonih iz skupine 03. Tudi za te skupine poiščejo in preverijo, če v knjižnici obstajajo različne vrste gradiva. Vse te skupine poiščejo na policah. Spomnijo se, kaj so že videli v zgodovinski učilnici, npr. knjige, revije itd. Spoznajo, da poleg zgodovinskih virov obstaja tudi zgodovinska literatura, ki so jo na osnovi raziskovanja zgodovinskih virov napisali že drugi zgodovinarji. V šolski knjižnici in tudi drugih vrstah knjižnic je večinoma zgodovinska literatura. Povedo, da z iskanjem po računalniškem katalogu šolske knjižnice. Dokažejo, da znajo prebrati signaturne oznake in na policah poiščejo knjige. Odgovorijo na vprašanja in poročajo o rešitvah. Povedo, da to ni edina literatura o pisavah. Z iskanjem po računalniških katalogih drugih knjižnic bi našli še več gradiva. Izposodijo si knjižnično gradivo za njihov razred. Po zaključku obravnavane teme vrnejo gradivo v knjižnico.

Dejavnosti učitelja	Dejavnosti učencev
4) Z diapozitivi preverim razumevanje poznavanja vrst zgodovinskih virov in institucij, ki jih hranijo. Preverim tudi razumevanje knjižničnih vsebin. Zastavim jim vprašanje, ali so vsi ti viri enako stari. Na tablo narišem časovni trak in vanj na začetku napišem rojstvo in na koncu smrt. Podobno kot človekovo življenje tudi zgodovinske dogodke zaradi lažje preglednosti delimo v dobe. Na prosojnico napišem sosledje zgodovinskih obdobj.	Ob vsakem diapozitivu zapišejo v zvezek, za kakšno vrsto zgodovinskega vira gre in kje ga hranijo. V dvojicah skušajo pravilno časovno razvrstiti zgodovinske vire iz delovnega lističa. Prepišejo časovni trak na list papirja in v dvojicah poiščejo življenjske prelomnice v življenju človeka. Učenci v zvezek narišejo časovni trak in vanj vpišejo zgodovinska obdobja. S pomočjo učbenika poiščejo prelomnice, ki so pomenile konec ene in začetek nove zgodovinske dobe.
5) Iščemo: • najdaljše zgodovinsko obdobje • z dogodki najbolj bogato zgodovinsko obdobje • najbolj zanimivo zgodovinsko obdobje po mnenju učenca Izhajam iz prve povedi. Razmejim pojma prazgodovina/zgodovina. Pripravim vse za ogled videokasete Zgodovina pisave.	Dopolnijo povedi in utemeljijo rešitve. Ob ogledu kasete izpolnjujejo delovni list (Priloga št. 2), ki bo izhodišče za pogovor o gledani kaseti.
6) Ogled dela kasete, ki govori o tiskarskem stroju. Pripravim gradivo za metodo sestavljanke: tema je razmnoževanje pisnega gradiva. Vsak učenec za domačo nalogo poljubno razmnoži zapis o pridobljenih informacijah – ročno, s pisalnim strojem, z računalnikom, s posnetkom govorjenega glasu, zapis z videokamero ...	Z metodo sestavljanke se od sošolcev naučijo o postopnosti in akumulaciji znanj, ki so omogočala to veliko odkritje. Pogovor o možnostih, ki nam jih daje sodobni čas.

5 Zaključek

Tematska sklopa zgodovinski viri in pisave za šesti razred devetletne osnovne šole sta bila predstavljena na prvi študijski skupini za zgodovino. Učiteljem sva predstavili tudi možnost medpredmetne povezave s knjižničnimi informacijskimi znanji. Učne ure pa sva izvedli tudi v razredu, kjer sva učence spodbujali k lastni miselni kreativnosti pri razvrščanju gradiva, iskanju informacij, izbiranju in povzemanju prebranega, oblikovanju in zapisovanju odgovorov. Na študijski skupini so tako učitelji kot knjižničarka izrazili svoja pričakovanja drug do drugega. Učitelji predvsem želijo čim več seznanjanja z novo zgodovinsko literaturo, navajanje učencev na pisanje seminarskih nalog. Knjižničarka je dodala, da je pri nakupu knjižničnega gradiva nujno sodelovanje med učiteljem in knjižničarjem, tako pri sprotne seznanjanju novosti, še

bolj pa z usklajeno zahtevo po ustreznem in zadostnem številu naslovov različnih vrst knjižničnega gradiva za potrebe kabineta oz. zgodovinske učilnice in šolske knjižnice. Izkazalo se je namreč, da je nakup knjižničnega gradiva po šolah zelo različen. V večini primerov se je izkazalo, da ni zadovoljiv. Gradivo, ki se nahaja v zgodovinskem kabinetu, naj bo učencem dostopen tudi v šolski knjižnici in obratno, bodisi za potrebe seminarskih nalog ali za prosti čas. Knjižničarka je nadalje poudarila nujnost timskega sodelovanja in vnaprejšnjega načrtovanja medpredmetnih povezav med učiteljem in knjižničarjem že na začetku šolskega leta. Le tako bodo učenci pri različnih predmetih celo šolsko leto v enakomernih časovnih presledkih organizirano skupaj z učitelji obiskovali šolsko knjižnico. Na študijski skupini je bila izvedena tudi delavnica iskanja gradiva po slovenski vzajemni bibliografski bazi podatkov. Meniva, da medpredmetno timsko načrtovanje

in izvajanje pouka predstavlja višjo obliko dela, saj učence navaža na povezovanje znanj z različnih predmetnih področij ter jih tako pripravlja tudi za vseživljenjsko izobraževanje.

Uporabljeni viri

FILO, B. (1992) Informacijska politika. Knjižnica, 36, 2, str. 2–27.

FILO, B. (1993) »Informacijska pismenost«. Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893–1975). Maribor: Univerzitetna knjižnica.

KNJIŽNIČNA informacijska znanja [elektronski vir]: cilji in vsebine za gimnazije. (2002) Način dostopa: <http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/organi/solstvo/viprogrami/pdf/smernecekizgim.pdf>

NOVLJAN, S. (1996). Sodobne dejavnosti šolske knjižnice s posebnim ozirom na njene bibliopedagoške naloge pri izvajanju

izobraževalnega programa branja v osnovni šoli: doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

OBLIKOVANJE priprave na pouk (2003). Vzgoja in izobraževanje, 34, 1, str. 14–15.

PICIGA, D. (1992). Perspektive razvoja osnovne šole v Republiki Sloveniji: sistem, procesi, rešitve. Didakta. Izredna številka, marec, str. 2–4.

SUŠEC, Z., ŽUMER, F. (2001) Učni načrt. Informacijsko opismenjevanje. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo.

SUŠEC, Z., ŽUMER, F. (1999). Knjižnična informacijska znanja [elektronski vir]: cilji in vsebine. Način dostopa: http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/organi/solstvo/viprogrami/os/9letna/ucni_nacrt/medpredmetna_podrocja.asp/

UČNI načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Zgodovina (2000). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

6 Priloge

6.1 Priloga št. 1

Učni listi za uro KIZ in zgodovine

1. primer

Poišči na knjižnih policah knjigo z naslednjo signaturo:

003 Splošno
BROOKFIELD, Karen
Pisave

Odgovori na naslednja vprašanja.

Na katerih straneh v knjigi je predstavljena egipčanska pisava?

Odgovor:

Opiši korake, po katerih si prišel do odgovora.

2. primer

Poišči na knjižnih policah knjigo z naslednjo signaturo:

03 Enciklopedije
DARRAS, Bernard
Komunikacija od začetkov ...
Odgovori na naslednja vprašanja!

Na katerih straneh v knjigi je predstavljeno poglavje o pisavah?

Odgovor:

Opiši korake, po katerih si prišel do odgovora.

3. primer

Poišči na knjižnih policah knjigo z naslednjo signaturo:

003 Enciklopedije
HARRIS, Nicholas
Velika knjiga znanja

Odgovori na naslednja vprašanja!

Na katerih straneh v knjigi se nahaja poglavje o pisavah. Napiši naslov poglavja.

Odgovor:

Opiši korake, po katerih si prišel do odgovora.

4. primer

Poišči na knjižnih policah knjigo z naslednjo signaturo:

93   Zgodovina
HART, George
Stari Egipt

Odgovori na naslednja vprašanja.

Ali so v tej knjigi predstavljeni pisarji in egipčanska pisava?

Odgovor:

Napiši naslova in številke strani teh dveh poglavij.

Opiši korake, po katerih si odgovarjal na prejšnji dve vprašanji.

Ali bi lahko uporabil tudi kakšno drugo možnost? Katero?

5. primer

Na knjižnih policah poišči knjigo z naslednjo signaturo:

03   Enciklopedije
VELIKA ilustrirana otroška enciklopedija

Odgovori na naslednja vprašanja.

Na katerih straneh v enciklopediji je poglavje z naslovom Pisave in abecede?

Odgovor:

Opiši, kako si našel odgovor.

Ali ima enciklopedija tudi abecedno kazalo?

Odgovor:

Poišči geslo »pisave« in napiši, če so pisave omenjene še na kateri drugi strani v enciklopediji. Če so, napiši naslov poglavja.

Odgovor:

6. primer

Poišči na knjižnih policah knjigo z naslednjo signaturo:

003   Enciklopedije
CAMBRIDGEOV podatkovnik
Najprej si dobro oglej to debelo knjigo in napiši koliko strani ima.
Odgovor:

Kako je razdeljeno vse znanje v knjigi?

Odgovor:

Napiši naslov zadnjega poglavja.

Odgovor:

Kako so v indeksu razvrščene krepko tiskane besede, ki se imenujejo gesla?

Odgovor:

Poišči geslo pisava in strani, kjer so predstavljene najstarejše pisave – feničanska, starohebrejska, grška itd.

Odgovor:

Preberi naslov poglavja, v katerem so predstavljene pisave, in ga prepiši.

Odgovor:

6.2 Priloga št. 2

Delovni list Zgodovina pisave

1) Izpolni razpredelnico!

[illegible]

(Vprašanja za diskusijo.)

Katero ljudstvo velja za prvo, ki je izumilo pisavo?

Katera je glavna razlika med pisavo, ki so jo uporabljali stari Sumerci, in tisto, ki so jo uporabljali Feničani?

Kaj ima pisava, ki jo uporabljamo mi danes, skupnega s pisavo Sumercev in kaj s pisavo Feničanov?

Pri katerih ljudeh so se pisanja lahko naučili?

Pri katerih pa težko? Utemelji svoje odgovore.

Kaj misliš, kje je potem tisti, ki je znal pisati, imel večjo veljavo v družbi? Kateri dejavniki so vplivali na njegov pomen v družbi?

Zakaj misliš, da se je razvila pisava?

Utemelji trditev, da začetek zapisovanja velja za začetek zgodovine.

Učna ura KIZ bo potekala v povezavi s predmetom zgodovina z uporabo interneta. V današnji uri boš spoznal podatkovno zbirko slovenskega vzajemnega kataloga COBIB.SI, ki se nahaja na spletni strani kooperativnega online bibliografskega sistema in servisa – COBISS, ki predstavlja slovensko virtualno knjižnico.

Prvi korak. Vključi računalnik in odpri internetni brskalnik. V iskalno vrstico vpiši internetni naslov: <http://www.izum.si>. Sedaj se nahajaš na vstopni strani ali portalu Inštituta informacijskih znanosti Univerze Maribor - IZUM, ki je *informacijski infrastrukturni servis slovenske znanosti, kulture in izobraževanja, ki skupaj z drugimi nosilci informacijskih dejavnosti v državi zagotavlja vključenost Slovenije v tokove informatizacije sodobnega sveta.*

Portal je urejen tako, da imaš na levi strani ekrana povezave, ki ti omogočajo vstop na druge spletne strani oz. do servisov in baz podatkov po svetu. Če hočeš izvedeti več o dejavnostih IZUM-a, potem klikni na prvo zgornjo ikonco »O IZUM-u« na levi strani. Za dosego ciljev v današnji uri pa preberi navodila za naslednji korak.

Drugi korak. Klikni na povezavo »COBISS«, ki se nahaja v drugi vrstici v levem delu okna. Sedaj se nahajaš na vstopni točki COBISS-a, *ki je knjižnični informacijski sistem in ga sooblikujejo knjižnični informacijski servis in knjižnice, ki sodelujejo v sistemu vzajemne katalogizacije.* Slovenske knjižnice imajo v sistemu COBISS.SI različen status, odvisno

6.3 Priloga št. 3

Delovni list za učenca

ISKANJE PO PODATKOVNI ZBIRKI COBIB NA TEMO PISAVE

Priimek, ime: _____

Razred: _____

Ura KIZ: _____

Datum: _____

od pogodbe, ki so jo sklenile z IZUM-om. Tudi naša šolska knjižnica ima z IZUM-om sklenjeno določeno razmerje. Na tej strani preveri, kakšen status ima naša šolska knjižnica v sistemu COBISS.SI. To boš ugotovil/a tako, da boš kliknil na povezavo »**slovenske knjižnice**« v levem oknu. Nato klikni na prvo povezavo »baza podatkov o knjižnicah COBIB.SI«. Na osrednjem delu zaslona se ti pokaže pet **iskalnih polj**, v katera vneseš ustrezno iskalno zahtevo, npr. priimek tvoje šolske knjižničarke/knjižničarja. Ni ti potrebno vnašati vseh iskalnih zahtev, saj vseh niti ne poznaš. Če boš napisal/a ime šole, potem ne smeš uporabljati okrajšav, ampak moraš ime šole izpisati v celoti, npr. ne OŠ ampak osnovna šola itd. Napiši, kaj si ugotovil.

Naša šolska knjižnica ima status _____ člana.

Ko boš imel/čas lahko prebereš še več podrobnosti o samem sistemu in delovanju sistema. Ikonice na levi strani ti omogočajo vstop do drugih informacij, npr. *koledar dogodkov*, bereš njihov *časopis v on-line obliki*, izveš, kako poteka *izobraževanje* za uporabo njihovega sistema, izveš o tem, kaj pišejo slovenski *znanstveniki* itd. V današnji uri se bomo usmerili na uporabo podatkovne zbirke COBIB.SI.

Tretji korak. V podatkovno zbirko COBIB.SI in lokalne baze podatkov knjižnic lahko prideš na dva načina. Prvi način je, da klikneš na osrednjo ikono oz. logotip »*Virtualna knjižnica Slovenije*«. Drugi način je, da klikneš na povezavo v levem delu okna »COBISS/OPAC«. Izberi eno od obeh možnosti. Sedaj se nahajaš na mrežni aplikaciji COBISS/OPAC, ki ti omogoča on-line dostop do bibliografsko-kataložnih baz podatkov v sistemu COBISS.SI.

V prvi vrstici se nahaja spletni naslov »*vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov COBIB.SI*«, ki ti omogoča iskanje v slovenskem vzajemnem katalogu. Slovenski vzajemni katalog vključuje vse slovenske knjižnice, ki so polnopravne članice sistema COBISS.SI.

Pod tem spletnim naslovom imaš na levi strani ločene knjižnice glede na vrsto knjižnice, na desni strani zemljevid Slovenije in pod njim izpisano skupno število polnopravnih članic, ki svoje zapise lahko prispevajo v vzajemni katalog. Če klikneš na eno od vrst knjižnic v levi strani okna – »*nacionalna knjižnica, univerzitetne in visokošolske knjižnice, specialne knjižnice, splošne knjižnice, šolske knjižnice*«, se ti le-te izpišejo po abecedi. Pod zemljevidom Slovenije je izpisano tudi njihovo skupno število. Koliko knjižnic je trenutno polnopravnih članic vzajemnega kataloga?

V vzajemni katalog je vključenih _____ slovenskih knjižnic.

Poglej, koliko slovenskih šolskih knjižnic, torej osnovnošolskih in srednješolskih knjižnic, je polnopravnih članic sistema COBISS.SI. Kako si prišel/a do tega podatka?

Od osnovnošolskih knjižnic je polnopravnih članic _____ knjižnic

in _____ srednješolskih knjižnic.

Če klikneš na ikono s številom polnopravnih članic vzajemnega kataloga, se ti izpišejo po abecedi. To je zanimiv podatek in se kasneje lahko vrneš k raziskovanju polnopravnih članic med posameznimi vrstami knjižnic.

Vsaka polnopravna članica sistema COBISS.SI ima svojo podatkovno zbirko »shranjeno« na dveh mestih: v svojem lokalnem katalogu, npr. v šolski knjižnici, in v vzajemnem katalogu. To pomeni, da se v **vzajemnem katalogu nahajajo podatki o knjižničnem gradivu vseh polnopravnih članic**. Zato lahko v vsakem trenutku izveš, katere knjižnice hranijo določeno knjižnično gradivo. To je zelo pomembna informacija, saj tako lahko izveš, kje se še nahaja, npr. knjiga, ki jo ti potrebuješ, je pa v tvoji šolski knjižnici izposojena! Lahko pa se odločiš in raziskuješ, kaj je nekdo že napisal, kdo je pisal o določeni temi, itd. Pred teboj je nešteto različnih načinov iskanja informacij po vzajemnem katalogu.

Četrti korak. Klikni na ikonsko vrstico »*vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov COBIB.SI*«. Sedaj se nahajaš v vzajemnem katalogu slovenskih knjižnic, ki mu lahko rečeš tudi največji in najpopolnejši slovenski knjižnični katalog.

Preden boš začel/a iskati gradivo na iskalno zahtevo »pisave«, natančno preberi naslednja koristna navodila!

Osnovna menujska maska ali zaslon je razdeljen v tri dele: ikonska vrstica, osrednji del zaslona in spodnji del zaslona. V **ikonski vrstici** vidiš deset ikon z različnimi funkcijami: baze podatkov, novo iskanje, rezultati iskanja, zapis, košarica, izposoja in podaljšanje, nastavitve, informacije, pomoč. Vse te funkcije se še enkrat ponovijo v **spodnjem delu zaslona**, le da so sedaj izpisane samo z imenom brez ikon. **Osrednji del zaslona** pa je namenjen vpisu iskalnih zahtev, izpisu rezultatov itd. V osrednjem delu zaslona lahko iščeš po treh različnih tehnikah iskanja. Danes boš spoznal/a **osnovni način iskanja** podatkov v vzajemnem katalogu. Poleg osnovnega načina iskanja obstajata še dva zahtevnejša načina: izbirno in ukazno iskanje, za katera sedaj še nimaš dovolj znanja. V osnovnem načinu iskanja lahko iščeš po petih iskalnih indeksih, in sicer: po avtorju, naslovu, letu izida, ključnih besedah in založniku. V poljih »*jezik*« in »*vrsta gradiva*« imaš že vnaprej dane možnosti iskanja, s katerimi si lahko pomagaš, v ostala polja podatke vnašaš sam, odvisno od iskalne zahteve. Pri vnašanju iskalnih zahtev, ti bodo koristila naslednja napotila!

- Pri vpisovanju iskalnih zahtev lahko uporabljaš veliko ali malo začetnico.
- Iščeš lahko z vsemi diakritičnimi znaki (npr. č, š, ž) ali brez njih (npr. c, s, z).
- Z znakom *, lahko krajšaš posamezne besede. Besede lahko krajšaš na začetku ali na koncu besede, ne pa oboje hkrati. Toda zapomni si! Beseda mora imeti vpisane vsaj tri črke.
- Med posameznimi besedami delaj presledek. Lahko vpišeš tudi vsa ločila, razen vprašaja.

Verica Šenica Pavletič, OŠ Savsko naselje v Ljubljani

MEDPREDMETNE POVEZAVE v devetletki

Prepričana sem, da se z medpredmetno povezavo v osnovnih šolah spopada že marsikatera učiteljica. V novi devetletni osnovni šoli pa naj bi medpredmetna povezava postala ustaljena praksa. Do tja je še dolga in naporna pot, s katero se bomo morali soočiti vsi učitelji. Poleg usklajevanja učnih načrtov, spreminjanja ustaljenih metod in oblik dela (frontalno, skupinsko delo, delo v dvojicah, delo z viri, delo z literaturo itd.) bomo morali poiskati še veliko novih metod in oblik dela, ki bodo tako medpredmetno povezovanje omogočale.

Zakaj je medpredmetna povezava pomembna?

Učitelj pri svojem vertikalnem podajanju znanja nauči učenca tudi horizontalno povezovati znanje, pridobljeno pri drugih predmetih. S tem se učencu znanje osmisli, saj postane uporabno (znanje, ki ga je osvojil pri enem predmetu, lahko učinkovito uporabi tudi pri drugem), razvija nove povezovalne miselne strukture (razmišlja povezovalno) in znanje pridobiva na širok in odprt način, saj ni več ozke predmetne zaprtosti. Pri vsem skupaj je najpomembnejše, da učenci s takim načinom dela postopoma ozaveščajo medpredmetno povezanost, sebe pa vidijo kot aktiven subjekt povezovanja.

Knjiga kot osnova za medpredmetno povezavo

Pripravila sem primer medpredmetne povezave v 7. razredu devetletne osnovne šole med naslednjimi predmeti: zgodovino, slovenščino, angleščino, naravoslovjem, državljanstvo vzgojo in likovnim snovanjem. Pri tem mi je pomagala knjiga z naslovom »Dogodivščine Erazma Predjamskega«.

To je pravljica zgodba, oprta na zgodovinske podatke, o našem najbolj znanem roparskem vitezu Erazmu. Bralca popelje v Predjamski grad in v 15. stoletje.

Zgodba govori o srečanju dečka Gašperja z njegovim velikim idolom, vitezmom Erazmom. Do Erazma ga, iz kraške jame pod gradom, pripelje pravljica bitje – netopir Lugi, ki živi v teh jamskih prostorih. Srečanje Erazma in Gašperja poteka v grajskih prostorih. Tam vitez dečku pripoveduje svojo življensko zgodbo: kako je postal vitez, o prijatelju Andreju Baumkirchnerju, kako je zaradi dvoboja z maršalom Pappenheimom prišel pri cesarju v nemilost, o svojem gradu v luknji in njegovem obleganju, roparskih pohodih, izdaji in smrti.

Na koncu knjige je še Kotiček za radovedne, kjer so razložene manj znane besede in tudi nekatere osebe.

Zakaj sem se odločila za to knjigo?

Pogosto so učenci zelo pozorni, kadar poslušajo kakšno zgodbo ali pa se o njej pogovarjamo. Znanje, ki jim ga v takšni obliki posredujem, hitro osvojijo. Drugi razlog je ta, da je v knjigi predstavljen delček naše slovenske zgodovine.

Primer sprotne delovne priprave za zgodovino v 7. razredu

Učna tema: Evropski srednji vek

Učna podtema: Srednjeveški grad in viteška kultura

Vsebinski cilji:

- spoznajo pot razvoja stavbne arhitekture od utrjenega stolpa do dvorca
- spoznajo vlogo posameznih stavb s poudarkom na jamskem gradu
- spoznajo življenje grajskih prebivalcev
- ugotovijo, kaj vse je vključevala viteška vzgoja in kako se le-ta razlikuje od današnje
- spoznajo značilnosti viteške kulture

Proceduralni cilji:

- že doma preberejo knjigo »Dogodivščine Erazma Predjamskega«
- med branjem si izpišejo zgodovinska dejstva, ki govorijo o značilnostih jamskega gradu, viteški vzgoji in viteškem življenju.
- natančno opazujejo ilustracije v knjigi in slike v učbeniku
- na koncu knjige, v Kotičku za radovedne, si ogledajo neznane besede
- s pomočjo zgodovinskega učbenika, O. J. Zorn, D. Mihelič – Koraki v času, spoznajo viteško kulturo

Procesni cilji:

- iz literarnega teksta se naučijo izluščiti bistvo
- s pomočjo sodobne ilustracije razberejo zgodovinska dejstva
- primerjajo preteklost s sedanjostjo
- vzpostavijo kritičen odnos do literarnega teksta, ko tam navedena zgodovinska dejstva preverijo v učbeniku

Aktivnosti učitelja:

- prenašalec znanja (med procesom učenca usmerja, popravlja in jim nudi pravilne informacije o učni snovi)
- oblikovalec spretnosti in sposobnosti učencev (učence seznanja, da lahko tudi zgodovinski literarni tekst predstavlja vir zgodovinskega znanja, vendar morajo znati zgodovinska dejstva izluščiti iz teksta, jih povezati v ustrezen čas in prostor, biti do njih kritični in jih znati tudi preveriti)

- spodbujevalec učenčeve osebne rasti (učence seznani, da so pri učenju zgodovine možni različni načini in oblike)

Aktivnosti učencev:

- branje zgodovinskega literarnega teksta
- izpis zgodovinskih dejstev iz teksta
- natančno opazovanje ilustracij in njihov opis zgodovinskih dejstev
- primerjanje viteške vzgoje z današnjo
- kritičen odnos do literarnega zgodovinskega teksta in preverjanje podatkov

Pojmi:

- Vsi zgodovinski pojmi, ki so navedeni na koncu knjige v koticu za radovedneže (baronstvo, bombard, cesar, deželni glavar, dvoboj, dvor, dvorec, grad, grb, grof, jamski grad, maršal, oklep, oproda, paž, plemstvo, portal, post, povitezitev, turnir, vitez).

Učne oblike:

- samostojno delo
- frontalna
- individualna

Učne metode:

- delo z literarnim tekstom
- delo z učbenikom
- razlaga
- pogovor

Učbeniki, učna sredstva, didaktična gradiva in literatura:

- Učbenik za 7. razred devetletne osnovne šole, O. J. Zorn, D. Mihelič, Stari in srednji vek, DZS
- Dogodivščine Erazma Predjamskega, V. Š. Pavletič, Karantanija, Lj. 2002

Preverjanje:

- Reševanje križanke

Medpredmetna povezava:

- Slovenščina, angleščina, naravoslovje, državljanska vzgoja, likovno snovanje

Potek učne ure

Uvodna motivacija:

Splošen pogovor o knjigi kot celoti, ali jim je bila všeč in zakaj, ali jim ni bila všeč in zakaj. (5 minut)

UČENEC	UČITELJ
Pripravi si izpisana zgodovinska dejstva iz literarnega teksta in med njimi poišče opis jamskega gradu in ga predstavi. Predstavi ilustraciji v knjigi na strani 26 in 39, ki prikazujeta jamski grad. V koticu za radovedneže glasno prebere razlago neznanih pojmov o grajski arhitekturi: dvor, dvorec, grad, jamski grad, portal.	Razloži razvoj stavbne arhitekture od utrjenega stolpa do dvorca. Učence opozori na slike v učbeniku na strani 120, 121. (10 minut)
Predstavi opis življenja v jamskem gradu. Predstavi ilustracije v knjigi na straneh 13, 36. V koticu za radovedneže glasno prebere neznane pojme o življenju v gradu: baron, cesar, deželni glavar, grof, maršal, plemstvo.	Razloži razliko v življenju ljudi v gradovih in dvorcih. Učence opozori na sliko v učbeniku na strani 121. (10 minut)
Predstavi opis viteške vzgoje. Predstavi ilustracije v knjigi na straneh 17, 20, 23. V koticu za radovedneže glasno prebere neznane pojme oviteški vzgoji in življenju vitezov: bombard, dvoboj, grb, oklep, oproda, paž, post, povitezitev, turnir, vitez, zarota. Razmišlja in primerja takratno vzgojo z današnjo.	Učence opozori na sliko v učbeniku na strani 122. Z vprašanji spodbudi razmišljanje in primerjavo takratne vzgoje z današnjo. (10 minut)
	Razloži viteško kulturo in prebere pesem, Učbenik, stran 130, W. v. d. Vogelweide.

UČENEC	UČITELJ
Tiho in pazljivo posluša.	Zdaj, vitezi, na vas je, storite moški sklep. Vi nosite čelade, trdno kovan oklep, Blagoslovljene meče in k temu močen ščit. Dal Bog, da z zmagovito vojsko bi šel se bit!
	V deželo sveto šel bi čez veliko morje, Potem bi pel le »blagor« in nikdar več »gorje«. Nikoli več gorje.
	(5 minut)

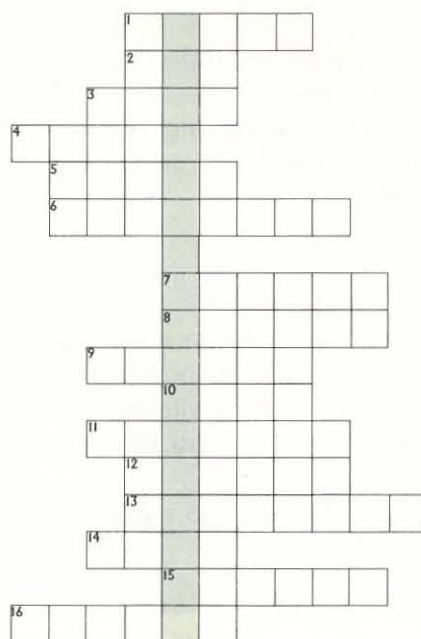
Preverjanje:

Osvojena zgodovinska dejstva učenec preveri z učbenikom in pravilno rešitev križanke z dobljenim geslom.
(5 minut)

KRIŽANKA:

Ob pravilni rešitvi vseh vprašanj učenec navpično dobi geslo: ERAZEM PREDJAMSKI

- Kateri je bil najvišji vladarski naziv?
- Kaj je bila stalna oznaka plemiča, družine, države ...?
- Kako se je imenovala mogočna in dobro utrjena zgradba z visokim obzidjem in obrambnimi stolpi?
- Kako se je imenoval srednjeveški vojak?
- Kako imenujemo vitezovo zaščitno opremo?
- Kako se je imenovala skupina ljudi, ki je uživala vladarjeve privilegije?
- Kako se imenuje poudarjen vhod?
- Kakšen je bil priimek tržaškega glavarja, ki je oblegal Erazma v Predjamskem gradu?
- Kakšen je bil družinski priimek Erazma?
- Kako se je imenovalo plemiško razkošno bivališče?
- Kako se imenuje lojena sveča v posodici?
- Kako se imenuje tajni načrt za izvedbo nasilnega dejanja?
- Kako imenujemo smolnato baklo?
- Kako se imenuje oblika verskega očiščevanja?
- Zapiši priimek ogrskega kralja!
- Kako se imenuje tekmovanje vitezov v borilnih spretnostih?

Povezava z drugimi predmeti, s pomočjo knjige »Dogodivščine Erazma Predjamskega«, njihovi splošni učni cilji, aktivnosti učitelja in učencev

Te splošne učne cilje so si zastavili posamezni učitelji na OŠ Savsko naselje v Ljubljani v tokratni medpredmetni povezavi.

Slovenščina

Tudi v tej knjigi se nahajajo slogovno zaznamovane in nezaznamovane besede. Učenci jih prepoznavajo in primerjajo s slogovno nezaznamovanimi besedami.

Učna tema: besedoslovje – slogovno zaznamovane besede

Splošni učni cilji:

- učenci ugotovijo, katere besede so slogovno zaznamovane in zakaj in kdaj jih uporabljamo
- učenci ugotovijo, da slogovno nezaznamovane besede lahko uporabljamo v vseh okoliščinah, slogovno zaznamovane besede pa ne
- učenci ločijo stilno zaznamovane besede od nezaznamovanih

Aktivnosti učitelja

- prenašalec znanja – razloži katere besede imenujemo slogovno zaznamovane in katere slogovno nezaznamovane
- oblikovalec spretnosti in sposobnosti učencev (učence vzpodbudi, da iz literarnega teksta izluščijo slogovno zaznamovane besede, z njimi te besede pregleda in jih komentira)
- spodbujevalec učenčeve osebne rasti – nakaže jim možnosti pridobivanja znanja tudi na drugačen način, ne le z predpisanimi učbeniki in vajami. Opozori jih na povezavo z osvojenim znanjem pri drugih predmetih (zgodovini, angleščini, naravoslovju, državljski vzgoji in etiki, likovni vzgoji)
- z učenci uri spretnost prepoznavanja slogovno zaznamovanih in slogovno nezaznamovanih besed

Aktivnosti učenca

- iz literarnega teksta izpišejo slogovno zaznamovane besede in jih preoblikujejo v slogovno nezaznamovane besede
- učiteljev izbor slogovno nezaznamovanih besed pretvorijo v slogovno zaznamovane besede

Naravoslovje

Na začetku knjige je opis kraške jame pod Predjamskim gradom in njihovih prebivalcev – netopirjev. Iz tega opisa učitelj izpelje učno uro.

Učna tema: Kraški svet

Splošni učni cilji:

- učenci spoznajo nastanek kraških pojavov
- učenci spoznajo življenske razmere v kraških jamah
- učenci spoznajo živa bitja, ki živijo v jamah in njihovo prilagojenost
- učenci spoznajo živali, ki so dnevni selivci v jamah

Aktivnosti učitelja

- prenašalec znanja – razloži nastanek kraških pojavov, življenje v kraških jamah in predstavi njihove prebivalce s poudarkom na netopirjih.
- oblikovalec spretnosti in sposobnosti – ob navedenem literarnem tekstu učence seznani, da lahko tudi taki teksti predstavljajo vir znanja iz naravoslovja ali vsaj iztočnico za pridobivanje znanja, toda do njih morajo biti tudi kritični.
- spodbujevalec učenčeve osebne rasti (učence opozori na medpredmetno povezavo z slovenščino – besedoslovje, angleščino – opis živali – netopir, zgodovina – srednjeveški grad in viteška kultura, državljska vzgoja in etika – puščanje svojih sledi v kraških jamah...)

Aktivnosti učenca

- iz literarnega teksta izlušči opis kraške jame in njenih prebivalcev – netopirjev
- po učiteljevi razlagi kritično oceni literarni opis kraške jame in njenih prebivalcev
- podrobno spozna netopirje, kot ogroženo živalsko vrsto pri nas in predstavi naš odnos do njih.

Angleščina

Učenci so netopirja spoznali iz opisa v knjigi in tudi pri naravoslovju. Izhajajoč iz tega znanja učenci ob pomoči učitelja v angleškem jeziku predstavijo netopirja.

Učna tema: Opis živali – Netopir

Splošni učni cilji:

- učenci spoznajo besedišče v zvezi z živalmi
- učenci utrdijo sedanji čas v trdilni obliki
- učenci tvorijo vprašanja v zvezi z živalmi

Aktivnosti učitelja

- prenašalec znanja – učence usmerja, jim razlaga in jih popravlja pri spoznavanju novega besedišča
- oblikovalec spretnosti in sposobnosti učencev (učence seznani, da je lahko tudi slovenski literarni tekst izhodišče za bogatenje njihovega angleškega besedišča, morda tudi v slovenščini novega besedišča, ki so ga spoznali pri slovenščini, naravoslovju ali zgodovini)
- spodbujevalec učenčeve osebne rasti – opozori jih na povezovanje in nadgrajevanje znanja, ki so ga osvojili pri drugih predmetih (naravoslovje – kraški svet in netopirji, slovenščina – slogovno zaznamovane in nezaznamovane besede, ...)

Aktivnosti učenca

- v slovenščini pripravi opis netopirja, ki ga prevede v

angleščino

- ob novem tekstu, ki ga pregleda učitelj, uri trdilno in vprašalno obliko
- osvojeno znanje, o netopirju in življenju v kraški jami, pri drugih predmetih nadgradi pri angleščini

Državljska vzgoja in etika

V knjigi nastopata deček Gašper in njegov veliki idol vitez Erazem. Deček ga občuduje zaradi njegovih pogumnih dejanj in želi si, da bi mu bil podoben. Preden pa pride do svojega vzornika, si v podzemni jami – Imenskem rovu, ogleda številne podpise ljudi na stenah jame in v njem se vzbudi kritičen odnos do takega ravnanja ljudi.

Učna tema: Vzorniki in ideali

Splošni učni cilji:

- učenci ugotovijo, kdo in kdaj je vzornik in da je vzornik lahko tudi oseba iz daljne preteklosti
- učenci spoznajo, da vzori in ideali v skupini in skupnosti delujejo kot povezovalna sila, včasih tudi v negativnem smislu
- učenci ugotovijo, da je množična kultura neizčrpen vir novih vzorov in idealov

Aktivnosti učitelja

- prenašalec znanja – učencem dopolni njihovo vedenje o vlogi vzornikov
- oblikovalec spretnosti in sposobnosti učencev (učence zadolži, da iz literarnega teksta izpišejo tiste dele, kjer se kaže vitez Erazem kot Gašperjev vzornik)
- opozori učence na opis v knjigi, ko se Gašper nahaja v Imenskem rovu in si ogleduje popisane stene, ter v njih vzbudi občutek kritičnosti do takih dejanj. (Tudi če to počne naš vzornik, mu v takih dejanjih mi ne sledimo.)
- spodbujevalec učenčeve osebne rasti (učence opozori na njihovo že osvojeno znanje pri drugih predmetih (zgodovina, slovenščina, naravoslovje, angleščina, ...), katerega bodo pri državljanski vzgoji in etiki le še nadgradili

Aktivnosti učenca

- razmišljajo o svojih vzornikih in idealih in o njihovem vplivu nanje
- iz literarnega teksta izpišejo tiste dele, kjer se kaže vitez Erazem kot Gašperjev vzornik
- kritično ocenijo slaba dejanja vzornikov
- povežejo osvojeno znanje od drugih predmetov in ga nadgradijo z osvojenim pri državljanski vzgoji in etiki

Likovna vzgoja

V knjigi so ilustracije Adrijana Janežiča. Te so v črno-beli tehniki in bolj stripovsko – karikaturno obarvane, toda tekst lepo dopolnjujejo. Ilustracije predstavljajo izhodišče za učno uro.

Učna tema: Ilustracija – strip

Splošni učni cilji:

- učenci se seznanijo z pomenom ilustracije
- spoznajo razne vrste ilustracij
- ugotovijo, zakaj je strip tudi ilustrirana zgodba
- izdelajo svojo ilustracijo

Aktivnosti učitelja

- prenašalec znanja – dopolni učenčeve znanje o pomenu ilustracije, vrstah ilustracij in izdelovanju lastne ilustracije
- oblikovalec spretnosti in sposobnosti učencev (ilustracija je slikovna komunikacija z bralcem, zato mora prinašati neko sporočilo). V dobri ilustraciji gledalec vedno nekaj novega odkrije. Navaja jih na natančno opazovanje ilustracij v knjigi.
- spodbujevalec učenčeve osebne rasti – učence opozori na osvojeno znanje pri zgodovini, naravoslovju, državljanski vzgoji in etiki, katerega nadgradijo z novimi spoznanji pri likovni vzgoji. Kot rezultat osvojenega, pod učiteljevim vodstvom izdelajo svojo ilustracijo.

Aktivnosti učenca

- natančno opazuje ilustracije v knjigi in ugotavlja njihovo sporočilnost
- izdelava svojo ilustracijo

Na podoben način se lahko naredijo tudi povezave še z drugimi predmeti.

Za podobno medpredmetno povezavo, pa lahko izberemo tudi druga literarna dela, ki temeljijo na zgodovinskih podatkih. Svetujem vam le, da zgodovinska dejstva v knjigi predhodno preverite, da se izognete morebitnim neljubim težavam.

Predstavila vam bom še dve knjigi, ki na literaren način predstavljata del slovenske zgodovine

Skrivnosti zmajevega mesta

Knjiga na pravljичni način razkriva zgodovino Ljubljane. V njej nastopa radovedni zmajček Fridi (ime je dobil po cesarju Frideriku III.), ki se neke vroče avgustovske nedelje na Ljubljanskem gradu spozna z Gašperjem in Nušo. Vsi trije imajo radi preteklost in Ljubljano. Ob njihovem pogovoru se vrstijo zgodbe, ki razkrivajo podobo Ljubljane v preteklosti. Prva zgodba je povezana z mestnimi piskarji, druga z grajskimi topovi, tretja razkriva zgodbo o povodnem možu, naslednja govori o goljufivih pekih in kaznih za razne nepridiprave, nato ji sledi zgodba o cesarju Leopoldu I. in njegovi vožnji po Ljublanici, pa o Robbovem vodnjaku in nazadnje še zgodba o vodnjaku na vrtu kapucinskega samostana ali današnjega parka Zvezda. Tekst nazorno dopolnjujejo tudi številne ilustracije Jelke Godec Schmidt, s pomočjo katerih si lahko učenec še bolje ustvari in utrdi dejstva iz preteklosti naše prestolnice. Primerjavo z današnjo podobo mesta pa lahko doživi ob fotografijah Staneta Klemenca.

Škratovo mesto

Knjiga na pravični način, s škratom Rudijem, popelje učenca v zgodovino Novega mesta.

Gašper je svoje počitnice rad preživel pri dedku in babici v Novem mestu. Ker je bil tam brez obveznosti, se je rad prepuščal svoji bujni domišljiji. Tako je neke sončne nedelje srečal škrate Rudija, ki mu je razložil marsikatero podrobnost o nastanku mesta, o njegovem grbu, meščanih in ga nato še skozi skrivni prehod, v Kapiteljskem vodnjaku, popeljal v Novo mesto v leto 1700. Tam so meščani še varno živeli za mestnim obzidjem, turška nadloga jim je bila še živo v spominu, špital – mestna hiralnica je bila vse prej kot prijeten prostor, kaznilnica – na kuglah – je grozila nepridipravom, če so se uspeli izogniti gaugam. Meščani pa so bili tudi bistrega duha. Ker so želeli biti vsaj v eni stvari imenitnejši od Ljubljančanov, so svojo novo mestno hišo zgradili z vinom in ne vodo. V mestu je delovala tudi ena prvih gimnazij pri nas, ki so jo vodili frančiškani. Sicer pa tudi brez hudih nesreč ni šlo, kot sta bila požar ali kuga. Pri njih so najbolj trpeli revni meščani živeči v bornih kočah na Bregu.

Tekst nazorno dopolnjujejo ilustracije Suzi Bricelj.

Povzetek

Medpredmetna povezava v osnovni šoli je področje, s katerim se bomo morali učitelji v novi devetletki še spoprijeti. Z horizontalno vsebinsko povezavo med predmeti, se bo dosedanje vertikalno podajanje znanja nadgradilo. Učencu se bo znanje osmislilo in razvijal bo nove miselne strukture. Postopoma bo ozaveščal medpredmetno povezanost, sebe pa videl kot aktiven subjekt povezovanja.

Za primer medpredmetne povezave sem vzela literarni tekst, ki temelji na zgodovinskih dejstvih in hkrati s svojo vsebino omogoča izpeljavo učnih vsebin tudi pri nekaterih drugih predmetih.

LITERATURA:

Janša O. Z., Mihelič D., 1999: Koraki v času, Stari in srednji vek, DZS, Ljubljana

Šenica P. V., 2002: Dogodivščine Erazma Predjamskega, Karantanija, Ljubljana.

Šenica P. V., 1999: Skrivnosti zmajevega mesta, MK, Ljubljana.

Šenica P. V., 2002: Škratovo mesto, Goga, Novo mesto.

Mag. Vida Bajt, OŠ Cerkno

DELO Z ZGODOVINSKIMI VIRI

V šolskem letu 2002/2003 smo učno uro na temo ZGODOVINSKI VIRI na osnovni šoli v Cerknem izpeljali tako, da so učenci novo snov spoznavali na samostojen, poučen in zanimiv način.

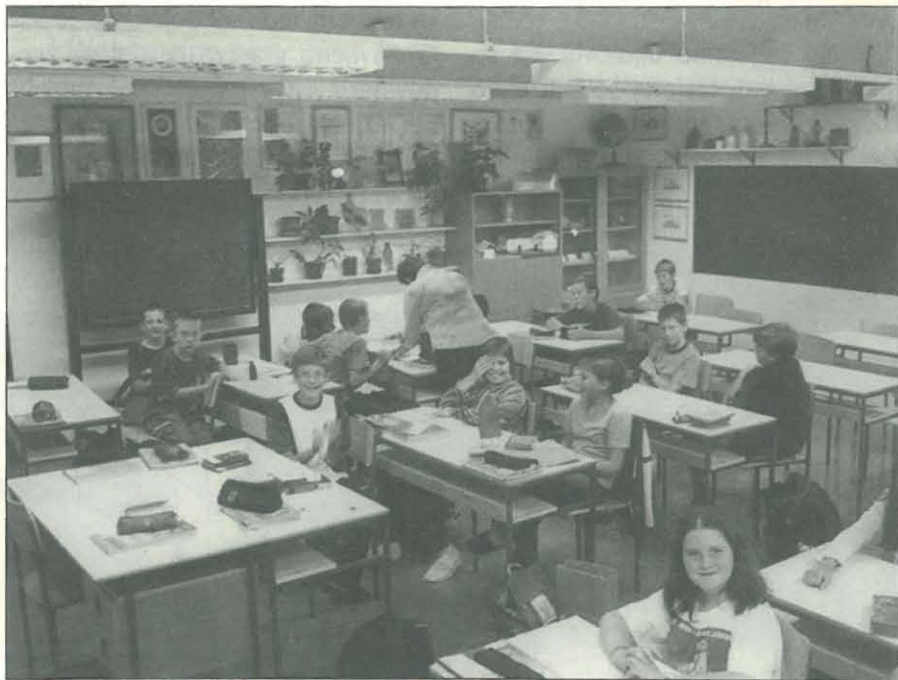
Eno uro pred obravnavano snovjo sem učence prosila naj naslednjo uro prinesejo predmet ali kakšno drugo gradivo, za katero menijo, da že spadajo v zgodovino. Podrobneje jim stvari nisem razlagala, da bi jih čim manj usmerjala pri iskanju in da bi čim bolj široko posegli pri iskanju gradiva.

Nisem se motila, kajti naslednjo uro je bilo na njihovih klopih kaj videti. Prav vsak od njih se je potrudil in je prinesel od doma vsaj en predmet, nekateri celo več gradiva.

Kaj smo opazovali na šolskih klopih?

V razredu je za eno šolsko uro nastala prava zgodovinska razstava.

Najprej smo se vsi sprehodili od

klopi do klopi, da smo si bežno ogledali gradivo.

Nato smo klopi združili tako, da so učenci sami po svoji presoji posta-

vili skupaj predmete, za katere so menili, da spadajo skupaj.

Moram reči, da se pri tej osnovni delitvi gradiva niso zmotili. Pravilno so

skupaj razporedili predmete. Na drugi strani razreda so na mize razstavili pisno gradivo.

Razložila sem jim, da vse gradivo, ki so ga prinesli od doma, imenujemo zgodovinski viri. Vprašala sem jih, kako bi oni te vire poimenovali. Dokaj hitro so ugotovili, da so stare knjige, molitveniki, stari učbeniki, spričevala, pisma, stari časopisi, ki so jih postavili na skupno mesto, viri, ki jih imenujemo pisni viri.

Malo težje smo ugotovili, kaj so materialni viri. Najprej so bili malo zbegani ob pogledu na drugo zbirko, kjer so bili razstavljeni stari likalniki, kolovrat, karbidovke, lesene žlice, sanitetni povoji, papirnate jaslice, čelešnik, obličji, čutare, svečniki, šolske

peresnice, vezeni prti, krstna oblekica, čevlarsko kopito, kamniti možnar, škarje za striženje ovac in še bi lahko naštevale mnogo zanimivih predmetov.

Vprašala sem jih, kako bi poimenovali te vire. Nekaj časa so premišljevali in naštevale različne pojme, kot so: stari predmeti, stara orodja, stara svetila, stari gospodinjski pripomočki in podobno. Vedno se je pri poimenovanju pojavila kot prva beseda »stari«. Ob tem so dojeli, da je vse razstavljeno gradivo že delček zgodovine.

Težje je bilo priti do splošnega izraza za vse te predmete skupaj, ker so bili iz zelo različnih materialov. Najprej so jih delili na lesene, kovinske, kamnite in tekstilne. Ponovno sem jih

spodbudila, naj si vse te predmete skupaj pogledajo in jih primerjajo z viri na drugi strani razreda. Takrat so jih že pravilno poimenovali pisni viri. Večina je ugotovila, da bi te predmete skupaj lahko poimenovali »materialni viri«.

Tako so nazorno spoznali dve skupini zgodovinskih virov.

Vprašala sem jih ali mislijo, da obstajajo še kakšni drugi viri. Kmalu so nekateri omenili stare fotografije, slike, zgodbe in običaje, na primer cerkljansko lavfarijo.

Ob vprašanju, kateri zgodovinski viri niso toliko stari kot tisti, ki so jih prinesli v šolo, so omenili še videoposnetke, satelitske posnetke, magnetofonske zapise. Tako smo skupaj poimenovali še »sodobne zgodovinske vire«.

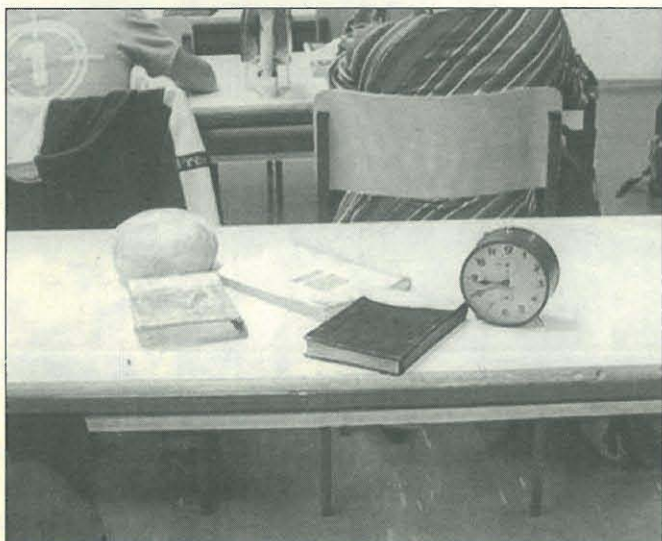
Sledil je povzetek nove snovi.

Učence sem povabila, naj na tablo napišejo, kako delimo zgodovinske vire. Najprej je učenec na tablo napisal »pisni viri«, učenka druge skupine je podpisala »pisni viri«, vendar smo v pogovoru ugotovili, da smo med uro omenjali še nekatere druge vire in so na tablo dopisali še te.

Na tabli smo imeli zapisano:
ZGODOVINSKI VIRI

PISNI VIRI
 MATERIALNI VIRI
 FOTOGRAFIJE
 SLIKE
 LJUDSKI OBIČAJI
 MODERNI VIRI

Učenci so sedaj dobili nalogo, da k zgoraj navedenim pojmom pripišejo

na tablo konkretne primere za posamezne vrste virov. Ta naloga jim ni delala težav.

Sledil je drugi del učne ure. Med pisne vire sem jim na klopi postavila učbenik za zgodovino v šestem razredu.

Med razstavljene materialne vire, pa sem postavila svoje nalivno pero, majhen nov kuhalnik in veliko stensko sliko Cerkna pod Avstrijo, ki visi na steni v naši učilnici. Vprašala sem jih, ali mislijo, da ti dodani predmeti upravičeno stojijo na razstavi. Takoj so mi pojasnili, da ne spadajo mednje, ker so novi in da še ne spadajo v zgodovino in jih še uporabljamo. O fotografiji Cerkna so pojasnili, da bi na razstavo spadala stara fotografija, ne pa ta, ki jo je povečal fotograf in nam le pomaga, da si predstavljamo, kakšno je bilo Cerkno nekoč.

O učbeniku so menili, da med pisne vire ne spada, ker nas le uči o zgodovini, da nekoč pa bo zgodovinski vir.

Na tablo sem napisala naslov UČNI PRIPOMOČKI PRI POUKU ZGODOVINE, učenci pa so spodaj napisali nekaj primerov.

Ura se je bližala koncu in učenci so svoje zgodovinske vire pospravili v šolske torbe. Opazovala sem jih, kako previdno in spoštljivo so jih pospravljali, z drugačnim odnosom, kot so

jih na začetku ure postavljali na mize. Prepričana sem bila, da so se pri tej obliki učenja naučili temeljnih znanj za razumevanje zgodovine. Vsi smo bili zadovoljni.

Zadnje minute šolske ure so komaj še uspeli v zvezke prepisati zapise s table in šolski zvonec je prekinil naš kratek sprehod v zgodovino.

Naslednjo šolsko uro sem pričela z vprašanjem, ali imamo v naši učilnici razstavljene zgodovinske vire. Učence sem prosila naj jih nekaj naštejejo. Ozrli so se po učilnici in ugotovili, da jih imamo v učilnici kar veliko, da pa do danes niso bili nanje pozorni. Naštevali so: stara avstrijska tabla, italijanske čutare, naglavni svitki, svečniki, stare fotografije v lesenih okvirjih, obliči ...

Na vprašanje, ali imamo v učilnici tudi zgodovinske učne pripomočke, so našli: stenski zemljevidi, učbeniki, povečane fotografije starega Cerkna, koščene piščalke, ki so jih pri zgodovinskem krožku izdelovali učenci, glinaste plošče s klinopisnimi znaki, ki so tudi nastale pri zgodovinskem krožku. Na omari so opazili tudi zgodovinski časovni trak, ki že nekaj ur čaka na pozabljivega lastnika.

Malokdaj smo pomembno in temeljno zgodovinsko učno snov tako hitro in pravilno ponovili.

Vem, da bomo tako zastavljeno učno uro še marsikatero leto s šestošolci izpeljali.

Mogoče pa ta primer šolske ure tudi bralcem revije ponuja kakšno idejo, ki so nam učiteljem praktikom še kako dobrodošle in koristne, saj učencem prav mi v osnovni šoli odpiramo vrata v svet zgodovine.

Povzetek

Na OŠ Cerkno poskušamo z različnimi oblikami in metodami dela pri pouku zgodovine učence pridobiti, da z zanimanjem in radovednostjo vstopajo v svet zgodovine.

Temeljnega pomena pri tem delu je, da jih pridobimo na tak način, da čimbolj ustvarjalno in domiselno pri pouku sami sodelujejo in pomagajo oblikovati učne ure.

Vedno se je pokazalo, da učenci na naši šoli, ki ima podeželsko zaledje tudi v današnjem času še najdejo in odkrijejo doma marsikateri predmet ali dokument. Z zgoraj opisanim načinom dela pri pouku zgodovine, takoj na začetku, pri uvodnih urah zgodovine v šestem razredu, spoznajo vrednost in pomen naše dediščine za zgodovino posameznika, družine, rodbine, naroda.

Mislim, da tako izvedene ure že po naravi zvedave šestošolce še bolj motivirajo pri spoznavanju novih znanj

Biljana Jošovc, OŠ Primoža Trubarja v Laškem

MITI in VRAŽE

V LAŠKEM IN OKOLICI. PRIMER PROJEKTNEGA DELA

Uvod

»Moški je šel peš domov po gozdu. Kar naenkrat se je znašel v trnju. Pa si je rekel, da če nikamor ne more, pa bo tu zaspal.

Ko se je zjutraj zbudil in pogledal okoli, je zagledal lepo jaso sredi gozda. V košari, kjer je imel jajca, so pa namesto njih ležali kamni.«

Tako so nekoč čarovnice mešale ljudi, kaj pa danes?

Že od nekdaj so ljudje poskušali dojeti in razložiti življenje in pojave, ki ga spremljajo. Odgovore na mnoga vprašanja, ki jih danes najdemo na primer v znanosti, so tedaj iskali v nadnaravnih silah. Nekako so si morali razložiti določene pojave. In če ni šlo drugače, je bila bolezn v hlevu kriva soseda, ki je uročila živino.

Z inovacijskim projektom Vraže in miti v Laškem in okolici smo želeli izvedeti, ali je ljudsko vraževerje še vedno živo.

Za mite, vraže in legende smo se odločili, ker je ljudsko izročilo v našem kraju, zlasti pa v njegovi okolici, še živo, vendar zlasti med starejšo populacijo. Radi pa bi to bogastvo ljudskega izročila približali mladim in morda delček tega iztrgali pozabi.

Tega so se že pred leti zavedali posamezniki, ki so z načrtnim delom že obudili nekatere običaje.

Cilji:

- preučiti ljudsko izročilo in kulturno dediščino
- raziskati ljudske vraže, mite, legende v okolici Laškega
- izdelati bilten, uprizoriti lutkovne igrice in burke
- izdelati izdelke na temo projekta
- ovrednotiti čarovništvo in sodne procese
- predstaviti projekt širši javnosti

Potek

Že od nekdaj je ljudi zanimalo, kaj jim je usoda zapisala v knjigo življenja. Odgovore, na za današnji čas povsem vsakdanja vprašanja, so iskali v zvezdah, pri vaških čudodelnikih, v dobrih in slabih znamenjih.

Verjeli so, da je nadnaravne sile možno usmerjati s posebnimi kretnjami, predmeti, ki lahko odvrnejo ali prikličejo nesrečo.

Da bi bogastvo ljudskega izročila približali mladim, smo pouk prilagodili dejavnostim inovacijskega projekta (IP). Septembra 2001 je bila izpeljana ekskurzija na Dolenjsko (Bogenšperk), kjer so učenci 8. razreda reševali delovne

liste na temo vraž, urokov in čarovništva. Temu je sledila analiza delovnih listov in priprava anketnih vprašalnikov za krajanje Laškega in okolice. Z analiziranjem vprašalnikov je nastala brošura, kjer smo zbrali: zgodbe o nastanku krajev, kapelic, jam in križpotij, znake, po katerih so napovedovali vreme, znamenja, v katera so ljudje verjeli, vraže, povezane s prazniki, vse o čarovnicah in urokih ter mnogo preizkušenih receptov iz ljudskega zdravilstva.

Ves čas so med poukom, interesnimi dejavnostmi in izven pouka nastajali izdelki, kot so: čarovniški stoli in metle, čarovnice iz papirja, lutke, talismani za srečo, čajne mešanice in čajne vrečke, cule, znamenja horoskopa, čarovniške karte. Učenci zgodovinskega krožka so zbirali literaturo in vire o zgodovini čarovništva v našem kraju in procesih proti njim in pripravili zgibanko o tem. Želja pa je bila tudi gledališka

Uprizoritev lutkovne predstave o čarovnici, ki ni znala izreči čarovniških besed

uprizoritev, zato so učenci sami napisali scenarij, kjer so bile nastopajoče osebe vzete iz zgodovine čarovniških procesov v Laškem, kot je Uršula Trnušca, Marina Čibej, Neža Gril, pisar Ottl, sodnik Apostolis. Prav tako so izdelovali lutke in scenarij za lutkovno predstavo.

Za izdelavo izdelkov smo namenili dva kulturna dneva, za 6. razred v januarju in 8. razred v aprilu 2002. Delček svoje dejavnosti smo prikazali na sejmu Alpe – Adria. Vrhunec dela našega IP je bilo državno zborovanje učiteljev zgodovine v Laškem na temo Vloga mitov pri preučevanju slovenske zgodovine. Ob tem dogodku smo pripravili razstavo na temo projekta, za vse udeležence izdelali kamenčke za srečo, čarovnice in jim podarili naš bilten.

Zaključek dejavnosti je bil tržni dan, 8. junija, ko smo na stojnicah ponujali izdelke, ki so nastajali v času projekta. S čarovniškimi kartami smo napovedovali usodo, čarovniški zvarki in napoji so dajali prireditvi poseben čar.

Zavzeto trgovanje ni premamilo otrok, ki so kriče uprizarjali svoje norčije, eni so bolj ali manj poskušali hojo s hoduljami, drugi so spretno sukali leseno vrtavko in igrali pozabljeno igro s fizički.

Kupčija cveti

Glas bobnov je napovedal prihod sodnega zbora in sodbe proti klepetuljema, Urši Trnušci, Agati. Procesi so bili odigrani malo humorno, čeprav je zgodovina verovanja v čarovnice in njihovega preganjanja okrutna in mračna.

Sodba proti Uršuli Trnušci, obtoženi zaradi kristalne kroglice, ki naj bi jo imela, in onečaščenja hostije

Zunaj graščinskih zidov, ob Savinji, so perice ob pranju pripovedovale zgodbe, zapele in zaplesale. Burka Piskrovez pa je prikazala, kdo ima glavno besedo v družini - mož ali žena. Svoje veščine so prikazali tudi rokodelci - cehi. Mlajši otroci pa so bili navdušeni ob ogledu lutkovne predstave o čarovnici, ki se ni mogla naučiti čarovniških besed.

Sklep

Zanimalo me je tudi, kako projektno delo vpliva na učence, njihov odnos do take oblike dela, zato sem izvedla empirično raziskavo. Uporabila sem anketo. Z anketnim vprašalnikom sem hotela ugotoviti, kakšne so izkušnje učencev pri izpeljavi projektne dela. V raziskavo so bili vključeni učenci 6. in 8. razreda in učenci zgodovinskega krožka ter učenci, ki so sodelovali pri zaključni prireditvi.

Rezultati ankete so prikazani v tabelah z izpisanimi številčnimi rezultati in ponazorjeni v grafični obliki, kateri sledi komentar.

A

Na temo projekta sta bila izpeljana dva kulturna dneva za učence 6. in 8. razreda. Trajala sta pet šolskih ur. Ob zaključku sem jim dala anketni vprašalnik, ki so ga izpolnili 203 učenci. Učenci so bili na osnovi lastne izbire razdeljeni v 11 oziroma 12 različnih delavnic ali skupin na temo inovacijskega projekta.

1. Ali ti je bilo delo v skupini (delavnici) všeč?

(Obkroži odgovor)

- a) Bil/-a sem zelo zadovoljen/-jna , veliko novega sem spoznal/-a.
- b) Bilo mi je všeč, vendar ni bilo nobenih novosti.
- c) Še kar v redu.
- d) Ni mi bilo všeč.
- e) Ostalo: _____

Tabela št. 1

a	84
b	69
c	33
d	12
e	5

Grafični prikaz št. 1

Vir: Tabela št. 1.

Komentar:

Večini učencev je bilo v izbrani skupini delo všeč, uresničila so se njihova pričakovanja. Razlog je v tem, da

so si učenci glede na želje, interese in veselje sami izbirali delavnico, vendar je mentor ostal neznan.

2. Kaj ti je bilo pri delu najbolj všeč in bi še ponovil? (obkroži)

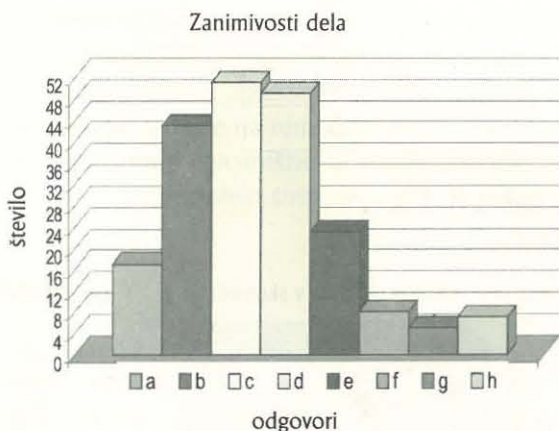
- Delo z viri, računalnikom, delo na terenu ...
- Način dela, sami smo si izbrali kaj in kako bomo delali.
- Delo v skupini, raziskovanje, način dela: vsi za en cilj.
- Sami smo si lahko izbrali načrt ali ga tudi naredili. Pomemben je bil samo končni izdelek.
- Pouk ni bil klasičen, lahko smo se pogovarjali, izbirali odmore, poslušali glasbo med delom in še kaj.
- Nobenih posebnosti ni bilo.
- Nič mi ni bilo posebej všeč.
- Ostalo: _____

Tabela št. 2

a	17
b	43
c	51
d	49
e	23
f	8
g	5
h	7

Grafični prikaz št. 2

Vir: Tabela št. 2.

Komentar:

Odgovori so bili pričakovani, ker je vse, kar je drugačno od samega pouka, za učence zanimivejše. Odgovore f in g so posredovali učenci, ki jih nobena dejavnost ne zanima preveč, ker je to še vedno šola. Pri odgovoru k pa so trije učenci dopolnili, da jim je bilo všeč, ker ni bilo ocen.

3. Kakšen je bil odnos med učiteljem in učenci? (obkroži)

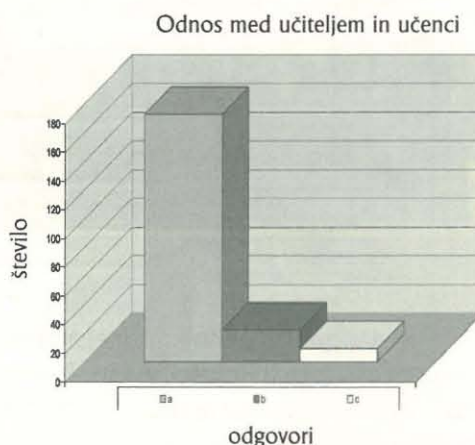
- Učitelj je bil svetovalec, ponudil je pomoč, če sem jo potreboval/-a.
- Učitelj mi je povedal, kaj in kako moram narediti.
- Ostalo: _____

Tabela št. 3

a	172
b	22
c	9

Grafični prikaz št. 3

Vir: Tabela št. 3.

Komentar:

Vloga učitelja se v projektnem delu spremeni, postane koordinator, usmerjevalec, eden izmed njih. Odnos učitelj učenec je dvosmeren, predvsem podrejen učenčevim interesom in razmišljanjem, ker se tako razvija vsestranska učenčeva osebnost. Še vedno pa skupina učencev (9) meni:

- da jim učitelj teži (4 odg.);
- da je glavni (3 odg.);
- dva učenca pa nista ponudila odgovorov.

B

Vprašalnik za učence, ki so sodelovali pri zgodovinskem krožku.

Vprašalnik je rešilo 14 učencev, ki so bili celo šolsko leto aktivni pri interesni dejavnosti.

1. Zakaj si se odločil za sodelovanje pri zgodovinskem krožku? (prosto odgovori)

- zaradi teme projekta, ki me zelo zanima (7 odg.);
- ker sem že lani sodeloval in mi je projektno delo všeč (4 odg.);

- ponujeno mi je bilo raziskovalno delo, delo na terenu, kar me že dolgo zanima (1 odg.);
- ne vem, vseh mi je delo z učiteljico zgodovine (2 odg.).

Komentar:

Odgovori so bili podobni. Razvidno je, da so se v skupino vključili tisti učenci, ki jih tako delo zanima, kar je tudi rezultat velike aktivnosti, prizadevnosti, odgovornosti do dela.

2. Ali je delo pri zgodovinskem krožku zadovoljilo tvoj interes?

(obkroži)

- Da, vsa pričakovanja so bila izpolnjena.
- Da, vendar nisem pričakoval/-a toliko dela.
- Bilo je preveč naporno.

Tabela št. 4

a	4
b	8
c	2

Grafični prikaz št. 4

Vir: Tabela št. 4.

Komentar:

Odgovori me niso presenetili. Čeprav so v to delo vključili tisti učenci, ki so imeli velik interes, se je pokazalo, da je potrebno veliko individualnega dela, veliko odrekanja in dela po pouku, popoldne, posebej veliko pa ob zaključni prireditvi.

Povzetek

V današnjem svetu, svetu vedno novih informacij, sodobne tehnologije se učiteljeva vloga spreminja, postaja koordinator, animator, usmerjevalec. Vedno večji pomen ima aktivno delo, samostojno vseživljenjsko učenje, rezultat pa je uporabno znanje. Ena od poti uporabnosti je uporaba projektne dela.

Že nekaj let se ukvarjam s tako obliko dela pri pouku zgodovine, dodatnem pouku, interesni dejavnosti. S projektom sem naredila korak dlje, ob koncu sem izvedla empirično raziskavo med učenci. Rezultat je bil pozitiven odnos do take oblike dela, kar je spodbuda za moje nadaljnje delo.

Sodelovanje v projektu je učencem in mentorjem ponudilo širok spekter možnosti za povezavo teorije in prakse, za povezavo šole s krajem, ljudmi, kar je eden od ciljev prenove in uvedbe devetletne osnovne šole.

Literatura

- Bajc, E. (1980): Slovenske ljudske vraže. Ljubljana. Kmečki glas.
- Bogataj, J. (1992): Sto srečanj z dediščino na Slovenskem. Ljubljana. Prešernova d. Ilijaš, S. Knez, U. (1989/90) Legende Laškega in okolice. Raziskovalna naloga.
- Jelovšek, E. (1978): Zgodovinski utrinki Laškega in okolice. Knjižnica Laško. Tipkopis str. 333–346.
- Muževič, B. (1994): Medicina skozi čas. Maribor. Anthos, d. o. o. Kranj. Mariborski tisk.
- Markelj, M. (1998): Miti in legende. Novo mesto. Dolenjski list.
- Murn, L. (2002): Miti, verovanja, vraže. Novo mesto. Dolenjski list.
- Koropec, J. (1976): Pregled razvoja zdravilstva v Laškem in njegovem okolišu. Laški zbornik. Maribor. Časopis za zgodovino in narodopisje, str. 358–362.
- Kraševac, J. (2000): Coprniški procesi v Laškem – predavanje v laški knjižnici 27. l.
- Radošček, R. (1988): Slovenske ljudske vraže. Ljubljana. Kmečki glas.
- Schiller, R. (1995): Deveta Hildegarda zdravi – odkritje celostnih terapij iz 12. stoletja. Ljubljana. Založba Vale.

**Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo**

Živa Kos, študentka zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani

IDEOLOŠKI KONCEPTI v učbenikih zgodovine

Uvod

Pouk zgodovine je eden temeljnih predmetov, ki posredno ali neposredno s svojimi vsebinami prinašajo tudi koncept narodne in državljanske vzgoje in s tem tudi zavesti. Zaradi tega je bil velikokrat pod vplivom idejnih konceptov vladajočih elit, ki so ga v svoj prid prirejale, da bi dobile maksimalni učinek, ki bi v nekem daljšem obdobju zagotovil relativno uniformiranost norm in standardov političnega in kulturnega obnašanja svojih »podrejenih«. Ugotovimo lahko, da je državljanska kultura nekaj, kar se da priučiti. Šola in pouk znotraj nje, sta izrabljena kot sredstvo za posredovanje znanja, s katerim naj bi se obnavljala tradicija in oblikovala osebnost. Ideološko stremljenje je v okviru pouka usmerjeno na željo po zmanjševanju socialno nezaželenih pojavov v družbi.

Pri sledečem pregledu se bomo osredotočili na obdobja Avstro-Ogrske, Kraljevine Jugoslavije, SFRJ in obdobje po osamosvojitvi Slovenije, na njihove ideologije oz. vrednote, za katere so vladajoče elite menile, da so bistvenega pomena za državo in družbo. V ospredju bo seveda slovenska zgodovina. Poskušali bomo ugotoviti, ali so današnji učbeniki demokratične družbe ideološko neopredeljeni, ali je o tem sploh mogoče govoriti, kaj naj bi nam demokratična družba prinesla in kakšna je v vsem tem vloga šole in učbenikov.

Zgodovinska vsebina v učbenikih skozi različna obdobja

Za obdobje druge polovice 19. stoletja (Avstro-Ogrska)¹ je Matija Zorn ugotovil, da je bil takratni poudarek na politično-vojaški zgodovini, ki

ji je sledila kulturna. Gospodarske zgodovine je bilo zelo malo, le 2 %, o zgodovini življenja pa sploh ni bilo ničesar zapisanega. V obdobju Kraljevine Jugoslavije² je bilo podobno, vendar pa se že pojavlja obravnavanje zgodovine življenja (izvemo nekaj o življenju kmetov, vitezov in meščanov). V obdobju SFRJ³ nekoliko upade politično-vojaška zgodovina. Svoj delež prepusti gospodarski in kulturni zgodovini. Tudi zgodovina življenja počasi dobiva večji pomen. Iz obdobja po osamosvojitvi Slovenije lahko zaznamo težnjo današnje zgodovine, ki preusmeri pozornost iz politično-vojaške vsebine na gospodarske, kulturne in družbeno-socialne probleme⁴.

	Jesenko	Melik, Orožen	Popovi	Božič, Weber	Janša, Zorn, Mihelič
	nižja gimnazija	nižja srednja šola	nižja gimnazija	6. razred	6. razred
polit.-vojaška zgodovina	82%	83%	67%	43%	30%
gospodarska zgodovina	2%	3%	6%	20%	20%
kulturna zgodovina	16%	10%	22%	30%	30%

Preglednica: Zgodovinske vsebine v učbenikih za 6. razred osnovne šole v štirih ideoloških obdobjih, prevzeto po: Matija Zorn – Ideološke in vsebinske spremembe v učbenikih zgodovine.

Koncepti pouka in ideologija

Vrednote oz. ideologija vpliva na strukturo pouka zgodovine, vsebinsko pa želi oblikovati pozitiven odnos do domovine, države in oblasti. To je razvidno tudi znotraj omenjenih obdobj. V času Avstro-Ogrske je v ospredju vodilo, da državo pooseblja vladar in njegov teritorij, je predvsem pomembno mistificiranje vladarja, njegove osebnosti in njegovih dejanj. Zgodovina posameznih narodov je zanemarjena, zato je tudi slovenske zgodovine sorazmerno malo, celotno preteklost pa bi lahko označili primarno kot rezultat subjektivnih vzgibov posameznika(-kov).⁵

¹ Učbenika: Janez Jesenko: Občna zgodovina za nižje razrede srednjih šol (1871) in Anton Kaspret: Zgodovina srednjega veka za nižje razrede srednjih šol (1897).

² Učbeniki: Anton Melik, Jan Orožen: Zgodovina Jugoslovanov za nižje razrede srednjih šol (1928), Vasilij Popović: Zgodovina starega veka za 1. razred meščanskih šol (1934) in Zgodovina srednjega veka (jugoslovanska in splošna) za 3. razred realnih in klasičnih gimnazij in realk (1932).

³ Učbeniki: Branko Božič, Tomaž Weber: Zgodovina za 6. razred (1979) in Zgodovina za 8. razred (1978), Vasilij Melik, Ferdo Gestrin: Zgodovina za 7. razred (1973).

⁴ Učbenika: Olga Janša – Zorn, Darja Mihelič: Stari – srednji vek – zgodovina za 6. razred osnovne šole (1994) in Maja Žvanut, Peter Vodopivec: Vzpon meščanstva-zgodovina za 7. razred osnovne šole.

⁵ Matija Zorn: Ideološke in vsebinske spremembe v učbenikih zgodovine, str. 288, v: Sodobna pedagogika, letnik 48, št. 5–6, str. 283–295.

Nacionalni koncept nastane šele v času med obema vojnoma, za Slovence v okviru Kraljevine Jugoslavije. To obdobje je smiselno razdeliti na dva dela, in sicer na čas ustavne monarhije in obdobje vidovdanske ustave (1918–1929), ko je državo poosebljal troedini narod Srbov, Hrvatov in Slovencev in kjer je moč najti kar nekaj slovenske zgodovine. Drugo obdobje od leta 1929 do 1941 je obdobje diktature vladajoče dinastije Karađorđevićev, v katerem so poudarjali jugoslovanski narod, srbsko zgodovino in srbske vladarje. Poudariti je treba tudi tedanjo periodizacijo zgodovine, ki je bila razdeljena na prazgodovino, stari vek, srednji vek in novi vek.⁶

V tretjem konceptu, ki označuje čas SFRJ, je državo poosebljala partija, narod pa proletariat. V tem obdobju je NOB zavzela osrednje mesto, kot čas v katerem so se jugoslovanski narodi identificirali s proletariatom. Ta idealizacija NOB in revolucije je bila povezana s socialističnim sistemom in z ljudmi, ki so ga ustvarili. Periodizacija zgodovine je bila temu primerno določena sledeče: praskupnost (praskomunizem), sužnjelastniški red, fevdalizem, kapitalizem, socializem.⁷

Po osamosvojitvi Slovenije nastanejo novi učbeniki, ki se zdijo ideološko neobremenjeni ali vsaj minimalno obremenjeni, vendar pa je na tako trditev bolje počakati, saj včasih vpliv ideologije ni tako očiten, kot se morda domneva. Nove učbenike spremljajo novi učni načrti in nova izhodišča za pouk zgodovine z večjim poudarkom na slovenskem prostoru.⁸

Novosti v učbenikih danes

Novosti v današnjih učbenikih lahko opazimo na več področjih. Omenili smo že, da je politično-vojaška zgodovina izgubila svojo premoč. Periodizacijsko se današnji učbeniki vračajo na klasično zahodnoevropsko, in sicer na sledečo delitev: prazgodovina, stari vek, srednji vek, novi vek in novejša zgodovina.

Vključujejo zgodovinske čitanke v izboljšani obliki, izbrani teksti so skrajšani in namenjeni samostojnemu branju in uvodni motivaciji. Dopolnjeni so s slikovnim gradivom in z zemljevidi, največkrat so v barvah, tiskani so na boljši papir tako, da so navidezno privlačnejši od svojih predhodnikov.

Novost so tudi časovni trakovi, ki učencem omogočajo jasnejši pregled nad obravnavanimi obdobji. V času Avstro-Ogrske in stare Jugoslavije so imeli učbeniki le besedilo, povojne učbenike pa so ponekod že bogatile črno-bele ilustracije. Značilnost današnjih zgodovinskih učbenikov so tudi vprašanja ob koncu poglavij, ki so se sicer pojavila že v nekaterih povojnih učbenikih. Upravičeno lahko trdimo, da so novi učbeniki s svojimi skrbno izbranimi teksti, z zemljevidi, s slikami ... olajšali delo učitelja, hkrati pa dosegli večjo motivacijo in aktivnost pri učencih, saj niso le privlačni, ampak tudi na različne načine spodbujajo samostojno razmišljanje.⁹

Zaključek

Trdimo lahko, da je bila zgodovina nenehno ujeta v vladajoče idejno-politične okvire, ki so bili usklajeni s tedanjimi potrebami vladajoče elite po domovinski vzgoji. V današnjem obdobju demokracije naj bi imeli vsi možnost za učenje, spreminjanje sebe, svojega ravnanja in zahtev, predvidevanja in ciljev. Šola v demokraciji naj bi bila dolžna »vzgojiti« človeka in državljana, ki ne bo slepo verjel politikom in ne bo pripravljen umreti in ubijati za njihove ideologije. To bi moralo biti vodilo učiteljem pouka vseh družboslovnih vsebin posebej zgodovine, saj se bo v nasprotnem primeru »oblast, ki smo jo iztrgali iz rok tiranov, diktatorjev ... znova pokazala tam, kjer nastajajo potrebe, in bo obstoječi sistem najustreznejši za njihovo zadovoljitev.«¹⁰

Ščasnoma se je pokazalo, da je državljanska kultura v smislu ideologije in vladajočih vrednot nekaj, kar se je moč naučiti, vedno znova oblikovati

in spreminjati – dokaz za to so generacije, šolane in vzgojene v prejšnjem(-jih) sistemu(-jih), ki so danes glasniki demokratičnih vrednot, še ne dolgo tega pa so zastopali ideologijo social - komunizma.

Vprašamo se lahko, kakšna je potem vloga šole. »Ali je šola industrijski pogon, kjer so pedagogi inženirji duš, ki s svojim tehničnim znanjem in z osebnim zgledom gnetejo svet(l)o bodočnost?«¹¹

Glede na to je Svet Evrope zavezal svoje članice, da v procesu izobraževanja osvestijo mlade o njihovi skupni dediščini političnih idealov in tradicij, ki naj bi temeljila na svobodi in vladi prava, hkrati pa jih opremijo z držami in s spretnostmi, ki jih potrebujejo za udeležbo v demokratičnih procesih. Danes vendarle živimo v svetu komunikacij, množičnih medijev, interneta, kjer naj ne bi mogla biti prepričljiva samo ena resnica ampak gre za sozvočje različnih političnih, kulturnih, religioznih, tudi ideoloških nazorov ...

Pa vendar je ta opevana odprtost privedla do tega, da celo velike demokracije, kot sta ZDA in Nemčija zahtevajo cenzuro določenih informacij. Ob aktualni tematiki se porodi vprašanje, ali bodo lahko zgodovinarji in pisci modernih učbenikov v ZDA, kot stebru demokracije, uspeli ideološko neobremenjeno zapisati in predstaviti, 11. september, vojaško posredovanje v Afganistanu ... in še bi lahko naštevali, mlajšim generacijam, ki tega niso doživele.

⁶ Matija Zorn: Ideološke in vsebinske spremembe v učbenikih zgodovine, str. 289, v: Sodobna pedagogika, letnik 48, št. 5–6, str. 283–295.

⁷ Matija Zorn: Ideološke in vsebinske spremembe v učbenikih zgodovine, str. 290, v: Sodobna pedagogika, letnik 48, št. 5–6, str. 283–295.

⁸ Matija Zorn: Ideološke in vsebinske spremembe v učbenikih zgodovine, str. 290, v: Sodobna pedagogika, letnik 48, št. 5–6, str. 283–295.

⁹ Matija Zorn: Ideološke in vsebinske spremembe v učbenikih zgodovine, str. 291, v: Sodobna pedagogika, letnik 48, št. 5–6, str. 283–295.

¹⁰ Janez Kolenc: Državljanška kultura in šola, časopis za kritiko znanosti, letnik XXII, 1994, št. 172–173, str. 152.

¹¹ Dario Zadnikar: Od pastoralne šole k državljanški vzgoji, Predgovor časopisu za kritiko znanosti, letnik XXII, 1994, str. 172–173.

Povzetek

Ideološka načela oz. vrednote vladajoče elite so bile bolj ali manj vedno vpletene v šolsko zgodovino in posledično temu v njene učbenike. Vidne razlike smo lahko ugotovili pri pregledu učbenikov iz različnih obdobj zgodovine, ta pa so bila izbrana tako, da so vključevala zgodovino Slovencev in slovenskega prostora od Avstro-Ogrske, Kraljevine Jugoslavije, SFRJ, vključno z obdobjem po osamosvojitvi. Poleg ideološko obarvanih vsebin vsakega posa-

meznega obdobja je bilo videti premike v težiščih različnih področij zgodovine (politično-vojaške, kulturne ...), a tudi v sami didaktični zasnovi učbenikov. Danes, v obdobju demokracije, govorimo o ideološko neopredeljenih učnih vsebinah in učbenikih, a vendar se včasih vprašamo ali je temu res tako. Odprto ostaja vprašanje, ali je šola lahko ideološko, politično nevtralna, na katero je težko objektivno in zagotovo odgovoriti, saj bo na to najlažje odgovoril čas, ki prihaja.

LITERATURA

Kolenc Janez (1994). Državlјanska kultura in šola. V: Časopis za kritiko znanosti. Letnik XXII. Št. 172–173, str. 147.

Štrajn Darko (1994). Družbene spremembe, thimos, šola. V: Časopis za kritiko znanosti. Letnik XXII. Št. 172–173, str. 33.

Zadnikar Darij (1994). Od pastoralne šole k državljanski vzgoji. V: Časopis za kritiko znanosti. Letnik XXII. Št. 172–173.

Zorn Matija (1997). Ideološke in vsebinske spremembe v učbenikih zgodovine. V: Sodobna pedagogika. Letnik 48. Št. 5–6, str. 283–295.

Anka Zuljan, OŠ Bežigrad v Ljubljani

CD-ROM S SLIKO V ZGODOVINO

Slikovna pomoč pri pouku zgodovine

Zakaj računalnik

Vse kaže, da se računalniku pri pouku ne bo moč upreti in to najmanj zaradi dveh razlogov.

Prvi je ta, da je okrog nas vedno več navdušencev, ki raziskujejo, brskajo, ustvarjajo s pomočjo ponudbe na njem, drugi pa je ta, da moramo vsi v korak s časom. Učitelji delamo z mladimi ljudmi in kar prav je, da včasih razmišljamo tudi po njihovo. Tudi učitelji moramo slediti novostim, saj vse pogosteje po nepotrebnem slišimo ali beremo očitek, o premajhni izobraženosti. Mogoče bo kdo zamahnil z roko, češ to ni zame ali podvomil, da mu bo šola kdaj omogočila dobro opremo, vendar bo to včerajšnji in nejutrišnji izgovor. Pred nami je devetletka, mnoge šole bodo obnovile prostore in posodobile opremo. Učitelji zgodovine bomo v devetletki poučevali štiri razrede. Pogumno s predlogom v ravnateljevo pisarno.

Kakšne prednosti ima CD-ROM

Tako kot odrasli se tudi otroci pri učenju in spoznavanju delijo na slušne in vizualne tipe. Še tako dober opis je včasih premalo, še tako dober tekst nekomu ne zadostuje. Učenci dandanes gledajo več filmov, televizija in računalnik pogosto nadomeščata knjigo. Nisem prepričana, ali so vse tako posredovane informacije trajne ali dobre, pomembno pa je, da je stik s sodobnimi tehnologijami voden.

Trg ponuja veliko novosti za učence. V poplavi ponudb

lahko postanemo starši in učitelji negotovi, nekritični, premalo ali pa preveč navdušeni. Izbirati moramo med različnimi ponudniki učbenikov, delovnih zvezkov, zemljevidov, prosojnic in videoprogramov.

Zelo sem se razveselila prvih barvnih učbenikov in delovnih zvezkov, ki so se sredi devetdesetih pojavili v knjigarnah. Kot učiteljica pa sem pogrešala gradiva in učne pripomočke za učitelje.

Pri pouku, pripravljanju delovnih listov in kontrolnih nalog rada uporabim fotografijo dogodka, predmeta ali osebe. Zgodovinske knjige, opremljene s fotografijami, so pogosto velike in težke. Ko poskušas popestriti besedo s sliko, moraš večkrat obhoditi učilnico s podobami iz različnimi knjig, ki so ti na voljo. Kot enakovreden učni pripomoček so tu še diapozitivi. Učitelj je seveda strokovnjak, a vendar se tudi on vseh podatkov, ki spremljajo sliko, ne spomni vedno.

V želji, da bi shranila vse, kar se mi je v dvajsetletni šolski praksi izkazalo uspešno in koristno, sem naredila tri CD-ROME. Prvi je slikovni S sliko v zgodovino – slikovna podpora pouka zgodovine, drugi je tekstovni – Tabelska slika in tretji je AV-zapis kratkih odlomkov iz dokumentarnih filmov, ki jih je v zadnjem času kar veliko na televiziji. CD-ROM S sliko v zgodovino mnogi že poznate. Predstavljen je bil na dnevih slovenskega izobraževanja pomladi 2001 v Celju in srečanju učiteljev zgodovine v Laškem marca 2002. Sklad Inovativni učitelj leta, ki deluje v okviru založbe Rokus, mu je za leto 2000 dodelil nagrado, Ministrstvo za šolstvo pa je aprila 2001 potrdilo njegovo veljavnost.

Recenzijo sta opravila prof. Jasna Banjac z OŠ Franceta Bevka in mag. Branko Šuštar iz Slovenskega šolskega muzeja.

KAKO je nastal CD ROM S sliko v zgodovino

Začela sem z osnovnim znanjem programa PowerPoint in skeniranjem fotografa iz raznovrstnih virov. Nastala je obsežna zbirka skoraj 900, večinoma barvnih fotografij. Slike sem animirala, opremila z osnovnim tekstom in razdelila na tri sklope: SEDMI, OSMI in DEVETI razred.

KAKO delati

Priporočam, da zgoščenko shranite na šolski računalnik, original pa uporabljate po želji (npr. za domače delo). Tako ponujeno možnost lahko sami spreminjate in dopolnjujete. Lahko izbrišete tekst ali sliko, ki vam ne ustreza, in jo nadomestite z vašo različico. Če ste vajeni delati v Wordu in imate večino dela narejenega v tem programu, ga lahko od tam kopiranega prenesete v PowerPoint.

Možna je tudi obratna pot, obe pa sta koristni, ko pripravljate različna delovna gradiva, teste in podobno ... Prav tako lahko dodajate zvok, vaš glasovni zapis ali video zapis. Delo v programu PowerPoint je enostavno, zabavno in z lahkoto ga boste osvojili. CD-ROM je primeren za učitelje zgodovine in šolske knjižnice.

Učitelj lahko z njim ob sliki vodi razlago, z dodajanjem teksta ustvarja tabelsko sliko, s pomočjo slik pripravlja delovne liste, grafoskopske prosojnice ali kontrolne naloge.

V šolski knjižnici je primeren za pripravljanje in kopiranje slikovnega gradiva. Veliko mojih učencev pripravlja in predstavlja referate v tem programu, ne da bi to od njih zahtevala.

Predstavitev delovanja

- Zgoščenko vstavimo v CD-ROM enoto in počakamo, da se samodejno prikaže uvodna slika.
- Za predstavitev sta dobrodošel LCD projektor in platno, če pa ga nimate je prav tako dober običajni računalniški zaslon.
- Predstavitve potekajo v programu PowerPoint.
- Zaženemo jih s klikom levega gumba na miški na znaku Slide Show, ki se nahaja kot 5. simbol levo spodaj.
- Sledimo uvodnemu meniju in izbiramo po naslovih.

PRAZGODOVINA,
STARI IN SREDNI VEK

SREDNI VEK,
NOVI VEK

NOVEJŠA
ZGODOVINA

- Predstavitev končamo z gumbom Escape ali z ukazom End Show, ki se vam prikazuje v levem kotu predstavitvenega zaslona.
- Iskanju po uvodni sliki se lahko izognete in zaželeno temo poiščete na File open.

Primer uporabe CD-ROMA pri učni uri v 8. razredu devetletke

Reformacija

Na uvodni sliki izberemo srednji gumb z naslovom SREDNI VEK; NOVI VEK in med ponujenimi temami izberemo naslov Reformacija. Na štirih straneh je deset slik.

Prikažemo jih s klikom levega gumba na miški. Dobimo sliko cerkve **Sv. Petra v Rimu** (1). Pogovor lahko vodite o njenih umetniških značilnostih, pomenu krščanstva, o papežih, gradnji, odpustkih ... Naslednja slika, portret **Martina Lutra** (2), vam bo pomagala pri razlagi njegove kritike papeževskega bogastva, drage gradnje cerkve, odpustkov in nemoralnega življenja. Navedli boste lahko njegove zahteve in spremembe, ki jih uvede.

Ob sliki **Lukrecije Borgie** (3) se mogoče ne boste ustavljali z daljšimi razlagami.

Učenci bodo vseeno hitro ugotovili, da je bilo življenje duhovščine v neskladju z njihovim naukom. Naslednja slika, na kateri je **Henrik VIII.** (4), je lahko primer ene od smeri reformacije. Lahko pa vodite pogovor o socialnem vidiku ločitve na dvoru nekoč in danes.

Tudi s prikazom reformatorjev **Ulricha Zwinglia** (5) in **Jeana Kalvina** (6) boste lahko razložili različne smeri reformacije v Evropi in usodo predrznih kritikov Cerkve kot ustanove. Kako se je Cerkev branila kritik, očitkov, kako so ravnali nekateri evropski vladarji in inkvizicija, lahko razložimo tudi ob sliki **Šentjernejska noč** (7). Učenci že vedo nekaj o sežigih na grmadah, zato se hitro odzivajo in sodelujejo. Slovensko reformacijo predstavijo slike **Primoža Trubarja** (8), **Tomaža Hrena** (9) in **Dalmatinove Biblije** (10).

Možni zaključki ure so:

- učenci snov zapišejo v zvezke (z računalniške, grafoskopske ali s tabelske slike),
- lahko rešijo delovni list (v vajah, vaš lastni na papirju ali na računalniku),
- lahko jim razdelite nekaj vlog (Luter, papež, Henrik VIII., Kalvin, Zwingli, Trubar, Hren).

Pomagajo si z učbeniki in drugim gradivom. Učenci se poskusijo vživeti v čas in zagovarjati prepričanje osebe, katere vloga jim je bila dodeljena. V naslednji uri izvedete kratko predstavitev nasprotnih parov. Lahko sta to dva nasprotna tabora, ki vsak s svojega vidika zagovarja lastno stališče in ugovarja stališčem nasprotne skupine.

Namesto zaključka

O CD-ROMU S sliko v zgodovino in delu z njim sem za mnenje povprašala tudi učence na Osnovni šoli Bežigrad, kjer poučujem, in nastala je mala in zanimiva anketa. V

celoti so računalnik pri pouku dobro sprejeli, ure se jim zdijo zanimive, sodobne, slike nazorne, potek dela dinamičen.

Naročilnica za CD-ROM S sliko v zgodovino - slikovna podpora pouka zgodovine

Ustanova: _____

Naslov: _____

Poštna številka/kraj: _____

Oseba za stike: _____ Telefon: _____

Davčna številka: _____

Naročamo _____ kosov CD-ja S sliko v zgodovino po ceni 10.600.-SIT

V skladu z zakonom o DDV nismo davčni zavezanci. Poštmina je vračunana v ceno.

Kraj in datum: _____ Žig: _____ Podpis odgovorne osebe: _____

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov: **APRIL- Zuljan in partner, Cesta 24. junija 68, 1000 Ljubljana,**
CD - S sliko v zgodovino lahko naročite tudi po e-mailu: april@siol.net

Darko Štrajn, Pedagoški inštitut v Ljubljani

Zgodovina sreča film

Če se je že pojav statične fotografije, ki ga je Walter Benjamin (Benjamin, 1969, str. 224 - v slovenskem prevodu je zadevni pridevnik izpuščen) označil za »revolucionarnega«, vpisal v vsakršno pojmovanje časa - kot pač »zaustavljeni trenutek«, ki ga je mogoče še poljubno razmnoževati -, je pojav »gibljivih slik« označil kot obet spremembe pojma zgodovine vsaj od trenutka njegovega nastanka naprej. Pri tem moramo upoštevati vidik večpomenskosti pojma zgodovine, pri čemer nas zanima predvsem njegova dvoumnost: zgodovina v smislu nečesa, kar so postali dogodki v preteklosti, in v drugem smislu kot veda, torej kot zapis o dogodkih ali tudi denimo opis nekega minulega

družbenega ali političnega sistema. V zadnjih dveh ali treh desetletjih lahko govorimo tudi o opisu minulega načina življenj, pri čemer se zgodovina križa z antropologijo. Če dvoumnost pojma zgodovine dokončno prikažemo, spoznamo, da je zgodovina vedno in neizbežno »zgodovina zgodovine«. Pred pojavom filma sta bila ta dva vidika pomena pojma nemara bolj razvidno ločena, ali pa si mi vsaj to tako predstavljamo zato, ker potem lažje pojasnimo zapletene probleme, s katerimi smo dandanes soočeni. Kdo ve (če se o tem vprašamo nekoliko provokativno), ali so ljudje, če izzamemo zgodovinarje, pred pojavom filma zgodovino sploh jemali zelo resno in koliko so jo ločevali od mitoloških zgodb?

Podvojitev zgodovine

S pojavom filma, najprej predvsem dokumentarnega filma, se med zgodovino v pomenu minulega dogajanja in zgodovino v pomenu »znanstvenega« zapisa o tem dogajanju, vrine filmska (re)prezentacija dogajanja. Torej že na tej čisto osnovni ravni, kjer najdemo dokumentarni film, lahko ugotovimo, da je zgodovina po nastanku filma postajala vedno bolj povezana s filmom kot z zelo realistično lastno upodobitvijo. Pri tem je treba upoštevati, da je na tej ravni določena vsakokratna »punktualnost« razmerja filma in zgodovine, saj je dokumentarna filmska reprezentacija zgodovine

vedno »dokument« srečanja kameramana in dogodkov, ki so se potem, ko so bili posneti, pogreznili v zgodovino. »... film se je vpletel v problematičnost zgodovinskega dejstva in je že na novo označil meje med dejstvi in fikcijo, resnico in napačnostjo v zgodovini.« (Nowell-Smith, 1990, str. 162) Seveda že iz zgodnje teorije filma vemo, da je pričevanjska verodostojnost filma, začeniši že s subjektivnim pogledom kamere, da niti ne govorimo o funkcijah montaže pri oblikovanju dokumentarne pripovedi, lahko tudi zelo vprašljiva. Vendar pa verjetno večinoma verjamemo, da so vse pomembne osebe (npr. kralji, politiki, umetniki ...) in vsi pomembni dogodki 20. stoletja (npr. vojne, revolucije, večje naravne katastrofe ipd.) bili posneti s filmsko in kasneje še bolj dosledno s televizijsko kamero. Ob tem se sprašujemo, ali je to preprosto ali ni. Vsekakor lahko rečemo, da so kameramani mnogokrat zavestno snemali ljudi in dogodke zato, da bi jih »ohranili za zgodovino«. Na dnu omenjenega vprašanja o verodostojnosti je torej vendarle neizbežna materialnost filmskih posnetkov, posnetkov, ki se jih vsaj večinoma da overoviti bodisi kot pristne bodisi kot rekonstrukcije ali inscenacije. V verodostojnost posnetkov prestolonaslednika Ferdinanda in njegove žene ob obisku Sarajeva, ki so nastali tik pred znanim atentatom, ki je bil usodna iskra prve svetovne vojne, najbrž nihče ne dvomi, kakor tudi ne v vrsto vseh mogočih posnetkov burne zgodovine v času, ko je znotraj zgodovine nastajala še posebna zgodovina: **zgodovina filma**. Z dokumentarnim filmom se razmerje zgodovine in filma še zdaleč ne izčrpa. Z nekaj pridržki bi lahko rekli, da dokumentarni film kot zabeležka dogajanja v nekem prostoru in času, deluje kot določena podvojitve tiste zgodovine, ki jo raziskuje in o njej piše zgodovina kot veda.

Če ima zgodovina kot humanistična veda veliko problemov o njeni znanstvenosti, metodologiji, njeni verodostojnosti, da niti ne govorimo o vseh problemih, ki se o zgodovini odpirajo ob interpretacijah predvsem najnovejše

zgodovine, je nemara lahko jasno, da se takšni problemi prenašajo tudi na področja, ki so samo udeležena v pojmu zgodovine. Tu nas seveda najbolj zanima epistemološki aspekt te problematike, pri čemer je glede na minimalna pravila strukturalne epistemologije jasno, da so vprašanja, kot npr. ideološko motivirana zgodovinska interpretacija ali politična manipulacija s pomenom zgodovinskih dejstev v neki dani politični aktualnosti, vpisana v sam predmet epistemološkega interesa. Pravzaprav je temeljnost zgodovine, ki jo je nemara najbolj izrecno opredelil mladi Karl Marx s svojo heglovsko obarvano izreko v **Nemški ideologiji**, o tem, da namreč »obstaja ena sama znanost, znanost zgodovine...«, vidna že na samem začetku filma. Ta izreka je v svoji za marsikoga enigmatični obliki pravzaprav glavni aksiom historičnega materializma. V času nastanka je bila morda nekakšen wittgensteinovski sestop iz dialektično formuliranega idealizma v spremenjeno območje opredeljene pomembnosti Subjekta, čigar osnovni konstrukt je Marx kritično privzel od takšnega idealizma. Od te filozofske predpostavke dalje je bilo mogoče narediti velikanski korak naprej v razumevanju sveta, ki so ga izoblikovale zgodovinske sile ekonomije, ki temelji na industriji, tehnologiji in na spremenljivih formah reprodukcije ljudi. V posledičnem strukturnem učinku se je tehnologija še prav posebej izkazala v območju simbolnega reprezentiranja in komuniciranja, torej v območju same proizvodnje tistega simbolnega univerzuma, ki ga imenujemo družba. S pomočjo tehnologije reprezentiranja »družbe«, ki je neločljivi del medijske komunikacije in s tem komunikacije med govorečimi bitji nasploh, se konstrukt, poimenovan za družbo, izpolni z imaginarnimi relacijami, ki se lahko zdijo realne in s tem iluzijo o obstoju družbe naredijo operativno. Film ima seveda posebno mesto v zgodovini nastajanja tega, kar danes mislimo, da opredeljujemo s pojmom družba.

Tu lahko mimogrede opazimo, da

se doslej zgodovinarji niso kaj dosti trudili, da bi film vključili v metodologijo svojega pojasnjevanja zgodovine, niti niso posebno navdušeni nad njim kot predmetom. Film jim je skoraj nekako odveč in še največ, kar se jim zdi, da se z njim da početi, je to, da z dokumentarnimi filmi npr. ilustrirajo svoja predavanja, opremijo oddaje na televiziji ali kaj podobnega. Posodabljanje didaktik v šolah na vseh stopnjah vzgoje in izobraževanja v zadnjem času morda krepi to težnjo, saj je nazornost pri pouku stalna zahteva, ki jo postavljajo učiteljem. Tako zahtevo je pri pouku zgodovine težko izpolniti. Toda dostopnost sredstev za avdiovizualno ponazarjanje učne snovi je tudi na tem področju opravila svoje. Učitelji zgodovine se skorajda hočeš nočeš opirajo na filmske (in televizijske) predstavitve zgodovine v najrazličnejših oblikah: od igranih, kostumiranih filmskih upodobitev tudi najbolj oddaljene zgodovine do dokumentarnih prikazov dogodkov v sodobnejšem času, ko je zgodovinsko dogajanje potekalo pred očesom kamere.

Zgodovinarji sami, bodisi utemeljeno ali ne, pa vztrajajo pri znanstveni superiornosti diskurzivne prezentacije ali – ko gre za pedagoško okolje – verbalne pripovedi. Hkrati, ko s tem nehote filmu priznavajo objektivnost, ki je le-ta ne poseduje, zgodovinarji pravzaprav deklarirajo določeno stališče svoje vede, ki temelji na posebnem konceptu predmeta. Četudi je zgodovinarjem večinoma jasna problematičnost take postavitve, se v današnjem sistemu znanosti zgodovinska veda prikazuje tako kot, da bi bila njena dejstva nekaj podobnega objektom v večini drugih znanosti. Jasno pa je, da so zgodovinarska dejstva zgolj opisi, diskurzi, navedbe dejstev, ki so bila nekoč dejstva med drugimi dejstvi, ki so »zdaj« že zbledela, pozabljena, izginula, čeprav brez njih samega zgodovinskega dejstva nikoli ne bi bilo. Toda zgodovinarji večinoma vztrajajo pri »realnih« dejstvih, ki jih večidel ugotovijo s svojim iskanjem po arhivih in jim seveda ne pade na

njihovo zgodovinarsko pamet, da bi opisovali filmske posnetke, četudi so le-ti vsaj v posameznih pogledih še najbližje minulim dejstvom. Na drugi strani pa je zgodovina, prikazana skozi film bližnjica do zgodovine za večino ljudi, ki niso profesionalni zgodovinarji. Seveda to velja predvsem za tisto zgodovino, ki še ni tako oddaljena, ki nas torej zadeva v naši kakršnikoli že identiteti in drugih vidikih določenosti našega mesta v zgodovini. Vseeno pa je treba priznati, da zgodovinskosti filmskih posnetkov ne bi mogli razbirati, če je ne bi dojemali v njihovi povezanosti z zgodovino. To lahko vidimo že v primeru najzgodnejšega filma; na zgodovinski dan 28. decembra 1895 je Louis Lumiere v *Salon Indien* v kleti *Grand Caféja* na bulevarju Capucines v Parizu 35 ljudem, ki so prvi v zgodovini kupili vstopnice za ogled filma, predvajal film **Prihod vlaka na postajo**.

»Drugače kot nekateri med občinstvom je Lumiere natančno vedel, kaj vidi. Na eni strani je vedel, da se osredotoča na platno, čigar površino je prekrivala migetajoča svetloba iz projektorja. Potemtakem je zrl na objekt pred seboj v sobi, namreč na platno v okoliščinah kinematografske osvetlitve. Na drugi strani pa je tudi vedel, da z istim aktom videnja zre v razločljivi prejšnji dogodek, kajti videl je tudi vlak, ki se ustavlja na postaji, in potnike, ki izstopajo na peron; torej isti vlak, postajo, potnike, peron in dogodek, ki ga je uzrl nekaj mesecev poprej, ko ga je posnel na film ... Preprosto s tem, da je bil rojen in vzgojen v svetu vlakov, potnikov, peronov in kamer, se je Lumiere usposobil za to, da je razločil in pravilno identificiral, kar je videl s pomočjo filma.« (E. W. Cameron (1994)–Navedek je iz besedila, ki je bilo objavljeno na internetu na strani posvečeni filmu in filozofiji. Glede na nestabilnost objav v tem mediju, je težko natančno označiti vir.)

Že na osnovni ravni vsakdanje percepcije je jasno, da film vnaša v zgodovino prvino reflektivnosti, saj si

Brata Lumiere

je filmsko občinstvo prav kmalu prisvojilo spontani »razpoznavnostni« mehanizem filmske aparature. Glede na to, da je film v svojih poznejših oblikah, ki so kmalu prerasle začetni dokumentarizem (čeprav je tudi ta že bil »historično« oblikovan kar v prvem pogledu snemalca skozi objektiv kamere), v industrijskih družbah v kinematografe pritegnil ogromne množice, je mogoče reči, da je torej film uspešnejše kot marksizem in drugi nauki o spreminjanju zgodovine pred in po njem vključil množice v zgodovino, jim torej omogočil udeležbo v njej.

Seveda pa razmerje filma in zgodovine, kot se prikazuje z dokumentarnim filmom, samo na prvi pogled začetno, izhodiščno in najbolj enostavno razmerje, če je v razmerju z zgodovino lahko sploh kaj enostavno. Z oblikovanjem značilnih filmskih žanrov, torej predvsem igranega celovečernega filma, je postalo jasno, da so dokumentarni filmi tudi v klasični obliki, kakršno so filmu dali, npr. Flaherty, Ivens in tudi Vertov, navsezadnje igrani filmi, v katerih igralci ne igrajo vnaprej napisanih vlog. Igrani filmi so torej že na samih začetkih filma, torej začenši z znanim Lumierovim filmom *Arroseur arrosée* (Polit zalivalec rož), demonstrirali neizogibno pripovednost filma, ki je neločljiva od filma nasploh. To je seveda sestavina dejstva, da je film trak, ki teče najprej v kameri in potem skozi projektor. Torej ga je mogoče dojemati samo v daljšem ali krajšem trajanju. Trajanje filma je natančno določeno s parametri

kinematografskega sistema delovanja, ki torej hkrati s tem, ko pričara sliko na platno, proizvede še čas, ki ga meri število sličic na sekundo. Časovnost in pripovednost pa sta seveda tisti točki, kjer se film spet srečuje z zgodovino. Mimogrede še to: to srečanje skoraj hkrati za večino občinstva takratnega industrijskega in polindustrijskega sveta – kajpak za tedanja pojmovanja. Tako so npr. pravkar omenjeni Lumierov film, takrat z naslovom *Škropljevc in oškropljeni*, videli v Ljubljani že 21. septembra 1898.

Če se vsaj mimogrede ozremo na *zgodovino filma*, nemudoma spoznamo, da je film, ki je del zgodovine tudi v tem smislu, da je njen predmet, vsekakor poseben »objekt«. Torej ima film zgodovino zato, ker jo je vseskozi »delal«. Kdo pravi, da se je moralo nujno zgoditi to, da se je pojem filma tako rekoč izenačil s tem, kar nam je znano kot igrani celovečerni film? Kaj je narekovalo oblikovanje filmskih žanrov? Zakaj je igrani film pretežno dolg okoli dve uri? Kako to, da je nastal Hollywood in zakaj film ni ostal predvsem evropski pojav itd.? Vsa ta vprašanja so z zgodovinskega stališča nesmiselna in v resni zgodovini prepovedana, kar je povsem razumljivo; če bi si zgodovina dovolila legitimirati spraševanje o tem kaj »bi bilo, če bi bilo, ali ne bi bilo ...«, bi se spremenila v fikcijo. Torej glede na zgodovino filma mora prav tako veljati, da je film s svojo lastno zgodovino, ki jo je glede na estetsko naravo filma seveda mogoče še bolj različno interpretirati kot vso preostalo zgodovino, vpisan v zgodovino nasploh s specifičnimi dogodki, ki so privedli k oblikovanju filmske industrije, k različnim rabam filma, npr. za politično propagandne, znanstvene, izobraževalne ter druge namene in nenazadnje k dilemi filma kot »umetnosti«. Četudi je morda že od začetkov strukturalističnih teorij besedila in razvitja pojma semiotike, ne samo za film, ampak tudi za večino drugih estetiških praks, vprašanje »umetniške vrednosti« v svoji mistificiranosti postalo drugotno, se vseeno ne

moremo povsem iztrgati zgodovinar, ki so se v meščanskem veku izoblikovale kot zgodovine posameznih umetnosti. Zgodovina filma pa, ne glede na to koliko so v določenem obdobju teoretiki, sicer zagovorniki najrazličnejših estetskih ali ideoloških nazorov, skušali prepričati občinstvo, da je »film umetnost kot vsaka druga«, ni postala samo najmlajša med zgodovinami umetnosti, ampak je ostala s temi zgodovinami temeljno neprimerljiva. Seveda je različna dolžina teh zgodovin prvina neprimerljivosti, ampak tu gre bolj za neprimerljivost, ki se kaže tako v dispozitivu posamezne zgodovine umetnosti kot v diskurzu, ki iz njega izhaja. Zgodovina filma je, glede na proizvodne okoliščine filma, težko osredotočena predvsem na »razvoj umetniške forme«. Čeprav je materialistična kritika (kot npr. angleški umetnostni zgodovinar John Berger) praktično dokazala, da tudi zgodovine drugih umetnosti kot take ne zdržijo kritike njihovih tradicionalističnih stališč, pa so vseeno bile napisane in tudi igrajo svojo vlogo – npr. na trgu likovnih proizvodov. Glede vprašanja razmerja zgodovine filma in zgodovin drugih umetnosti ostanimo pri tem, saj bi se sicer preveč zapletli v dileme sodobne estetike in njenih temeljev.

Primer *Casablanca*

V zgodovini filma je mnogo primerov bližnjih srečanj filma in zgodovine. V obdobju, katerega intelektualne teme je opredeljeval kontekst nove levice šestdesetih let, je očitno prav film odločilno posegel v razumevanje zgodovine in je tako prispeval k strukturnim spremembam na prehodu iz industrijske v postindustrijsko in potem informacijsko družbo, iz modernizma v postmodernizem itd. V evropskem filmu je bilo to očitno pravzaprav v vseh pojavih »šol« in smeri na vrhuncu modernizma; v filmih je bilo namreč mogoče zaznati stališča o zgodovini. Če je v filmih francoskega novega vala bila dokaj jasno opazna naravnost k redukciji zgodovine na nekakšno neizbežno kuliso, kot npr. v

vrsti Godardovih in tudi Truffatovih filmov, pa je v nekoliko poznejšem mladem nemškem filmu očitna malodane obsesija z zgodovino. Čeprav poseben primer, je Fassbinderjev filmski opus več kot štiridesetih filmov v manj kot dvajsetih letih avtorjeve življenjske dejavnosti, hkrati značilen. Gotovo najopaznejši del njegovega osupljivega opusa, ki se nanaša na nemško zgodovinsko travmo, lahko velja za vrhunec filmskih posegov v zgodovino, ki bi ga skorajda lahko šteli za poskus množične terapije s filmom. Ta pa je poleg vsega, če že hočete, še »velika umetnost«. Gotovo so ti filmi nekaj prispevali k nemški spravi z zgodovino, k priznanju krivde in s tem k njeni razbremenitvi. Vrhunec tega Fassbinderjevega prispevka je znana melodramska filmska tetralogija o ženskah v vrtincu burnih družbenih dogajanj v času nacizma v Nemčiji in deloma v času po vojni: *Zakon Marie Braun* (1978), *Lili Marleen* (1980), *Lola* (1981) in *Veronika Voss* (1982). Zagotovo bi bili interpretacijsko zelo zanimivi tudi filmi iz socialističnih dežel, ki so jih snemali v času političnih odjug, kot npr. češkoslovaški, poljski, madžarski in jugoslovanski filmi šestdesetih let. Kako se zgodovina zrcali v teh filmih, kako se ji le-ti skušajo izmakniti, se ji upreti s svojo

pogosto subverzivno pripovedjo, obliko itd., bi bile lahko obsežne teme, vsekakor preobsežne za naš namen v tem zapisu.

Če bi hoteli opredeliti neko posebno točko v času, »točko prešitja« med filmom in zgodovino, bi jo morda našli v enem samem filmu, ki znova in znova uspeva pri množičnem občinstvu, namreč v filmu Michaela Curtiza *Casablanca* (1942). Posebnost primera tega filma je določena z množico vidikov in razlik glede na sočasne filme. *Casablanca* ni preprosto film o zgodovini; zato namreč, ker je del tiste zgodovine, o kateri film pripoveduje. Film so namreč posneli v času, ko je bila druga svetovna vojna v polnem razmahu. Če pravim, da gre za točko prešitja, gre pri tem za to, da ta film intervenira v zgodovino, kolikor hkrati zgodovina intervenira vanj, saj se ne prikazuje skozi film, ki bi ponavljal že neko splošno sprejeto razumevanje zadevnih dogajanj. S stališča le-teh se film *Casablanca* lahko zdi naiven in nedopustno frivolni, saj spregleduje najgrozljivejše razsežnosti druge svetovne vojne. Toda, ali ni prav ta spregled zgodovinskega v aktualnosti tisto, kar subjekta (v klasičnem filozofskem pomenu besede) v zgo-

Prizor iz filma *Casablanca*

vini še najbolj konstituira? In nena-
zadnje, v estetski učinek *Casablanca*
je treba všteti to, da film odseva svojo
zgodovinsko umeščenost. Drama-
turgija, polna klišejev, če gledamo
zgodbu filma v ožjem smislu kot
melodramsko variacijo na »večno
temo« ljubezenskega trikotnika, prav v
zgodovinski vpletenosti filma *Casa-
blanca* dobi videz verjetnosti in je celo
v psihološkem pogledu prepričljiva. Na
drugi strani je ta film ena največjih le-
gend v filmski zgodovini, saj o samem
snemanju in še zlasti o tem, da avtorji
sploh niso vedeli, kako se bo film
končal, kroži vrsta nepotrjenih zgodb.
Casablanca je pač toliko zgodovina kot
dogodek v zgodovini filma, da presega
samo sebe tako kot katerikoli po-
membnejši zgodovinski dogodki, ki jim
pomembnost daje bolj mitologija, ki
se splete okoli njih kot »objektivna«
poročila zgodovinarjev. Takšni vidiki in
okolščine so podlaga presežnega
učinka, o katerem lahko govorimo kot
o nečem estetskem, vendar pa takšnega
učinka prav kot takega sploh ne bi bilo
brez točk »prešitja« filma in zgodovine.
Casablanca je torej v določenem
smislu neponovljiva, čeprav so posneli
še mnoge melodrame in tragedije
značajeve, ki jih zajame vojna. Je
pospešena zgodovina, zgodovina kot
diskontinuiteta, zgodovina kot pre-
izkušnja, usoda, katastrofa in hkrati
zgodovina kot ime strukturnih deter-
minant družbe in posameznikov v njej.
Morda se *Casablanci* v posameznih
vidikih nekoliko približa film Carola
Reeda *Tretji človek* (1949), vendar
morda prav zaradi bolj namernega
»umetniškega« učinka, v svoji kon-
strukciji protagonistov pusti zgodovini
nekoliko manj do besede. *Casablanca*
odlikuje prav njena enostavnost in
klišejskost, ki opozarja na to, da
zgodovina ni samo, med drugim,
proces proizvodnje subjektivnega,
ampak hkrati tudi proces njegove
redukcije. V eni izmed dveh najbolj
slavnih sekvenc filma – druga je kajpak
konec filma – Sam (Dooley Wilson)
poje enega največjih glasbenih hitov
v zgodovini filma *As Time Goes By*,
ko Rick (Humphrey Bogart) stopi v

svojo kavarno in se ustavi na sredi
stavka, v katerem opozori Sama, da mu
je prepovedal igrati to melodijo. Rick
onemi, ko v lokalu opazi Ilso (Ingrid
Bergman), žensko, s katero se je (kot
izvemo kasneje v retrospektivnem
vložku) srečal in hkrati zgrešil ob že
noreči zgodovini druge svetovne vojne
v Parizu. V naslednjem trenutku Ricku
predstavijo Ilsinega moža Victorja
Laszla (Paul Henreid) in vse emocije
ob ponovnem srečanju se skrijejo za
vljudnostni ritual. To nepozabno
sekvenco dodobra zaznamo v vsej
njeni siloviti mnogopomenskosti in
direktni metaforičnosti šele, ko si film
večkrat ogledamo; tudi zgodovino
lahko zares razumemo samo skozi
njene ponovitve, ko skozi vsako
»ponovitev«, spoznamo, da se zgo-
dovina sama nikamor ne vrača, temveč
ji je to vračanje pripisano v našem
dojemanju. Če je to dojemanje v
nererefektirani obliki množično, da tako
gibanje zgodovine postane nevarno.

A vrnimo se k filmu. Vsekakor je
opisana sekvenca filma izvrstna
ilustracija sedaj že splošno znane
teoretske postavke, ki govori o
»pogledu kamere« kot temeljnemu
pogledu drugega. Drama Ricka, Ilse in
Laszla je predstavljena v shematični
subjektivnih položajev, ki so proizvod
zgodovinskih razmestitev. Ti položaji,
Rickov cinizem kot druga plat subje-
ktivne ranljivosti, Ilsa prisilna izbira
glede na to, da jo na zgodovino veže
zakonska zveza z Laszlom in nazadnje
Laszlova identifikacija z zgodovino, se
razprostrejo v tej sekvenci ravno v
»drugosti pogleda kamere«. Le-ta je
nazorno dojemljiv prav v kristalno
razvidnem filmskem prikazu, ki umešča
dogajanje v zgodovinske okoliščine. V
sekvenci, kjer »subjektivni pogledi«
kamere funkcionirajo kot sestavina
pogleda drugega, se nam razkrije tudi
raven zgodovine, ki v filmu povnanja
značilno dvoumnost. Večkratno
gledanje *Casablanca* pomen obrav-
navane sekvence še bolj pojasni, saj
film kot dovršena pripovedna struktura
opredeli ključnost razmerij, kakor se v
tej sekvenci pri prvem gledanju samo
nakažejo. Filmska pripoved tu oponaša

zgodovino, ki nam je kot zaporedje
dogodkov, med katerimi nekatere
razbiramo kot vzroke in druge kot
posledice, doumljiva šele na koncu
posameznega odseka zgodovinskega
dogajanja. Mimogrede naj pripom-
nimo, da ni nepomembno, da je
sekvenca srečanja Ricka, Ilse in Laszla
v kavarni posneta s kratkimi velikimi
načrti Ricka in Ilse, nadaljevanje pa v
odmaknjenem srednjem načrtu, v
katerem izginejo pomenljiva spo-
gledovanja. Scena slavnega poslo-
vilnega Rickovega govora tik pred
konceom filma (»... problemi nekaj malih
ljudi ne pomenijo niti toliko kot
kupček fižola ...«) je vseskozi posneta
dosledno melodramsko v velikem
planu in seveda vključuje ženske solze
z moškim, Bogartovim, glasom v *offu*.
V tem prepletanju pripovedne linije
filma in realne zgodovine, nam *Casa-
blanca* ponuja še veliko Rickovo
»žrtvovanje«, ki se vpisuje v klasične
obrazce dramskega subjekta. Vendarle
pa je opravljeno hkrati kot gesta
nekakšne sprave z zgodovino, kot
pristanek na vlogo, ki mu jo le-ta
dodeljuje. Ženska v vlogi subjekta, ki
je opeharjen za izpolnitev svoje
»zunajzgodovinske želje«, je hkrati
katalizator zgodovine. Oba moška, ki
reprezentirata dve različni razmerji z
zgodovino – eden v njej sodeluje z
iluzijo, da jo obvladuje, drugi se ji
izmika in dvomi ter tako postane njen
akter – sta pravzaprav v razmerju z
žensko. Film torej razvidno spolno
označenost razmerja filma in zgo-
dovine, kajti pogled kamere je nav-
sezadnje vedno subjektivni pogled in
subjektivnega pogleda kot pogleda
brezspolnega subjekta pač ni. Iz tega
med drugim izhaja, da je psiho-
analitično odvijanje pomena filma
utemeljeno in legitimno.

Konec zgodovine

Če bi hoteli izčrpnije zajeti vsa
vprašanja, ki se postavljajo na pod-
ročju, opredeljenem s pojmi zgodovine
in filma, se nikakor ne bi mogli izogniti
soočenju s problemom ideologije. Ta
problem se še zlasti zaostri zaradi

zgodovinskega dejstva, da je film še posebej v zgodovinskem pogledu najpomembnejši dejavnik množične kulture. Kot smo namreč že rekli, je film vključil množice v zgodovino. In tu se v množično dojetje filmskih sporočil vplete ideologija. Pojem ideologije je kot vsak ključni teoretski pojem seveda vir mnogih nespo- razumov, saj si definicije tega pojma enkrat nasprotujejo, drugič se dopolnjujejo, glede na okoliščine, v katerih se ideologija razprostire kot interpretativna mreža. Kakorkoli že definiramo ideologijo (bodisi bolj instrumentalno kot Mannheim bodisi z intenco kot Marx ...), se, npr. v althuserjevski perspektivi izkaže, da je ideologija povezana s kolektivnim nezavednim, ki spet ne more biti drugačno kot temeljno politično, kot je v svojih delih pokazal Russell Jacoby. Nezavedni mehanizmi so, kot vemo, odločilno udeleženi pri artikuliranju govora in torej tudi pri razbiranju pomena sporočil, pri čemer ni nobenega razloga za dvom, da to ne bi veljalo za kompleksna avdiovizualna filmska in druga sporočila. Še več: ravno pri semiotično tako kompleksnih in hkrati bežičnih gibljivih podobah, je nezavedni trenutek še veliko bolj pomemben. Tu ne govorim o ničemer posebej zapletenem. Samo dejstvo aktivnosti nezavednega pri dojetju filma lahko vsakdo odkrije sam pri sebi. Npr., da nam je ostal v spominu nek filmski kader ali sekvenca. Ko si take prizore (ni pomembno ali na videu ali v kinoteki ...) ponovno ogledamo, se nam najpogosteje pokaže neka razlika med tistim, kar smo si zapomnili, in tistim, kar nesporno identificiramo kot prizor, ki smo si ga zapomnili. Od kod ta razlika, ki je ni mogoče odpraviti s sklicevanjem na »nedolžno« pozabo? Od kod, če ne prav iz dejavnosti nezavednega, ki je delovalo na usmerjanje našega pogleda tako, da smo v ponovnem prizoru »videli« še nekaj, česar »objektivno« ni. Nekaj, kar smo projicirali, morda v podobnem postopku kot projiciramo željo v sanjah. Govorimo o kolektivnem nezavednem, kamor se vsak indi-

viduum umešča s svojo lastno nezavedno prtljago. Opredeljenost kolektivnega nezavednega z ideologijo pomeni perceptivno identifikacijsko vez. Poleg tega priučenost na gledanje filmov vsakemu gledalcu pravzaprav omogoča enako stopnjo dojetanja, kakršna je bila v omenjenem primeru prve javne projekcije *Prihoda vlaka na postajo*.

Ideologije v zgodovini se spreminjajo. Torej je nemogoče reči, da je funkcija ideologije v množičnem dojetju filmov vedno enaka. Posebno pomembno zarezo je gotovo prinesel konec socializma, saj v obdobju, ki sledi, na ideologijo učinkujejo prav spremenjene perspektive zgodovine. V filmu se nekako hkrati z zgodovinskimi dogodki ob prelomu v zadnje desetletje 20. stol. pojavi še tehnološki kvalitativni preskok v proizvodnji in porabi avdiovizualnega, prehod iz »grafosfere v videosfere« (Debray, 1994), vdor virtualne realnosti, ki povsem razsredišči nekoč »urejeno« razmerje ideologije, filma in gledalčevega dojetanja. Seveda smo tu zopet soočeni z enim od tistih naključnih sovpadanj raznorodnih pojavov, torej v danem primeru tehnološkega preskoka in družbenih ter političnih sprememb, sovpadanja, ki ga težko interpretiramo kot »samo« naključje, čeprav so vzajemne vzročne zveze vse preveč kompleksne, da bi jih lahko razvidno opisali. Vsa tehnologija pa ne ukinja filma, ampak nanj zelo učinkuje: spreminja postopke produkcije, vpliva na dojetanje pri gledalcih in nena- zadnje odslikava »konec zgodovine«.

Fukuyamova opredelitev konca zgodovine (Fukuyama, 1992), na katero so »žolčno« reagirali mnogi filozofi (tudi npr. Jacques Derrida – glej Derrida, 1994), ni povezana s »koncem ideologije«. Mnogi kritiki so namreč Fukuyami očitali, da razglša tudi to, ampak o tem Fukuyama ne govori. Če namreč govori o koncu posameznih ideologij, ne govori o koncu ideologij nasploh, v teoriji *thymosa* (grškega pojma, ki ga Fukuyama poudarja v

pomenu »želje po pripoznanju«) pa implicitno nakazuje mehanizem, ki učinkuje na spremembe v reprodukciji ideološke zavesti. V knjižnem odgovoru na kritike svojega odmevnega članka je Fukuyama temeljiteje pojasnil, da seveda ni govoril o »koncu zgodovine« tako, kot da se ne bo nič več dogajalo, ampak pač v nekoliko parafraziranem heglovskem pomenu, torej o takšni dopolnjenosti zgodovine, da ni mogoče misliti resnih alternativ liberalni demokraciji. Kakorkoli se v mnogih pogledih lahko prepiramo s Fukuyamo, pa moramo priznati, da ima njegov pojem konca zgodovine vendar določen pomen. Doba Fukuyamove različice konca zgodovine je bila tudi doba, v kateri je film del zgodovine. Kaj je potemtakem z zgodovino filma, ko se »konča zgodovina« nasploh?

Razmerje zgodovine in filma, ki smo ga ilustrirali z njunim srečanjem v *Casablanci*, je sedaj že dolgo časa končano, kajti zelo pomembna sprememba se je pripetila na odločilnem členu tega razmerja: na ideologiji. Strukturo ideologij obdobja binarnega sveta je določala prav »alternativnost zgodovine«, ki se je na vsaki od obeh strani razdeljenega sveta artikulirala drugače. Vendar pa je taka ideologija pomenila kontekst vsakršnega razumevanja filmov. V samo pripovedno strukturo filmov je potemtakem bila vpisana koda, ki se je vpisovala v ta ali oni ideološki kontekst. Če se to sliši nekoliko nejasno, povprašajte kate-regakoli ljubitelja »špijonskih« filmov iz časa hladne vojne, kako je razumel te filme takrat, ko so bili posneti, in kako jih razume sedaj, ko se nam ti filmi zdijo del povsem minule zgo- dovine. Te zgodovine pa je definitivno konec. Seveda tovrstni filmi lahko služijo kot nazorni primeri, ki pa so s svojo razvidnostjo mejni primeri. Z nekoliko več analitičnega truda bi seveda podoben učinek lahko dešifrirali tudi v vsakršnih drugih filmskih zvrsteh. Film ima potemtakem z zgodovino tesnejšo zvezo, kot bi si lahko sprva mislili. V parafrazi Fukuyamove trditve bi lahko rekli, da s koncem zgodovine filma, ni konec

samega filma, ampak ni si mogoče več misliti njegovega osrednjega mesta v množični kulturi, v kateri danes nove tehnologije povzemajo dediščino filma in nivelizirajo različne dosežke iz obdobja zgodovine filma.

Povzetek

Zgodovina, opazovana skozi film, je bližnjica do zgodovine za večino ljudi, ki niso profesionalni zgodovinarji. Seveda to velja zlasti za tisto zgodovino, ki še ni tako oddaljena, ki nas torej zadeva v naši kakršnikoli že identiteti in drugih vidikih določenosti našega mesta v zgodovini. Vseeno pa je treba priznati, da zgodovinskosti filmskih posnetkov ne bi mogli razbirati, če jih ne bi dojemali v njihovi

povezanosti z zgodovino. Glede na to, da je film v svojih poznejših oblikah, ki so kmalu prerasle začetni dokumentarizem, v industrijskih družbah v kinematografe pritegnil ogromne množice, je mogoče reči, da je film uspešnejše kot marksizem in drugi nauki o spreminjanju zgodovine pred in po njem, vključil množice v zgodovino. Torej jim je omogočil udeležbo v njej. Film *ima* zgodovino zato, ker jo je vseskozi »ustvarjal«. Na primeru filma *Casablanca* se pokaže, kako je v estetski učinek *Casablance* treba všteti to, da film odseva svojo zgodovinsko umeščenost. Dramaturgija, polna klišejev, če jemljemo zgodbo filma v ožjem smislu kot pač melodramsko variacijo na »večno temo« ljubezenskega trikotnika, prav v zgodovinski

vpletenosti filma *Casablanca* dobi videz verjetnosti in je celo v psihološkem pogledu prepričljiva.

Literatura

- Benjamin, Walter (1969): *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. V: *Illuminations*. Schocken Books. New York.
- Cameron, Evan William (1994): *Film-making, Logic and the Historical Reconstruction of the World*. (Objavljeno na internetu).
- Derrida, Jacques (1994): *Specters of Marx*. Routledge, London.
- Debray, Régis (1994): *Manifestes médiologiques*. Gallimard, Paris.
- Fukuyama, Francis (1992): *The End of History and the Last Man*. Penguin Books, Harmondsworth.
- Nowell-Smith, Geoffrey (1990): *On History and the Cinema*. V: *Screen* vol. 31. Št. 2. Oxford, str. 160–171.

Tanja Stergar, Srednja šola Domžale

Muzej in pouk zgodovine

Theatrum vitae et mortis humanae – Prizorišče človeškega življenja in smrti je bila razstava v Narodnem muzeju Slovenije. V petih dvoranah si je lahko obiskovalec ogledal nekatere izseke iz življenja ljudi na Slovenskem v 17. stoletju; v času, ko je protireformacija v Notranji Avstriji, kamor so spadale tudi slovenske dežele, izrinila protestantizem in znova vpeljala katoliško vero; v času, ki ga niso zaznamovala samo verska gibanja, ampak tudi absolutizem; v času, ko je med ljudmi kosila kuga, ko so deželo plenili Turki in so se vrstili kmečki upori; v 17. stoletju torej, v katerem pa niso divjali le štirje jezdec Apokalipse, ampak so se nizala tudi obdobja miru. Takrat so premožnejši prirejali pojedine, na katerih se je že uveljavil jedilni pribor, se vozili s sanmi, gledali viteške igre v novi preobleki, občudovali ognjemete, odhajali v cirkus, na lov, na plese in predvsem v gledališče. Ljudje so ljubili teater, ki pa ni bil samo vir zabave, ampak tudi vzgojno sredstvo.

Smrt, življenje, gledališče so torej tri stalnice 17. stoletja in avtorica razstave, dr. Maja Žvanut, jih je želela – kot zapiše v svojem *Pojasnilu*¹ – izpostaviti že v samem naslovu. Navdih ji je dal tudi kranjski genij, polihistor Janez Vajkard Valvasor s svojim ciklusom *Theatrum mortis humanae tripartitum* (Valvasorju in njegovemu delu je bila na razstavi namenjena celotna peta dvorana), ker pa je vzdušju in prikazu smrti na razstavi dodano tudi življenje, je bilo treba naslov parafrazirati. Tako je nastalo *Prizorišče človeškega življenja in smrti* ali po latinsko *Theatrum vitae et mortis humanae*.

Temu prizorišču je vtisnil neizbrisen pečat barok, ki se začenja uveljavljati v 17. stoletju in ni le stilno obdobje, ampak način življenja, ki zajame vse sloje prebivalstva. Ne pomeni zgolj preobloženega, nabrekli, okrašenega, pozlačenega blišča, ampak tudi kugo, vojne, lakoto in smrt.

¹ Maja Žvanut, »Pojasnilo«, v *Theatrum vitae et mortis humanae* – Prizorišče človeškega življenja in smrti: podobe iz 17. stoletja na Slovenskem, ur. Maja Ložar Štamcar in Maja Žvanut (Ljubljana 2002), 6.

Z življenjem v 17. stol. v Evropi in na Slovenskem se srečajo tako osnovnošolci kot srednješolci. Čeprav tega časa ne spoznavajo vsi enako podrobno, se mi zdi ogled razstave zelo primerna dopolnitev in popestritev pouka. Učitelj se lahko s kustosom dogovori, da razlago po potrebi poenostavi, če pa se mu nasprotno zdi, da dobijo dijaki ob gledanju razstave in poslušanju razlage še vedno premalo informacij, lahko znanje dijakov pogloblja z dodatnimi vprašanji, nalogami, s temeljitejšo obravnavo snovi v šoli ipd. Seveda je priporočljivo, da imajo učenci ali dijaki pred obiskom muzeja že določeno predznanje o obravnavani temi, saj tako lahko svoje znanje samo še poglobijo in utrdijo. Učitelj si lahko pri poučevanju pomaga z res obsežnim zbornikom *Theatrum vitae et mortis humanae – Prizorišče človeškega življenja in smrti: podobe iz 17. stoletja na Slovenskem*, ki sta ga uredili Maja Ložar Štamcar in Maja Žvanut ter predstavlja bogato dopolnilo razstave. V njem je obilica zanimivih, slikovitih, koristnih informacij in slikovnega gradiva, kar lahko uporabijo tudi dijaki sami, npr. za krajši referat. Omeniti velja tudi živahno in priljudno knjigo Marka Štuhca *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren* (Ljubljana 1995), katere tema – materialna kultura plemstva v 17. stoletju – je precej sorodna temi razstave.

Obiskovanje muzejev mora biti sestavni del izobraževanja in pri nas je dovolj stalnih ali začasnih zbirk, da učitelj lahko izbere tisto, ki se mu zdi najprimernejša. Zaradi vseh mogočih organizacijskih težav, časovnih, prostorskih, finančnih stisk je včasih nemogoče uskladiti vsebine, ki jih obravnavamo pri pouku. Preredko obiščemo muzeje in mnogokrat dijakom pokažemo manj, kot bi si želeli. Kljub vsemu pa naš cilj ne sme biti le prenašanje znanja, prizadevati si moramo, da je učenje čim bolj pestro, da nekatera spoznanja dijaki odkrijejo sami, mi pa jih samo usmerjamo. Ob tem pa zgolj usvajanje znanja ni dovolj, saj si morajo mladi ljudje pridobiti tudi odnos do preteklosti, odnos do kulturne dediščine, odnos do dosežkov pomembnejših osebnosti in vse to naj bi znali tudi ovrednotiti. Obiskovanje muzejev, galerij in drugih kulturno – zgodovinskih znamenitosti je torej nujen del pouka, čeprav se ne ujema natanko z obravnavano snovjo. Idealno pa je, ko nam uspe oboje uskladiti. Glavni namen pouka zgodovine v šolah je vendarle ta, da z nekim osnovnim zgodovinskim znanjem ustvarimo pogoje za boljše, lažje razumevanje in poznavanje sveta, v katerem živimo, k čemur seveda pripomore tudi poznavanje preteklosti. V učnih načrtih so zato tudi vsebine iz vsakdanjega življenja ljudi, nujen je prikaz duhovnih in materialnih dosežkov človeštva v posameznih zgodovinskih obdobjih. Razstava *Theatrum vitae et mortis humanae – Prizorišče človeškega življenja in smrti* je omogočila prav to. Na slikovit in razumljiv način je približala obiskovalcu nekatere podobe iz življenja ljudi na Slovenskem v 17. stoletju.

Predmeti v prvi dvorani so ponazarjali versko prenovo in novo podobo vernikov, saj je 17. stoletje na Slovenskem čas protireformacije. Ob tem seveda ne gre brez poseganja v preteklost, kajti protireformacija je odgovor na protestantsko gibanje v 16. stoletju. Zato najde svoje mesto Dalmatinov prevod *Biblije* in sakralno posodje.

Pomembne so bile slike in risbe, ki so med drugim kazale na to, kakšen je bil odnos do vernikov v 17. stoletju. Videti je bilo mogoče ogromno platno iz 18. stol. Zanj je dolgo veljalo, da prikazuje motiv tridentinskega koncila. Na koncilu, ki je brez dvoma vplival na celotno 17. stoletje, so med drugim govorili tudi o tem, »kakšna naj bo likovna umetnost v dobi protireformacijske obnove« in udeleženci so »soglašali glede poučne vrednosti slikanih nabožnih podob, potrdili njihov izjemni vizualni pomen in uporabnost v vzgojne namene.«² Zavedali so se, da je velika večina ljudi nepismenih, zato so slikarji mnogo molitev, verskih nauk, pridig ... upodobili – med drugim je bila razstavljena tudi narisana molitev *Oče naš*. Ker je bilo prebivalstvo neuko, so morale biti slike jasne, nedvoumne, nazorne, da so jih preprosti verniki razumeli tudi brez dodatnih razlag. Pomembno vlogo je igrala cerkvena glasba, ki se je s svojo mogočnostjo ali nežnostjo dotikala src tistih, ki božje besede niso znali prebrati, še pomembnejše pa so bile seveda pridige, ki so odmevale s prižnic in so jih razumeli tudi nepismeni. Cerkev se je torej osredotočala na čute svojih vernikov, zlasti na vid in sluh, malo manj na okus in vonj, kar je bilo mogoče tudi videti na sicer skoraj malce skritem mestu v prvi dvorani.

Druga dvorana je bila namenjena vzgoji in izobraževanju. Oboje je bilo v 17. stoletju prepuščeno staršem, saj je bilo obvezno šolstvo vsaj formalno uvedeno šele v 18. stoletju. Staršem in vzgojiteljem v pomoč so izhajali pedagoški priročniki, največji je bil doprinos Jana Amosa Komenskega, čigar dela v katoliških deželah seveda niso mogla biti uradno veljavna.

Izobraževali so se zlasti otroci premožnejših staršev, izobraževanje pa je bilo odvisno tudi od spola. Deklice so se sicer učile pisati, brati in računati, velik poudarek pa je bil še vedno na učenju ročnih spretnosti – šivanju, vezenju, klekljanju ... in na učenju o zdravilstvu. Dečki so imeli bolj »splošno-izobraževalne predmete«. Pomembna je bila glasba, zato so se otroci učili igranja instrumentov. Za izobraževanje so v veliki meri skrbeli jezuiti. Njihovi samostani so bili v mestih, tako da se je poučevanje v glavnem preneslo na meščanska naselja. Otroke bogatejših staršev so izobraževali številni domači učitelji. Mnogim mladim moškim so nadaljnje učenje in izobraževanje predstavljala potovanja.

V drugi so bili razstavljeni pripomočki, ki so jih jemali

² Blaženka First, »Ikonografija sakralnega slikarstva 17. stoletja na Slovenskem«, v: *Theatrum*, 39.

na potovanja, npr. potovalno skrinjo, grelec za noge, zemljevid, razstavljeno je bilo tudi zelo redko glasbilo pochette, v »dekliški« vitrini pa je bilo moč videti svilen odev, vzorčno podlago za čipke, blazinico za klekljanje ... V prostoru je bila tudi lutka dečka, oblečenega po modi svojega časa, videti je bilo mogoče tudi dva otroška portreta.

Tretja dvorana nam je skušala pričarati tisti del življenja v 17. stoletju, ki je potekal v duhu gesla *Carpe diem*. Glede na vse težave, ki so takrat pestile ljudi, ne preseneča filozofija, da je treba užiti sleherni dan. Ko je bil mir in je narava omogočila dobro letino, so premožnejši jedli in popivali prekomerno, uveljavljati pa se je začela še ena nezdrava razvada – kajenje, ob tem pa tudi pitje kave in čaja. Kljub temu da je bilo glavno živilo še vedno meso, so se ljudje vendarle začeli zavedati, da hrana vpliva tudi na zdravje. Gojiti so začeli več zelenjave in sadja, uporabljali so začimbe. Po drugi strani se je priljubljena prekomernost vse pogostejše znašla na mizah bogatih v obliki slaščic, zlasti maslenih. In v isti sapi tudi opozorila zoper njih, češ da »slabijo želodec, pomehkužijo dušo, kvarijo zobe in uničujejo apetit«³. 17. stoletje je torej še vedno poznalo uživanje, hkrati pa je poskušalo vpeljati antične ideale zdravega duha in telesa. V ta kontekst spada tudi spremenjeno obnašanje pri mizi – namesto cmokanja, mlaskanja, riganja in mastnih prstov nastopijo jedilni pribor, prtički in uglajeno vedenje.

Ob vsem zapisanem torej ne preseneča dejstvo, da je zavzemala velik del tretje dvorane lepo pogrnjena in bogato obložena miza, na kateri je bilo razpostavljeno posodje (porcelan ni razširjen, saj ga še vedno uvažajo s Kitajske in je zelo drag, novosti pa so jušnik ter skodelice za kavo, čaj in čokolado), jedilni pribor, hrana in glasbeni instrumenti. Po preobilnem obroku se je po novem prilegla pomirjujoča kombinacija kave in tobaka za moške, za ženske pa skodelica čaja ali čokolade in nato sprehodi po čudovito urejenih vrtovih.

Prikazani so bili še nekateri viri zabave v popoldanskem času: kartanje in lov. Zvečer pa so bili na vrsti plesi, gledališke predstave, obiski cirkusov ... Za te priložnosti je bila potrebna ustrezna toaleta. Oblačilna kultura 17. stoletja poudarja elegantno črno barvo, modne smernice so prihajale zlasti iz Španije in zapovedovale tudi bogato čipkasto okrasje. Ob črni se vse pogostejše uveljavljajo pisane barve, strogi renesančni ovrtniki se umikajo dekolriranim oblekam, ki so okrašene s pentljami, z naborki, s cveticami ... Tudi oblekam daje pečat barok, kar je bilo prav lepo videti na treh lutkah v muzeju – ena je prikazovala moško modo, dve pa sta bili oblečeni v ženski večerni toaleti. Zanimivo je, da so otroška oblačila le pomanjšana oblačila za odrasle. »Otrokom so namreč krojili enako nesmotrne, zapete in slovesno okorne obleke, v kakršnih so se potili njihovi starši.«⁴

V tretji dvorani je bilo razstavljeno tudi pohištvo. Hit stoletja so bile postelje z baldahini in tapiserije, najbogatejši pa so prostore krasili še s poslikanimi stropi in štukaturami. Vse pogostejše so se na stenah pojavljala ogledala ter nabožne slike in slike tihožitij. »Za ustvarjanje večje zasebnosti v redno zelo obljudenih stanovanjih so se v drugi polovici 17. stoletja pri nas uporabljale španske stene, premični zasloni.«⁵ Slednje v dvorani niso bile razstavljene, na ogled pa so bili stoli, postelja in garderobna omara.

Enako pomembna kot notranjost je bila okolica bivališč, zato so imeli vrtnarji ogromno dela, saj so bili vrtovi tako rekoč statusni simbol. Najprestižnejši cvet tega stoletja je bil tulipan, ki je prišel iz orient in povzročil v zahodni Evropi pravo »tulpomanijo«⁶. S čebulicami so trgovali po astronomskih cenah, nežna rastlina je postala vir goljufij in bajnega zaslužka.

Četrta dvorana je bila najhujši kontrast razkošju in uživanju, saj je predstavljala temno stran 17. stoletja – smrt. Prostor je bil pregrajen s črnimi zavesami. V »vojaški vitrini«, so bile razstavljene med drugim možnja za smodnik in dve mušketi. Za zaveso pa je zavzemal osrednji del mrtvec na parah. Pogubila ga je lahko katerakoli izmed nadlog, ki so pestile ljudi v 17. stoletju, torej vdori Turkov, kmečki upori ali kuga, kakor so s skupnim imenom takrat imenovali vse epidemije nalezljivih bolezni. Če so ljudje smrti vendarle uspeli ubežati, so dali izdelati številne votivne predmete.

Grobne najdbe – kot neprecenljiv vir za rekonstruiranje preteklosti – so bile predstavljene v vitrini pred izhodom. Opazni sta bili dve lobanji, na katerih so bili lasje, počesani v umetno pričesko, ob njiju pa še nagrobni napisni plošči, ostanek nogavice, del obleke z gumbi ter kosi nakita, npr. diadem, zapestnica, prstani.

Peta in hkrati zadnja dvorana je predstavljala genialni um 17. stoletja, Janeza Vajkarda Valvasorja. Razstavljena sta bila portreta njegovih staršev Ane Marije Valvasor in Jerneja Valvasorja, ki sta imela sedemnajst otrok, Janez Vajkard je bil dvanaesti. Razstavljena so bila nekatera njegova dela, med drugim *Die Ehre deß Hertzogthums Krain, Topographia Archiducatus Carinthiae antiquae et modernae completa* in *Theatrum mortis humanae tripartitum*, še opaznejša pa je bila vitrina z njegovim vojaškim oklepom, bodalom in ostrogami, ki opozarja na dejstvo, da polihistor domovini ni služil le s peresom, pač pa tudi z mečem.

Kljub temu pomenita najpomembnejši Valvasorjev doprinos njegov širok književni opus in topografski albumi. Ideje za svoje publikacije je črpal iz številnih potovanj in iz svoje knjižnice, ki jo je opremljal z vso skrbnostjo in zavzetostjo. Knjižnice – kot sestavni deli plemiških gradov – so bile v začetku 17. stoletja dokaj številne, že sredi stoletja

³ Mateja Kos, »Največja sovražnica človekovega zdravja je nezmernost«, v: *Theatrum*, 188.

⁴ Andreja Vršer, »Od renesančne črne do baročne barvitosti«, v: *Theatrum*, 222.

⁵ Maja Lozar Štamcar, »Stanovanjsko udobje v 17. stoletju na Slovenskem«, v: *Theatrum*, 101.

⁶ Gojka Pajagić Bregar, »Tulipan – okras vrtov in predmetov«, v: *Theatrum*, 171.

pa se je njihovo število močno zmanjšalo, kar je verjetno povezano s preganjanjem protestantizma tudi med plemiči. Dejstvo je, da knjig niti niso imeli vsi plemiči, mnogi so imeli v glavnem le molitvenike, torej »med kranjskim plemstvom branje ni bila vsakdanja navada.«⁷ In tudi v tem pogledu je bil Valvasor nekaj izjemnega. »Povej mi, kaj bereš in povem ti, kdo si! Valvasorjev duh, njegova zanimanja in raziskovanja se neverjetno dobro odražajo v vsebini knjig, ki jih je zbral v svoji grajski biblioteki.«⁸ Središčni del pete dvorane je zavzemala torej njegova knjižnica, ki je danes v Nacionalni biblioteki v Zagrebu, na seznamu gradiva pa je 2.630 del.⁹ V knjižnici je tudi Valvasorjeva pisalna omara s stolom.

V nadaljevanju smo spoznali Valvasorja – zbiratelja, saj sta bili na ogled postavljeni njegovi zbirki mineralov in kamnin ter zbirka novcev, ki jo je hranil v numizmatični omari.

Čisto na koncu dvorane pa so bila razstavljeni olja, ki upodabljajo basni. Slike so bile tudi nekakšna rdeča nit te razstave, saj so bile razobešene v vseh dvoranih. V skladu z naslovom ene od razprav v zborniku »slike razveseljujejo oko in krasijo sobe.«¹⁰ Krasile so bivališča vseh, ki so si to lahko privoščili. Upodabljale pa so svetopisemske prizore, antično izročilo, portrete, vsakdanje življenje, motive iz literarnih besedil, tihožitja, krajine, vedute, bitke. In ti motivi so našli svoj odmev tudi pri nas, tako da so bile v peti dvorani naslikane basni ter npr. portreta Valvasorjevih staršev, v četrti dve votivni sliki ter slika (olje) z motivom pokojnika na mrtvaškem odru, v tretji dvorani dve sliki bitk med turško in krščansko vojsko s preloma 17. v 18. stoletje, par tihožitij ter veliko portretov, med njimi tudi portreti cesarjev Matije, Leopolda I. in Ferdinanda pri molitvi, v drugi dvorani dva portreta otrok in portret plemkinje s hčerko ter ilustracije molitve *Oče naš*, v prvi dvorani pa ilustracije epa Torquata Tassa *Osvobojeni Jeruzalem*.

Po ogledu razstave *Theatrum vitae et mortis humanae* – *Prizorišče človeškega življenja in smrti* nam je ostal torej nekakšen prerez, ki pa je vendarle nekoliko pomanjkljiv. Če pustimo ob strani človeku neprijazno nameščene tablice z dvojezičnimi (slovenskimi in angleškimi) napisi, ki so od posameznika ponekod zahtevale tako rekoč priklanjanje do tal, pa morda ne bi bilo napak, če bi na dominantnost predstavitev višjih slojev na razstavi – kar sicer ni sporno in smo jo preteklosti pogrešali – opozarjal že naslov, ki potemtakem ne bi smel biti tako širok. Razstava je bila namreč v veliki meri posvečena višjim slojem. Izjemi sta bili prizorišče smrti in verska prenova z novo podobo vernikov, ki sta sicer zapolnjevali najmanjši dvorani. Vzgoja in izobraževanje pa se vsekakor dotikata premožnejših stanov, saj imajo samo ti dovolj finančnih sredstev za domače učitelje, potovanja v tujino ipd. Enako velja za dvorano, ki je prikazovala okus dobe – glede hrane, opreme domov, oblačil, zabave. To je seveda okus bogatih, saj si samo oni lahko vse to tudi zares privoščijo. Obiskovalcu ostanejo v spominu razkošna oblačila, postelja z baldahinom, rogovje ustreljene divjadi ... navsezadnje tudi zato, ker so predmeti na ogled v veliki in svetli dvorani, ki ima na razstavi središčno lego. Vsak, ki si je ogledal razstavo, si je zapomnil tudi plemiča Janeza Vajkarda Valvasorja, saj mu je bila namenjena tako rekoč vsa zadnja dvorana. Slabše poučeni obiskovalec je lahko dobil varljiv vtis, da je spoznaval način življenja večine ljudi v 17. stoletju, ki pa je premožni gotovo niso predstavljali.

Če dijaki med razlago izpolnjujejo še kratke, enostavne naloge, ob katerih lahko še vedno sledijo kustosovemu pripovedovanju, jim nekaj podatkov ostane na papirju in si lahko večkrat osvežijo spomin.

Na koncu torej prilagam še vzorec kratkih vprašanj in enostavnih nalog, ki jih lahko učitelj uporabi za delovni listič. Vseh je seveda preveč, število in nivo zahtevnosti pa je treba prilagoditi stopnji izobraževanja.

⁷ Anja Dular, »Valvasorjeva knjižnica«, v: *Theatrum*, 262.

⁸ Prav tam, 268.

⁹ Prav tam, 263.

¹⁰ Jasna Horvat, »Slike razveseljujejo oko in krasijo sobe«, v: *Theatrum*, 131.

se nadaljuje na naslednji strani

DELOVNI LISTIČ

1. Čigav kip je postavljen v parku pred muzejem?
_____
2. Kako se park imenuje? _____
3. Kako se imenuje muzej, ki ga bomo obiskali?
Naslov, uradni znak muzeja: _____
4. Zbirka, ki si jo bomo ogledali, ima naslov v latinskem in slovenskem jeziku. Zapiši ga: _____
5. Za čigavo zgodovino gre in v katerem obdobju? _____
6. Katero versko besedilo je na ogled v prvi dvorani? _____
7. Kdo je bil ljubljanski škof v 17. stol., ki je zagovarjal rabo slovenskega jezika v cerkvah? _____
8. Zapiši dva sakralna predmeta: _____
9. Za izobraževanje otrok so bili v 17. stol. odgovorni izključno starši. Kje so se lahko izobraževali otroci iz premožnih družin? _____
10. Naštej nekaj predmetov, ki so jih ukaželjni mladeniči jemali s seboj na potovanja. _____
11. Kaj so se naučile deklice? _____
12. V eni od vitrin je muzejski eksponat za neko ročno delo. Katero? _____
13. Zakaj sta po tvojem mnenju na steni obešena tudi dva otroška portreta? _____
14. Eno od gesel dobe je *Carpe diem*, kar pomeni _____
15. V središču tretje dvorane je velika vitrina, ki prikazuje _____
16. Ali je namizno posodje iz porcelana? _____
17. Katero novo posodo uporabljajo premožni ljudje? _____
18. Ali že uporabljajo pribor? _____
19. Katera dva glasbena instrumenta opaziš v tej vitrini? _____
20. Glavno živilo 17. stol. je bilo še vedno _____
21. Ljudje se prehranjujejo vedno bolj zdravo, zato uporabljajo pri kuhi _____, na krožnikih pa se znajde tudi sadje in _____
22. Od kod izrek *Drago ko žafran*? _____
23. Kako so se premožni zabavali? Naštej nekaj novosti? _____
24. Kakšne se ti zdijo obleke v tej dvorani? Zakaj? _____
25. Kateri ovratni okras je bil priljubljen? _____
26. Najpopularnejša cvetlica 17. stol. je bil _____
27. Kateri igralni pripomočki so razstavljeni v vitrini na levi? _____
28. Bi imel/a posteljo z baldahinom? Zakaj? _____
29. Katera bolezen je razsajala v 17. stol.? _____
30. Naštej še nekaj nadlog, ki so pestile ljudi v tistem času. _____
31. Kaj je votivna slika? _____
32. Katera grobna najdba, razstavljena v vitrini na desni pred izhodom, ti je najbolj všeč? _____
33. Kaj je zanimivo na ohranjenih lobanjah? _____
34. Kaj je prva stvar na steni na levi v peti dvorani? _____
35. Komu je namenjena peta dvorana? _____
36. Koga prikazujeta oba portreta? _____
37. Koliko bratov in sester je imel Janez Vajkard Valvasor? _____
38. S čim vse se je ukvarjal? _____
39. Koliko jezikov je znal? _____
40. V katerem jeziku je napisal *Slavo vojvodine Kranjske*? _____
41. Zakaj je porabil ves svoj denar? _____
42. Kaj je bakrorez? _____
43. Kje je sedaj njegova knjižnica? _____
44. Kaj je numizmatična omarica? _____
45. Zapiši nauk basni, ki si jo slišal/a na koncu: _____

Elissa Tawitian, OŠ Ivana Cankarja na Vrhniki

VZGOJA ZA MEDIJE

Vzgoja za medije je izbirni predmet, razdeljen na tri tematske sklope: tisk, radio in televizijo, ki jih učenci lahko izberejo v 7., 8. in 9. razredu.

Potreba po takšnem predmetu v šoli je zasnovana na dejstvu, da se prvič v zgodovini človeštva nahajamo v času, ko ni problem priti do informacij, ampak ravno nasprotno – kako v množici informacij poiskati »prave«.

Cilj predmeta je opremiti učence z znanjem in s spretnostmi, ki jim bodo to omogočile oziroma vzgojiti ozaveščenega in aktivnega državljana, in sicer z veščinami medijske pismenosti. Medijska pismenost vključuje zavedanje šestih dejstev:

1) Mediji konstruirajo stvarnost.

V medijih so nam predstavljene skrbno načrtovane konstrukcije, ki so postavljene na vnaprej določenih stališčih (novičarske vrednote, profesionalne norme, tehnološke omejitve). Večina slik in izkušenj, na osnovi katerih oblikujemo svojo sliko sveta in naše mnenje o njem, prihaja do nas medijsko obdelana, zato našo stvarnost oblikujejo mediji in ne mi sami.

2) Ljudje na svoj način dojemajo vsebino medijev.

Kako sprejemamo in predelujemo informacije, ki nam jih posredujejo mediji je odvisno od naše osebnosti, izkušenj in kulturnega okolja.

3) Mediji so tržno usmerjeni.

Medijska produkcija je posel, ki mora prinesiti dobiček. Vsebina medijev je tako skrbno načrtovana s strani majhne skupine ljudi, npr. v ZDA za to skrbi le 5 koncernov, pri nas časopise nadzoruje časopisna hiša Delo, televizijske in radijske novice pa POP TV.

4) Mediji posredujejo ideološka sporočila in sporočila o vrednotah.

Vsi medijski izdelki so oglasi – oglašujejo sebe, vrednote ali način življenja. Mediji posredujejo dvoumna ali nedvoumna sporočila, kdo je uspešen, kaj je »dobro življenje«, kaj je smisel in cilj življenja, kako naj se kot moški ali ženske vedemo ...

5) Mediji imajo družben in politični vpliv.

Mediji določajo, kaj naj ljudje mislijo, zato so zelo problematične povezave med mediji in politiko ter ostalimi družbenimi elitami, saj bi morali mediji sami odkrivati pomembne teme, ne pa posredovati le mnenja elit. Po drugi strani nas mediji seznanjajo s problemi, kot so državljanske pravice, pomanjkanje v nerazvitih državah, epidemija AIDS ...

6) Medijska oblika in vsebina sta tesno povezani.

Vsak medij predstavlja dogodke in realnost na svoj način, tako bodo različni mediji ustvarili različne vtise in sporočila. Vzgoja za medije se je najprej pojavila v Franciji v 30-ih letih prejšnjega stoletja, in sicer kot filmska vzgoja. V Veliki Britaniji, Avstraliji in Kanadi se vsebine vzgoje za medije poučujejo v okviru maternega jezika. Na Švedskem so leta 1975 vpeljali poseben model, po katerem je vzgoja za medije samostojen predmet.

Cilji vzgoje za medije so v vsaki državi drugačni:

- v ZDA je cilj kritičen potrošnik;
- v Veliki Britaniji, Kanadi, Avstraliji in Skandinaviji kritičen, neodvisen, aktiven državljan;
- v Aziji, Latinski Ameriki, Afriki pa je cilj družbeno osvoboditev in boj za demokratizacijo.

Pri nas bo vzgoja za medije sicer samostojen predmet, vendar ne obvezen za vse učence. Učni načrt je zasnovan tako, da učenci spoznajo skupne značilnosti množičnih medijev (pa tudi posebnosti vsakega medija) in razlike med različnimi načini in oblikami sporočanja: novinarska, umetniška, publicistična besedila, dokument, fotografija, video, film, glasba, internet ...

Znajo razlikovati oglaševanje in propagandna sporočila od novinarskega sporočanja. V novinarskih sporočilih znajo ugotoviti razliko med mnenji in dejstvi.

Na tej osnovi »razumejo, da mediji sveta ne zrcalijo, ampak ga konstruirajo in ustvarjajo«, torej tudi, kakšen je pomen svobode izražanja, medijske svobode in novinarjeve odgovornosti.

Učenci se tudi naučijo izdelati lasten časopis, radijsko (šolski radio) in televizijsko oddajo (možnost sodelovanja z lokalno televizijsko postajo).

Mišo Dačić, Gimnazija Kranj

FILOZOFIJA ZA OTROKE:

osnovna dejstva

1 Nastanek, razvoj in razširjenost

Projekt filozofija za otroke (FZO) se je začel na začetku sedemdesetih let v ZDA kot obetajoč pedagoški pristop k poučevanju in razvijanju mišljenja. 1974. leta je bil na Montclair State Collegeu (New Jersey) ustanovljen Inštitut za razvoj filozofije za otroke (The Institute for the Advancement of Philosophy for Children – IAPC). Vodja IAPC in celega projekta je dr. MATTHEW LIPMAN, ki je tudi avtor čitank za otroke, metodičnih priročnikov za učitelje in teoretskih del. Danes je FZO vključen v ponudbo ameriške vladne organizacije (National Diffusion Network), ki v različnih šolah razširja uspešne izobraževalne programe, in se izvaja na mnogih ameriških šolah.

Projekt se je v dvajsetih letih razširil po celem svetu. Združevalna organizacija vseh, ki se ukvarjajo s FZO, je The International Council for Philosophical Inquiry with Children. ICPIC ima letne konference v različnih deželah, do sedaj že dvakrat v nam bižnjem Gradcu (1987, 1992). V Gradcu tudi delujeta Institut für Kinderphilosophie ter Oesterreichische Gesellschaft für Kinderphilosophie (vodja dr. Daniela Camhy). Prav tako postaja v zadnjih letih FZO popularna v posttotalitarnih državah (Vzhodna Evropa, Južna Amerika, Afrika) kot sredstvo demokratizacije in oblika reforme izobraževanja.

2 Cilji gibanja (projekta) FZO

Po mnenju avtorjev je filozofija najprimernejše sredstvo, s pomočjo

katerega je moč razvijati mišljenje – t. i. miselne postopke, kot so analiziranje, sintetiziranje, kategorizacija, konstruiranje hipotez, izpeljevanje, iskanje skritih predpostavk, primerjanje, razlikovanje, oblikovanje vprašanj, kritiziranje ipd. Rezultat filozofiranja po Lipmanovem modelu je otrok, zmožen refleksije in kritičnega mišljenja, ki hkrati napreduje pri branju, matematičnem in ustvarjalnem mišljenju (kar so pokazali rezultati eksperimentalnega spremljanja programa v ZDA).

3 Filozofija za otroke

3.1 Filozofska podlaga FZO je analitična in pragmatistična tradicija, pri čemer izkorišča tudi določene pedagoške ideje Johna Deweya (community of inquiry).

3.2 Na prvi pogled se zdi nenavadno govoriti o filozofiji za otroke, saj smo bili dosedaj vajeni filozofije kot šolskega predmeta (pri nas v obliki zgodovine filozofije) le na splošnoizobraževalnih šolah v zadnjih letnikih ali na začetku univerzitetnega študija, torej na pragu odraslosti. Lipmanova FZO pa je narejena za otroke v osnovnem izobraževanju in to za starosti 8, 9 in od 12 do 14 let. Če tradicionalni filozofiji po mnenju Lipmana odvzamemo njeno zapleteno terminologijo, nam ostaneta bogastvo najrazličnejših idej in logika (tradicionalna), oboje pa je moč prevesti v otroški jezik in predstaviti v obliki zanimivih zgodb, ki so osnova za delo v razredu.

3.3 Avtor meni, da je takšna filozofija zanimiva za otroke zaradi različnih razlogov: njen poudarek je na mi-

šljenju in ne na pomnjenju; obravnava teme, ki zanimajo otroke in ne le odrasle (prijateljstvo, dobrota, resnica, odkritost); pomaga otrokom najti utemeljitve za lastna stališča; ustreza njihovi otroški radovednosti in čudenju nad svetom; se dogaja predvsem skozi dialog in diskusijo v razredu in otroke povezuje v skupnost raziskujočih in učečih se.

3.4 Ideje, ki jih razvijajo filozofske discipline in smeri, kot so logika, etika, estetika, socialna in lingvistična filozofija ter filozofija znanosti, je Lipman predstavil v zgodbah (100–150 strani), ki so osnova posameznim kurzom (tečajem) in obravnavajo običajne, vsakodnevne dogodke v razredu ali družini glavnega junaka. Izbor dogodkov pa odpira določena filozofska vprašanja. Vse zgodbe spremljajo zelo natančni metodični priročniki za učitelje. Kurzi potekajo na dveh stopnjah in v določenem vrstnem redu, vsak pa traja en semester:

- I ELEMENTARNA STOPNJA ZA 8-DO 9-LETNE OTROKE je razdeljena v dva dela:
  - a) program je razmišljanje o svetu, čitanka Kio in Gus, priročnik pa Začudenje nad svetom;
  - b) program je razmišljanje o jeziku, čitanka je Pixie, priročnik Iskanje pomena.
- II VIŠJA STOPNJA ZA OTROKE OD 12. DO 14. LETA ima štiri programe:
  - a) program obsega osnovne miselne spretnosti, čitanka je Odkritje Harrya Stottelmeierja, priročnik Filozofsko raziskovanje; (**7. razred**)
  - b) program obsega etična razmišljanja, čitanka je Lisa, priročnik Etično raziskovanje; (**8. razred**)

- c) program obsega estetska razmišljanja, čitanka je Suki, priročnik Pisanje: kako in zakaj;
- d) program obsega socialna vprašanja, čitanka je Mark, priročnik pa Socialno raziskovanje. (9.razred)

Razvita sta tudi programa za prvošolce (Elfie) in izobraževalne centre (Harry Prime).

Teoretična podlaga FZO so Lipmanova dela: Filozofija gre v učilnico,

Filozofija gre v šolo in Odraščanje s filozofijo.

Teksti iz čitank so osnova, na kateri se pri urah filozofije razvije diskusija, ki jo usmerja učitelj. Pri pouku ne gre za vsebino, ampak bolj za način dela, za samo metodiko pouka. Misli, dogodki, doživljanja glavnih junakov in njegovih prijateljev iz čitank vzpodbudijo otroke k samostojemu razmišljanju, postavljanju vprašanj, ko-

mentiranju v smereh, ki jih predvideva priročnik za učitelje. Ker je program zasnovan na predpostavki, da je spretnost diskutiranja temelj miselnim spretnostim, je učitelj tisti, ki v razredu vodi in usmerja dialog med učenci in tako ustvarja skupnost raziskujočih.

Mag. Mitja Sardoč, Pedagoški inštitut v Ljubljani

IZOBRAŽEVANJE ZA DEMOKRATIČNO DRŽAVLJANSTVO V 9-LETNI OSNOVNI ŠOLI: izbirni predmet državljanska kultura

1 Uvod in opredelitev problematike: enake možnosti, diferenciacija in državljanska vzgoja

Kakor je poudarjeno v *Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*, enem od temeljnih dokumentov, ki so pomembno vplivali tako na spremembe v šolski zakonodaji kakor tudi na kurikularno reformo osnovnošolskega izobraževanja, je bil eden od najpomembnejših ciljev reforme javnega sistema edukacije v Sloveniji zagotovitev določenih temeljnih pravic, povezanih z izobraževanjem, vsem učencem ne glede spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo itd. Med osnovne pravice učenca v osnovni šoli, ki jih zagotavlja zakonodaja osnovnošolskega izobraževanja v Sloveniji, je izpostavljeno tudi, »da se pri pouku upošteva njegova radovednost ter razvojne značilnosti, predznanje in individualne posebnosti« (Pravilnik o pravicah in dolžnostih učenca v osnovni šoli), ki jih učenec uresničuje tudi v okviru izbirni predmetov, sistemskih novosti v 9-letni osnovni šoli.

Izbirni predmeti v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju 9-letne osnovne šole so nov način prilagajanja prenovljene osnovne šole individualnim razlikam in interesom učencev. Mehanizem diferenciacije na podlagi izbirnih predmetov predstavlja torej učinkovito notranjo diferenciacijo učencev v mnogih sistemih razvitih držav, tako v Sloveniji kakor tudi v ostalih demokratičnih in liberalnih družbah. Med izzive in zahteve, ki na določen način pravzaprav opredeljujejo samo demokratično naravo

sistema javne edukacije kot ene od najpomembnejših sodobnih institucij, spada tudi uresničevanje načela »možnosti izbire« (Krek (ur.), 1995: 24) za učence, kar je tudi eden od temeljnih ciljev *Izhodišč za kurikularno prenovu*.

Eno od najpomembnejših skupnih točk v znanstvenih in strokovnih razpravah na področju kurikularne teorije (»curriculum studies«), politične filozofije ter sociologije vzgoje o šolskih sistemih ter izobraževalnih politikah (Arnot in Dillabough, 2000; Audigier, 1996; 1999; 2002; Callan, 1997; Crick, 2000; Curren, 2000; Feinberg, 1998; Galston, 2002; Gutmann, 2001; Hahn, 1998; Ichilov, 1998; Macedo, 2000; Tomasi, 2001 etc.), predstavlja izpostavljanje vedno večjega pomena izobraževanja za demokratično državljanstvo znotraj javnega sistema edukacije tako na ravni splošnih načel vzgoje in izobraževanja ter znotraj šolske zakonodaje, kakor tudi oblikovanje vsebinskega okvira znotraj kurikula javnega sistema vzgoje in izobraževanja, kjer se bodo učenci učili o osnovnih načelih demokratične politične ureditve, človekovih pravicah, strpnosti, življenju v skupnosti itn. Vprašanje izobraževanja za demokratično državljanstvo v sistemski in kurikularni prenovi javnega sistema edukacije v Sloveniji ni predstavljalo obrobne in sekundarne vprašanja, ampak je bilo vpisano v samo središče razprav o vlogi javnega sistema edukacije v demokratični politični ureditvi.

2 Državlјanska vzgoja in šolski kurikulum

V okviru predmetnika 9-letne osnovne šole, ki določa letno in tedensko število ur pouka posameznega predmeta

oz. predmetnega področja, število ur oddelčne skupnosti in minimalno število ur, potrebnih za uresničevanje učnega načrta, so vsebine, povezane z izobraževanjem za demokratično državljanstvo ter izobraževanjem za človekove pravice znotraj šolskega kurikula, poleg obveznega predmeta *državljska vzgoja in etika*, ki se poučuje v 7. in 8. razredu 9-letne osnovne šole, prisotne tudi znotraj izbirnega predmeta *državljska kultura*.

2. 1 Državljska kultura

Izbirni predmet *državljska kultura* je enoletni izbirni predmet v 9. razredu osnovne šole, ki spada v družboslovno-humanistični sklop izbirnih predmetov kurikula zadnjega triletja vzgojno-izobraževalnega obdobja 9-letne osnovne šole. Namenjena mu je 1 ura pouka tedensko (32 ur letno). Predmet *državljska kultura* se navezuje na obvezni predmet *državljska vzgoja in etika*, ki je sestavni del osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja. Predstavlja poglobljanje, nadgradnjo in razširitev vsebin, pojmov in problemskih sklopov obveznega predmeta, vendar je glede na cilje in vsebinsko zasnovo samostojna in zaključena celota. Učni načrt izbirnega predmeta *državljska kultura* sestavljajo trije vsebinski sklopi:

- a) Demokracija, politična ureditev in institucije
- b) Otrokove in človekove pravice
- c) Enakost in različnost

Združuje spoznavanje temeljnih dokumentov, listin in dogodkov, ki so vezani na pojem človekovih in otrokovih pravic, na družbeno, medkulturno, politično in splošno civilizacijsko tematiko ter obravnavo tako domačih kot mednarodnih aktualnih dogodkov in njihovih odmevov (medijskih sporočil). Predmet *državljska kultura* temelji na spoznavanju in razumevanju lastne nacionalne in kulturne tradicije, hkrati pa učence z medkulturnimi primerjavami seznanja z drugimi kulturami in družbenimi ureditvami, ter jih vzgaja za medsebojno strpnost ter spoštovanje različnosti. *Državljska kultura* omogoča spoznavanje najpomembnejših državnih in mednarodnih družbenih in političnih institucij, hkrati pa pri učencih razvija pripravljenost za odgovorno ravnanje v demokratični družbi, v šolski in lokalni skupnosti. Delo pri predmetu prispeva k razvijanju avtonomnega in kritičnega dojemanja aktualnih problemov, razpravljanju o njihovih rešitvah, k razvijanju tolerantnosti, strpnosti in odprtosti ter sprejemanju in razumevanju različnosti. Najpomembnejši cilji pri izbirnem predmetu *državljska kultura* so predvsem razvijanje refleksivnega in dejavnega odnosa do individualne, nacionalne in kulturne identitete sebe in drugih; spoznavanje temeljnih načel, pojmov in vrednot, ki označujejo naravo demokratične ureditve in spoznavanje nastanka modernih oblik družbenega življenja; razvijanje strpnosti do različnih kulturnih, verovanskih in vrednotnih

sistemov posameznikov ali družbenih skupin in razumno razreševanje medosebnih in družbenih sporov; spoznavanje najpomembnejših mednarodnih organizacij ter spoznavanje temeljnih dokumentov in listin o človekovih in otrokovih pravicah; razvijanje demokratične komunikacijske kulture (oblikovanje, izražanje in utemeljevanje lastnih in tujih stališč, mnenj in nazorov, ter iskanje konsenza); razvijanje socialnih veščin, kot so npr. sodelovanje pri odločanju, aktivno vključevanje v ožjo in širšo skupnost; razvijanje sposobnosti za konstruiranje glediščnih točk in perspektiv pri opazovanju družbenih pojavov in medijskih sporočil ter njihovo kritično razčlenjevanje; razvijanje avtonomnega, kritičnega in refleksivnega mišljenja; prepoznavanje različnih pojavnih oblik nepravčnosti, neenakosti in diskriminacije, pristranskosti, stereotipov in predsodkov ter prepoznavanje kršitev posameznih pravic v konkretni situaciji.

V ospredju je povezovanje vsebin različnih predmetov ali predmetnih področij osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja. Medpredmetne povezave tako po obsegu kot tudi po razporeditvi načrtovanih vsebin in ciljev predstavljajo pomemben dejavnik pri uresničevanju minimalnih in temeljnih standardov znanja. Prav zaradi tega je nedvoumna prednost izbirnega predmeta *državljska kultura* njegova *interdisciplinarnost*. Načelo *interdisciplinarnosti* in doseganje večje stopnje povezanosti med disciplinarnimi znanji je v okviru kurikularne prenove slovenskega šolstva eden od najpomembnejših vidikov razvoja kurikula 9-letne osnovne šole. V okviru teoretičnih načel *Izhodišč za kurikularno preno* je kot eden od temeljnih ciljev prenove osnovnega šolstva izpostavljeno prav doseganje večje stopnje povezanosti med disciplinarnimi znanji s »povezovanjem med predmeti« in z »vključevanjem medpredmetnih področij« (v: *Izhodišča kurikularne prenove*), kar je tudi ena od temeljnih lastnosti učnega načrta izbirnega predmeta *državljska kultura*.

3 Zaključek

Prav s pripravo ustreznega kurikula tako v okviru predmetnika obveznih predmetov kakor tudi v okviru izbirnih predmetov znotraj osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja in njegovo implementacijo ter zagotovitev vzgojno-izobraževalnega dela v slovenskem osnovnošolskem izobraževanju, ki temelji na *načelu enakih možnosti*, kjer se dopolnjuje »zahteva po kvaliteti in poglobljenosti, povezana z diferencirano ponudbo na vseh stopnjah, ki omogoča uresničevanje pravice do izbire različnih izobraževalnih poti in vsebin« (Krek (ur.), 1995: 16), predstavljata tako *državljska vzgoja in etika* kakor tudi izbirni predmet *državljska kultura*, ki vključujeta izobraževanje za demokratično državljanstvo, učenje človekovih pravic in pluralnosti vrednot ter spodbujata aktivno vključevanje učencev v šolsko življenje, enega temeljnih sistemskih, vsebinskih in pedagoških vidikov prenovljenega slovenskega šolstva.

Literatura

- Audigier, F., Lagelée, G. (1996). *Education civique et initiation juridique dans les collèges*. Paris: INRP.
- Audigier, F. (1999). *L'éducation à la citoyenneté*. Paris: INRP.
- Audigier, F. (2002). *Osnovni koncepti in temeljne kompetence izobraževanja za demokratično državljanstvo*. Ljubljana: IDC Sveta Evrope in i2.
- Callan, E. (1997). *Creating Citizens: Political Education and Liberal Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Crick, B. (2000). *Essays on Citizenship*. London: Continuum.
- Curren, R. R. (2000). *Aristotle on the Necessity of Public Education*. New York: Rowman & Littlefield.
- Feinberg, W. (1998). *Common Schools/Uncommon Identities: National Unity & Cultural Difference*. New Haven: Yale University Press.
- Galston, W. A. (2002). *Liberal Pluralism: The Implications of Value Pluralism for Political Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gutmann, A. (2001). *Demokratična vzgoja*. Ljubljana: SDRŠP/i2 (zbirka CIVITAS).
- Krek, J. (ur.) (1995). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Macedo, S. J. (2000). *Diversity and Distrust: Civic Education in a Multicultural Democracy*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Sardoč, M. (2001). *Državljska kultura*. Učni načrt za izbirni predmet v 9-letni OŠ. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. (<http://www.mszs.si>)
- Tomasi, J. (2001). *Liberalism Beyond Justice: Citizens, Society, and the Boundaries of Political Theory*. Princeton: Princeton University Press.
- Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli. MŠZŠ 2001.
- Izhodišča kurikularne prenove. Nacionalni kurikularni svet 1998.

Goranka Kreačič, Oš Preserje

VERSTVA IN ETIKA

Uvod

Predstavitev nekonfesionalnega izbirnega predmeta verstva in etika temelji na učnem načrtu, ki ga je pripravila predmetna kurikularna komisija za verstva in etiko v sestavi: dr. Marka Kerševana, Filozofska fakulteta v Ljubljani, predsednika komisije, dr. Stanka Gerjolja, Teološka fakulteta v Ljubljani, Martine Jeriha Gregorič, OŠ Janka Kersnika, Lukovica, dr. Tineta Hribarja, Filozofska fakulteta v Ljubljani, mag. Ludvika Jošarja, Slovensko protestantsko društvo v Ljubljani, dr. Zdenka Kodelja, Pedagoški inštitut v Ljubljani, dr. Draga Ocvirka, Teološka fakulteta v Ljubljani, Jožice Pohar, OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani, dr. Marjana Smrketa, Fakulteta za družbene vede v Ljubljani, dr. Alenke Šverc, Teološka fakulteta v Mariboru, dr. Andreje Barle Lakota, strokovna tajnica komisije.

Dr. Marko Kerševan je v Pojasnilih k predlogu učnega načrta (*Učni načrt, str. 49*) orisal nekaj bistvenih značilnosti predmeta. Izbirni predmet *verstva in etika* je eden od treh obveznih izbirnih predmetov, ki jih šola mora ponuditi. Omeniti velja, da je predmet obvezna ponudba šole, ni pa obvezna izbira učencev.

Odločitev državnega zbora o uvedbi predmeta je bila politična odločitev. Kljub temu da nekateri v tem vidijo nenačelen in politikantski kompromis, pa dr. Kerševan meni, da je ob uvedbi tega predmeta mogoče videti tudi poizkus ustreznega odgovora na dileme in tendence, ki se o šoli in

religiji postavljajo tudi v drugih šolskih sistemih. Uvedba, umestitev in opredelitev statusa predmeta *verstva in etika* je primerljiva tudi s tendencami v drugih evropskih državah, pa čeprav ni nikakršen posnetek nobene od obstoječih rešitev v teh državah. Sedanja slovenska rešitev bogati s še eno različico raznovrstnost evropskih (in drugih) vzorcev na to temo. Dr. Kerševan posebej opozarja, da je za slovenske razmere posebej pomembno, da sedanja rešitev pri pouku ne deli učencev na ločene skupine po (ne)verskem prepričanju, pripadnosti, ampak jih navaja k strpnemu komuniciranju v javnem (šolskem) prostoru pri skupni obravnavi občutljivih verskih in moralnih vprašanj. Občutljivost teh vprašanj spodbuja diferenciacijo vsebin na ravni obravnave na obvezni del v skupnih, obveznih predmetih, ter izbirni del v okviru posebnega izbirnega predmeta v osnovni šoli.

Izbirni predmet *verstva in etika* obravnava verstva ločeno od predmeta *državljska vzgoja in etika*. Lahko bi rekli, da nadaljuje, pogloblja in problematizira obravnavo nekaterih »življenjskih« tem državljanske vzgoje in etike pri tematskih sklopih *Vere in verovanja, Vzorniki in avtoritete, Družina* itn.

Kadrovski pogoji: Kot ustrezna strokovna izobrazba (skupaj z dopolnilnim izobraževanjem v okviru programov za izpopolnjevanje) so v učnem načrtu navedene pedagoške smeri teologije, filozofije, sociologije, kulturologije, zgodovine, slovenščine, pedagogike ter smeri, ki verske vsebine zajemajo bolj posredno, kot so umetnostna

zgodovina, slovenščina in zgodovina (zgodovina spada v obe skupini).

Posebno vprašanje pri poučevanju tega predmeta je vprašanje učiteljev predmeta *državljska vzgoja in etika*. Dr. Kerševan meni, da je zaradi povezanosti – komplementarnosti, obeh predmetov obstajajo dobri razlogi za istega učitelja, toda komplementarnost (vidikov, pristopov) je argument tudi za dva različna učitelja. Ob tem posebej poudarja, da ni smiselno vnaprej izločiti nobene od možnosti, kajti o tem bodo odločale dejanske izkušnje.

Opis predmeta verstva in etika: Nekonfesionalni predmet *verstva in etika* je trileten, vendar učni načrt omogoča učencem, da predmet izberejo tudi le za leto ali dve. Temeljna načela so:

- religiološke vsebine se obravnavajo v treh zaokroženih celotah, od katerih je vsaka zase koherentna;
- pristop k obravnavi religijske problematike v vsakem letu je primeren starostni stopnji učencev;
- etična in življenjska vprašanja se izbirajo z vidika nagnjenj in potreb učencev posameznega letnika.

Temeljno znanje o religijah, ki ga pridobijo učenci pri predmetu zgodovina in državljanska vzgoja in etika, mu omogočajo, da z lahkoto prestopijo v višji letnik. Predmet predvideva obvezne, obvezno-izbirne in izbirne (dodatne) teme.

Pregled obveznih, obvezno-izbirnih in izbirnih tem po posameznih letnikih

V 7. razredu se obravnavajo obvezne teme: *Verstva sveta (3 ure)*, *Krščanstvo (5–7 ur)*, *Islam (5–7 ur)*, *Budizem (5–7 ur)*, obvezno-izbirne teme: *Vzori in vzorniki (3–4 ure)*, *Enkratnost in različnost (3–4 ure)* ter izbirne oz. dodatne teme: *Judovstvo*, *Azijska verstva*, *Tradicionalne religije*, *Nova religiozna gibanja*, *Reševanje nasprotij*, *Dogovarjanje in/ali nasilje* ter *Človek in narava*.

V 8. razredu se obravnavajo obvezne teme: *Ljudje in verstva (2 uri)*, *Religije: skupnost, obredi, simboli, izkustvo (6 ur)*, *Življenjska vodila religij (6 ur)*, *Svoboda, vest odgovornost (3–4 ure)*, obvezno-izbirne teme: *Družina (3–4 ure)*, *Prijateljstvo, ljubezen, spolnost (3–4 ure)*, *Delo in/ali kot poklic (3 ure)* ter izbirne oz. dodatne teme: *Religijske skupnosti*, *Egocentričnost in solidarnost v stiskah ter Sanje, želje, cilji, razočaranja*.

V 9. razredu se obravnavajo obvezne teme: *Biblija: Stara in Nova zaveza (6–8 ur)*, *Krščanstvo in zahodna civilizacija (6 ur)*, *Religije in vprašanje smisla življenja, obvezno-izbirne teme Rast krščanstva in njegove delitve (4–6 ur)*,

Razsvetljenstvo (2–3 ure), *Krščanska inspiracija v delovanju pomembnih osebnosti slovenske zgodovine (3–4 ure)* ter izbirne oz. dodatne teme *Verska (ne) strpnost, verske vojne ter Ateizem in Ateizem in humanizem*.

Predstavitev študijskega programa za izpopolnjevanje učiteljev izbirnega predmeta verstva in etika

Splošni podatki: študijski program je interdisciplinarni program, ki ga skupaj izvajata Filozofska fakulteta (FF) in Teološka fakulteta (TEOF) Univerze v Ljubljani. Potrdilo o opravljenem študiju, ki je javna listina, podpišeta dekana obeh fakultet in rektor UL. Program obsega 400 ur.

Sestavljavci študijskega programa verstva in etika: dr. Tine Hribar, dr. Marko Kerševan, dr. Marko Uršič (vsi FF), dr. Drago Ocvirk, dr. Anton Stres, dr. Janez Juhant (vsi TEOF).

Vsi zainteresirani lahko naročite brošuro *Program za izpopolnjevanje za učitelje predmeta verstva in etika*, v tajništvu Oddelka za sociologijo na FF ali v tajništvu TEOF.

Izvajanje programa in pogoji: program je namenjen diplomantom strok oz. učiteljem, ki morajo v skladu z veljavnim učnim načrtom za predmet *verstva in etika*, s sklepom strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje in po odredbi Ministrstva za šolstvo in šport o smeri izobrazbe strokovnih delavcev v devetletni OŠ opraviti program izpopolnjevanja, da lahko poučujejo ta predmet. To so diplomanti dvopredmetnih univerzitetnih študijskih programov iz filozofije, pedagogike, sociologije, teologije, zgodovine in učitelji, ki so ob uveljavitvi te odredbe izpolnjevali pogoje za učitelja predmeta *etika in družba*. TEOF in FF si sporazumno delita pristojnosti za posamezne predmete v programu. Ob vpisu se določi, iz katerih predmetov mora kandidat opraviti obveznosti in pri katerem nosilcu jih bo opravil.

Predmetnik študijskega programa Verstva in etika

Pomembno pojasnilo: diplomanti posameznih doplinskih študijev ne opravljajo obveznosti iz naslednjih predmetov: **filozofi** iz etike, filozofije religije, iz dela svetovnih verstev, iz splošnega dela didaktike VE, **pedagogi** iz etike, splošnega dela didaktike VE, **teologi** iz krščanstva, biblije, etike, filozofije religije, sociologije religije, iz dela svetovnih verstev in iz posebnega dela didaktike VE, **zgodovinarji** iz (zgodovinskega) dela krščanstva.

I Svetovna verstva

Predmet seznanja s temeljnimi vsebinskimi, simbolnimi, z obrednimi, etičnimi in organizacijskimi značilnostmi svetovnih verstev. Posebno pozornost posveča etičnim

KULT

Oblikovalski studio

Simon KAJTNA, s. p.

Savska 6, 1000 Ljubljana Telefon: (031) 259-444

naukom in posledicam religij. Prikaže interakcije med religijami in njihovimi zgodovinsko civilizacijskimi okolji. Seznani s temeljnimi besedili posameznih religij in uvaja v njihovo branje in razlago (Dhammapada, Bhagavadgita, klasiki daoizma: Lao Zi, Zhuang Ze, Liu Ze, Konfucijevi Pogovori ...). Predavatelja dr. Drago Ocvirk (TEOF), in dr. Maja Milčinski (FF).

Vsebina:

1. *Splošna religijska slika sveta*: razširjenost, razmerje država – religija (laična, pluralna, konfesionalna država, politični vpliv, spori in vojna žarišča, človekove pravice in verska svoboda, položaj žensk).
2. *Abrahamski verstvi*: islam in judovstvo.
3. *Indijska verstva*: hinduizem, sikhizem, džainizem, budizem.
4. *Kitajska in japonska verstva*: daoizem, konfucionizem, šintoizem.
5. *Tradicionalna (plemenska) verstva*: razširjenost, glavne značilnosti, vzorčni primer.

II Krščanstvo

Celovito, ekumensko in dialoško zasnovana predstavitev krščanstva v njegovih izvirih, zgodovinskem razvoju ter današnji podobi. Predavatelj dr. Bogdan Dolenc (TEOF).

Vsebina:

1. *Korenine krščanstva*: judovstvo kot religija knjige, razodetja in zaveze.
2. *Jezus Kristus*: življenje, delovanje in nauk.
3. *Skupnost verujočih*: Cerkev, njena ustanovitev, ureditev in poslanstvo.
4. *Vsebina krščanskega verovanja*: vera v troedinega Boga, v odrešenje in stvarjenje človeka in stvarstva.
5. *Krščansko bogoslužje*: zakramenti in molitev, pomen praznovanj (nedelja, prazniki, ljudska verovanja).
6. *Krščanski moralni nauk*: vest, zapoved ljubezni, krščanski socialni nauk.
7. *Razdeljeno krščanstvo na poti k edinosti*: nastanek različnih Cerkva, njihove posebnosti v verovanju, ekumensko gibanje.
8. *Verski in kulturni pomen krščanstva za Slovence*: pokristjanjevanje, vloga redov in samostanov; protestantizem in začetki slovenske književnosti.

III Biblija

Nastanek Biblije kot zbirke Stare in Nove zaveze, vrednotenje njenega pomena kot temeljne knjige judovstva in krščanstva ter njeno razmerje do drugega slovstva starega Vzhoda (babilska in egipčanska literatura). Predavatelja dr. Maksimilijan Matjaž in dr. Marijan Peklaj (TEOF).

Vsebina:

1. *Vera v Boga Stvarnika in Rešitelja, zaveza med Bogom in človekom.*
2. *Pojem pravičnosti, odpuščanja in odrešenja.*
3. *Glavni tokovi preroške in modrostne literature.*
4. *Mesijanstvo in kristologija.*
5. *Temeljni teološki poudarki posameznih evangelistov.*
6. *Osnove krščanske teologije v Pavlovih pismih.*

IV Etika

Seznanitev z nastankom etike znotraj religij in z njenim razvojem znotraj filozofije. Predavatelji dr. Janez Juhant (TEOF) ali dr. Edvard Kovač, dr. Borut Ošljaj, dr. Rado Riha (FF).

Vsebina:

1. *Vprašanje vesti, etični vidik temeljnih človekovih pravic in državljanskih svoboščin.*
2. *Razlika med človekom kot človekom in njegovimi vlogami znotraj družbene strukture ter problemom profesionalnih etik.*
3. *Aristotel in Kant.*
4. *Človekova odgovornost do samega sebe in do drugih.*
5. *Etika odgovornosti do okolja.*

V Uvod v religiologijo

Seznanitev z običnimi religiološkimi pojmi in temami: vera, religija, sveto, nadnaravno, transcendentno, božje, mit, ritual, simbol. Predavatelj dr. Igor Škamperle (FF).

Vsebina:

1. *Individualno in družbeno v religiji.*
2. *Religija in simboli.*
3. *Temeljne usmeritve v znanosti o religijah (fenomenološka, strukturalna, kulturološka, antropološka, primerjalna in hermenevitična obravnava).*
4. *Problem bližine in/ali distance.*
5. *Religiologija in kultura.*

VI Filozofija religije

Pregledna seznanitev s filozofskimi vidiki religioznega pojava. Predavatelj dr. Branko Klun (TEOF in FF).

Vsebina:

1. *Razmere med religijo in filozofijo.*
2. *Razmere med svetim in božjim.*
3. *Vprašanje podob bogov in Govorice o Bogu.*
4. *Razmerje med metafiziko in njeno ontoteološko strukturo.*
5. *Kantova kritika metafizike.*
6. *Filozofski analitiki religioznega jezika.*
7. *Fenomenologija religije.*
8. *Drugi filozofski pogledi na religiozna vprašanja.*

VII Sociologija religije

Obravnava probleme religije v socialnih/kulturnih kontekstih zlasti v modernih družbah, pa tudi značilne primere arhaičnih in tradicionalnih družb. Predavatelj dr. Marko Kerševan.

Vsebina:

1. *Vloga krščanstva in drugih religij pri nastajanju moderne družbe in zahodne civilizacije.*
2. *Sekularizacija in revitalizacija religij.*
3. *Cerkvena religija, ljudska religioznost, civilna religija, nova religiozna gibanja.*
4. *Religija, kultura in politika.*

VIII Didaktika verstev in ideologije

Splošni del obravnava izobraževanje in vzgojo za spoštovanje človekovih pravic. Predavatelja dr. Alojzija Židan (FDV) in dr. Stanko Gerjolj (TEOF).

Vsebina: splošni del

1. *Medsebojno spoštovanje, strpnost in solidarnost pri nekonfesionalnem predmetu o verstvih in etiki.*
2. *Objektivnost, kritičnost, dialoškost, strpnost in vzdržnost pri obravnavanju verskih in etičnih vsebin v javni šoli oz. v versko in nazorsko pluralnem okolju.*
3. *Didaktična načela in izkušnje poučevanja družboslovnih in humanističnih predmetov pri obravnavi verskih in etičnih vsebin.*
4. *Vprašanja preverjanja in ocenjevanja znanja.*

Specialna didaktika: didaktični postopki poučevanja verskih in svetopisemskih vsebin.

1. *Možnosti aktualizacije temeljnih in življenjskih religioznih vprašanj, ki so se oblikovala v drugačnih zgodovinskih in družbenih okoliščinah.*
2. *Dialoškost religijskega in etičnega pouka.*

Izbor literature za učence

Opomba: predlagana literatura za učence in učitelje obsega priporočilni seznam predmetne kurikularne komisije in predlog avtorice prispevka.

1. Self, David: *Verstva sveta*. Ljubljana: MK, 1998.
2. Osterc, Bojan: *Devetinštirideset kamenčkov: Islam za mlade*. Ljubljana: DZS, 2002.
3. Ganeri, Anita: *Verske zgodbe: najlepše zgodbe svetovnih religij*. Radovljica: Didakta, 1995.
4. Langley, M.: *Religija*. Murska Sobota: Pomurska založba, 1998, zbirka Svet okrog nas.
5. *Verstva sveta: Enciklopedija za mlade*. Tržič: Učila, 2001.
6. Newman, M.: *Sveto pismo v podobah za mladino*. Maribor: Zal. Obzorja, 1989.
7. *Svetovna verstva*. Ljubljana: Tehniška založba, 1995.
8. Rot, Andrej: *Etika in družba*. Ljubljana: Modrijan.

Izbor literature za učitelje

1. *Velika verstva sveta*, Koper: Ognjišče, 1987.
2. Bhagavadgita. Ljubljana: MK, 1990.
3. Vivekananda, S.: *Radža joga*. Ljubljana: MK. Zbirka Kondor.
4. O' Brien, J.: *Atlas verstev sodobnega sveta*. Ljubljana: Družina, 1999.
5. Dalai Lama XIV: *Etika za novo tisočletje*. Tržič: Učila, 2000.
6. Boisselier, J.: *Modrost Bude*. Ljubljana: DZS, 1995.
7. Pečenko, P.: *Pot pozornosti: osnove budistične meditacije*. Ljubljana: Domus, 1990 (zbirka Sopotja).
8. Meletinski, J. M.: *Bogovi, junaki, ljudje*. Ljubljana: Zal. cf (Rdeča zbirka), 2001.
9. Otto, R.: *Sveto*. Ljubljana: Nova revija (zb. Hieron), 1993.
10. Hermes Trismegist: *Corpus hermeticum*. Ljubljana: Nova revija (zb. Hieron), 2001.
11. Uršič, M.: *Gnostični eseji*. Ljubljana: Nova revija (zb. Hieron), 1994.
12. Cazeneuve, J.: *Sociologija obreda*. Ljubljana: Studia humanitatis, 1985.
13. *Poligrafi: revija za religiologijo, mitologijo in filozofijo*.
14. *Sveto pismo Stare in Nove zaveze*; Slovenski standardni prevod iz izvornih jezikov: študijska izdaja. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2001.
15. Bessière, G.: *Jezus, nepričakovani bog*. Ljubljana: DZS, 1995.
16. Janežič, S.: *Ekumenski leksikon*. Celje: Mohorjeva družba, 1986.
17. Ranke – Heinemann, U.: *Ne in amen*. Ljubljana: CZ, 2000.
18. Langley, M.: *Religija*. Murska Sobota: Pomurska založba, 1998. Zbirka Svet okrog nas.
19. Delcambre, A.M.: *Mohamed, Alahov prerok*. Ljubljana: DZS, 1994.
20. Janković, V.: *Resnice, miti in legende: O judovstvu, krščanstvu in islamu*. Ljubljana: Modrijan, 2000.
21. *Dhamapada*, Ljubljana: MK. Zbirka Kondor (prevedel Primož Pečenko).
22. Milčinski, M.: *Klasiki daoizma*. Ljubljana.
23. Eliade, M.: *Zgodovina religioznih verovanj in idej*. Ljubljana: DZS.
24. *Biblični leksikon*. Celje: Mohorjeva založba, 1984.
25. Rozman, F.: *Svetopisemske osnove*. Ljubljana: CZ, 1992.
26. Rozman, F.: *Razloženi evangeliji*. Ljubljana, 1995.
27. Smith, L.: *Vodnik po idejah: religija in filozofija v preteklosti in danes*. Ljubljana: Jutro, 1994.
28. Flere, S., Kerševan, M.: *Religija in sodobna družba*. Ljubljana, 1996.

Alenka Puschner, Šolski center Rudolfa Maistra v Kamniku

IZBIRNI PREDMET UMETNOSTNA ZGODOVINA v devetletni osnovni šoli

Opredelitev predmeta

Predmet umetnostna zgodovina je kot izbirni predmet v 9-letni osnovni šoli zasnovan v treh enoletnih vsebinsko sklenjenih samostojnih sklopih. Učenci se za predmet lahko odločijo v 7., 8. ali 9. razredu oz. v vseh treh razredih. Predmetu je namenjeno 35 ur za vsak razred.

Posamezne sestavine predmeta in predmet v celoti imajo veliko humanistično in narodnozavedno vlogo. Ker učencu dajejo široko kulturno izobrazbo in kulturne vrednote, mu odpirajo vrata v svetovno in slovensko likovno umetnost, ki naj jo spozna in prepozna kot posebno vrednoto. Prek seznanjanja z umetnostjo in s kulturo domačega okolja si učenci oblikujejo narodno zavest in samospoštovanje.

Temeljni cilj in namen predmeta je, da učenca vpelje v svet umetnostnih spomenikov od davnine do naših dni, v njihovo razumevanje in podoživljanje.

Temeljni cilji predmeta

Temeljni cilji predmeta so, da učenca:

- navajajo na občutljivost za lepoto in kritično sprejemanje likovnih stvaritev;
- spodbujajo k tolerantni kritičnosti in preverjanju lastnih stališč;
- navajajo k varovanju kulturne dediščine;
- učijo pristopa k likovni umetnini;
- učijo razumevanja različnih izraznih načinov v umetnosti;
- spodbujajo k samostojnemu vrednotenju in doživljanju umetnin (zanimanje in radovednost);
- učijo uporabe in razumevanja različnih umetnostnozgodovinskih publikacij ter z njihovo pomočjo omogočajo razkrivajo poglobljene pomene v likovnih stvaritvah (projektno delo, zbiranje gradiva za mapo).

Tako učencu omogočimo vstop v druge zvrsti ustvarjanja oz. povezovanje umetnostnih načinov (primerjanje z glasbenimi, s književnimi, z gledališkimi, opernimi, s plesnimi stvaritvami itd.).

Predmet ni naravnán v kopičenje podatkov, temveč umevanje likovnih stvaritev.

Učenci spoznajo raznovrstnost likovnih podob, jih razumejo kot rezultat (produkt) časa in okolja, v katerem so nastale. Ker je *umetnost odraz življenja, dobe, kraja*, pridobijo občutek za razvoj, razloge in logiko v nastanku posameznega likovnega dela (umetnostnozgodovinska obdobja).

Ko spoznajo ustvarjanje, razvijejo tudi lasten odnos, kritiko, oceno, veselje in zanimanje za stvaritve iz preteklosti in sedanjosti ter razvijajo občutek za lepo in pozitivno vrednotenje umetnostnih spomenikov. Učenci se učijo gledanja oz. pristopa k umetnini (vsebinska in oblikovna analiza) ter spoznavajo njeno sporočilo in s tem tudi prvine umetnostnozgodovinske analize.

Vsebinski sklopi po razredih

7. razred: Kaj nam govorijo umetnine

Predstavljene so konkretne vsebine in s tem učenci spoznava temeljne ikonografske pojme (simbol, atribut, alegorija), nabožno, mitološko in posvetno umetnost, neposredno spoznavne motive in njihovo pripoved: portret, avtoportret, skupinski portret, pokrajina, tihožitje, žanr itd. Učenci spoznajo razliko med realistično in prikrito vsebino.

8. razred: Življenje upodobljeno v umetnosti

Učenci se seznaniijo z okoliščinami nastanka in umetnostnim slogom kot slogom družbe. Spoznajo posamezne primere umetnin skozi zgodovinska obdobja in odraz življenja v njih. Tako spoznajo življenje z živalmi v prazgodovini, življenje grških in rimskih bogov, okolje in moč Cerkev, poklice, upodobitve človeka in okolja, vojne prizore, veselje, zabave, igre, teater, podobe vladarja, dvorno življenje, meščane in njihova mesta od srednjega veka vse do 20. stoletja.

9. razred: Oblika in slog

Učenec spozna temeljne oblikovne in slogovne značilnosti od grške umetnosti do modernizmov, s poudarkom na vsebinskem sporočilu. Spoznajo okoliščine nastanka in umetnostni slog kot slog družbe oz. estetska merila, ki opredeljujejo umetnost v Evropi in Sloveniji.

Ko spoznajo osnove stilistike, lahko svoja spoznanja pri pouku analiziranih spomenikov prenesejo na sorodne stvaritve, izbrane bodisi iz Slovenije, domačega kraja ali širšega okolja.

Z večkratno obravnavo temeljnih pojmov in umetnostnozgodovinskih obdobj oz. spomenikov na več ravneh in v različnih povezavah lahko zagotovimo večjo trajnost znanja. S sklicevanjem na vpliven zgodovinski dogodek, z navajanjem odlomka ali naslova splošno znanega

književnega ali glasbenega dela, dobijo tudi spomeniki likovne umetnosti svoj bivanjski status. S tem pa spoznajo tudi osebe, ki so jih bodisi ustvarili ali so živele v določenem obdobju.

Medpredmetno povezovanje

Umetnostna zgodovina je po svoji naravi tesno povezana s številnimi drugimi predmeti in znanji, ki so tudi sestavina drugih predmetov (npr. filozofija, sociologija). Velik del umetnostnozgodovinskih vsebin se zliva v eno od področij arheologije in etnologije in ju v delu predlaganih vsebin tudi zastopa.

Z vsebinsko predstavitevijo v 7. razredu je predmet tesno povezan z zgodovino književnosti Slovencev in drugih narodov (grška, rimska, angleška, francoska, italijanska, nemška itd.) ter občo zgodovino in zgodovino verstev, ker so te vsebine z različno umetniško močjo upodobljene in o njih govori umetnostna zgodovina z ikonografskega in ikonološkega vidika. Primerno je, da so nekatere umetnostnozgodovinske teme pospremljene s kratkimi odlomki znanih besedil.

Z zgodovinskimi predstavitvami, ki govorijo o družbi, kakor se zrcali v umetnosti v 8. razredu in sklopa slogovne analize v 9. razredu, pa je predmet povezan z zgodovino (posredno obnavlja zgodovinske vsebine in predvideva okvirno poznavanje zgodovinskih dogodkov) in zemljepisom (predvideva predstave o pokrajini, ki je zibelka sloga, minimalno predstavo o mestu, kjer je osrednji spomenik) itd.

V povezovanju z likovno vzgojo se učenci lahko preizkusijo v postavitvi razstave svojih del, v pisanju razstavnega kataloga in likovni kritiki.

Umetnostna zgodovina kot izbirni predmet podaja nekatere ključne oz. povedne podobe človeka v njegovem

življenju skozi različna obdobja in kot pripadnika različnih stanov, pri raznolikih veseljih in žalostih, tako da se lahko opira na informacije iz skoraj vseh predmetov in na učenčeve osebne izkušnje pri stikih z umetniškimi stvaritvami.

Specialnodidaktična priporočila

Pouk umetnostne zgodovine prepletajo tudi aktivna srečanja s spomeniki v muzejih, galerijah, lapidarijih, zbirkah ali z neposrednim ogledom ob kulturnih dnevih, na ekskurzijah ipd. ter aktivno izražanje pridobljenega znanja in rezultatov pri individualno ali skupinsko zastavljenih projektnih nalogah, kot so: medpredmetni projekti npr. Prešernov čas, Valvazorjev čas, turški vpadi, reformacija, protireformacija, dogodki 20. stoletja itd., javne predstavitve, razstave, nastopi, poročila o obisku razstave, plakati itd.

V vsakem razredu je mogoče zasnovati projektno delo, ki naj motivira učence pri pridobivanju novih spoznanj, vrednotenju, razmišljanju, jih izzove k iskanju odgovorov na vsebine, ki jih sporočajo umetnine, k iskanju predstave o celovitosti spomenikov, o poškodbah in propadanju ter ohranjanju, obnavljanju, spoštovanju.

Kdo poučuje

Predmet poučujejo učitelji umetnostni zgodovinarji prav tako pa tudi likovni pedagogi, zgodovinarji, slavisti, sociologi.

Zavod RS za šolstvo vsako leto organizira izobraževanje, kjer predstavimo specialnodidaktična priporočila ter vsebinske cilje po posameznih sklopih. Učitelji dobijo navodila, kako vsebinsko in didaktično izvajati pouk s predlogi za slikovno gradivo, ki se ga uporablja pri pouku. S tem želimo, da bi bil pouk resnično kakovosten in učenču prijazen.

Igor Lipovšek, Zavod RS za šolstvo

Človek in Zemlja ter kmetijstvo – izbirna predmeta geografov

Izbirni predmeti so obetavna sprememba devetletne OŠ: omogočili bodo, da se učenci in učitelji lotijo ciljev in vsebin, ki so jim blizu in s katerimi lažje pokažejo svoje sposobnosti, s tem pa se bo verjetno zmanjšalo zanimanje učencev za krožke in tudi izbira bo pogosto odvisna od trenutne ali družbene zanimivosti ali modnosti in tržne prodornosti učitelja, ki bo predmet ponujal. Poleg povpraševanja učencev so nastanku predmetov botrovali različni interesi:

- nekatere znanosti (filozofija, astronomija, etnologija ...) doslej niso bile v predmetniku OŠ;
- nekateri šolski predmeti (slovenščina, angleščina, kemija ...) so želeli učencem ponuditi bolj zanimive spoznavne pristope ali poglobljeno in bolj razvejano znanje, ob tem pa tudi možnost promocije na eni in zagotavljanje dodatnega dela za »svoje« učitelje na drugi strani;
- krožki (literarni, turistični, novinarski ...) so želeli »institucionalizirati« svoj položaj v šoli;

- splošni interes in dinamika časa sta narekovala potrebe zanje (tuji jeziki, vzgoja za medije, multimedija ...).

Učne načrte za izbirne predmete so zato pripravljali tudi društva, fakultete, združenja in ne le kurikularne komisije. Predmetna kurikularna komisija za geografijo je želela učencem domovino in svet približati s predmetom *človek in Zemlja*, ki eno leto obravnava življenje ljudi v različnih življenjskih okoljih (od ekvatorja do tečajev), eno leto pa raziskuje domačo pokrajino. Predmetna skupina za geografijo na Zavodu RS za šolstvo je pomagala pripraviti dva izbirna predmeta: *turistična vzgoja* in *kmetijstvo*. Prvi, ki nadaljuje bogato tradicijo turističnih krožkov, je namenjen učencem, ki bi se radi naučili turistične predstavitve svojega kraja in spoznali možnosti za razvoj te gospodarske dejavnosti v domačem okolju. Drugi po imenu bolj spada v podeželske šole, toda zaradi odprtosti učnega načrta, ki se lahko veže na katero koli kmetijsko dejavnost in hkrati učencem omogoča raziskovanje kmetijstva v preteklosti, danes in prihodnosti, ga lahko ponudi vsaka šola. Skupno vsem predmetom pa je, da jih brez dodatnih usposabljanj lahko poučujejo učitelji geografije.

Človek in Zemlja

Predmet je sestavljen iz dveh predmetov: v 8. razredu se imenuje *življenje človeka na Zemlji* in je povezan s poukom geografije, pri katerem v 8. razredu učenci raziskujejo kontinente. Poudarek izbirnega predmeta je na odnosu med človekom in naravo ter odvisnosti človeka od nje. Učenci podrobneje spoznavajo življenje človeka v različnih območjih na Zemlji, kjer so pogoji za življenje drugačni kot pri nas. Odlika učnega načrta je, da prinaša izbirnost vsebin: možnost, ki bi se jo učitelji geografije lahko posluževali že doslej, a je niso imeli izrecno zapisane. V 35 urah naj bi učenci v sedmih sklopih spoznali:

- tropske deževne gozdove;
- puščavski in polpuščavski svet;
- najgostejše naseljena območja – monsunska območja;
- potresna območja;
- vulkanizem;
- gorski svet in
- polarna območja.

Didaktična priporočila usmerjajo v različne dejavnosti: v igranje vlog, diskusijo ob videofilmu, študij primerov, predavanj, brskanje po literaturi do obiskov institucij, načrtovanja in izpeljave kviza, izdelave skic in modelov, vživljanja v okoliščine svojih vrstnikov in demonstracije ravnanj ob nesrečah.

V 9. razredu učni načrt predvideva geografsko *raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja*. Med izbirnimi vsebinami pa omenja tudi pripravo na geografsko tekmovanje. Cilje naj bi učenci dosegali predvsem s terenskim delom, projektnim učnim delom in

študijem primerov. Omenjeni pa so tudi tudi ekskurzije, šola v naravi in raziskovalni tabori. Izrecno tudi predvideva tesno sodelovanje in naslonitev na druge šolske predmete: zgodovino, biologijo, kemijo, fiziko, tehnologijo in tehniko.

Med poukom naj bi učenci posredno spoznali, da je za sistematično in kompleksno preučevanje pokrajine (kar je temeljna dejavnost geografov) treba vedeti le dvoje:

- da se v pokrajini prepletajo ter medsebojno vplivajo naravni in družbeni dejavniki ter
- da so **naravni** dejavniki pokrajine geološka zgradba, relief, podnebje, vodovje, prsti, rastlinstvo in živalstvo, **družbeni** pa prebivalstvo, naselja, gospodarstvo, oskrba in promet.

Nadaljevanje je zelo enostavno. Najprej si zastavljajo enosmerna vprašanja: Kako relief (voda, podnebje ...) vpliva na naselja (promet, rastlinstvo ...)? Potem si zastavljajo večsmerna vprašanja in tako razumejo celostnost medsebojnih povezav, ki oblikujejo pokrajino: če se spremeni en element oz. dejavnik, se spremenijo vsi ostali.

Kmetijstvo

Predmet je sestavljen iz treh predmetov: kmetijska dela v 7., sodobno kmetijstvo v 8. in kmetijsko gospodarstvo v 9. razredu. Namen predmeta je spoznavanje kmetijstva kot gospodarske panoge, ki je izpostavljena dinamičnim spremembam. Poleg tega vzgaja za pozitiven način sprejemanja kmetijstva z utrjevanjem zavesti o široki vlogi te dejavnosti v slovenskem prostoru. Razvija tudi praktične spretnosti ter veščine in dejavnosti na polju, travniku, v vrtu, sadovnjaku, vinogradu, gozdu, čebelnjaku, spodbuja kmečke poklice in izobražuje učence za pridelavo zdrave hrane, varovanje okolja ter zavarovanje proti nesrečam pri kmečkih delih.

V prvem letu učenci raziskujejo kmetijstvo domačega okolja tudi v zgodovinskem, folklornem in etnografskem smislu. Urijo se v poljedelskih, vrtnarskih in sadjarskih delih, obdelujejo svoj vrt, pripravljajo razstave in obiskujejo kmetije.

V 8. razredu spoznavajo spremembe v kmetijstvu, raziskujejo socialne in gospodarske odnose na kmetiji, spoznavajo stroje, gnojila in škropiva. Izvajajo tudi setvene poskuse.

V zadnjem razredu umeščajo slovensko kmetijstvo v evropske povezave. Spoznavajo gozdarstvo kot gospodarsko in okoljsko dejavnost. Delajo tudi preproste ekonomske izračune in spoznavajo institucije, organizacije in službe, ki so kmetu v pomoč.

Posebno pomembni so na koncu učnega načrta zapisani temeljni in minimalni standardi znanja. Šele ko jih preberemo, spoznamo, da so operativni cilji širok okvir, znotraj katerega pa je, odvisno od učencev, šole, učitelja in okolja, v katerem je šola, zelo enostavno doseči standarde znanja.

Nevenka Cigler, Zavod RS za šolstvo

V DEVETLETNI OSNOVNI ŠOLI BO TUDI PREDMET TURISTIČNA VZGOJA

S šolskim letom 2003/2004 bodo vse slovenske osnovne šole vstopile v devetletni program. Ena od novosti tega programa so tudi izbirni predmeti, ki bodo obogatili učni program učencev v zadnjih treh razredih. V sedmem, osmem in devetem razredu bodo vsi učenci morali izbrati tri predmete, med katerimi bo lahko tudi turistična vzgoja.

Pobudo za uvedbo predmeta je dala Turistična zveza Slovenije, ki je imenovala tudi delovno skupino za izdelavo učnega načrta. Skupino pod vodstvom pedagoške svetovalke Nevenke Cigler so sestavljali učitelji z dolgoletnimi izkušnjami pri vodenju turističnih krožkov na šolah. Skupina je predmet zasnovala kot interdisciplinaren, učencem pa ponuja temeljno znanje o turizmu kot družbenem gibanju in gospodarski dejavnosti na primeru domačega kraja, jih motivira za preučevanje in ohranjanje naravne in kulturne dediščine, hkrati pa učenci spoznavajo tudi gostinske in turistične poklice (poklicno usmerjanje). Vsebinski sklopi so **Turizem in njegov razvoj, Domači kraj – turistični kraj, Naravne in družbene osnove za razvoj turizma, Gostinski in turistični poklici in šole, Turizem kot gospodarska dejavnost, Odnos do gostov, Turistično oglaševanje in informiranje, Skrb za razvoj turizma in Vodenje po domačem kraju**. Predmet je enoleten, učenci ga lahko izberejo v sedmem, osmem ali v devetem razredu, kar pomeni, da so skupine po starosti in predznanju heterogene. Učni načrt je sprejel strokovni svet, objavljen je na spletnih straneh Ministrstva za šolstvo. V svoji odredbi o vrsti in stopnji izobrazbe učiteljev, ki smejo poučevati ta predmet, je zapisano, da so to učitelji geografije, zgodovine, umetnostne

zgodovine, etnologije in razrednega pouka.

Ker je predmet interdisciplinaren, vsak od navedenih profilov potrebuje poleg znanj iz svoje stroke še dodatna znanja iz drugih strok, ki jih pri svojem študiju ni dobil, da bi kompetentno obravnaval vse vsebine učnega načrta. Posebej pomembno je dobro obvladovanje aktivnih metod poučevanja, da bi bil pouk za učence zanimiv in privlačen, učenci pa bi poleg vsebinskega znanja razvili tudi spretnosti, kot so komuniciranje in vodenje po domačem kraju.

V ta namen je bilo za učitelje, ki nameravajo poučevati turistično vzgojo, v Katalogu strokovnega izpopolnjevanja razpisano izobraževanje, ki se ga je v zadnjih dveh letih udeležilo kar 100 učiteljev, kar kaže na velik interes za ta znanja. Seminar je organiziran v sodelovanju s Turistično zvezo Slovenije, predavajo pa poleg delavcev Zavoda za šolstvo tudi strokovnjaki z Univerze, Višje šole za turizem Bled, Turistične zveze Slovenije in učitelji praktiki. Zaželeno je, da bi se učitelji turistične vzgoje povezovali s turističnimi društvi, z lokalno turistično organizacijo, s turistično agencijo, hotelom, z gostišči, s turistično kmetijo, prometnim podjetjem in z drugimi dejavniki, ki sodelujejo v turizmu domačega kraja oziroma regije. Izkušnje mentorjev turističnih krožkov in učiteljev, ki predmet turistična vzgoja že poučujejo, kažejo, da je pripravljenost večine naštetih za sodelovanje s šolo visoka.

Potrjen učni načrt in usposobljenost učiteljev za turistično vzgojo pa še ne zagotavljata tudi uvedbe predmeta v šolo, če se zanj ne odloči vsaj 15 učen-

cev. Izbirnih predmetov s potrjenimi učnimi načrti je kar 80, turistična vzgoja je le eden izmed njih, zato bo konkurenca ostra. Izkušnje šol, kjer devetletni program poskusno teče že četrto leto, kažejo, da je največje povpraševanje učencev po tujih jezikih, računalništvu in športu. Izkazalo se je tudi, da je interes učencev za turistično vzgojo velik na tistih šolah, kjer že dalj časa uspešno deluje turistični krožek pod vodstvom ustvarjalnega učitelja. Ta s svojim odnosom, dobro izbrano in zanimivo vsebino ter z aktivnimi metodami učenja pritegne veliko učencev, ki nato dober glas širijo tudi na mlajše generacije. Pouk turistične vzgoje naj bi zato kar največkrat potekal zunaj učilnice, v konkretnem okolju – turističnih, gostinskih, prometnih organizacijah, kjer spoznavajo dejavnost z metodami opazovanja, intervjuvanjem, anketiranjem, primerjanjem, sklepanjem, zaključevanjem ...

Zato ima šola (učitelj) s predmetom za okolja, ki želijo razvijati turizem priložnost, da pridobi mlade navdušence za to dejavnost, s tem pa hkrati poskrbi tudi za pomlajevanje turističnih delavcev.

**Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo**

Marija Počivavšek, Muzej novejše zgodovine Celje

MUZEJ NOVEJSE ZGODOVINE CELJE

– na pragu tretjega tisočletja

Lanskoletna nominacija Muzeja novejše zgodovine Celje za nagrado EMYA – Evropski muzej leta 2002 – pomeni priznanje celotnemu kolektivu, saj vsak član s svojim znanjem in z idejami sooblikuje podobo in mesto te ustanove v javnosti. Vsekakor je treba omeniti, da s(m)o muzej, kakršen je danes, sooblikovali vsi tisti, ki s(m)o vsaj v zadnjih dvajsetih letih s svojimi inovativnimi idejami in pogumom pripomogli, da se je naša ustanova iz muzeja revolucije uspešno preoblikovala v kompleksen, živahen, k večim ciljnim skupinam usmerjen muzej, ki je različne vsebine uspešno združil v enovito celoto. Vendar ne samo individualnost, predvsem timsko delo je bilo v vseh štiridesetih letih in je še vedno kakovostno. Sicer pa ravno živahnost, pestrost in zaokroženost naših vsebin in naše ponudbe dela ta muzej prepoznaven – ne samo na celjskem, ampak v celotnem slovenskem prostoru, če ne celo širše. Prav gotovo je tudi s to nominacijo še enkrat presežen stereotip o muzejih kot zaprašenih ustanovah.

... Včeraj

Leta 1951 so v takratnem Mestnem muzeju Celje ustanovili Oddelek za zgodovino narodnoosvobodilne borbe. Po desetletju intenzivnega razvoja je oddelek pred štiridesetimi leti, leta 1963, prerasel v samostojno kulturno ustanovo – Muzej revolucije Celje. Svoje prostore je dobil v prenovljenem poslopju nekdanjega celjskega magistrata, v katerem so predstavili zgodovino Celja in celjske regije v letih 1918–1945. Dve leti kasneje je muzej kot dislocirana enota pridobil še del zapora Stari pisker (spominsko sobo in dvorišče), kjer je bilo med 2. svetovno vojno ustreljenih

Muzej novejše zgodovine Celje domuje v nekdanjem magistratu

374 talcev. Poleg stalne razstave je to prvo obdobje muzeja zaznamovala bogata razstavna, izdajateljska in publicistična dejavnost strokovnih delavcev muzeja.

Sčasoma je muzej začel širiti svoje zbirke in usmerjati pozornost tudi v zbiranje in raziskovanje življenja po letu 1945. Posebej se je začel posvečati šolski mladini, ki je bila v sedemdesetih in začetku osemdesetih let njegov najštevilnejši obiskovalec. Prelomnico v razvoju muzeja tako predstavlja leto 1979, ko smo v muzeju pridobili dodatne prostore, v letih 1987–1989 pa v njih postavili stalno razstavo o razvoju mesta Celja po drugi svetovni vojni. Zaradi vsebinske razširitve dela se je muzej leta 1991 tudi formalno preimenoval v Muzej novejše zgodovine Celje. To je bil čas, ko se je začejala oblikovati samostojna država Slovenija, zato je tudi naš muzej v

kontekstu nove zbiralne politike začel z iskanjem nove vloge v svojem okolju.

Prav v letu 1991 smo se v muzeju odločili, da poleg ostalega zavarujemo tudi tehniško dediščino, del naše medicinske zgodovine: namreč zobozdravstvene instrumente in aparate. Kljub ugledu, ki ga slovenska medicina uživa v svetu, le-ta v slovenskih muzejih zaenkrat še ni našla svojega mesta. Zahvaljujoč entuziastom, ki jim ni vseeno, kaj se z našo dediščino dogaja, imamo ohranjen kar zavidljiv del tovrstnega gradiva: v našem primeru je ljubiteljski zbiralec, zobozdravnik, zbral ogromno gradiva, ki priča o razvoju zobozdravstvene stroke na Slovenskem. Ker je velikost zbirke presegla okvire, ki jih posameznik še lahko obvladuje, se je zasebni zbiralec povezal z muzejsko stroko in tako celotno zbirko zaupal Muzeju novejše zgodovine Celje v trajno varstvo in

hranjenje. Strokovni delavci muzeja zdaj za to zares obsežno zbirko skrbimo, jo varujemo, dokumentiramo, skrbimo za njen razvoj ter jo od leta 1993 tudi predstavljamo javnosti.

V zadnjih desetih letih smo naredili še en idejno in vsebinsko izjemno pomemben korak o vlogi muzeja kot za javnost odprte ustanove – posebno pozornost smo začeli namenjati naši najmlajši, tudi predšolski populaciji. Leta 1992 smo izvedli v Sloveniji izredno odmeven poskus otroškega muzeja (V svetu lutk), kar nam je dalo energije za nadaljevanje v tovrstni smeri. Tako je leto 1995 druga bistvena prelomnica v našem delu; takrat smo kot poseben muzejski oddelek odprli Otroški muzej – Hermanov brlog, ki pripoveduje zgodbo o muzeju in dediščini v muzejih. Programi otroškega muzeja so namenjeni otrokom do 12. leta starosti.

Leta 1996 smo iz pozabe in propadanja rešili stekleni fotografski

ateljé celjskega fotografa Josipa Pelikana. Od leta 1997 je atelje 'in situ' na ogled obiskovalcem kot priča bogatega, nadvse ustvarjalnega življenja in dela fotografa – umetnika. Josip Pelikan spada namreč v sam vrh slovenske poklicne fotografije v obdobju med obema vojnama in v prvih povojnih letih. Bil je mojster ne samo portretne fotografije, ampak tudi zdraviliške, bil je začetnik industrijske in reklamne fotografije na Slovenskem, nenazadnje pa tudi prvovrsten planinski fotograf. Josip Pelikan je Celje svojih let (1920–1977) mojstrsko prelil v trajni spomin, saj nam je zapustil preko 20.000 originalnih fotografij, ki pričajo o življenju v Celju in celjski regiji.

Nazadnje smo spomladi leta 2000 odprli novo stalno razstavo Živeti v Celju, ki po mnenju obiskovalcev prinaša novo kakovost v slovenskem muzejskem prostoru, tako zaradi domiselnosti, strokovnosti, kot tudi celovitosti muzejske ponudbe. Z omenjeno razstavo so njeni avtorji

iztrgali pozabi marsikateri utrinek iz ne tako daljnje preteklosti mesta ob Savinji.

Danes

Danes je Muzej novejšje zgodovine Celje regionalni zgodovinski muzej (teritorialno pokrivamo regijo 28 občin, v katerih živi 215.000 prebivalcev), ki se ukvarja z zbiranjem, s hranjenjem, z urejanjem, razstavljanjem in s posredovanjem zgodovine Celja z okolico v 20. stoletju. Opravlja torej dejavnost varstva premične kulturne dediščine novejšje zgodovine na svojem območju. Poudarek je na zbiranju muzejskih predmetov in obdelavi muzejskih zbirk, ki pa ne pomenijo zaključene celote, saj nastajajo vedno nove, kar je pogojeno z aktualnostjo muzeja. Raziskovanje dvajsetega stoletja pomeni namreč zbiranje in hranjenje različnih ostankov življenja iz omenjenega obdobja, vse do današnjega časa. Poleg dejavnosti varovanja premične kulturne dediščine muzej pripravlja in posreduje tematske razstave; pripravlja strokovne posvete, seminarje in druge oblike strokovnega izobraževanja; izvaja raziskovalne naloge s svojega delovnega področja; daje fizičnim in pravnim osebam pojasnila, nasvete in drugo strokovno pomoč pri spoznavanju, varovanju in zaščiti dediščine; sodeluje z lastniki, ki jo hranijo; posreduje zainteresiranim podatke iz svojega arhiva; in kar je še posebej pomembno, razvija zavest in pozitiven odnos do kulturne dediščine ter skrbi za popularizacijo svoje dejavnosti. Poleg bogate razstavne in pedagoške dejavnosti je v muzeju živa tudi restavratorska, založniška, predvsem pa prireditvena dejavnost.

Danes muzej sestavljajo:

• Stari pisker

Poslopje nekdanjega minoritskega samostana so v 19. stoletju preuredili v kaznilnico. Takrat je celoten kompleks dobil ime Stari pisker. Le-ta je v zgodovinskem spominu Slovencev, še posebej pa prebivalcev Celja in okolice,

V steklenem fotografskem ateljeju

tesno povezan z najtemnejšim obdobjem naše še ne tako oddaljene preteklosti. Med okupacijo so bili namreč njegovi zaporj (poleg mariborskih) največja okupatorjeva mučilnica na Štajerskem. Na njegovem dvorišču so nacisti v letih 1941 in 1942 brez kakršnekoli sodbe v šestih streljanjih ustrelili 374 talcev. Eno izmed najpretrsljivejših pričevanj o teh dogodkih so poslovilna pisma. V pismih, ki so strahotna obtožba okupatorjevega režima, se zrcalijo pogum, neomajnost, prisebnost in duševna moč na smrt obsojenih. Danes je del Starega piskra – dvorišče ter spominska soba – dislocirana enota našega muzeja, od decembra 2002 prenovljena z muzejsko postavitvijo.

• Slovenska zobozdravstvena zbirka

V Muzeju novejšje zgodovine Celje smo leta 1993 odprli stalno razstavo, ki je po svoji vsebini edinstvena v Sloveniji: razstavili smo stare zobozdravstvene instrumente, opremo in pripomočke, ki so jih pri svojem delu uporabljali zobotehnik in dentisti. Muzeološko je predstavitev zbirke zasnovana tako, da sta najprej predstavljeni dve zobozdravstveni ordinaciji, v tehničnem delu pa zobozdravstveni in zobotehnični instrumenti ter pripomočki. Najstarejše ordinacije v tej zbirki datirajo iz obdobja pred prvo svetovno vojno, največ pa jih izvira iz tridesetih let dvajsetega stoletja. Razstavljeni so

Utrip na otroškem »boljšem« sejmju

tudi stari zobozdravstveni in zobotehnični instrumenti, oprema in pripomočki, s katerimi so zobozdravniki blažili bolečine in nadomeščali manjkajoče zobe. Največ muzejskih predmetov iz zobozdravstvene zbirke je s konca 19. in iz 20. stoletja, najstarejši pa iz 18. stoletja. Kot zanimivost je na ogled še nekaj različnih zobozdravstvenih stolov.

• Otroški muzej Hermanov brlog

Otroški muzej Hermanov brlog deluje od leta 1995 in je zaenkrat edini otroški muzej v Sloveniji. Je muzej za otroke; vsebine, ki jih predstavlja otrokom, pa išče tako v preteklosti kot tudi v sedanjosti, v prazničnosti in vsakdanjosti. Zbira, hrani, raziskuje in razstavlja slovensko premično kulturno dediščino. Skozi muzej vodi otroke maskota muzeja, Herman Lisjak, ki je s svojo pojavnostjo prisoten vsepovsod: v razstavnih prostorih, na depozitu, v igralnici, galeriji, gledališču, slaščičarni in še kje. Otroški muzej Hermanov brlog z raznovrstnimi oblikami in metodami dela, ki so prilagojene različnim starostnim stopnjam, pomaga otrokom pri spoznavanju in razumevanju sveta.

• Fotografski atelje Josipa Pelikana

Stekleni fotografski atelje je iz

1899. leta, Josip Pelikan pa ga je odkupil leta 1920, ko se je preselil v Celje. Leta 1994 je postal last občine, Muzej novejšje zgodovine Celje pa ga je obnovil in v njem postavil stalno muzejsko zbirko z originalno vsebino. Obiskovalci si lahko v pritličju ateljeja ogledajo temnico, retuširnico, mojstrovo tehnično opremo, portrete, steklene plošče in originalne fotografije. V nadstropju je čudovit stekleni salon z vso pripadajočo opremo, v katerem je s pomočjo naravne svetlobe ustvarjal mojster Pelikan. Josip Pelikan je bil namreč velik umetnik, portretist, kakršnih ni več. Mojstrstvo ateljejskega fotografa, kakršen je bil on, je (bilo) predvsem v obvladovanju svetlobe.

• Živeti v Celju

Stalna razstava Živeti v Celju temelji in gradi na spoznanjih in pravih posameznih ved, predvsem na zgodovini in etnologiji. V prvem nadstropju ob »Dnevniku treh generacij« sledimo kronološkemu pregledu zgodovine Celja in Celjanov v 20. stoletju. V ospredju so muzejski predmeti, ki združeni v posamezne sklope, ilustrirajo izbrane segmente zgodovine ter dopolnjujejo »dnevniške zapiske« predstavnikov treh različnih generacij. V drugem nadstropju obiskovalci lahko podoživijo preteklost v ambientalni

Na razstavi Živeti v Celju

V muzejski trgovini

postavitvi »Ulice obrtnikov«, posameznih obrtnih lokalov, tržnice in meščanskega stanovanja. Predmeti so na ta način vrnjeni v svoje naravno okolje, čeprav muzejsko, kjer ponovno zaživijo v svoji prvinski uporabnosti in sporočilnosti. Obrtne delavnice ob posameznih dnevih resnično zaživijo, posebne didaktične točke na razstavi pa omogočajo poglobljanje znanj ter motivirajo in usmerjajo mlade obiskovalce.

• Muzej in obiskovalci

Različne vsebine iz življenja delajo muzej prepoznaven, in prav zaradi njih je postal kompleksen muzej. Zaradi številnih in raznovrstnih aktivnosti je med najbolj živahnimi v Sloveniji, ponovno je pridobil stare, poleg njih

pa tudi številne nove obiskovalce. Veseli pa nas, da je lepo vpet v okolje, v katerem deluje; o tem pričajo tudi podatki o številu obiskovalcev, ki prihajajo k nam iz celotne Slovenije, veliko jih je tudi iz tujine. Muzej namreč živahno komunicira z javnostmi. Posebno pozornost posveča kakovostni ponudbi za muzejsko publiko in vse njene ciljne skupine. Še posebej poskuša pri njih spodbujati identifikacijo s Celjem in z njegovo zgodovino. Z mislijo na prijetno počutje obiskovalcev pri nas imamo kot eden redkih muzejev v Sloveniji tudi obogateno ponudbo zanja: muzejsko trgovino, slaščičarno in kavarnico.

Spremljajoči programi in aktivnosti za različne ciljne skupine, ki jih organiziramo v muzeju:

- vodstva za vrtce, osnovnošolce in srednješolce, študente, odrasle ter družine
- vodstva z delovnimi listi za osnovnošolce in srednješolce
- učne ure za osnovnošolce in srednješolce
- muzejski dnevi – delovni listi in strokovna demonstracija obrtnikov
- predavanja ter vaje za študente
- strokovni seminarji za pedagoške delavce
- kulturni oz. naravoslovni dnevi
- plesne delavnice za šolske in predšolske otroke
- otroška ustvarjalnost se predstavi – gledališke in lutkovne predstave

- strokovne demonstracije obrtnikov
- večeri v Muzejski kavarnici
- fotografiranje v steklenem salonu Josipa Pelikana v oblačilih iz prve polovice 20. stoletja
- Hermanove ustvarjalnice za vrtce in osnovne šole
- Hermanove poletne in zimske počitniške vragolije
- Hermanove sobote
- muzejski družinski popoldnevi
- otroški »boljši« sejem (za šolske in predšolske otroke)
- praznovanja rojstnih dni
- Poletje v Celju – knežjem mestu
- Miklavževe lutkovne predstave, tudi s prihodom Miklavža
- praznične smrečice s čajanko
- Novo leto prihaja – praznovanja za podjetja

In jutri ...

V bližnji prihodnosti želimo v nove prostore preseliti sedaj utesnjeno zobozdravstveno zbirko. Za uspešno opravljanje javne službe moramo čimprej pridobiti ustrezne depojske prostore za deponiranje muzejskega gradiva. Tudi v muzeju želimo prispevati k revitalizaciji celjskega mestnega jedra s postavitvijo in z oživitvijo celjskih obrtnih delavnic »in situ«.

Sicer pa želi Muzej novejšo zgodovino Celje tudi v bodoče ostati odprt in priazen muzej, ki izobražuje in bogati vedenje o celjski zgodovini in življenju v 20. stoletju v Celju in celotni regiji.

Annette Wieviorka

»Kako sem hčerki razložila Auschwitz«

Ljubljana, Cankarjeva založba 2000.

Knjiga je pisana v obliki vprašanj in odgovorov, ukvarja pa se z enim najbolj tragičnih poglavij evropske zgodovine, ki ga simbolizira beseda Auschwitz.

Avtorica je zgodovinarica judovskega porekla, katere družinski člani so življenje izgubili v Auschwitzu (oba z možem sta podedovala po enega od priimkov žrtev Auschwitz) in je del svojih poklicnih naporov usmerila v ukvarjanje s tem problemom – usoda Judov v času druge svetovne vojne.

V knjigi je avtoričina hčerka tista, ki zastavlja vprašanja, medtem ko sama avtorica nanje odgovarja. Vprašanja so zelo neposredna in podobna tistim, ki nam jih zastavljajo naši učenci: kaj so Judje storili takega, da so jih želeli umoriti; zakaj so se pustili prijeti; zakaj se niso uprli; zakaj je bilo treba varovati to skrivnost, ko pa naj bi vsi Judje pomrli v taboriščih; kako so Nemci vedeli, kdo je Jud.

Odgovori pa so preprosti, strokovni in odstranijo marsikateri stereotip in poenostavitev.

Idejo za knjigo je avtorica po vsej verjetnosti dobila od najstniške hčerke. Ta je nekoč prišla iz šole z nalogo, da mora narediti družinsko drevo. Pri tem se je pojavila tudi beseda Auschwitz. Kljub temu da se je o dogodkih učila v šoli, gledala oddaje na televiziji, da so o tem veliko govorili doma, da je celo materina prijateljica bila ena izmed preživelih žrtev genocida nad Judi, je dekle bilo pretreseno šele, ko je na roki matine prijateljice zagledalo vtetovirano številko. Vtetovirana številka je sprožila pogovor najprej o prijateljici Berthe, iz česar se je zgodba razširila na medvojno usodo vseh Judov.

Za te dogodke se uporabljajo izrazi genocid, holokavst, šoah, z nacistično terminologijo bi to označili kot »dokončno rešitev judovskega vprašanja«. Velika vrednost knjige je v tem, da prikazuje postopnost oziroma stopnjevanje pritiskov in ima Auschwitz ter »centre za usmrtnice« le za zaključno fazo tega procesa.

»Dokončna rešitev judovskega vprašanja« se je začela že ob prihodu nacistične stranke na oblast, saj so Judje med leti 1933–1939 množično zapuščali meje rajha in priključenih območij, za seboj pa so puščali glavino svojega premoženja. Velik problem je bil, da so se evropske države zaradi gospodarske krize in ZDA zaradi izolacionizma branile sprejeti nove priseljence. Ko se je vojna začela, so se pojavile ideje o nastanku rezervatov, najprej na območju nekdanje francoske kolonije Madagaskar, potem pa na ozemlju Poljske. Šele leta 1941 Judom prepovedo zapustiti

meje rajha, sledi ustanovitev getov v srednjeveškem pomenu besede, saj so bili prebivalci geta popolnoma fizično ločeni od okolice (bodeča žica ali zid) in prepuščeni obupnim življenjskim razmeram, tako se je v Varšavskem getu na 403 hektarjih gnetlo 550.000 ljudi, izpostavljeni so bili tudi pomanjkanju in nalezljivim boleznim. Posebni odredi nemške vojske pa so Jude začeli množično pobijati po nemškem napadu na SZ, najprej s streljanjem, že decembra leta 1941 pa so začeli uporabljati t. i. gaswagen – vozila, podobna tovornjakom, ki so vozila ljudi z namenom, da bi jih uplinili. Januarja leta 1942 so se vsi vidnejši veljaki nacističnih oblasti na konferenci na Wannseeju domenili o »dokončni rešitvi judovskega vprašanja«, čemur sledi množično uplinjanje v taboriščih. Pomen besedne zveze »dokončna rešitev judovskega vprašanja« se tekom časa spreminja, tudi nacistične oblasti niso od začetka vedele, kako jo izpeljati, saj so rajh najprej hoteli narediti »Judenrain« – očiščen Judov.

Avtorica se veliko ukvarja tudi s problemom, ki je nam učiteljem zelo znan – tako mi kot tudi ona pogosto opiše samo tehnični postopek, kako potem otrokom dopovedati, kako grozoviti so bili ti dogodki: »Da nikdar prej v zgodovini, ki je sicer polna pomorov, ljudje niso gradili tovarn, katerih namen je bilo uničevanje po tekočem traku?«

Zanimiv je tudi odgovor na vprašanje, zakaj je Auschwitz najbolj izpostavljen izmed vseh taborišč, saj je na primer veliko večje število človeških življenj ugasnilo v »centrih za usmrtnice«, kot jih imenuje ameriški zgodovinar Raul Hildberg, Chelmo na Neri (nemško Kulmhof), Belzec, Sobibor in Treblinka, o katerih imamo zelo malo pričevanj, saj jih nihče ni preživel. Auschwitz je bil koncentracijsko taborišče in center za usmrtnice obenem. Zloglasen je zaradi velikega števila žrtev in paradoksalno, ker ga je preživelo največ ljudi. Je tudi edino mesto, kjer so zapornikom vtetovirali številke in jim tako odvzeli vse, tudi njihovo ime.

Vredno razmisleka se mi zdi tudi avtoričino spoznanje, da za to, da se taki dogodki ne bodo ponovili, ne zadostuje le vedenje in da je nujno potrebno na temelju tega vedenja oblikovati nova pravila v mednarodnih odnosih – na primer vzpostavitev mednarodnega kazenskega sodišča, pred katerim bi odgovorjali za svoja dejanja vsi obtoženi zločinci proti človeštvu.

Elissa Tawitian

Ilustrirana zgodovina Slovencev za otroke

Zbirka **Ilustrirana zgodovina Slovencev za otroke** založbe Mladika iz Ljubljane trenutno obsega osem knjig. V članku predstavljam to zanimivo in poučno zbirko, ki jo priporočam pri poučevanju in učenju slovenske zgodovine. Vse knjige so pisane v poljudnem a dovolj strokovnem slogu, avtorji pa so vključili tudi odlomke iz zgodovinskih virov in jih mestoma ustrezno poenostavili, da bi bili učencem bolj razumljivi. Vse knjige bogatijo tudi odlične ilustracije, ki se navezujejo na vsebino posamezne knjige. Zlasti odlomki iz zgodovinskih virov in bogate ilustracije omogočajo učencem vživljanje v opisovane zgodovinske dogodke in pojave ter tako omogočajo večje razumevanje in oblikovanje lastne podobe o slovenski zgodovini in identiteti.

• Timotej Knific, Rudi Skočir: Tu bo naš dom (izšlo leta 1998)

V knjigi je arheolog dr. Timotej Knific iz Narodnega muzeja Slovenije osnovnošolskim otrokom primerno opisal zgodovino zgodnjega srednjega veka s priselitvijo alpskih Slovanov v Vzhodne Alpe in z zgodovino kneževin Karantanije in nekoliko manj znane Karniole, ki se je razprostirala na ozemlju današnje Gorenjske in dela Notranjske. Na osnovi materialnih preostankov opisuje tudi življenje v staroselskih naselbinah, pa tudi v mestu Carnium na tleh današnjega Kranja, ki je nekaj časa predstavljal tudi prestolnico kneževine Karniole. Slikovito je prikazano tudi ustoličevanje karantanskih knezov in pokristjanjevanje, ki so ga misijonarji širili iz dveh središč, in sicer iz Salzburga in Ogleja. Orisano je tudi delo obeh grških misijonarjev Konstantina in Metoda v Spodnji Panoniji ter nastanek prvih pisnih glagolskih in latinskih spomenikov v slovanskem jeziku.

• Peter Štih, Andreja Peklar: Srednjenjeveške plemiške zgodbe (izšlo leta 2002)

V knjigi je zgodovinar dr. Peter Štih z Oddelka za zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani slikovito in zanimivo predstavil življenje plemstva, ki je živelo v naših deželah, narodnostno pa je bilo nemškega, italijanskega in v manjšem številu tudi slovenskega izvora. Avtor v knjigi tudi zapiše, da skuša razbliniti ukoreninjen mit o nemškem plemstvu, ki da je le izkoriščalo slovenske kmete. Razloži namreč, da je plemstvo skrbelo tudi za gospodarski in kulturni napredek, za obrambo, predvsem pa, da se niso čutili tujce, ampak pripadnike skupne domovine. Sledijo zanimive podobe iz življenja plemstva skozi prikaze

življenjskih zgodb posameznih znanih plemičev ali plemiških rodbin, ki so živele na ozemlju današnje Slovenije. Erazem Predjamski je predstavljen kot Robin Hood po slovensko, slikovito je opisana pot štajerskega viteza Ulrika Liechtensteinskega, ki je preoblečen v Venero, prisposodbo viteškega ideala popolne ženske, potoval po Furlaniji, Koroški, Štajerski in Avstriji na Češko. Opisana je tudi romarska pot celjskega grofa Ulrika II. s številnim spremstvom v Santiago de Kompostela, kjer se je sestal tudi s kastiljskim kraljem Huanom II. Vsakdanje življenje na kranjskih, koroških in štajerskih gradovih je v svojem popotnem dnevniku lepo popisal tudi tajnik oglejskega patriarha Paolo Santonino. Avtor je v knjigi slikovito povzel Santoninijeve zapise o jedeh in pijači z grajskih miz in o skrbi za osebno higieno. Knjigo zaključuje življenjska zgodba zadnjega celjskega grofa Ulrika II. in razlaga že skoraj ponarodelega reka »Danes grofje Celjski in nikdar več«.

• Maja Žvanut, Andreja Peklar: Stoji, stoji beli grad (izšlo leta 2002)

O življenju plemstva piše tudi zgodovinarica dr. Maja Žvanut iz Narodnega muzeja Slovenije. V knjigi *Stoji, stoji beli grad* oriše vzroke gradnje gradov od dvorov, prek stolpov – »turnov«, do višinskih gradov in nižinskih dvorcev. Predstavljena je tudi tridelna fevdalna družba, ki so jo sestavljali trije stanovi – tisti, ki so se bojevali, tisti, ki so molili, in tisti, ki so delali. Avtorica slikovito opiše zunanji videz poslopij, ki so spadala h gradu, pa tudi notranjo razporeditev prostorov s stanovanjsko opremo in življenje v »ženskih sobah« in »gospodovih izbah« ter »jedilnih vežah«. Opisano je tudi življenje v samostanih in verski obredi v cerkvah, ki so pomenile zatočišče za dušo in telo. Zanimivo so prikazane tudi spremembe, ki jih v življenje plemstva prinese razvoj trgovine, manufaktur in založništva. Od novega veka dalje je plemstvo vse bolj cenilo tudi visoko izobrazbo, ki so jo lahko pridobili le na tujih univerzah v Padovi, Bologni, na Dunaju in v Gradcu, pa tudi v Rimu. Z razvojem kapitalizma se je vse bolj krepila tudi gospodarska moč meščanstva in posameznih kmetov, plemstvo pa je pogostokrat obubožalo. V tem času je postalo plemstvo privilegij, ki se ga je dalo kupiti tako, da so postali plemiči tudi nekateri meščani in premožni kmetje. Plemstvo, ki se je začelo ukvarjati s trgovino, ali se zaposlilo v državnih upravnih službah, se je selilo v mesta. Avtorica knjigo zaključuje s prikazom usode gradov med drugo svetovno vojno in po njej, ko jih je bilo veliko požganih, in z mislijo, da so tudi gradovi del naše kulturne dediščine, za ohranitev katere smo odgovorni vsi.

• Darja Mihelič, Maja Šubic: Polje, kdo bo tebe ljubil (izšlo leta 1997)

Zgodovinarica dr. Darja Mihelič z Zgodovinskega inštituta Milka Kosa pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti slikovito opiše podobe iz zgodovine slovenskega kmečkega stanu, ki smo mu v še ne tako davni preteklosti v večini primerov pripadali skoraj vsi Slovenci. Opisano je slovansko poljedelstvo, in sicer obdelovanje polja, orodje in življenje v zemljankah, a tudi gospodarske spremembe, ki so jih naši predniki doživeli po naselitvi v Vzhodne Alpe. Orisana je vloga samostanov pri uvajanju novosti v kmetijstvo in kmečke dajatve zemljiškemu gospodu. Zaradi večanja števila prebivalstva so pod vodstvom zemljiških gospodov začeli kolonizirati obsežna ravninska in hribovita področja, kar je povečalo obseg obdelovalnih površin in prineslo tudi tehnični napredek v kmetijstvo. Novo prelomnico v napredku kmetijstva prinesejo reforme v 18. stoletju, ko so začeli uvajati nove poljščine, kot so fižol, krompir, detelja ... Avtorica zaključí oris s prikazom uvajanja novosti v kmetijstvo, ki so jih omogočile kmetijske šole.

• Stane Granda, Rudi Skočir: Hočemo Slovenijo (izšlo leta 1999)

Zgodovinar dr. Stane Granda z Zgodovinskega inštituta Milka Kosa pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v knjigi oriše dogodke in pomen znamenitega leta 1848 za Slovence. Tega leta se je pod vplivom sočasnih revolucij drugod po Evropi, začela tudi revolucija v prestolnem Dunaju, ki je močno odmevala tudi pri nas. Lžanski kmetje so napadli grad in požgali osovražene urbarje, simbol fevdalne odvisnosti, Slovenci so takrat zapisali svoje narodne zahteve v znameniti program Zedinjene Slovenije in začeli tudi t. i. pomlad slovenskega naroda. Na taborih so Slovenci in Slovenke izrekli podporo Zedinjeni Sloveniji in svojo naklonjenost narodnemu programu izkazovali tudi s podpisovanjem. Avtor je orisal tudi prve volitve v vsenemški parlament v Frankfurtu in v državni zbor na Dunaju. Posledica revolucije je bila zemljiška odveza, ki je kmetom omogočila odkup kmetije s plačilom določenega zneska denarja, kar pomeni tudi konec fevdalne družbe pri nas, saj kmetje niso bili več odvisni od nekdanjih fevdalnih gospodov. Zedinjene Slovenije pa tedaj še nismo uspeli doseči. Avtor na zanimiv in otrokom približan način oriše usodno leto 1848. (Podrobneje v Zgodovini v šoli, Letnik VIII/2, 1999.)

• Eva Holz, Andreja Peklar: S kočijo od Alp do morja (izšlo leta 1997)

Zgodovinarica dr. Eva Holz z Zgodovinskega inštituta Milka Kosa pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti oriše razvoj prometa na tleh današnjega slovenskega

ozemlja od rimskih časov dalje. Znameniti cestni križ, ki ga pri gradnji sodobnih avtocest upoštevamo še danes, so prvi zgradili že stari Rimljani. V srednjem in delu novega veka je bila kakovost cest slaba, varnost pa so ogrožali cestni roparji in divjad. Potovanje je bilo zato pravo doživetje in podvig. Stanje se je izboljšalo šele v 18. stoletju, ko je cesar Karel VI. začel graditi prve makadamske ceste, delo pa je nadaljevala tudi njegova hči Marija Terezija. Opisani so tudi načini gradnje cest in njihovo vzdrževanje, pa tudi uporaba vodnih prometnih poti. Avtorica prikaže tudi pomen gradnje cest za pretok idej in informacij ter prevoz ljudi in blaga. 19. stoletje je prineslo tudi v naše kraje številne novosti, kot so železnice, med katerimi je najbolj znamenita južna železnica, ki je povezovala prestolnico Dunaj z glavnim pristaniščem Trstom. V tem času so začeli uporabljati tudi kolo in predvsem avtomobile. Od 1814 so v habsburški monarhiji uvedli enotne potne listine, 1905 pa obvezno registracijo vozil in opravljanje voznškega izpita s teoretičnim in praktičnim delom. Knjiga z bogatimi ilustracijami predstavlja pomemben kamenček v mozaiku poznavanja pomena slovenske narodne zgodovine in njene vpetosti v sočasne evropske in svetovne zgodovinske tokove.

• Marjan Drnovšek, Matjaž Schmidt: V Ameriko (izšlo leta 1997)

V knjigi je zgodovinar dr. Marjan Drnovšek z Inštituta za slovensko izseljenstvo pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti razložil vzroke množičnega izseljevanja Slovencev v Združene države Amerike – izvoljeno deželo, v drugi polovici 19. stoletja in težavno, dolgo pot čez Atlantik, ki so ga mnogi ob tej priložnosti sploh prvič videli. Sledijo slikovite življenjske zgodbe posameznih slovenskih izseljencev kot npr. misijonarjev Lovrenca Lavtižarja, Friderika Ireneja Barage in Franca Pirca. Kot dežela tisočeri pri-ložnosti so se Združene države Amerike pokazale belokranjskemu krošnjarju Matiji Permuti, ki je obogatel s trgovino. Veliko manj sreče je imel rudar Frank Cekada, ki se je v rudniku hudo ranil in komaj preživel. Da smo Slovenci tudi ustvarjalni narod, je dokazal izumitelj Frank Česen. Avtor je opisal tudi preživljanje prostega časa med izseljenci in stališče tedanje domače politične javnosti, ki je svarila pred izseljevanjem. Knjigo odlikuje otrokom približan in slikovit slog pripovedi, odlomki iz pisem izseljencev in odlične ilustracije. (Podrobneje v Zgodovini v šoli, Letnik X/2, 2001.)

• Petra Svoljšak, Rudi Skočir: Prvi med junaki bo naš kranjski Janez (izšlo leta 1997)

V knjigi zgodovinarica dr. Petra Svoljšak z Zgodovinskega inštituta Milka Kosa, ki deluje v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti predstavlja dogodke iz časov prve svetovne vojne. Avtorica začne zgodovinski prikaz z razlago vzrokov za prvo svetovno vojno. Ob odlomkih različnih

virov slikovito prikaže začetek vojne v habsburški monarhiji. Sledi obsežen opis delovanja različnih slovenskih polkov na vzhodnem in kasneje od leta 1915 na soško-tirolskem bojišču. Tudi ta del odlikujejo odlomki različnih zgodovinskih virov in ilustracije, zlasti pa odlomki iz vojaških dnevnikov, kar učencem omogoča lažje vživljanje v dogajanje in zato boljše razumevanje le-tega. Zlasti z orisom bojev na soški fronti poudari pogum slovenskih vojakov, ki so se izkazali v obrambi svoje domovine, npr. 17. kranjski pešpolk, 2. ljubljanski gorski strelski in 87. celjski regiment. Omenja

tudi prve slovenske vojaške pilote na soškem bojišču. Avtorica knjigo zaključuje z opisom vojaških uporov kot npr. »zelenega kadra«, podobno iz vojaškega vsakdana, in z razpadom avstroogrske armade ter s koncem vojne.

Opisane knjige zbirke Ilustrirana zgodovina Slovencev za otroke ne bodo samo poučno in zabavno branje mladim bralcem, ampak tudi ostalim.

Vilma Brodnik

Irena Destovnik

Kako so živele ženske v času kmečkega gospodarjenja

Moč šibkih: ženske v času kmečkega gospodarjenja, Celovec: Slovenska prosvetna zveza Celovec, 2002, 239 strani.

Avtorica Irena Destovnik je raziskovala življenje žensk iz kmečkega in polkmečkega sloja v drugi polovici 19. in prvi polovici 20. stoletja na avstrijskem Koroškem, torej po revolucionarnem letu 1848 do 50. let prejšnjega stoletja oz. konca kmečkega načina gospodarjenja. Za raziskovanje je izbrala dve manjši vasi – Št. Janž in Šentjanske Rute. Način življenja večine koroških Slovencev v preteklosti je bil kmečki način gospodarjenja. Kmetijstvo je bilo pravzaprav edina gospodarska panoga, s katero so se preživljali koroški Slovenci. Spoznanja Irene Destovnik so splošno veljavna za vsa ruralna področja srednje Evrope tega obdobja. Žensko vprašanje doslej v raziskavah ni bilo deležno posebne pozornosti, še posebej ne na mednarodno mešanih območjih. Problem vprašanja življenja Slovenke na dvojezičnem področju je raziskovala Marija Jurić Pahor¹. Vsakdanje življenje žensk v slovenskem prostoru sta raziskovali Sabina Žnidaršič Žagar² in Vesna Leskošek³. Slednja je tudi pregledovala zastopanost žensk v zgodovinskih virih in ugotovila, da se malo omenjajo oz. niso prisotne. Tako v Slovenski kroniki XX. stoletja, kjer so omenjeni le trije ženski dogodki, in v knjigi Zgodovina Slovencev, kjer se v celotnem prvem delu, ki obsega več kot 400 strani, zopet pojavijo le tri ženska imena, vendar brez ženskih dogodkov, kot da ženske v slovenski zgodovini ne bi obstajale.

Knjigo je izdala Slovenska prosvetna zveza v Celovcu, ki z Ireno Destovnik sodeluje že 10 let. Sodelovanje poteka preko raziskovalnih taborov ljubljanskih osnovnošolcev. Ob tem se je izkazalo, da je Koroška neraziskana in je raziskovanju treba posvečati več pozornosti. Irena Destovnik je pripravila tudi tri etnološke, deloma kulturno-etnološke

razstave; izjemno odmevno in že 17-krat postavljeno razstavo po različnih koroških, italijanskih in slovenskih krajih **Ko bo cvetel lan** (1996), ki govori o predelavi volne, o ovčereji na južnem Koroškem, **Odstranjanje** (2000), ki prikazuje narodopisje južne Koroške, in **Moč šibkih** (2001), v kateri razgrne, kako je slovenska kmetica živela na dvojezičnem področju.

Raziskovanje vsakdanjega življenja žensk ni mogoče samo po že ustaljenih metodah, ki so med seboj različne glede na znanstveno področje, ampak tudi z vključevanjem sodobnih znanstvenih metod, npr. naracije. Raziskovanja življenja neke družbene skupnosti brez živega stika s tistimi, ki jih raziskujemo, ni. Irena Destovnik je gotovo ena izmed prvih, ki je poleg raziskovanja arhivskih virov, npr. v Deželnem arhivu v Celovcu, Francistejskega katastra, in notarskih aktov v Borovljah, v raziskovanje vključila tudi omenjeno metodo raziskovanja.

Raziskovala je življenje žensk, ki so bile do sedaj »skrite« oz. ki se v zgodovino niso vključevale. Svojo zgodovinsko prisotnost v javnosti oz. možnost javno delovati so izkazale le političarke, vidne članice različnih gibanj in društev ter

¹ Jurić Pahor, Marija: Narodna oz. narodnostna identiteta Slovencev na Koroškem ter Slovencev v Furlaniji – Julijski krajini: (k etno-nacionalni identiteti koroških in tržaških Slovencev in Slovencev) (1998), Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Doktorska disertacija.
² Žnidaršič Žagar, Sabina [in] Peter Vodopivec/mentor (1994): Socialni položaji in statusi žensk na Kranjskem 1880–1910, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, Magistrsko delo.
³ Leskošek, Vesna (2002), Zavrnjena tradicija: ženske in ženskost v slovenski zgodovini od 1890 do 1940. Ljubljana: Založba *cf.

izobraženke, nikakor pa ne ženske, ki so morale za svoje preživetje trdo delati in jim je skrb za vsakdanje preživetje in obstoj predstavljala osnovni način življenja. Ta anonimna, spregledana skupina žensk se v javnosti ni pojavljala, točneje, bila je iz nje celo izključena. Destovnikova je zapisala, da ni predstavljala »nič pomembnega v javnosti, toda na njej vse stoji ali pade«, četudi ni puščala sledov v zgodovinskem spominu. Kadar govorimo o kmetici v preteklosti, si jo pogosto predstavljamo v romantični lučji. Tega vpliva v omenjenem delu ni videti. Njena raziskava temelji na osnovi dokumentov brez ideološke obarvanosti. Šele raziskave te vrste dajo njihovo dejansko podobo v javnosti, ne podobo, ki naj bi jo imele, ampak podobo, ki so jo ženske dejansko imele.

Knjiga je razdeljena na **štiri vsebinske sklope**: Pomen in vrednotenje ženskega dela, Socialna varnost žensk, Ženske v katoliški družbi in Deklice, dekleta, žene, matere.

Rdeča nit raziskovanja je kmečki način gospodarjenja. Sociološko gledano je zanj značilna velika odprtost družin navzven in posledično temu velika medsebojna povezanost, ki ji v drugi polovici 20. stoletja s tehnološkim in z vsesplošnim napredkom, torej s spremenjenim načinom gospodarstva sledi preobrat – družina se začne zapirati vase. Kmečko delo je bilo razdeljeno na **moška dela** (skrb za konje, žetev s kosami, postavljanje snopov) in **ženska dela** (drobnica, mleko, žetev s srpi). Kar je pomembnejše: raziskovalka je ugotovila, da so ženske delale tudi moška dela, medtem ko moški niso ženskih. Kaj je bilo tisto, kar je povzročalo/povzroča delitev na moška in ženska dela? Družbena skupnost, ki neko delo oceni za žensko in moško. Sociološko gledano ima moško delo večjo družbeno moč in je uglednejše. Po drugi strani pa so raziskovalki tudi ženske same najprej omenjale »moška« dela kot večvredna dela tudi v očeh žensk. Avtorji kot Oaklejeva trdijo, da do večvrednih in manjvrednih del pride šele v trenutku, ko je ženska po ločitvi delovnega mesta in kraja bivanja izrinjena iz delovnega procesa. V raziskavi je avtorici uspelo dokazati moč skritega gospodinjkega dela, saj je ugotovila, da je bila od sposobnosti gospodinje odvisna celotna kmečka ekonomija. Torej, ali se ženske svoje pomembne vloge nočejo ali ne morejo zavedati? Od tod izvira tudi t. i. »ženski« in »moški« denar, kjer je bil slednji nominalno mnogo višji od prvega. Iz tega izvira tudi vrednotenje posameznih vrst dela. Žensko je označeval **nizek družbeni status** in izjemno **velik pomen delovne vloge**: dejansko je veljala ženska toliko kot je fizično lahko doprinesla k skupnosti. Da se ne bomo dali zapeljati – tudi industrijska revolucija ni prinesla vsebinskih sprememb: ženske opravljajo slabše plačana dela, ki zahtevajo le rutinska opravljavanja nalog. Avtorica je tudi ugotovila, da je bilo tako za ženske kot moške na splošno (revne in bogate) značilno veliko varčevanje. Na to kaže tudi list družinskih izdatkov in prejemkov, na katerem je gospodinja izjemno zgledno vodila prihodke in odhode.

Drugi sklop je namenjen **socialni varnosti** žensk v

kmečkem načinu gospodarjenja in vlogi dedovanja. Tudi tu se je pokazala spolna diskriminacija žensk. Načeloma je dedoval samo moški potomec, ženska le, če ni bilo moškega potomca. V raziskavi so navedeni zanimivi izsledki, npr. 22 moških je postalo dedičev v starosti 50 in 60 let, samo deset, torej več kot polovico manj žensk pa šele v starosti nad 70 let. V zvezi z dedovanjem je posebna pozornost namenjena prisojilnim, kupoprodajnim in izročilnim pogodbam.

V tretjem delu se je raziskovalka dotaknila odnosa **cerkev – ženska**, ne v ideološkem smislu, ampak zgolj na osnovi dejstev, tj. zapisov v listih Naša družba. Marijine družbe so bile edine oblike druženja, kamor so starši pustili svoje hčere, zato so bile množično obiskane. In še to: članice so lahko ostale tudi poročene žene. Vodili so jih izključno moški, ki so ženske nadzorovali in vzgajali v »moškem duhu«. Cenjene in ugledne lastnosti so bile: pridnost, ponižnost in vera. Obsojanja vredne pa radovednost, znanje in razvoj lastne osebnosti, kar vse je bilo privilegij in družbena pravica moških. Za primer naslednji citat: »V sebi je treba zatreti vsako radovednost, zakaj ona je povod mnogim grehom. Radovednost, kaj novega slišati ali izvedeti, je marsikdaj nedolžnosti škodljivo ... če pa se že zahteva, da se ženska uči, naj se uči kot ženska, to je kot bodoča mati in gospodinja.«⁴ Na vsakdanje življenje žensk je bil torej velik katoliški vpliv, ki poudarja katoliški diskurz pokorne, molčeče, na vsak način podrejene ženske, ki je sposobna vzdržati nasilje, matere in gospodinje. Zunaj teh vlog žensko delovanje ni bilo mogoče. Življenje žensk v preteklosti ni bilo romantično. Živele so trda življenja, ker so bila ujeta v vloge, ki jih niso mogle zapustiti oz. jim uiti. Izven tega življenja gibanje žensk ni bilo mogoče.

Zadnji del je namenjen vlogi ženske kot **matere, rojstvu in življenju otrok**. Posebna pozornost je v knjigi namenjena nezakonskim otrokom. Ravno na južnem Koroškem je bil ta odstotek izjemno visok. Nezakonske otroke so sprejemali enako kot zakonske, torej niso bili označeni. Sicer pa se z otroki v tistem času niso posebej ukvarjali oz. jim niso namenili takšne pozornosti in skrbi kot danes. Otroci so bili del hišno-gospodarske enote: delali so svojim sposobnostim in zmožnostim primerno. Število otrok je povezano s kmečkim načinom gospodarjenja. Avtorica je raziskovala tudi umrljivost otrok in ugotovila, da je bila ta med otroki izjemno visoka. Z leti pa je padala oz. se je na koncu raziskovanega obdobja znižala za eno tretjino: od 1832 do 1850 je umrlo 31,3 % otrok, od 1851 do 1900 je umrlo 26,6 % otrok, od 1901 do 1930 je umrlo 12,3 % otrok. Destovnikova je ugotovila, da je največ otrok umrlo do starosti enega leta – 77,9 % vseh umrlih otrok, ki pa jih niti niso šteli kot del družinskih članov. V tem poglavju je še več zanimivih podatkov, npr. 119 žensk je med leti 1774 in 1930 rodilo 555 otrok ali 4,6 otroka na mater; starost

⁴ Navedeno delo. Str. 195.

žensk ob rojstvu prvega otroka je bila med leti 1774 in 1850 26, 4 leta, med leti 1851 in 1900 21,1 leta, med leti 1901 in 1930 pa je bila 26, 0 let. Ženske so umirale v približno enaki starosti, 67,5 oz. 67 let v zadnjem obdobju raziskovanja.

Knjiga glede na raziskovanje specifične družbene skupine, ki ji doslej ni bila namenjena večja pozornost

zaradi vključevanja naracije kot metode znanstvenega dela, izredne senzibilnosti raziskovalke, ki je uspešno združila raziskovanje zgodovinskih virov z omenjeno metodo, in splošno veljavnih zaključkov o ruralnem načinu gospodarjenja tega obdobja vsekakor zasluži mesto tudi v šolski knjižnici oz. na zgodovinski knjižni polici.

Mag. Francesca Žumer

ŠOLSKA KRONIKA 2002

– zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje

Šolski muzej se poleg razstavne dejavnosti, zbiranja in vzdrževanja razstavnih predmetov, raznih prireditev, pedagoških dejavnosti itd., ukvarja tudi z izdajateljsko dejavnostjo. Tako od leta 1992 izhaja kot samostojno glasilo Slovenskega šolskega muzeja Šolska kronika, zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje. Sami začetki zbornika pa segajo že v leto 1964.

V letu 2002 sta v Šolskem muzeju izšli dve številki Šolske kronike. Vsebina prve številke zbornika je razdeljena na več (že uveljavljenih) rubrik. V rubriki *Članki in razprave* je objavljen prispevek Maje Žvanut (*Vzgojni ideali v 17. stoletju*), Zorana Radonjića (*Druga svetovna vojna v slovenskih učbenikih za zgodovino*), Vande Trdan (*Šolstvo na Kočevskem od druge polovice 19. stoletja*) in Stanislava Južnića (*Življenje in delo jezikoslovca Rudolfa Južnića 1883–1955*). Sledi rubrika *Prispevki in gradivo* s člankom ob 300-letnici uršulinskih šol, o Učiteljskem tovarišu itd. V rubriki *Spomini na šolo* sta objavljena prispevka Zlate Volarič in Janeza Švajncerja. Sledijo rubrike *Jubileji*, *In memoriam*, *Iz muzejskega dela*, *Drobtinice*, zaključí pa se z rubriko *Poročila in ocene*.

Naj med zanimivimi prispevki za branje v prvi številki Šolske kronike še posebej izpostavim članek Maje Žvanut, *Vzgojni ideali v 17. stoletju*, ki je nastal na podlagi ene izmed predstavljenih tem zanimive razstave *Theatrum vitae et mortis humanae* (Prizorišče človeškega življenja in smrti), ki je bila na ogled od februarja do oktobra leta 2002 v Narodnem muzeju v Ljubljani.

Avtorica bralca v članku z natančnim opisom seznani z vzgojnimi ideali v 17. stoletju, pri čemer se je opirala na vzgojno knjižico *Speculum Geneorosae Juventutis*, namenjeno tedanji vzgoji plemiške mladine Kranjske, Štajerske in Koroške. Omenjena knjižica je izšla v samozaložbi Adama Sebastiana von Sietzenheimba. Avtor je svoje delo namenil takratni eliti – plemičem, izobražencem, petičnim trgovcem in podjetnikom. Knjižica je razdeljena na tri dele. V prvem delu se je pisec posvetil negi in vzgoji otroka do sedmega leta starosti, drugi del je namenjen predvsem vzgoji dečkov in mladeničev, zadnje

poglavje pa govori o prednostih obiska tujih dežel, ki so bili v 17. stoletju sestavni del vsakega mladega izobraženega človeka. Avtorica na koncu prispevka ugotavlja, da je bila v primerjavi s sodobnimi pogledi na vzgojo in izobrazbo v 17. stoletju za oblikovanje mladega človeka najpomembnejša vzgoja, izobrazba pa je bila le njen sestavni del.

Prav tako zanimiv je tudi prispevek Zorana Radonjića, v katerem idejno-vsebinsko analizira petnajst učbenikov iz obdobja od leta 1948 do leta 1999. V njih je analiziral poglavja o drugi svetovni vojni v Sloveniji in Jugoslaviji. Avtor ugotavlja, da so bili učbeniki do prve polovice 90-ih let prejšnjega stoletja napisani tendenciozno, enodimenzionalno in pristransko. Kot prvi učbenik za zgodovino, ki naj bi pomenil prelom z omenjenim načinom pisanja o drugi svetovni vojni v Jugoslaviji, je avtor izpostavil učbenik Staneta Berzelaka: *Zgodovina 2*, ki je izšel leta 1992.

Avtor prispevka med drugim predstavi tudi interpretacijo državljanske vojne v učbenikih iz različnih povojnih obdobj. Ob analizi citatov (govori, dnevniki, spomini, pisma, strokovna in umetniška literatura) ugotavlja, da so bili le-ti v učbenikih, napisanih pred letom 1992, v prid revolucionarnemu (partizanskemu) taboru. Prav tako ugotavlja, da je bilo tudi s slikovnim gradivom – prevladovalo je slikovno gradivo partizanskega tabora, ki je imelo hkrati pozitiven vrednostni predznak, saj naj bi bralcu zbudilo pozitivna čustva in obratno, vso slikovno gradivo protirevolucionarnega tabora naj bi imelo negativen predznak s ciljem vzbuditi pri bralcu negativna čustva. Pisec članka na koncu še s tabelo ponazori obseg učne snovi, pregled ilustracij in primarnih virov o tematskem sklopu druge svetovne vojne v Sloveniji in Jugoslaviji v učbenikih od leta 1948 do leta 1999.

Druga številka Šolske kronike v letu 2002 je tematska in se v celoti nanaša na počastitev 100-letnice rojstva Franceta Ostanka, dolgoletnega ravnatelja muzeja, učitelja in priznanega raziskovalca šolske preteklosti, zato ta številka nosi tudi podnaslov *Ostankov zbornik*. S prikazom Ostankovega življenja in dela lahko bralec v osemnajstih člankih različnih avtorjev spozna tudi drobce in zanimive

podatke iz preteklega stoletja.

Iz člankov lahko razberemo, da je bil Franc Ostanek izredno dejaven ne le na prosvetnem, ampak tudi na različnih drugih področjih. Tako lahko izvemo o njegovem delovanju na področju sokolstva, v Sindikatu prosvetnih delavcev, pri Ministrstvu za prosveto. Od leta 1945–1949 je deloval kot referent za manjšinsko šolstvo, ukvarjal se je z raziskovanjem slovensko-hrvaške meje v Istri, raziskoval zgodovino osnovnega šolstva ter bil med leti 1951 in 1974 ravnatelj Slovenskega šolskega muzeja. Kot ravnatelj Slovenskega šolskega muzeja je med drugim pisal tudi članke, v katerih je opozarjal na pedagoško nalogo muzejev, o postavljanju razstav za šolsko mladino, ki naj bodo poučne, nazorne in zanimive ter naj upoštevajo predznanje učencev, pri čemer je izhajal iz lastnih izkušenj pedagoškega

dela v šoli.

Poleg omenjenih člankov vsebuje druga številka Šolske kronike tudi spominske zapise o Francu Ostanku, predstavljeni pa so še nekateri jubileji šol ter poročila o treh razstavah (Čar čipk – razstava ob 125-letnici Čipkarske šole v Idriji, Muzej, v katerem ni tišine – Hermanov brlog in razstava Otroški vrtci v Hrastniku, Trbovljah in Zagorju).

Obe številki zbornika Šolske kronike predstavljata s svojimi prispevki zanimivo branje in hkrati koristne informacije o zgodovini šolstva in vzgoje, ki jih lahko uporabi učitelj tudi pri svojem delu v razredu.

Sonja Bregar

Tekmovanje iz znanja zgodovine – KAKO NAPREJ?

V šolskem letu 2002/2003 smo že šestič razpisali tekmovanje iz znanja zgodovine in glede na število prispelih prijavníc bo odziv tudi letos izjemno velik. Tako že nekaj let zaporedoma ugotavljamo, da je na tekmovanju iz znanja zgodovine od 10 do 12 tisoč tekmovalcev. Številka, ki nas je presenetila v začetku tekmovanja, nas danes ne preseneča več. Veliko zanimanje osnovnošolcev za tekmovanje iz znanja zgodovine je zagotovo rezultat dobrega dela mentorjev in kaže tudi na to, da je pouk zgodovine v osnovni šoli dovolj zanimiv in razgiban, da vzbudi učence k dodatnemu zanimanju za predmet. Res je, da smo v prvih letih organiziranja tekmovanja želeli predvsem popularizirati predmet zgodovina in vpeljati sodobnejši pristop k oblikovanju tekmovalnih nalog. Vendar se je izkazalo, da nam zadnja leta vse težje uspeva obvladati tako velik zalogaj, kot je tekmovanje iz znanja zgodovine. Težav in problemov, ki so predvsem finančne in organizacijske narave, je namreč zelo veliko. Sredstva, ki jih kot organizator dobivamo od MŠZŠ, so namreč skromna in zadostujejo zgolj za najnujnejše potrebe (razpošiljanje pošte, fotokopiranje tekmovalnih nalog, urejanje

evidenc ...), zatika se že pri tiskanju priznanj za tekmovalce, saj so ti stroški zelo visoki, ker je tudi zelo veliko dobitnikov bronastih, srebrnih in zlatih priznanj. Še večji so stroški, ki jih imajo šole. Že organizacija šolskega tekmovanja je za mentorja zahteven podvig, če pa k temu prištejemo še fotokopiranje tekmovalnih pol in ure, ki jih učitelji porabijo za pripravo tekmovalcev, kmalu ugotovimo, da pridemo do vrtoglavo visokih števil. Poglavje zase so bila vsa ta leta regijska tekmovanja, ki smo jih v lanskem šolskem letu organizirali v kar 45 regijskih centrih (!). Kakšne finančne obremenitve so pomenile za šole, nam sicer ni uspelo nikoli dokončno raziskati, a so bile zagotovo zelo visoke. Prav zaradi tega so učitelji in tudi organizatorji predlagali, da bi regijska tekmovanja ukinili in pripravili le dvo-stopenjsko tekmovanje, torej šolsko in državno. Priprava novega organizacijskega koncepta tekmovanja je zahtevala zelo poglobljeno razmišljanje o tem, kako napraviti izbor tekmovalcev za državno tekmovanje. Na šolska tekmovanja se je namreč po nekaterih podatkih prijavilo tudi po 60 ali celo več tekmovalcev posamezne šole. Če bi prepustili izbor le kriteriju števila

točk, bi se nam lahko kaj hitro zgodilo, da bi se na državno tekmovanje uvrstilo velikansko število otrok (predpostavljamo, da okoli 4000). Velja namreč pripomniti, da so nekateri mentorji zaradi velike želje in ambicije in seveda v izogib sporom z učenci in njihovimi starši pripravljene poslati tudi večje število tekmovalcev. Rezultatov šolskih tekmovanj skorajda ni mogoče povsem nadzorovati, čeprav vemo, da se tu dogajajo tudi nepravilnosti in da je ocenjevanje kljub dokaj natančno pripravljenemu točkovniku še vedno tudi predmet subjektivne presoje posameznega mentorja.

Zaradi teh in podobnih pomislekov, ki so rezultat izkušenj sorodnih tekmovanj, ki že dalj časa potekajo le na dveh nivojih, smo pripravili osnutek pravilnika, ki bi zagotovil čim bolj pravičen dostop tekmovalcev na državno tekmovanje in hkrati preprečil, da bi se število sodelujočih na državnem tekmovanju povzpelo nad vse razumne in še obvladljive številke. Zato smo v pravilnik zapisali, da naj ne bi iz nobene šole na državnem tekmovanju sodelovalo več kot 5 tekmovalcev. Vsaka šola (ki sodeluje na tekmovanju) bi imela pravico poslati na državno tekmovanje najmanj 2 tekmovalca,

sicer pa bi glede na velikost šole lahko to število naraščalo največ do števila 5. Da ne bi bili diskriminatorni do manjših šol, ki so zadnja tri leta dosegale odlične rezultate, smo se v državni tekmovalni komisiji odločili, da kot dodaten kriterij pri uvrstitvi na državno tekmovanje upoštevamo uspeh šole in njenih tekmovalcev na državnih tekmovanjih zadnjih treh let. Na primer: če ima neka manjša šola, ki bi sicer lahko poslala na državno tekmovanje le dva tekmovalca dokazano dobre rezultate iz zadnjih treh državnih tekmovanj (upoštevala se bodo zlata priznanja), ji bo državna tekmovalna komisija odobrila še dodatnega tekmovalca, enega, dva ali celo tri tekmovalce. Šola, ki meni, da izpolnjuje pogoje za povečano število tekmovalcev na državnem nivoju, bo na državno tekmovalno komisijo naslovila posebno prošnjo, ki jo bo le-ta obravnavala in sporočila odločitev o dodatnih tekmovalcih.

Veliko število tekmovalcev na šolskih tekmovanjih je eden od problemov, na katerega nas opozarjajo

mentorji nekaterih osnovnih šol. Res je težko soočiti učence z dejstvom, da če jih na šolskem nivoju tekmuje npr. 50, da bosta šla na državno tekmovanje le dva. Toliko opevana množičnost, ki sem jo omenil na začetku tega prispevka, v tem primeru postaja ovira in težava za mentorja, ki ima v rokah težko in odgovorno nalogo, kako izbrati dva najboljša tekmovalca. Pritiski na povečanje števila tekmovalcev se že pojavljajo, vendar je treba razmisliti še o drugih možnostih. Najprej bo verjetno treba spremeniti pristop k tekmovanju in iz množičnosti bomo morali pristopiti k večji selektivnosti že na šolskem nivoju. Nisem povsem prepričan, da je množičnost že na šolskem nivoju tako zelo nujno merilo kakovosti. Mentorji bodo verjetno morali razmišljati, ali je res smiselno, da se omogoči sodelovanje na šolskem tekmovanju prav vsakemu učencu, čeprav tekmovanje ostaja odprto. Mentor bi lahko pripravil »kvalifikacijo« za sodelovanje na tekmovanju, v obliki predhodnega testa na svoji šoli. To bi res pomenilo dodatno delo za mentorja, vendar pa bi se število tistih, ki

bi sodelovali na šolskem tekmovanju lahko zmanjšalo iz 50 na npr. 20. Dobre rezultate na kvalifikacijah za šolsko tekmovanje pa bo gotovo vsak mentor znal nagraditi, da ne bi imeli učenci, ki bi po tem predtekmovanju ostali praznih rok, občutka izločenosti in poraza.

Zavedamo se, da ponujene rešitve niso idealne, vendar v primeru, ko regijskih tekmovanj ne organiziramo (razlogi so jasni), manevrskega prostora ni prav veliko.

V viziji tekmovanja si vsekakor želimo zmanjšati število udeležencev na šolskih tekmovanjih in s tem tudi na državnem tekmovanju. To seveda ne pomeni, da želimo zmanjšati zanimanje učencev za zgodovino. Morda je to le tisti korak, ki nas bo počasi popeljal od velike množičnosti k večji kakovosti znanja. In mentorji, ki najbolj poznajo svoje učence in njihove sposobnosti, bodo prav gotovo znali pripraviti tak izbor tekmovalcev, ki bo tekmovanje na šolskem in državnem nivoju popeljalo v pravo smer.

Vojko Kunaver

www.arslonga.si

Ars longa d.o.o.

Barjanska cesta 5 • 1000 Ljubljana
tel.: 01/200 60 60 • fax: 200 60 67
e-mail: info@arslonga.si
web: www.arslonga.si

AL ars®
longa

Poleg potovanj za odrasle pri potovalni agenciji Ars longa pripravljamo tudi vrsto potovanj in ekskurzij za učence in dijake. V sklopu enodnevni izletov so še posebej priljubljeni obiski razstav v naši bližnji okolici.

V sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo pripravljamo potovanje po celinski Grčiji, kjer bomo spoznavali klasično grško civilizacijo, ki se je v času helenizma razširila daleč preko svojih meja.

Letos jeseni Vas vabimo, da se nam pridružite na velikem potovanju v Argentino, deželo velikih kontrastov. Ob vlažnih gozdovih na severu in Ognjeni zemlji na jugu nas očara tudi svetovljanski Buenos Aires, kjer se ob tangu pokažejo močna čustva Argentinecev.

Tudi na ostalih študijskih ekskurzijah letošnje jeseni bomo približe spoznavali kulturno-zgodovinske značilnosti obiskanih dežel. Po želji organiziramo tudi potovanja za zaključene skupine dijakov ali profesorskih zborov!

► Treviso

(Ogled slikarske razstave "Zlato in Azur - barve Juga od Cezanna do Bonnard)

prevoz: avtobus
trajanje: 1 dan
odhod: jesen 2003

► Grčija - po sledih Filipa II. Makedonskega

(Atene-Osios Lukas-Delfi-Meteora-Vergina-Solun-Filipi)

prevoz: letalo
trajanje: 8 dni
odhod: 25. okt

► Argentina - velika tura

(Buenos Aires-Misiones-Iguazu-Tierra del Fuego-Los Glaciares-Lago Argentino-Valdes-Punta Tombo-Salta-Cafayate-Jujuy-Quebrada-Tren a las Nubes)

prevoz: letalo
trajanje: 13-17 dni
odhod: 19. nov

► Etruščanska Italija • Umbrija Trubarjeva pot • Provansa Kraljevska Španija • Praga Neapeljski zaliv • Lombardija

► Obiščite nas v naših poslovnih prostorih v Vili Golob vsak delavnik med 9. in 12. ter 13. in 17. uro. Podrobnejše informacije so vam na voljo v katalogu potovanj za leto 2003 ter na naših spletnih straneh!

50

PETDESETA

Muzej novejše
zgodovine Slovenije,
Celovška 23,
1001 Ljubljana

Na ogled
od 10. junija
do konca novembra
2003

Kakšno je bilo življenje na Slovenskem pred petdesetimi leti, leta 1953? Kakšna so bila stanovanja v katerih smo bivali, kako smo bili oblečeni, kakšne gospodinjske pripomočke smo uporabljali, so bile politične, gospodarske, socialne in kulturne razmere kaj podobne današnjim, ...? Vse to in še več boste izvedeli po sprehodu skozi hišo iz leta 1953, ki smo jo postavili v prostorih Muzeja novejše zgodovine Slovenije?

Zavrtimo kolo
časa in se vrnimo
v leto 1953.

(Petdeseta leta — Hiša 1953)

Muzej
novejše
zgodovine
Slovenije National
Museum of
Contemporary
History

Navodila avtorjem in avtoricam člankov in prispevkov

V želji, da bi dosegli enotno obliko člankov in prispevkov ter poenostavili redakcijski postopek, avtorje in avtorice člankov in prispevkov prosimo, da v čim večji meri upoštevajo naslednja navodila za pisanje:

1. obseg člankov in prispevkov naj bo v obsegu do ene avtorske pole, to je 16 strani oz. 30.000 znakov;
2. prispevki naj bodo pisani v računalniškem programu Word for Windows z vnesenimi naslovi, podnaslovi in krepko natisnjenimi deli besedila;
3. prispevke opremite tudi s povzetki vsebine v obsegu do 1200 znakov in z avtorskim izvlečkom, sinopsisom v obsegu do 200 znakov;
4. vaši prispevki naj bodo tudi ustrezno citirani v skladu s Slovenskim pravopisom (1994, str. 222) npr.:

Literatura:

Simoniti, V. 1990: Turki so v deželi že. Mohorjeva družba. Celje.

Dular, A. 1998: Obrtni dom v Metliki. V: Zgodovinski časopis. Ljubljana. Št. 3.

Viri:

Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU, Rokopisne knjige 117, Cod. III/72 in Cod. III/73.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU, Reg. I, 2211, fascikel 2060, 64 Vojna.

Navajanje opomb:

Opombe lahko navajate med besedilom npr.:

Nevarnost vnovičnega vpada pa v tem letu še ni minila. 8. maja je Ferdinand pisal v Ljubljano, da je vnovič prišlo več obvestil, ki govorijo o možnem velikem turškem vpadu, razdeljenem v več krakov, v Istro in Kras, na Kranjsko in Štajersko. (Simoniti, str. 119). Na koncu članka pa navedete vso uporabljeno literaturo po zgornjem zgledu.

ali pod črto:

članek:

1. E. Dolenc, Slovenska kulturna politika v prvi Jugoslaviji, v: Zgodovina v šoli, Ljubljana 1998, št. 1, str. 17–20.

knjiga:

E. Garin, Spisi o humanizmu in renesansi, Ljubljana 1993.

vir:

Zapisnik revizijske komisije, pisan 9. oktobra 1904. BMM, Arhiv obrtnikov 1904.

5. članke in prispevke lahko opremite tudi s shemami, zemljevidi, barvnimi in črno-belimi fotografijami, diapozitivi ipd., slikovno gradivo ustrezno oštevilčite, med besedilom prispevka pa označite, kje naj se natisne, dopišite pa tudi besedilo, ki naj se natisne k slikovnemu gradivu; dodatno gradivo je lahko v obsegu do tri enote na prispevek;
6. za lektoriranje prispevkov bo poskrbelo uredništvo;
7. kratice, ki jih navajate v prispevku, pri prvi omembi ustrezno pojasnite, lahko v oklepaju poleg kratice ali pa v ustrezni opombi;
8. pri poročilih in ocenah različne literature in didaktičnih gradiv s področja šolstva v naslovu navedite ime in priimek avtorja obravnavane publikacije oz. didaktičnega gradiva, točen naslov publikacije oz. didaktičnega gradiva, založbo, kraj in leto izdaje, število vseh strani obravnavane publikacije, število slik (barvnih in črno-belih), shem, zemljevidov ipd., pri didaktičnih gradivih pa glavne značilnosti, npr. pri CD-ROM-ih število gesel, avtorja, založnika in kraj ter leto izdaje;
9. vse prispele članke recenzirajo člani uredniškega odbora, odgovorni urednik pa je zadožen, da avtorje obvesti, ali so članki ustrezni za objavo ali zavrnjeni;
10. člankov, prispevkov in nenaročenega gradiva ne vračamo;
11. prispevke pošljite na disketi z označenim naslovom datoteke, datumom, imenom in priimkom avtorja ter v izpisu;
12. besedilo na disketi in izpisu na začetku opremite z vašim imenom in priimkom, akademskim oz. strokovnim nazivom, imenom in naslovom ustanove, kjer ste zaposleni, z vašim domačim naslovom, pošto s pošto številko, EMŠO-m, številko tekočega računa, točnim naslovom banke, kjer imate odprt tekoči račun, davčno številko in številko telefona, na kateri ste dosegljivi;
13. dodatno gradivo in diskete priložite v posebno kuverto;
14. za pravlinost navedb v prispevkih odgovarjajo avtorji sami.

NOVO ZA UČITELJE ZGODOVINE

INSTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

R dp
ZGODOVINA v šoli
2003

930:371.3

120030239,3/4

COBISS

Sodobno pisno preverjanje in ocenjevanje znanja pri zgodovini v srednji šoli na izbranih temah 20. stoletja

Dr. Danijela Trškan

Sodobni načini preverjanja in ocenjevanja znanja pri pouku zgodovine so v knjigi predstavljeni ob primerih različnih pisnih nalog, številne naloge pa se lahko uporabljajo tudi za alternativno preverjanje in ocenjevanje.

Knjiga je namenjena učiteljem zgodovine v srednjih šolah, v njej pa bodo našli strokovne spodbude tudi učitelji zgodovine v osnovni šoli, ki prav tako lahko uporabljajo predstavljene tipe nalog in oblike ocenjevanja.

194 str.
4750 SIT

V zbirki
Modeli poučevanja in učenja
je izšel priročnik

Vabimo vas k naročilu in vas lepo pozdravljamo.

Jelka Vintar,
vodja založbe

Alojz Pluško, l.r.,
direktor

Naročila sprejema: ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO, Poljanska 28,
1000 Ljubljana, faks: 01/ 300 51 99, e-pošta: zalozba@zrss.si

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo